GIB MIHAESCU

TROIȚA

TABEL CRONOLOGIC

1894 *23 aprilie.* S-a născut, la Drăgăşani, Gheorghe Mihăescu, viitorul scriitor ce va semna Gib I. Mihăescu. Tatăl său, Ion Mihăescu, avocat şi un timp primar al oraşului Drăgăşani, era descendent al lui Mihai Predescu Stegaru, pandur şi purtător de drapel în oastea lui Tudor Vladimirescu. În amintirea bunicului său, scriitorul va folosi, la începutul activităţii sale publicistice, pseudonimul Gheorghe Stegaru.

1901–1905 Gib I. Mihăescu urmează şcoala primară în oraşul natal.

1905 Devine elev al Liceului „Carol I“ din Craiova.

1906–1907 Nu izbuteşte să promoveze clasa a II-a, rămânând repetent.

1907–1908 Este mutat la liceul din Slatina, unde repetă clasa a II-a, la sfârşitul anului şcolar obţinând premiul al III-lea.

1908–1909 Îşi continuă studiile la Râmnicu Vâlcea, dar rămâne iarăşi repetent.

1909–1911 Revine la Liceul „Carol I“ din Craiova, reuşind să termine cu bine cursul inferior.

1911–1914 La acelaşi liceu urmează cursul superior, la secţia clasică, trecând cu succes examenul de bacalaureat.

1914 Se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti, dar, neavând aptitudini pentru ştiinţele juridice, amână mereu prezentarea la examene, timp de nouă ani, când va izbuti, în sfârşit, să absolvească facultatea.

1916 La intrarea României în primul război mondial, Gib Mihăescu se refugiază la Iaşi, intrând la Şcoala de infanterie.

1917 În luna mai absolveşte Şcoala de infanterie cu gradul de plutonier şi este trimis pe front în zona Muncelului. Ulterior este avansat sublocotenent şi participă efectiv la lupte, experienţa acumulată transpunând-o în schiţe ca *Soldatul Nistor, Cei din urmă* şi altele.

1918 La încheierea războiului este demobilizat, petrecându-şi vara la Drăgăşani. Toamna revine în Bucureşti, încercând să-şi continue studiile universi-

tare. Perioada studiilor sale intermitente va fi evocată în romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat.*

1919 Intră în redacţia revistei *Luceafărul,* condusă de Octavian C. Tăslăuanu, în paginile căreia debutează, în numărul din 15 februarie 1919, cu nuvela *Linia întâi.* În aceeaşi revistă publică apoi schiţele şi nuvelele *În tren, Cel din urmă cârd, Figurina.*

În numărul din 6 septembrie al revistei *Sburătorul* îi apare nuvela *Soldatul Nistor.*

Întemeiază o trainică prietenie cu Cezar Petrescu, care-l va evoca mai târziu, sub numele Gib Stegaru, în romanul *Ochii strigoiului.*

1920 Împreună cu Cezar Petrescu se stabileşte la Cluj. Intră redactor la ziarele *Înfrăţirea* şi *Voinţa,* la acesta din urmă colaborând Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Adrian Maniu, Sextil Puşcariu. În revista *Hiena* publică nuvelele *Doi vecini* (nr. 4, aprilie), *Pe drumul gloriei* (nr. 10, 22 august) şi *Eroilor lauri* (nr. 14, 19 septembrie).

1921 Devine redactor la *Gazeta Ardealului,* semnând cronici literare şi dramatice, precum şi diverse articole în cadrul rubricii „Inscripţii pe nisip."

1 mai. Apare primul număr al revistei *Gândirea,* la Cluj, întemeiată de Cezar Petrescu şi Gib Mihăescu, revistă care va juca un rol important în evoluţia literaturii române din perioada interbelică. Gib I. Mihăescu publică în *Gândirea* prozele *O zi de primăvară* (nr. 3, iunie), *Retragerea* (nr. 4, 18 iunie), *Un călător* (nr. 9, 1 septembrie).

1922 Este prezent în *Gândirea* cu nuvelele *Ierni jilave* (nr. 17, 1 ianuarie), *Soarele* (nr. 22 — 23, martie-aprilie), *Singuratecii* (nr. 1, 15 aprilie), *Semnele lui Dănuţ* (nr. 3, 16 mai), *Reîntoarcerea* (nr. 1, 15 iunie) şi *Întâmplarea* (nr. 7, 1 noiembrie). De asemenea, întreţine rubricile „Cronica dramatică" şi „Cronica mărunţă."

În decembrie, revista *Gândirea* îşi începe apariţia la Bucureşti.

1923 Publică numai nuvelele *În goană,* în *Gândirea* (nr. 14, 20 februarie), şi *Baba Măndica,* în *Lamura* (nr. 7—8, aprilie-mai), făcând efortul de a-şi încheia studiile universitare. În sfârşit, în decembrie obţine licenţa în drept.

1924 Se stabileşte, pentru o perioadă mai îndelungată, la Drăgăşani, practicând sporadic avocatura şi dedându-se îndeosebi creaţiei literare. Începe să scrie romanul *Braţul Andromedei,* elaborează prima variantă a piesei *Pavilionul cu umbre* şi încheie alte două piese, comedia *Confraţii* şi drama *Sfârşitul,* aceasta din urmă apărând în *Gândirea,* nr. 4, din 1

decembrie. Tot în *Gândirea* (nr. 15—16, aprilie-iulie) publică versiunea definitivă a nuvelei *Vedenia.*

În nr. 1 din *Cugetul românesc* e prezent cu nuvela *Troiţa,* iar în *Cuvântul literar şi artistic* (nr. 3, 24 noiembrie) cu schiţa *Din nou.* Ocupă pentru scurt timp funcţia de consilier juridic al băncii „Redeşteptarea“, apoi devine profesor la şcoala de ucenici din Drăgăşani.

1925 Semnează în *Gândirea* nuvela *Coşul cu târguieli* (nr. 7, 15 ianuarie) şi primele capitole din romanul *Femeia de ciocolată* (nr. 12—13—14, aprilie-mai). În *Viaţa românească* (nr. 10, octombrie) i se publică nuvela *Între porţelanuri.*

29 noiembrie. Se căsătoreşte cu Elena Ioana Stănescu.

Pasionat de astronomie, construieşte un turn pe acoperişul casei sale din Drăgăşani, unde instalează un puternic telescop.

1926 *27 ianuarie.* Primăria oraşului Drăgăşani îl numeşte „avocat al comunei cu rugămintea de a apăra interesele acesteia în orice proces.“

19 august. Se naşte prima sa fiică, Mira.

Asociaţia criticilor dramatici şi muzicali acordă premiul întâi piesei sale *Pavilionul cu umbre.*

Desfăşoară o activitate publicistică prodigioasă: *Tabloul (Gândirea,* nr. 1, februarie), *Asemănarea (Universul literar,* nr. 48, martie), *La „Grandiflora“ (Viaţa românească,* nr. 2—3, februarie-martie, şi nr. 4, aprilie), *Scuarul (Ramuri,* nr. 7—9, iulie-septembrie), *Urâtul (Gândirea,* nr. 6—8, iulie-septembrie, şi nr. 9—11, octombrie-decembrie), *Examenul (Viaţa românească,* nr. 12, decembrie).

1927 În *Gândirea* publică *Aşteptare* (nr. 3, martie) şi *Frigul* (nr. 5, mai), apoi *Toamna,* în *Viaţa românească* (nr. 6—7, iunie-iulie) şi *Amurgul,* în *Scrisul românesc* (nr. 1, noiembrie).

1928 La începutul anului apare primul volum de nuvele al lui Gib I. Mihăescu, *La „Grandiflora“,* în Editura *Scrisul românesc* din Craiova.

3 martie. La Teatrul Naţional din Bucureşti are loc premiera piesei *Pavilionul cu umbre,* din distribuţie făcând parte Marioara Ventura, Ronald Bulfinski, A. Pop Marţian, Eugenia Zaharia, G. Calboreanu, Gr. Mărculescu, M. Polizu şi A. Gusti. Piesa s-a bucurat de un răsunător succes, întreprinzându-se un lung turneu în oraşele Constanţa, Ploieşti, Brăila, Galaţi, Bârlad, Iaşi, Botoşani, Roman, Focşani, Braşov, Cluj, Arad şi Timişoara.

1929 Gib I. Mihăescu se stabileşte la Bucureşti, obţinând un post la Direcţia presei din Ministerul Afacerilor Externe.

În Editura *Cartea românească* se tipăreşte cel de al doilea volum de nuvele, *Vedenia.*

1930 Apare primul roman al lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei,* la Editura *„Naţionala“ Ciornei.*

Colaborează intens la ziarul *Curentul.*

În *Gândirea* (nr. 12, decembrie) publică un fragment din romanul *Rusoaica.*

1931 Continuă cu aceeaşi intensitate colaborarea la *Curentul,* dar semnează şi unele proze în *Vremea, Viaţa românească, Boabe de grâu, Gândirea, Adevărul literar şi artistic.*

1932 *Ianuarie.* Apare ziarul *Calendarul,* în a cărui redacţie intră şi Gib I. Mihăescu, semnând aproape în fiecare număr.

1933 E prezent în vitrinele librăriilor cu romanul *Rusoaica,* bucurându-se de cele mai elogioase aprecieri din partea criticii literare.

Tot în Editura *„Naţionala“ Ciornei* vede lumina tiparului un alt roman al lui Gib I. Mihăescu, *Femeia de ciocolată.*

10 aprilie. Se naşte a doua fiică a scriitorului, Ionica.

Romanul *Rusoaica* este încununat cu Premiul Societăţii Scriitorilor Români.

1934 În Editura *Cugetarea* îi apare romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat.*

1935 Cel din urmă roman al lui Gib I. Mihăescu, *Donna Alba,* e tipărit de Editura *Cartea românească*.

3 august. Aflat la mare, suferă o puternică criză de rinichi.

16 septembrie. Este internat la sanatoriul „Martin Luther“ din Sibiu.

16 octombrie. Venind în Bucureşti, se internează la Sanatoriul Diaconeselor, de unde este transferat la Spitalul gardienilor publici.

19 octombrie. Gib I. Mihăescu se stinge din viaţă, la vârsta de numai 41 de ani.

22 octombrie. Scriitorul a fost înmormântat la Drăgăşani.

Teodor Vârgolici

SEMNELE LUI DĂNUŢ

Cu mantaua pe umeri şi cu şapca roşie pe frunte, cum ieşea de obicei la serviciu,Grigore Dănuţ dădu câteva târcoale peronului îngust şi îngheţat. Era adânc pierdut în gânduri şi atât de atent i se ciuliseră urechile, că parcă se încăpăţână să desluşească şoapta încurcată a vântului istovit de cale şi rebegit de frig.

Firele de telegraf, despletite dintr-un stâlp înalt şi zgribulit, se înmănuncheau ca pe un gât de cobză pe ceştile înfieruite în triunghi, deasupra ferestrei celei mari, drept din mijlocul staţiei, şi ţineau monoton isonul jeluirilor răguşite ale cântăreţului nevăzut.

Cele patru perechi de şine, aşternute pe dinainte şi întinse ca nişte coarde, reflectau în luciul lor tot gerul dimineţii de decembrie. Dincolo, magazia de mărfuri se strânsese în sine sub aspra povară a frigului. Pe rampă, candizi, parcă nişte ouă de furnici monstruoase, câţiva saci dolofani aşteptau îngrămădiţi dinaintea singurului vagon din toată gara, căscat la mijloc ca o gură de uriaş decapitat, caraghios încremenită într-o supremă convulsie de lăcomie. Dealul din faţă, încotoşmănat în alb şi răbufnit ici-colo de arborii stingheri ca smocurile unei imense hermine, se apropiase atât de mult prin limpezimea roză a văzduhului, că parcă se mutase la câţiva paşi doar, dincolo de cea din urmă şină.

Dar domnul Grigore Dănuţ, şeful staţiei Bobeni, nu vedea şi nu auzea nimic din toate astea.Numai din când în când i se părea că de departe detot, acolo de unde venea vântul, un glas sfârşit şi neomenesc cerea îndurerat ajutor. Şi ochiul stâng, care dis-de-dimineaţă nu-l mai slăbise din bătut, se pornea atunci să se zbată

şi mai nervos în orbită, parcă ar fi vrut să sară din strâmta-i închisoare. Niciodată lui Grigore Dănuţ nu i se făcuse semne atât de amarnice ca-n ziua aceasta. Şi niciodată semnele nu-l înşelaseră. Aşa-l „persecutaseră“ şi la moartea primului copil; şi aşa îl amărâseră la moartea tuturor celor cinci, pe care-i petrecuse rând pe rând spre răzoarele înverzite, semănate cu cruci de lemn, ale micului cimitir din sat. Iar acum, fetiţa Frosica, cea din urmă a lui bucurie, trebuia să vină de sărbători din Craiova, de la pension,cu trenul de amiază.

I se mai făcuseră, nu-i vorbă, domnului şef semne şi fără să se întâmple vreun necaz prea mare în casă. Dar în lunga obişnuinţă,el învăţase să ghicească bine, când aceste înfricoşătoare semnale, pe care destinul i le trimitea dintr-o depărtată staţie pierdută în veşnicie, aveau urmări negre şi când erau simple glume de prost gust, pe care vreun impiegat de-al lui Dumnezeu i le făcea, petrecând pe socoteala uşoarei lui credulităţi.

Cele de-acum păreau însă din cale-afară de insistente. Îndărătnicia lor n-ar mai fi lăsat nici o îndoială în inima domnului şef că s-a petrecut ceva grav Frosicăi dacă el n-ar fi simţit crescând astăzi, mai mult ca niciodată, indispoziţia cu care se deştepta de vreo două-trei zile în şir. Miasmele bălţilor din marginea satului, care-i dusese la cimitir copiii, nu cruţaseră nici pe Dănuţ. Prea viguros ca să-l doboare de-a binelea când îl năpădeau, frigurile acestea îi leşuiau sufletul, îi paralizau voinţa, îi zugrăveau pe fondul închipuirii gândurile cele mai sumbre. Şi Dănuţ nu ştia cui să atribuie presimţirile care-l rodeau astăzi: răului acestuia de baltă, care-l încerca iarăşi, sau vreunei noi vitregii a sorţii, ce se abătuse asupra copilei sale?

Domnul şef curmă târcoalele printr-un mic ocol spre uşa deasupra căreia o firmă albastră lămurea cu litere ca zăpada ce domnea pretutindeni: „Şeful staţiei“. În prag se lovi pântec în pântec cu impiegatul, subţire şi mlădios, care-l întâmpină într-un nor de aburi calzi, cu o exagerată plecăciune din şale.

— Vine Călugăreşti! spuse acesta cu o voce repezită, aproape neînţeleasă pentru vreun neobişnuit cu dânsul. I-am dat drumul de mult chiar.

Şeful nu răspunse. Poate nici nu auzi. Figura lui trasă se strânse numai într-o strâmbătură de plictiseală şi nerăbdare. Loloi, impiegatul acesta subţirel şi cu înmlădieri de trestie la fiecare vorbă, nu-i plăcea deloc. Parcă n-avea oase într-însul. În intimitatea gândului, dar fără să împărtăşească acest mister doamnei Dănuţ, care era rea de gură, şeful îl poreclea „Sfredelul“. Abia-i putea urmări vocea repede şi ascuţită; ca şi prăjina-i de trup, în ochi, ea însăşi i se înfigea în auz ca un sfredel.

— De la Prundeni nu s-a anunţat nimic, continuă impiegatul, cu aceeaşi usurinţă nepăsătoare. Mi se pare că acceleratul o să fie astăzi în întârziere mare.

Dănuţ îl privea uimit. Bolborosi vag un cuvânt,pe care nici el nu-l pricepu.

Impiegatul înţelese că domnul şef nu-i bine dispus. Coborî treapta de piatră şi-i făcu loc. Apoi o luă grăbit spre magazie. Dănuţ intră încă nedumerit de vorbele subalternului său şi închise uşa după dânsul.

Căldura moale îl primi prietenoasă. Şovăi câtva, privind, fără să înţeleagă, spre masiva tăblie a mesei de stejar, de sub fereastră, pe care aparatele de telegraf săltau domol în bizarul lor joc de gnomi. Dar ţăcănitul stăruitor i se vârî în timpane, enervându-l cu aceeaşi încăpăţânată perseverenţă ca şi repedea clipeală a ochiului stâng.

Işi continuă atunci plimbarea fără preget, măsurând cu paşi largi scândurile albe, basoreliefate de vechime, buburoşate de bătături negurii, pe care praful se aşternuse ca pe nişte cicatrice. Prin încheieturile uşii din fund mirosul de varză acră, de usturoi, de drojdie de bere şi zgomotul înfundat al satârului pe tocător îi aminti din nou că în noaptea ceea e Naşterea Domnului.

„Poate n-are să fie nimic, se linişti el. Poate mi-a intrat vreun fir de praf sub pleoapă.“

Se opri în faţa mişcătoarelor aparate de alamă, care de mult se zbăteau, parcă speriate de nebăgarea lui de seamă.

„Îmi fac vedenii degeaba... Dacă s-ar fi îmbolnăvit iarăşi, mi-ar fi scris directoarea...“

Vroi s-o pornească din nou în plimbarea-i nesfârşită, dar simţi că tic-tacul micilor cilindri de alamă îi deslușea ceva. Apropie urechea şi începu să clatine afirmativ din cap.

— A-ha, da, Prundeni?... a sosit? pleacă! Bun, poate să plece... staţia e liberă...

Poate că urechea-i obişnuită n-ar fi prins totuşi sensul ţăcănitului dacă el s-ar fi ascuns cu iuţeala cu care vorbea impiegatul. Dar aşa rare, distincte şi repetate, cum se succedau, cuvintele acestea de metal nu se putu să nu atragă atenţia lui Dănuţ, pe care vestea primită îl mai lumină.

Se aşeză acum cu hotărâre la masă, apăsând energic cu cele trei degete pătate de cerneală violetă mânerul rotund ca o castană turtită al trimiţătorului. Staţia e liberă. Trenul putea să pornească...

Ca printr-o abureală de vis văzu pe Frosica lui printre călătorii înghemuiţi ca scrumbiile într-un butoi de băcănie. Frosica! Vine Frosica! A pornit de la Prundeni. Peste treizeci-patruzeci de minute cel mult va fi aici. Aş! Acceleratul face mai puţin de o jumătate de ceas. Mai are de trecut doar prin două gări unde nu se opreşte.

Ochii lui se deschiseră mari de fericire, dar stângul tresări acum în câteva clipiri speriate şi dureroase. Apoi rămase holbat şi, prin căscătura lui exagerată, lui Dănuţ i se păru că zăreşte o găină cu gâtul tăiat, zburătăcindu-se sălbatic pe podea.

„Hotărât că iar e bolnavă fata“, gândi el.

Şi pleoapa stângă îi răspunse afirmativ de câteva ori. Şeful rămase cu privirile încremenite la gângăniile de alamă, care parcă se dădeau de-a huţa pe-o scândurică nevăzută. Îşi trase şapca pe ochi, fixându-le cu şi mai mare luare-aminte pe dedesubtul cozorocului. I se păru atunci că numărul lor se îndoieşte; pe urmă se triplă. Masa deveni întinsă cât o câmpie acoperită toată de aparate

telegrafice care săreau în sus, apoi se ascundeau ca nişte copii drăcoşi. Dănuţ se frecă la ochii ce-i ardeau. El îsi pipăi fruntea şi simţi pe ea picături de sudoare. I-era cald detot, dar de undeva din corp i se răspundea, în rastimpuri, de-a lungul mădularelor, un fior prelung şi neplăcut de umedă răceală.

Ochii stăruiau acum pe rotila pe care se învârtea sulul turtit de hârtie. În cuget i se lămurea Frosica, în tren, pe-un colţ de bancă, tremurând de frigurile ei obişnuite, cu ochii mari de boală, cu obrajii traşi şi firavi, cu broboane de sudoare pe frunte. Călătorii o priveau compătimitori şi o întrebau dacă-i pot fi de ajutor. Dar fetiţa răspunde clănţănind din dinţii îngheţaţi: „ Mai am puţin şi ajung la Bobeni, la tăticu“.

Dănuţ se cutremură. O lacrimă i se strecură din colţul ochiului drept şi porni agale, făcând un ocol spre colţul gurii, în vreme ce ochiul stâng bătea înainte, cu o regularitate sarcastică, tactu-i îndărătnic. Dar tablourile, care se perindară acum în mintea lui aprinsă de boală, fură din ce în ce mai curioase.

Un tremur nervos zgâlţâi corpul fetiţei şi capul ei căzu moale pe un umăr. „Moare, daţi-i o lumânare!“ urlau pasagerii. Şi o forfotă se încingea în compartimentul strâmt, ochi curioşi apăreau pe după umeri interpuşi, mâini înfrigurate cotrobăiau prin geamantane. Un muc de lumânare se aprindea între degetele de ceară.

„Un doctor, un doctor...“ Şi forfot şi ropot, atâta ropot, că Dănuţ n-avea de unde să audă răsufletul greoi al trenului de Calugăreşti, care înainta în staţia Bobeni rupt de oboseală şi de neobişnuita povară omenească din zilele de vacanţă.

„Un doctor, un doctor!“ Forfoteala de câteva minute de afară, de pe peron, fluierăturile de ţignal, şuierul locomotivei în urechile lui aveau cu totul un alt sens. Totul se petrecea în capul lui Dănuţ în plin câmp şi-n trenul celălalt, de Prundeni. Un călător mai sperios trăsese semnalul de alarmă şi trenul se oprise în câmp. „Ce este? Ce s-a întâmplat?“ „A murit o fată, un copil!“ „O fată?“ „Da, o fetiţă de pension!“ Călători apar speriaţi la ferestre. Cei de

pe scări sar pornind în sus şi-n jos. Domnul conductor aleargă zorit printre curioşi. „Ce este, ce s-a întâmplat?“ Şi zarva creşte întruna din vagon în vagon. „A murit o fată, un copil.“ „Bine, nu face nimic, o dăm jos la staţia următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul!“ Lumea face loc, şi domnul conductor abia se strecoară printre înghesuiţi. „Unde-i, s-o vedem?“ Abia poate ajunge în uşa compartimentului în care Frosica doarme somnul de veci, cu căpşorul ei blond rezemat pe perinuţa canapelei. „A! o cunosc, spune domnul conductor. E chiar fata şefului de la Bobeni, unde o să ne oprim acum. Bietul tat-său!“ Iar călătorii sunt foarte mişcaţi de această întâmplare. „Şi el o aşteaptă de Crăciun, bietul om...“

Uşa se deschise cu putere şi impiegatul apăru în cadrul ei, energic şi important.

— Domnu' şef, gata! îi dăm drumu.

Domnul şef tresări speriat. Ochii îi lăcrimau.

— Ce, au şi adus-o, aşa de repede?

Dar vorbele subalternului abia acum îşi făcură loc în pavilioanele urechilor aiurite. Se îngrămădiră acolo fără noimă şi-i încurcară firul gândurilor de până acum.

— Dăm drumul, domnu' şef? Prundeni cred că sunt în întârziere. Ori vi s-a comunicat ceva de acolo...?

Şi impiegatul mişcă de câteva ori nerăbdător uşa spre sine, privind curios la aburul ce năvălea dinăuntru şi-l învăluia într-un nor de mister.

Dănuţ zărea pe subaltern ca printr-o pâclă. Şi vorbele lui i se păreau din cale-afară de curioase. Zadarnic îşi căutau vreun locşor de înţelegere în mintea-i halucinată.

Îl privea cu ochi din alte lumi. Şi curentul rece care venea deafară prin întredeschizătura uşii şi care părea că se revarsă din însăşi persoana impiegatului îi strecura în trup un fior de groază. Îi zâmbi neputincios, ca unui duşman a cărui lovitură vrei s-o parezi printr-un semn de prietenie.

Impiegatul crezu că a înţeles şi trânti uşa după dânsul, după ce şuieră cu vocea lui grăbită:

— Atunci anunţaţi dumneavoastă plecarea...

Dănuţ se mişcă pe scaun, ridicând repetat din umeri, ca şi când ar fi vrut să aşeze mai bine mantaua pe spate; apoi îşi propti bărbia în cei doi pumni suprapuşi pe muchia mesei.

Un moment, nici un gând nu mai trecu prin creierul lui golit deodată. Nici ochiul stâng nu i se mai clăti în orbită şi el privi complet imbecilizat prin geamul translucid, înflorit de gheaţă, ferestrele din faţă ale trenului de Călugăreşti. Pentru el nu era decât acceleratul de Prundeni, oprit în plin câmp.

Acolo era Frosica lui.

Acolo, căpşorul ei blond, de ceară, de păpuşică, sta rezemat de canapea.

Şi domnul şef nu îndrăzneşte să se mişte. Alţii au pentru el această grijă. Iar în mintea lui, succedarea tablourilor, curmată de venirea impiegatului, îşi reia de la sine firul.

„O dăm jos la staţia următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul!“

Fluierături de ţignal, şuier lung de locomotivă, trenul se urneşte păcănind sacadat, mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede, ca şi toanele ochiului acestuia stâng, care au început iar. Paca, paca; paca,paca, şi domnul şef priveşte paralizat ferestrele vagoanelor din faţă, care se perindează uşor, ocupând lent şi fără încetare, una câte una, locul celei dinainte.

Dănuţ tresare deodată, zguduit de un început vag de amintire. Ochii lui s-au mărit, ca şi când ar avea de obiectat ceva la această neoprită desfăşurare de lucruri. Dar nu se ştie ce anume, şi ferestrele vagoanelor trec înainte, lunecând tot mai repede şi mai uşor. Ultima a dispărut, întrerupând brusc depănarea filmului cu bizare forme omeneşti.

Şi acum trenul închipuirii lui Dănuţ zboară înainte şi duce spre staţia următoare, spre Bobenii domnului şef, un cadavru mic de copiliţă.

Corpul lui tresare zgâlţâit de un tremur convulsiv. Pumnul de deasupra se lasă moale lângă celălalt, capul se înfundă între degete şi trupul lui se zbate în frământări domoale. Sughiţuri de plâns abia se aud de sub şapca roşie, înfundate şi reţinute.

Domnul şef plânge de-a binelea. Cel din urmă copil, din şapte câţi a avut, seceraţi rând pe rând de miasmele bălţilor din dosul gării! Şi doar de aceea o îndepărtase la şcoală, ca s-o scape de grozava otravă care plutea în văzduhul Bobenilor!

De mult o doborâse şi pe ea răul. Dar fusese mai tare decât boala. Şi iată, duşmanul nu se dăduse bătut: se pitise în corpu-i plăpând şi sta la pândă acolo, neîmblânzit şi hain. La pension o mai încercase o dată!...

Uşurată de lacrimi, memoria începea să prindă culoare în creierul lui Dănuţ; îşi ridicase capul şi acum îl rezemase de mâna proptită în muchia mesei de stejar.

Prin picăturile de lacrimi, care-i rămăseseră îmbibate între gene, el îşi privea parcă în afară amintirile rumenite în minunate jocuri de curcubeie.

...Doamna directoare trimisese scrisori disperate. Dănuţ ajunsese mai mult mort la Craiova. Dar şi de data asta fata biruise. O găsise chiar puţin înzdrăvenită.

Acum, însă, fără îndoială că nu e de-a bună! Dănuţ îşi ascultă bătăile ochiului mai curajos. Păreau o inimă de pasăre care se zbate fricoasă în mâna care a prins-o.

Îl stăpâni iarăşi mirosul de varză acră, de usturoi şi de drojdie de bere. Auzi apoi voci. Dar nu se strădui deloc să înţeleagă cuvintele. În urmă, din cuhnie[1], se porniră râsete. Nevastă-sa râdea cu impiegatul. Abia acum distinse: „Crăciun, domnişoara Frosica, petrecere, numai noi, vom petrece bine...“

Vorbele acestea îi făceau nespus de bine. Plănui să se apropie de uşă şi să-şi încordeze obosita luare-aminte.

Dar aparatele de pe masă se răzvrătiră violent într-o scurtă

[1] Bucătărie.

turburare, care contrasta vădit cu jocul lor liniştit de până acum. Domnul şef îşi ciuli iarăşi urechea. Şi înţelese clar acum din amestecătura sunetelor punctate cu cele accentuate mai lungit că acceleratul de Craiova tocmai trecuse prin halta vecină, Râuşor, cea mai apropiată din cele două staţii dintre Prundeni şi Bobeni, în care nu se oprea niciodată.

Involuntar, Dănuţ apucă din nou castana turtită a trimiţătorului. Era gata să fărâme în linioare şi puncte întrebarea care-i venise aproape îndată pe buze: nu era o copiliţă moartă în accelerat? Dar se opri după primul punct. I se păru o copilărie gândul care-l lovise. De unde ar fi putut şti impiegatul de la Râuşor lucrul acesta? Şi pe urmă, dacă s-ar fi oprit cumva în câmp, n-ar fi fost oare anunţaţi Bobenii? Adică nu... cum... dar nu, nu, toate erau năluciri copilăreşti...

— Halucinaţii! mormăi domnul şef ca de obicei, când vroia să pună capăt tuturor gândurilor negre care-l asaltau cu furie ori de câte ori ochiul stâng pornea să se zbată sub sprânceana stufoasă.

— Halucinaţii... Frigurile astea păcătoase...

Dănuţ se mustră iarăşi pentru slăbiciunea lui nesuferită, care-l biruia totdeauna, făcându-l adesea să uite tot ce se petrece în juru-i. Îşi dădu din nou puţin curaj sufletului hărţuit. Dar simţi că în fundul lui tot a mai rămas o pată cenuşie. Semnele au fost astăzi mai puternice decât oricând. Ceva-ceva tot s-a întâmplat.

Doar viziunea aceea a opririi trenului în câmp fusese atât de limpede, atât de vie! Parcă a fost un tren adevărat cel care s-a oprit dinaintea ochilor lui, năzărindu-i-se printre florile de gheaţă ale geamului.

— Hm! Ciudat, murmură Dănuţ. Parcă a fost un tren... *în carne şi oase.* Pasageri, zgomot, ţignal, şuier... Hm, ciudat!...

Îşi trecu mâna pe frunte, împingând uşor şapca pe ceafă. Apoi se scutură de câteva ori, ca să-şi aşeze mantaua pe umeri. Dealături, din bucătărie, zvonul vocilor şi-al râsetelor venea tot mai

vesel, mai crescând. Dănuţ se frecă la ochi. Stângul parcă se potolise detot. Îşi aminti de îndatoririle lui şi se aşează la masă.

— Dar Călugăreştii ăia, ce dracu' de-or fi întârziind atâta!...

Şi, ca lovit de-o neaşteptată paralizie, domnul şef rămase cu o mână întinsă în gol, cu ochii holbaţi, cu gura întredeschisă. Stângul se porni năvalnic în zbaterea ucigătoare:

— Călugăreştii... nu cumva? Nu, nu, fără îndoială că nu. Totul a fost un vis, o halucinaţie... nimic decât simple halucinaţii...

Dănuţ sări speriat de pe scaun. El îşi aminti că nu o dată, din pricina semnelor, i se întâmplase să confunde năzărirele sale cu realitatea. Porni ca dus de un vis hipnotic spre uşa din fund, dinspre bucătărie.

— Loloi, Loloi, domnule Loloi...

Ca prin ceaţă îşi amintea figura impiegatului, privindu-l întrebător: "Dăm drumul, domnule sef? Miercanii sunt în întârziere..."

Dănuţ se năpusti năprasnic asupra uşii încuiate.

— Loloi, Loloi, n-auzi, nu mai auzi...

— Ce-i, frate, ce s-a întâmplat? întrebă de dincolo de uşă glasul piţigăiat al doamnei Dănuţ.

— Loloi, unde-i Loloi?

— A ieşit acum... mi se pare, s-a dus la magazie...

— Cu neputinţă, îşi simţi Dănuţ buzele uscate şoptind de la sine.

— Dar ce e cu Prundeni, dragă? se auzi din nou vocea piţigăiată a doamnei Dănuţ. Nu se mai anunţă? Că uite, un sfert de ceas de când aţi dat drumul la Călugăreştii.

— Am dat dru...

Abia atât putu rosti Grigore Dănuţ. Şi se prăbuşi spre aparate, cu mâinile întinse, cu ochii deschişi peste măsură, dar când îşi aminti că Râuşorul vestise trecerea acceleratului, se lăsă moale pe scaun, apoi se rostogoli sub masă, ca un măldar inform de boarfe. Dincolo, în cuhnie, porni, în acelaşi timp, vesel, sunetul

piuliţei. Odată cu el, doamna Dănuţ intonă o frântură de cântec... Degetele căzutului păreau să caute ceva în praful podelei. Se crispau pe nodurile scândurilor, apoi apucau pulpanele mantalei de care trăgeau cu disperare. Pe urmă mâinile, amândouă, se abătură ca zvârlite de un resort asupra ochilor, astupându-i sub pumnii grei, ca în faţa unei privelişti fără de seamăn.

În închipuirea lui Dănuţ începuse să se aprindă imaginea catastrofei. Din ce în ce mai clară, mai amănunţită. Văzu pe Frosica în vălmăşagul de călători, zguduită cu putere de cutremurarea grozavă a ciocnirii. O văzu izbită cu capul de fiarele vagonului, o văzu călcată în picioare, strivită sub greutatea sfărâmăturilor, târâtă sub osiile enorme. Văzu corpul ei plăpând în bucăţi amestecate cu alte bucăţi de corpuri străine.Văzu foc, sânge, auzi urlete de jale şi izbucniri de explozii.

Zadarnic pumnii lui Dănuţ striveau sub ei ochii înspăimântaţi. În adâncul lor imaginea devenea tot mai lămurită, tot mai înfiorătoare.

Şi printre ţipetele, printre gemetele de moarte, printre detunăturile fără seamăn care-i asurzeau acum capul, îşi făcea loc, din ce în ce mai stăruitor, ca un cântec destul de dulce, răsunetul de clopoţel al piuliţei. Apoi voci omeneşti şi iarăşi râsete. Şi o bătaie vehementă în uşă dinspre bucătărie.

— Ce-ai cu Loloi? Uite-l, a venit.

— Ce-aveţi cu mine, domnule şef? Să vin în birou...

Dănuţ se cutremură ca dintr-un somn nesfârşit de adânc...

— Copilul meu, Frosica! bolborosi el, învineţit de frig.

— Aţi anunţat, domnule şef, că au plecat Călugăreştii? se auzi din nou vocea lui Loloi.

Dintr-o mişcare Dănuţ răsări în picioare. Vocea impiegatului îi măsurase dintr-o dată în gând mărimea răspunderii.

— Aţi anunţat că a plecat Călugăreştii, domnule şef? Să nu cumva...

— Am anunţat, minţi Dănuţ, fără să-şi dea seama. Am anunţat, repetă el, dumneata *n-ai văzut* c-am anunţat?...

Şi ghearele i se înfipseră nemiloase în beregata din care ieşeau minciuni atât de neruşinate.

— Omorâtorule, îşi şoptea el scrâşnind din dinţi ameninţător, ca-n faţa unui duşman surprins în plină nelegiuire. *Călăule,* ţi-ai omorât fata...

Şi de acolo, din depărtarea câmpului înzăpezit, i se păru că aude bubuitura fără de seamăn a catastrofei. Îi veni deodată s-o ia în goană nebună de-a lungul liniei, spre dezastrul care, cine ştie, poate în clipa aceasta se petrece în necuprinsul zării...

— Domnule şef! Domnule şef!

Cine putea să-l strige cu atâta stăruinţă chiar în momentul ăsta! Dănuţ holbă ochii de groază şi făcu o mişcare spre dulapul cu imprimate din colţ.

— Domnule şef, domnule şef... aţi ieşit, domnule şef?...

— A... tu... dumneata eşti... Loloi...

— Eu, domnule şef... Cu cine vorbiţi, domnule şef?...

Domnul şef priveşte îngrozit în juru-i. Corpul său s-a plecat înainte, pasul i-e gata să se avânte.

— Vorbiţi cu cineva, domnule şef?

Deodată, în capul lui Dănuţ se lumină ca ziua. Un gând neaşteptat îşi făcu loc acolo şi Dănuţ rămase năucit, neştiind dacă să-i dea luare-aminte sau nu. I se păru că altcineva s-a aşezat în el însuşi şi vorbeşte în locu-i. Altfel, cum ar fi putut răspunde cu atâta sânge rece impiegatului din bucătărie?

— Da, da, vorbeam cu cineva. Un individ.

— Un individ?

— Am surprins un individ... am ieşit puţin afară, şi când m-am întors, am găsit un individ în birou...

Corpul lui Dănuţ tremură tot, din toate încheieturile. Sudoarea îi curge de pretutindeni şi vârful limbii i-a ieşit afară prin întredeschizătura buzelor. Cum poate să vorbească cu atâta siguranţă, când acolo Frosica lui moare, strivită sub sfărâmăturile vagoanelor?...

Cum poate să se scuture pe haine şi să se teamă de venirea lui Loloi! Cum poate să se gândească la mânia oamenilor şi la pielea lui, când Frosica îşi dă duhul pe câmpul de zăpadă?...

Dar Loloi nu se mişcă din bucătărie; el vorbeşte înainte cu doamna Dănuţ şi râd amândoi cu veselie. Fără să-şi dea seama cum, Dănuţ continuă:

— L-am găsit aici: trăgea cu urechea la aparat. Mi-a spus că vrea să mă întrebe când vine trenul de Prundeni...

Dănuţ turuia înainte, parcă o lecţie învăţată. Despre individul suspect pe care l-a găsit în birou i se părea că i-e legată toată soarta.

Mintea lui se anina cu desperare de această invenţie subită, care parcă-l uşura. I se părea că de aci va porni scăparea lui...

— De dimineaţă l-am văzut dând târcoale...

— Mi se pare că l-am văzut şi eu... completă impiegatul.

— Ce? Ăla e? se repezi Dănuţ, şi ochii îi străluciră.

— Nu era unul cu haine de oraş şi cu cizme?...

— Ah, da, da... acela era...

— L-am văzut...

— Da, da, da... acela... o mutră de... de... de bolşevic...

Conversaţia urmă, desluşind înainte semnalmentele individului. Iar în mintea sfârşită a lui Dănuţ o nouă nădejde de bucurie începea să mijească, adusă de cea dintâi: dacă ciocnirea nu va avea loc, dacă Frosica va scăpa...

— Şi, la urma urmei, dă-l dracului de individ, domnule şef! Veniţi încoace: miroase atât de pofticios zeama de varză...

— Aştept să se anunţe Prundeni, răspunse scurt Dănuţ şi se cutremură de repeziciunea cu care răspunsese... Doamne, sfântă zi de mâine, scapă-mă de năpasta asta, scapă-mi pe Frosica! începură să-i bâlbâie buzele.

Alături, sunetul piuliţei şi sunetul vocilor deveneau tot mai vesele, tot mai animate. Loloi se pare că spusese o glumă, că doamna Dănuţ dădu drumul unui râs cu spasmuri, fără sfârşit.

Râsul acesta se vârî în inima lui Dănuţ ca un pumnal. El văzuse iarăşi figura de ceară, mânjită de sânge, a Frosicăi, şi frigurile îl recâştigară...

— Domnule şef, ascultă colea, domnule şef, să râzi să mori...

Şi Loloi începu să repete, întrerupt de izbucnirile de râs ale doamnei Dănuţ. Dar domnul şef nu auzi nimic...

— N-auziţi, domnule şef...

— A-ha, ba da...

Şi domnul şef porni la rându-i o toană de râs puternic, care i se păru că cutremură palida figură însângerată a Frosicăi, care i se aşezase dinaintea ochilor.

Inima i se ghemui speriată sub coşul pieptului. Vroia să iasă afară, simţea că se înăbuşă. Dar îşi aminti că trebuie să rămână liniştit înăuntru. Se apropie de geamul cel mare de deasupra mesei de stejar şi cercetă zarea miazăzilei. Dar într-acolo nu domnea[u] alt decât albul cel mai perfect şi liniştea cea mai deplină. Privind pieziş, nu putea să vadă decât cele patru perechi de şine, împreunându-se ca opt coarde pe un gât de liră. Sub sticlirea tremurătoare a gerului, părea că o mână nevăzută le ciupeşte uşor, neauzit de uşor.

Alături, râsetul, piuliţa creşteau de zor. Loloi bătea violent în uşă:

— Ascultă, domnu' şef, una nostimă detot, domnu' şef...

VEDENIA

I

De când intrase în Bulgaria, regimentul înainta în aceeaşi formaţie de luptă: avangarda cu vârf şi cap, apoi grosul coloanei.

Dar molima cea grozavă avea la rându-i strategia ei. Puţin îi păsa de vârf şi cap; era prea îndârjită să-şi piardă vremea doar cu câţiva. Lăsa deci să treacă toată avangarda şi se năpustea nemiloasă asupra grosului. La fiecare kilometru cădea câte un soldat. Şi rândurile se rupeau îndată, spăimântate, în jurul proaspetei victime a duşmanului nevăzut. O lăsau zvârcolindu-se în praful drumului, până când ambulanţa, păzită de ariergardă, ajungea la „înălţimea“ lovitului de soartă.

Iar regimentul şerpuia înainte pe şleahul întortocheat şi unduios sub pâcla moleşitoare a soarelui. Soldaţii, cocoşaţi sub raniţe, îşi zvârleau picioarele la întâmplare spre dreapta şi spre stânga, înaintând prosteşte, privind cu încăpăţânare cercurile de lumină, pe care astrul violet al nămiezii le întindea şi le destindea pe spinările verzi ale camarazilor din faţă, ca şi când o mână nevăzută le scria acolo destinul cu litere încâlcite de foc.

Şi tuturor urechea le era atentă înăuntru; acolo era inamicul. Acolo, sub pielea fiecăruia se pitise, de când intraseră în ţara blestemată. Şi ei păşeau înfricoşaţi şi neînţelegători, părându-li-se nebunesc să se afunde tot mai adânc în împărăţia Necuratului, în căutarea cu orice preţ a unui duşman cu chip omenesc, când adevăratul duşman deschisese de mult lupta şi nimic nu-l putea face să se dea îndărăt.

Regimentul, poposit la poalele unei păduri rare, îşi întinsese

corturile mărunte sub cortul nesfârşit al înserării de iulie. Carele trenului de luptă fuseseră aşezate unul lângă altul, parcă în linii de bătaie şi mare parte dintre soldaţi îşi găsiseră culcuşul printre roţi. De dincolo de tabăra căruţelor se auzeau ca de departe nechezăturile cailor şi înjurăturile vistavoilor. Dincoace, soldăţimea pedestră, doborâtă de drum, zăcea întinsă în aşternuturi de iarbă şi de neguri, cu raniţele sub căpătâi. De undeva, de sub o căruţă, ajunse până în frunzarul înjghebat în pripă şi fără coperiş, între pereţii căruia căpitanul Naicu, moleşit de deliciul cizmelor trase, sorbea pe patul de campanie ultimele fumuri ale mucului de ţigară:

Străinel ca mine nu-i... măi...
Decât puiul cucului...

Cântecul ieşea de sub roţi plin şi tihnit, revărsându-se asupra regimentului ca o tragică resemnare.

Domnul căpitan îl primi în auz fără luare-aminte, căci era furat de priveliştea stelelor, cum soseau din adâncimi de nemărginire una după alta, ca nişte militari la datorie, ocupându-şi locul ştiut în constelaţii, ca în nişte curioase formaţiuni de manevră. Începuseră să se înghesuie acum cu duiumul, ca soldaţii în câmpul de instrucţie, dimineaţa. Se aşezau în linie, în linii de grupe, prin flanc câte una, în trăgători... Colo, unele parcă au rupt rândurile şi au pornit în pas alergător, pălind în negură; dar un ofiţer mai strălucitor le cheamă brusc, şi îndată prind lumină, revenind din întuneric şi aliniindu-se. Un adevărat câmp de exerciţii cerul ăsta! Şi câtă strălucire, ca-n zilele frumoase de pace şi de paradă ale primelor două galoane!

Naicu priveşte acum o stea răzleaţă ca o strajă chiar pe muchia neagră de deal, ce taie pe la mijloc intrarea frunzarului, şi-şi aduce aminte santinela de la poarta din dos a cazărmii, pe unde venea la serviciu, de când se însurase. Cu pântecele cald încă de ceaiul aromat, cum numai doamna Naicu ştia să prepare, cu ţigara în colţul gurii, lovind bărbăteşte pământul jilav cu toată talpa cizme-

lor împintenate, domnul căpitan trecea mulţumit de sine, răspunzând cu un deget onorului santinelei şi gândind cu plăcere la înjurăturile pe care avea să le distribuie părinteşte în ziua aceea, făcându-şi poftă de mâncare, în vederea pilafului fără pereche, de curcan, făgăduit de Aurelia.

Amintirea aceasta, pornită într-o doară dintr-un fir de cuget, se mări deodată, umplându-i tot corpul de o amărăciune dulce, care creştea supărător de plăcută, trecând peste orice zăgaz. Cântecul de sub căruţe încetase şi, curios, tocmai acum primele lui cuvinte i se înfipseră în urechi, izbindu-i cu atâta putere timpanele, de parcă vântul trântea un rând nesfârşit de uşi:

Străinel ca mine nu-i
Decât puiul cu-cului, decât pui-u-l cu-uuu-cului.

Mai departe domnul căpitan nu ştia; dar repetând necontenit acest început de strofă pe toate variaţiile melodiei, îşi simţi ochii umezi, gândind la Arsene lăutarul şi la aperitivele pe care le lua în grabă la Panaioti, cu amicul Sbierea şi cu amicii civili: „Dar ştii, mai repede, că mă aşteaptă Aurelia cu pilaful!“

După ce se zbătu amarnic în pieptu-i câtăva vreme, jalea începu să se ogoiască, dar amintirile veneau acum buluc; toată viaţa lui casnică din ultima vreme şi toate petrecerile de la Panaioti, cu sau fără Aurelia, îi năpădiră gândul. Câtă larmă şi câtă veselie! Mai cu seamă când el, vestitul Naicu, dădea drumul renumitei lui „cutii cu păcăleli“. Hohotea lumea toată, tot oraşul, numai că-şi aducea aminte de „mistificările“ lui, săptămâni, ba chiar luni întregi, după ce le săvârşise. Şi ce e mai interesant, până şi duşmanii lui nu-şi puteau ţine râsul...

Cum a fost cu plutonierul... Tot la Panaioti, desigur. În ziua aceea a surprins trei din amicii cei buni la masă cu câţiva dintre cei nesuferiţi. Râdeau cu o poftă fără margini, însă cum au simţit pe Naicu, s-au potolit pe loc. Oricare om, cu cât de puţină inteligenţă,

ar fi putut bănui că este acolo vorba de dânsul: cu atât mai mult domnul căpitan. I-a măsurat deci dispreţuitor, pe sub sprâncenele încordate, apoi s-a îndepărtat la altă masă. Şi n-a apucat să se aşeze, că râsul obraznicilor s-a pornit cu şi mai mare furie.

— De ce râdeau nemernicii ăia aşa tare, Braşcule? a întrebat domnul căpitan la ieşire pe prietenul său doctorul, cu care avea acelaşi drum.

— De tine era vorba.

— Ce?

— Râdeau de tine...

— Cum?

— Vreau să zic de farsele tale, de aia din urmă, cu plutonierul...

— Cum râdeau?

— Ce te-nfurii, măi! ... făceau haz de ele... că d-aia sunt farse, să râdă lumea...

— E-he, he, he... da, da! se potoli domnul căpitan. Păi sigur... bietul Năstase...

— Care Năstase?

— Cum care Năstase? Plutonierul. Se cam supărase el, da' n-a îndrăznit! ... pe urmă s-a bucurat şi el... doar nu-şi putea permite... mă-nţelegi...

A doua zi s-a dus drept la masa celor ce râseseră în ajun şi a întins prieteneşte mâna „nesuferiţilor", spre hazul general şi mai cu seamă al doctorului Braşcu, care se tăvălea pe banca de stejar a bodegii, tot bodogănind:

— V-am spus eu? V-am spus eu?...

— Ce-ai spus tu, bă, nepricopsitule? l-a întrerupt atunci domnul căpitan, puţin cam neliniştit dinaintea acestei noi izbucniri de veselie. Stai că le-o spun eu!...

Râsul a întrecut atunci orice aşteptare. Încurajat, Naicu a început să povestească anecdota cu plutonierul, dar nici el nu înţelegea cum zgomotoşii ascultători îl mai puteau auzi în neînfrânata larmă, de hohoteau cu atâta voioşie! Lua de multe ori

frazele de la început, accentua câte un cuvânt celui care i se părea că nu-l putuse prinde, şi pe urmă, când izbuti şă şfârşească, după numeroase repetiţii şi explicaţii, izbucni la rându-i într-un hohot formidabil, deşi, la drept vorbind, nici până la urmă nu păru dumerit de ce se prăpădeau atâta cu firea, când farsa cu plutonierul nu era tocmai una din cele mai straşnice ale lui.

Când povesti la prânz doamnei Naicu nostima întâmplare, cu icniri de haz nestăpânit, înăbuşite în şervet, ca de obicei, femeia nu prea păru deopotrivă de încântată. Ba de astă dată chiar îl sfătui să se ferească de astfel de prieteni nesiguri.

Auzind-o, domnul căpitan rămase la început cu totul contrariat. Dar îşi aminti c-o ameninţase la rându-i s-o păcălească în curând, glumind pe socoteala cărţilor ei lugubre cu morţi şi cu draci, cu care-i umpluse tot podul, şi-a mesei de chemat spiritele, pe care doamna Naicu o punea aproape în fiecare seară la încercare, fie de avea, fie de nu avea musafiri. Şi gândul acesta l-a liniştit pe dată, făcându-l să zâmbească cu înţeles pe sub mustăţi.

Cu ochii pierduţi în nemărginita împărăţie a stelelor, domnul căpitan îşi aminti cu multă plăcere de curioasele gusturi ale soţiei sale, care se uita zuilica întreagă trântită pe sofa cu „romanul“ în mână, când treburile gospodăreşti n-o chemau la bucătărie; apoi de competenţa ei spiritistă şi de regularitatea cu care se ducea sărbătorile la biserică, de pomenile ce făcea întru sufletul celor duşi, ca vrednică nepoată a maicii Minodora, stareţa Mănăstirii dintr-un Lemn; de toate ciudatele obiceiuri, care nu se prea potriveau cu tinereţea ei, dar care mulţumeau de minune pe domnul Naicu, „ ca unul, monşer, ce sunt asigurat de vreun atac dinspre flancul ăsta, la vârsta mea, care numai tânăr nu putem zice...“

Totuşi, în îndoita sa calitate de păcălici şi de om cu învăţătură serioasă, domnul căpitan nu s-a putut să n-o supere în vreo două discuţii întâmplătoare cu câteva replici „peremptorii, monşer“, pe care le găsi răvăşind în fundul memoriei sale, unde le uitase de când îşi terminase studiile secundare.

— Ce mai la deal, la vale? Am să-ţi aduc, doamnă, o carte de geologie şi una de astronomie, ba, pardon, de cosmografie... adică stai, îmi dai voie... din fiecare câte una... şi ai să vezi dumneata, acolo, cum stau lucrurile astea...

Într-un rând, domnul căpitan fu chiar atât de acerb făcând pe ateul, că ea izbucni în lacrimi. El nu ştia cum s-o potolească, dar îndată ce pacea se reaşeză între ei, simţi o lighioană mică, furioasă şi încăpăţânată, că s-a strecurat în suflet. Atunci plănui să-i tragă „o păcăleală gigantică, moncher Sbierea, să i se pară că într-adevăr a văzut pe dracu!“ Şi trei ani de zile domnul căpitan îşi munci imaginaţia fără milă, căutând un lucru grozav, „ceva ca la teatru, o scenă neobişnuită, o sperietură teribilă, cu o bruscă revenire la realitate, o *mistificare* cum nu s-a mai pomenit! Înţelegi, monşer Sbierea?“, dar totul fu în zadar. Puterea lui inventivă nu găsi ceva pe placul lui, şi teribilul plan îi dăinuia şi acum în minte, tot sub forma unor nehotărâte umbre lipsite de tăria amănuntului.

Hotărât, în noaptea asta domnul căpitan era osândit să nu doarmă deloc. Cerceta acum un alai de steluţe ce izvorau grămadă şi necurmat de după culmea dealului din faţă. Gândul său ordonat, obişnuit numai cu coloana de marş şi cu linii de plutoane pentru defilare, nu se putu împăca deloc cu această harababură, care-i aminti o gravură din cărţile de şcoală cu fuga evreilor din Egipt. „Trebuie să fie drumul robilor!“ socoti domnul căpitan şi fu foarte bucuros că a nimerit văzând cingătoarea de lumină înfăşurând toată culmea cerului.

„Ce frumoasă armată în *derută“,* gândi el mai departe, amintindu-şi retragerea lui Napoleon de la Berezina. Domnul căpitan oftă cu tristeţe, căci amintirea înfrângerilor lui Napoleon îl întrista totdeauna. „Uite-l şi pe el, îşi spuse, oprindu-şi privirile pe Vega... Ba nu, parcă ar fi celălalt!“ se încurcă apoi, cumpănind între puterea de lumină a Vegăi şi a lui Altaïr.

Strălucirea celor două stele, una împăratul şi cealaltă marele

său general, în puzderia de steluţe, târşindu-se umile în praful de lumină al drumului ceresc, cum se târa oştirea napoleoniană în prăfuirile de viscol pe nesfârşitele drumuri înzăpezite ale Rusiei, semăna în cugetul domnului Naicu imaginile cele mai sumbre. Şi rând pe rând defilară pe sub pleoapele zadarnic închise regimente în debandadă, decimate de holeră; populaţii nesfârşite în exod, urmărite de ciumă şi de toate furiile cerului şi iadului; suverani învinşi, refugiindu-se prin cele mai înfricoşătoare paragini; jale, blestem şi moarte pretutindeni, şi totul o goană fără preget şi fără frâu, o goană nebună, dezmăţată; iar în urmă, profilându-se pe imensitatea cerului, o gigantică vedenie în văluri negre, împinsă de suflarea tuturor vânturilor. Ochii lui Naicu fixează îngroziţi vedenia, şi ochii vedeniei fixează pe domnul căpitan. Ea se apropie ameninţătoare, dar iată, ochii ei ficşi au început să clipească; are ceva din Anton, namila de ordonanţă cu priviri de guşter, pe care a lăsat-o acasă lângă doamna Naicu.

— Să trăiţi, domnule căpitan!

— Antoane, tu eşti?

Domnul căpitan a deschis brusc ochii şi jumătatea de deasupra a corpului s-a răsucit drept în sus, iar vocea i-a pornit exact în acelaşi timp:

— Ce-i cu tine, bă, ce cauţi aici?

Dar degeaba şi-a frecat mai apoi ochii cu stăruinţă; Anton n-a fost decât o vedenie, iar domnul căpitan a început să se închine:

— Asta a fost aia... cum îi spune Aurelia... te... telepatie. Doamne, iartă-mă!...

Foarte mâhnit că s-a molipsit de la nevastă-sa, domnul căpitan îşi aminti cum dânsa îi explicase că acel care-i apare astfel de departe în închipuire sau trebuie să fi murit în momentul acela, sau face împotrivă-i o vrajă, un jurământ sau orice alt lucru vrăjmăşesc.

Fără voie, atunci, îşi făcu din nou loc în mintea lui acea curioasă

apropiere— la care de cele mai multe ori refuza să gândească, atât i se părea de absurdă— între două fapte cu totul deosebite, s-ar fi părut, dar care poate aveau o strânsă legătură între ele.

Era pe vremea dinaintea plecării de acasă şi domnul căpitan nu putu să-şi reamintească această epocă, fără discursurile lui înfocate; fără plăcerea vanitoasă pricinuită de lacrimile doamnei Naicu, când el zugrăvea cu multe amănunte, înzorzonate de cuvintele patriotice obişnuite, grozăvia luptelor; fără dimineţile acelea, când, trezindu-se în zori ca să plece la cazarmă, o găsea ţinându-l încleştat, parcă i-ar fi fost frică să nu-l scape; fără, în sfârşit, toate aceste amintiri care-i încropeau sângele cu o moleşeală dulce, îl făceau să-şi lipească molatic pleoapele şi-i întindeau gura într-un plescăit de plăcere.

Observase însă că-n ultimele zile, cu cât se apropia despărţirea, cu atât doamna Naicu nu se mai prăpădea cu firea ca la început.

Pe urmă amintirea unei mese chiar în ajunul plecării îl înciuda cu totul. Ea îl rugase atunci să-i schimbe soldatul cel vechi cu Anton, pe care îl trimitea câteodată de la cazarmă să mai ajute prin curte. Domnul căpitan se cam împotrivise la început, căci îi părea rău să ia în campanie pe Ion, cel vechi, soldat cam plăpând, în locul lui Anton, care era voinic şi putea să înfrunte cu tăria lui de bivol toate greutăţile.

Dar dânsa stăruise atât de mult, arătîndu-i că se va simţi prea singură cu Ion, aci, la marginea oraşului, că Anton e mai puternic, mai vrednic şi nu fuge noaptea după drăgostenii, cum de atâtea ori fusese prins celălalt, încât la sfârşit îl înduplecă. Ea îi sări atunci deodată de gât, lucru neobişnuit, care-l pusese numaidecât pe gânduri.

Deveni îndată ursuz şi pentru întâia oară băgă de seamă cât de frumoasă şi, mai cu seamă, cât de tânără e doamna Naicu.

Înfăţişarea ei ceva înăltuţă, cu rochia din ziua aceea plesnind sub apăsarea sânilor şi sub mlădierea coapselor, cu chipul alb pălit, sub cununa răvăşită a părului castaniu, pieptănat ca pentru casă;

cu gâtul parcă puţin îngroşat şi zvâcnind de sănătate, toate acestea îi amintiră că ea mai avea mult până să împlinească treizeci de ani, pe când el, chiar în toamna aceea, avea să serbeze jubileul unei jumătăţi de secol. Şi turbureala ochilor ei prin aburul supei şi roşul mat ce începuse să i se aprindă sub pieliţa obrajilor şi-n jurul grumazului, la dogoarea castronului uriaş, îl făcură să-şi aducă aminte cu ce discretă nepăsare— ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat— se îndepărta de dânsul ori de câte ori avânturile lui tinereşti prea pripite se schimbau în părintească mângâiere.

Umilinţa acestor amintiri îi împinse tot sângele spre frunte; şi sângele acesta se umplu de otrava atâtor gânduri rele care zac firesc în cugetul oricărui om ce pleacă a doua zi la război. Şi se umplu mai ales de otrava gândului că dacă acum se întâmplă astfel, ce-i mai rezervă anii de mai târziu, când va fi un biet civil bătrâior, când va schimba sabia sonoră cu surda cadenţă a bastonului pe pavaj?

Dar tocmai atunci intrase Anton cu cratiţa fumegândă pe tava de metal. Un vlăjgan spătos, cu mişcări greoaie; doi ochi mici, verzui, sub o frunte strâmtă şi smolită; două urechi mari şi blegi, legate printr-o gură de broască, deasupra căreia abia mijea o bucăţică de nas. Fu de ajuns numai să revadă această apariţie zoologică, pentru ca toate bănuielile să se risipească pe dată, ca iazmele nopţii la cântarea cocoşului.

Acum chiar, aducându-şi aminte de această înfăţişare, domnul căpitan zâmbi, şi zâmbetul se transformă într-un oftat de plăcere, când îşi simţi fruntea în fierbinţeli mângâiată de o dulce şi umedă răcoare. Zor cu zor, dimineaţa umpluse cazanul nopţii cu roua ei de sineală de un albastru atât de străveziu, că lui Naicu i se păru o tunică de general cu pieptul plin de minunea stelelor dinspre zuiă ca de nişte nemaivăzute decoraţii, tăiat în două de ledunga drumului lacteu, sub funta de jos a căruia strălucea ca o floare de diamant marele ordin al luceafărului matinal.

Impozantul veşmânt al împăratului împăraţilor stârni în aducerea lui aminte atâtea visuri de tinereţe, atâtea planuri croite în cele mai purpurii nădejdi, la masă, seara, în jurul lămpii, în colaborare cu întreaga familie, cea de demult, când mustaţa încă nu-i mijise şi baioneta şcolii militare încă nu fusese preschimbată în sabie, că durerea îl năpădi iarăşi cu puterea de la început. Zgârcindu-se într-o parte, cu oasele zdrobite, voi atunci să adoarmă cu gândul la Aurelia, cercând să şi-o închipuie pe care parte s-o fi odihnind în ceasul de acum. Şi de astă dată izbuti într-adevăr să adoarmă, închizând însă în clipirea de plumb din urmă rânjetul satisfăcut al vistavoiului de acasă.

— Do-omnul căpitan Naicu la domnu colonel!

Strigătul acesta, care-i răsună şi acum în ureche ca detunarea finalului unui cântec de triumf, umplea de o nesfârşită bucurie inima căpitanului. El stătea mândru, radios, cu pieptul afară pe capra primului furgon din convoiul ce alerga spre Corabia în trap nebun, stârnind salve de praf în urmă.

— Mână, Banciule, nu te încurca, mână, că ne ajunge holera din urmă!

Şi Banciu, ca să facă plăcere domnului căpitan, plescăia frâiele deasupra cailor, îndemnându-i cu chiuituri de horă. Iar domnul căpitan se vedea în faţa colonelului:

— Spune drept, mă Naicule, aşa e că ţi-e frică de holeră?

— Ca la orice om, domnule colonel.

— Iacătă, şi eu sunt om şi nu mi-e frică!... Dar mie nu mi-a fost frică nici de dueluri! Şi eu zece am avut, nu unul...

— Domnule colonel, par... am onoarea să vă cer pardon, dar nu mi-a fost frică de nici un duel...

— Calomnii, Naicule, ştiu eu! Mi-am închipuit că tu cu adevărat ai fost curajos. Dar nu ştii?... gura lumii!... Şi de aceea m-am gândit că tu, fiind mai tare de suflet, tot e mai bine să trimit pe Sbierea...

— Unde să-l trimiteţi, domnule colonel?

— La noi, la cazarmă, la partea sedentară... Bietu Năstăsescu a murit, am primit telegramă aseară...

— A murit! ? !

Vestea aceasta neaşteptată a umplut dintr-o dată de lumină tot sufletul domnului căpitan. Şi o clipă lumina aceasta s-a rătăcit şi-n ovalul larg deschis al ochilor săi, dar aşa de repede, cum se luminează deodată în puterea nopţii un rând de ferestre, ce se sting apoi numaidecât. Dar ochiului de colonel nimic nu-i scapă...

— Îţi face plăcere, Naicule?

— O, domnule colonel, cum puteţi vorbi astfel? Biet' Năstăsescu, ce om de treabă! Dar de ce să trimiteţi pe Sbierea, domnule colonel?... Zău aşa, ce ţi-e şi cu soarta omului... Mai în siguranţă ca el, ce se credea, când am plecat noi încoace...

— Păi aia zic şi eu; ori acolo, ori aici, tot aia e, aşa că ori tu, ori Sbierea...

— Eu-s mai vechi ca el, dom'...

— E, câteva luni acolo, n-*are* importanţă. Şi am băgat de seamă că el e mai fricos... adică el e cam fricos...

— Domnule colonel, am nevastă tânără...

— El are una bătrână, săracu! Eu, să fiu ca tine, i-aş ceda locul. Ai arăta, dând această dovadă de virtute şi curaj, Naicule, că toate mişeliile scormonite împotriva ta sunt ceea ce sunt, adică mişelii...

— Vai, domnule colonel! Cine v-a spus că Sbierea e fricos? Eu cred că s-ar supăra dacă i-aş ceda pe temeiul ăsta.

— Dacă a rămas numai pe asta, dragă Naicule, apoi găsim noi alt temei, care să nu trezească susceptibilităţi. Vasăzică nu primeşti partea sedentară! Bravo, Naicule! Te felicit în numele regimentului...

— Domnule colonel, abia mai putu bâlbâi domnul căpitan, lăsându-şi moale mâna în palma vânjoasă a colonelului, care i-o apucase pe neaşteptate şi i-o scutura cu bărbăţie. Domnule colonel... eu pentru patrie aş face totul. Dar mă gândesc: am eu oare dreptul să trec peste nevastă-mea? Ce va zice ea când va auzi?

— Te va felicita!

— E, domnule colonel, nu mai sunt femeile alea.

— Se mai găsesc, se mai găsesc...

— Domnule colonel, vă rog, domnule colonel...Nu vezi, nu vedeţi dumneavoastră ce mai femei sunt în ziua de astăzi? E-he, pe vremuri... vă rog, domnule colonel...nu mai departe, chiar pe vremea noastră, aşa e, domnule colonel? Phii, ce mai femei! Ca-n poezie: „ Du-te la oştire, pentru ţară mori!“ Dar acum... fiţi milostiv, domnule colonel, sunt un om bătrân, aproape de vârsta dumneavoastră...

. . . . . .

— Diii, hi, hi, bidiviii... chiii pe el, mă!... chiui deodată Banciu cu atâta putere, că se treziră toate câmpiile Bulgariei, zările se mişcară chiuind la fel, şi un stol de ciori îşi luă zborul de pe mirişte, cuprins de cea mai zgomotoasă panică.

— Zi-i, Banciule!

Domnul căpitan se uită beat de fericire în urmă şi văzu carele înaintând vijelios prin norii de praf din ce în ce mai groşi către sfârşitul convoiului, de parcă patruzeci de sfinţi Ilie şi-ar fi hodorogit harabalele pe tărie.

„... Al dracului colonel... pe toată lumea o sâcâie aşa, dar încolo, băiat bun... Cum ajung la Corabia, trântesc o telegramă Aureliei... Ce surpriză pe biata femeie!... Ba nu, mai întâi trebuie să întâlnesc pe Sbierea. Ce mutră acră pe el când o afla! Şi mai ales când m-oi grăbi să-l informez că el era preferatul.“ (Aici domnul căpitan nu se putu stăpâni să nu râdă uşurel în fundul gâtlejului.)

— Dar, ori de ce te-ai îngălbenit aşa, Banciule?

Banciu nu-l auzi. Domnul Naicu îl privi lung, cu ochii crescuţi de-o neaşteptată mirare. Pe faţa neclintită a sergentului, culoarea frunzei de toamnă târzie părea că se aşterne tot mai întunecat. „Soarele trebuie să fie pricina!“ încerca să explice acest bizar fenomen domnul căpitan. Dar cel de alături tresări deodată sub zgâlţâiala unui puternic fior.

Ochii domnului Naicu se zgâiră de-a binelea şi turul pantalonilor săi alunecă pe luciul băncii, cât se poate mai departe de sergentul vizitiu.

— Nu cumva eşti bolnav, Banciule?...

— Eu? Ferit-a Dumnezeu, domnule căpitan! Am stomac de piatră.

Pe bucuria de la început a lui Naicu se lăsase însă un zăbranic. Ce-ar fi să te pomeneşti cu el deodată zguduit de crampe şi podidit de vărsături! Şi-l închipui numaidecât apucat de disperarea morţii, cuprinzându-l în braţe şi gemând milogeşte:“ Scapă-mă, scapă-mă, domnule căpitan!...“

Dar întoarse brusc resortul gândului, impunând închipuirii să nu mai lase în încăperea ei decât pe doamna Naicu. Ce surpriză pe ea când va primi telegrama!... Şi domnul căpitan se puse cu toată îndârjirea să potrivească în minte chipul doamnei Naicu, fericită de surpriză. Totuşi, i s-a părut sau Banciu s-a mai cutremurat o dată? Doamne, ce-ar fi...

— Mă Banciule, nu glumi şi spune sincer, băiete, ai ceva sau n-ai?

— Ferit-a sfântul, domnule căpitan! Apoi făcând semnul crucii cu codelia biciuştii: Doamne fereşte şi apără să-mi mai intre şi asta în cap...

Şi pentru a goni ideea asta supărătoare, pe care domnul căpitan n-avea alt de lucru decât s-o înteţească cu întrebările lui de cobe, se puse din nou să chiuie:

— Di... hii... hiii, hi, hi... hi... mână, mă!...

Dar n-apucă să sfârşească bine, că sări ars deodată, cu ochii căscaţi de groază,cu răsuflarea scurtă, repede şi greoaie.

— Ţine frâiele, dom’ căpitan, că m-a tăiat...

Şi înainte ca Naicu să se dezmeticească, se aruncă peste speteaza caprei în harabaua goală şi începu să se vaiete, tăvălindu-se pe scândurile jucăuşe.

— Banciule, ce mi-ai făcut? gemu domnul căpitan, cu inima sfârtecată, abia nimerind hăţurile care-i săltau la picioare.

— Sărăcuţ de maica mea! sărăcuţ... răspunse sfâşietor sergentul.

— M-ai omorât, Banciule, m-ai omorât...

Lăsă frâu liber detot cailor, croindu-le coapsele cu iuşca atât de furios, că goana se dezlănţui turbată. Dar prin larma hodorogelii, ţipetele sergentului continuau să-i străpungă timpanele cu aceeaşi usturime:

— Aoleo! Cum mă frige, mămulică, Doamne!...

Frica domnului căpitan se porni acum ca ploaia asupra cailor, care se zvârliră orbiţi de mânie în golul zării, de-a dreptul peste câmpuri, făcând să sară harabaua de parcă ar fi luat-o în zbor.

Moartea ştia însă şi ea să zboare, şi goana aceasta dezmăţată n-o putea lăsa deloc în urmă. Crudă şi ameninţătoare, el o auzea necontenit în spate, frământând fără milă şi zăbavă pe domnul Banciu.

— Nu te mai văd eu, măiculiţă, nu te mai văd eu, măiculiţă...

Când va sfârşi cu sergentul, va veni rândul lui. Şi domnul căpitan întoarse cu grijă capul, ferindu-l apoi îndată într-o parte, ca şi când ar fi şi văzut luciul coasei fatale în scânteiala soarelui dogoritor. Dar năluca se stinse repede, şi-n urmă-i, pe coasta repejoară pe care se lăsase, el văzu uimit, rostogolindu-se spre dânsul în vijelia de praf ca într-un nor misterios, cele patruzeci de care, nesfârşit şi sinistru convoi al morţii.

— Aaa... oh... de ce m-ai lăsat tu, Doamne? porni iarăşi urletul lui Banciu spre înălţimile scăldate în soare.

Când ajunse în inima târgului, domnul căpitan începu să ia la rând toate cafenelele, căutând pe amicul Sbierea, care încă mai zăbovea în Corabia.

Îl găsi strivit într-o îmbulzeală de gură-cască, urmărind cu faţa congestionată şi cu fruntea perlată de sudoare o importantă partidă de ghiulbahar.

— Se bate un bucureştean şi cu un grec de-aici dat dracului! îl lămuri, plin de admiraţie, Sbierea.

Naicu se ridică în vârful picioarelor; din cercul omenesc strâns coz în jurul mesei rotunde nu văzu ieşind decât două perechi de mâini, ce alergau, se fereau, se ascundeau, apoi apăreau iarăşi, fugărindu-se ca două perechi de barbeţi îndrăgostiţi. Deasupra tablelor, degetele se strângeau şi se deschideau convulsiv, apucând din fugă şi aruncând cu mişcări experte de zaraf lemnişoarele rotunde, ca pe nişte ruble de argint abia desfăcute din fişic.

Abia putu să-şi scoată prietenul din îmbulzeală. Se aşezară amândoi la masă în colţul celălalt al cafenelei.

— Fac cinste! declară Naicu.

Şi, aşteptând comenzile, vorba îi luă domoală, purtându-i prin oraşul unde-şi duseseră amândoi viaţa şi unde avea să se întoarcă acuma Naicu; purtându-i prin tabăra peste care sufla duhul groazei, unde Sbierea trebuia să se prezinte peste două-trei zile.

Pe urmă gândurile li se înstăpânirã în cuget. Lui Sbierea i se urî repede cu ele pesemne, căci chemă chelnerul şi ceru ziarele de dimineaţă. Dar Naicu îşi lăsă uşor-uşor capul spre umărul stâng sub povara lor dulce. Pe figura lui plină de un fel de duioşie râzătoare, rareori trăsăturile se schimbau în acea înfăţişare mocnită pe care o ia câmpul luminat când un nouraş fugar se aşează între el şi soare.

Vasăzică, a scăpat de holeră! Domnului căpitan îi venea să chiuie de bucurie, cum chiuia Banciu pe câmpiile Bulgariei. Ce s-o fi făcut cu el, săracu? Îşi aminti, scuturat de un puternic fior, şi se miră cum a avut tăria să mai ţină hăţurile în mână când Banciu, lovit de boală, s-a aruncat în fundul harabalei. Dar omul pălit de spaimă parcă-şi mai dă seama? Una şi bună ştia el atunci: să se vadă cât mai repede pe mâna doctorilor.

Îşi aminti apoi când Sbierea a venit mai întâi la spital să-l vadă. L-a primit scâncind ca un copil.

— Dragă Sbierea, sunt pierdut! Să telegrafiezi tu Aureliei...

Hohotele de râs ale acestuia, tari şi distanţate ca nişte pocnete, îi răsunau şi acum în urechi.

— Ce tot trăncăneşti acolo? În loc să zici bogdaproste că ai scăpat şi c-o să te duci la partea sedentară...

— Dragă Sbierea, a răspuns el atunci, poţi să te bucuri după pofta inimii că ai să mă moşteneşti în curând. Dacă nu m-a apucat până acum, n-avea grijă, mult mai e...

— ... Ştii c-ar fi o idee?

Şi vocea lui Sbierea plesnea iarăşi în hohote scurte ca o petardă în scântei.

— Ce dracu de eşti aşa fricos, măi Naicule?

Cu vorba aceasta Sbierea ştia că închide la moment văicărelile sedentarului.

— Aici nu e vorba de frică, aici e vorba de holeră! bâlbâise acesta, înghemuindu-se pleoştit pe un scaun.

La plecare, Zbierea îi adresa totdeauna aceeaşi întrebare de îmbărbătare:

— Ei, telegrafiez nevesti-ti că vii?

Naicu sărea atunci de pe scaun, cu ochii holbaţi de spaimă şi de rugăminte:

— Sbierea, să nu faci una ca asta. Te rog, Sbierea, pe prietenia noastră!

— Lasă, măi, să scriu femeii...

— Să ştii că dacă-i scrii tu, eşti ucigaşul meu. Cum telegrafiezi, cum m-apucă...

— Ei, cum aşa, mă?

— De asta sunt sigur... Am băgat de seamă. Cum apuci să te bucuri dinainte...

— Hai atunci să-i scriu c-ai murit, că poate aşa nu te mai apucă...

Rămas singur în odaia goală, proaspăt văruită, a carantinei, gluma lui Sbierea îi răscolea ca o trâmbă de vânt toate gândurile negre. Şi-o închipuia primind telegrama cu vestea morţii, o vedea desfăcând-o cu mâna tremurândă, apoi dând un ţipăt groaznic şi clătinându-se să cadă. Anton sărea atunci din bucătărie, şi ea se

prăbuşea în braţele lui de fier. Dar atingerea braţelor acestora o deşteaptă dintr-o dată, ea deschide ochii mari, mari, şi ochii aceştia nu mai au nimic din expresia groazei de adineauri. Ei privesc atât de dulce spre Anton, că gura de broască a lui se deschide mare, gata s-o înghită. Capetele lor se pleacă unul peste altul...

De la masa jucătorilor, unde mulţimea chibiţilor sporise aproape îndoit, se auzi deodată în tăcerea generală şi-n tăcerea înfiorătoarelor gânduri care munceau pe domnul căpitan, răsunetul sonor al unei palme bine aplicate şi potrivite din plin. Acestui răsunet îi urmă aproape imediat un altul identic, ca un ecou, care fu înghiţit însă de tărăboiul drăcesc izbucnit pe dată. Grămada privitorilor păru un moment că fierbe într-un cazan. La milloc mai ales era un zbucium fără seamăn, căci necontenit cercul dinafară se lărgea şi revenea la loc, pentru a plesni apoi în nenumărate locuri. Şi vociferările curgeau grindină:

— Nu lăsa pungaşul!

— Ba grecu e escroc!

— Unde mi-s banii?

— Domnule... am pus doi poli...

— Asta-i hoţie...

Din scaunul lui, Sbierea ţâşnise ca dintr-un resort. Şi paşii îi porniră automat şi repezi spre valma tot mai aprinsă, aşa cum instantaneu gura porni să-i păcălească de la sine detunătoare:

— Bagă-i pumnu în gât... Care-i ăla?

Naicu privi un moment nedumerit straşnica încleştare. Sărise şi el în sus, dar când văzu că grupul s-a desfăcut în două tabere duşmane, printre care Sbierea păşea apăsat şi scrutător ca zeul Ares[1] înainte de luptă, întoarse capul plictisit, se înfundă iarăşi în pluşul moale al canapelei şi întoarse privirea spre fereastra uriaşă, afară. Dar de pe urma încăierării, în sângele său rămăsese o vie agitaţie, care turbură de astă dată cu totul viziunile lui negre.

[1] În mitologia greacă, zeul războiului; corespunzător zeului Marte la romani.

Domnului căpitan i se întâmpla acum un eveniment cu totul neaşteptat: pentru întâia oară în viaţa lui îşi simţea sufletul. Până azi nu ştia de el decât din auzite, din rarele emoţii pe care le avusese în faţa superiorilor, din rarele certuri, din rarele temeri instinctive de moarte sau de ziua de mâine, din unele clipe de spaimă prin care trecuse. Dar în toate aceste rânduri, el şi cu sufletul lui făcuseră una şi aceeaşi persoană.

Acum însă simţi în pereţii trupului sufletul acesta ca pe o altă fiinţă , care crescu deodată spăimântătoare şi-l muşca cu dinţii, îl zgâria cu unghiile, voia parcă să-l sfâşie într-o parte, da, da, acolo, în stânga capului, să-şi facă loc, să ţâşnească afară, pentru a se destrăma ca fumul în libertatea cerului.

Cum nu s-a gândit până acuma? Care, care a fost motivul ei să-l oprească? Că i-a fost frică de singurătatea casei din marginea oraşului? Dar în toamna şi iarna trecută, când regimentul i-a fost mutat vremelnic tocmai în fundul Moldovei, cum de-a stat doar cu Ion şase luni întregi? Cum, răspunde, cum? Răspunde, cum? cerea socoteală din clocotul sângelui răsculat până în cele mai profunde zăcăminte sufletul domnului Naicu, frământându-l fără milă, ca holera pe Banciu, în căruţă.

„Phii... auzi, domnule, ce canalie!... Şi cum făcea pe mironosiţa!...“

Sbierea, care se întorcea radios ca un învingător, îl întrebă:

— Ei, ai văzut cum i-am potolit? Şi pe urmă în şoaptă, la ureche: Amândoi sunt pungaşi...

Naicu îl apucă de braţ şi ceru socoteala din picioare:

— Să mergem, Sbierea!

— Unde mergem?

— Ia, aşa, haidem, te rog...

— Haide, telegrafiază nevesti-ti că...

— Aaa...

Spre profunda mirare a lui Sbierea, Naicu se aşeză iar pe canapea. Ochii i se luminaseră parcă de-o licărire de mare inspiraţie,

cum prietenul de atâta amar de vreme, Sbierea, nu-şi amintea să-i mai fi văzut vreodată.

— Ce e cu tine, măi?

— Sbierea, nu-mi spuneai tu să-i telegrafiez c-am murit?

— Ei şi?

— Nimic! Haid...

Şi, aruncând banii consumaţiei pe masă, domnul Naicu o luă înainte.

— Ce-i, mă, unde te duci? Ce ţi-e?

Până la poştă, lui Sbierea i se păru că amicul Naicu bate rău detot câmpii. Când acolo ticlui pe pupitrul de scris telegrama către nevastă-sa, crezu chiar că a înnebunit detot. Căci vârful condeiului, pe care domnul căpitan îl mânuia înfrigurat, ca sub ameninţarea holerei, lăsă aceste urme curioase:

„Căpitanul Naicu încetat din viaţă astăzi, 25 iulie, făcându-şi datoria în mijlocul holericilor din compania sa.“

Şi dedesubt semnătura: *„Sbierea“.*

— Dar eşti nebun de legat, Naicule! Ce e cu tine? Rupe hârtia, nu te las s-o dai! Te rog şterge iscălitura!...

— Sst, făcu domnul Naicu cu aceeaşi lumină profetică în figură. Ssst! Păcăleala!... Ştii, pe care o coc eu de mult neveste-mi... de trei ani... Ţi-am povestit eu ţie odată...

Când ieşiră pe poarta oficiului, Naicu se opri surprins, parcă dinaintea unei cunoştinţe neaşteptate. Îi apăruse închipuirea caraghioasă a soldatului Anton. Atât de schimonosit era năsucul acela cât un neg pe dovleacul de cap şi atât de respingătoare namila greoaie de trup, că domnului căpitan îi fu ruşine de pripeala lui.

— Ei, haidem acum, ce mai stai? îl îndemnă plictisit Sbierea.

Naicu însă mai cumpăni o clipă dacă să oprească sau nu telegrama. Pe urmă mustăţile lungi şi blonde i se zburliră ca două păsăruici prinse de ploaie şi, dedesubtul nasului cocoşat, râsul său porni scurt şi trumfător ca o trâmbiţare de cocoş:

— Mă, ce mai *mistificare!* Nici dracu n-a mai pomenit una la

fel... Acuma e trei după-amiază. Peste un ceas, două, ea o primeşte. La cinci am pornit-o şi eu. Iar la trei noaptea, Sbierea, înţelegi? pfff, va vedea o vedenie în carne şi oase. Sbierea! auzi tu? strigoiul bărbatului ei! hahahaha... spune, Sbierea?... dacă aşa păcăleală a mai trecut prin capul cuiva? la toţi... ha, ha... da, la toţi... hohoho... de la regiment să le-o povesteşti... ha, ha, ha... Cea mai straşnică farsă pe care am făcut-o vreodată...

II

Când doamna Naicu primi telegrama, la început nu i-a venit să creadă. A rămas cu sufletul golit, apoi a început să tremure şi faţa i s-a îngălbenit deodată. Degetele lipsite de orice putere au scăpat alba scrisoare a morţii, care pluti fluturând veselă spre pământ. Picioarele i se îndoiau; dacă n-ar fi fost soldatul s-o susţină, aşa ca în teribila închipuire a domnului căpitan, s-ar fi prăbuşit pe pavajul colţuros din curte.

De atunci n-a mai ştiut nimic de sine. Nici n-a văzut rânjetul lacom al ordonanţei când a cuprins-o în braţe şi a purtat-o până în casă, aşezând-o pe pat. Nici n-a văzut pofta desfrânată cu care i-a desfăcut bluza, lăsând-o în cămaşa decoltată; nici n-a simţit arsura buzelor lui unsuroase atingând umărul ei. Căzuse în cea mai adâncă nesimţire.

De la şase seara, când a primit vestea, şi până după miezul nopţii, a rămas ca ruptă de viaţă. Soldatul, care venea din când în când s-o vadă, ar fi putut crede că a murit de-a binelea dacă umflarea înceată a pieptului nu ar fi dovedit zvâcnirea necurmată a vieţii.

Atunci a început să-i pângărească trupul cu ochirile lui poftitoare. Mai ales ridicarea ritmică a sânilor îi rătăcea mintea. Părul despletit, lung, castaniu, se risipise în valuri încâlcite pe albul cearşafurilor, fusta subţire desena aţâţător conturul rotund al pulpelor şi şoldurilor pline.

A privit-o mult timp aşa; apoi, într-un târziu, a tresărit la o mişcare bruscă a corpului înţepenit. Atunci s-a strecurat pe nesimţite afară.

Ea a deschis ochii mari, căprui, oprindu-i mirată în împletitura de zugrăveli aurii a tavanului. Pe urmă s-a mirat şi mai mult văzându-se trântită în pat, singură; şi-a adus aminte pe dată de amarnica veste. A înfundat capul în perne şi a început să plângă înăbuşit.

Afară o lumină slabă licărea în odăiţa soldatului. Anton urmărea cu degetul şirurile depeşei, silabisind greoi. Când sfârşi, rânjetul de broască îi tăie din nou figura în două.

— Care va să zică, acum e acum! bolborosi el. De ce n-am avea şi noi dreptul adică...

Dar vorba nu avu tăria să urce până-n culme suişul pe care se avântase gândul.

Însă ideea, care i se deschisese acolo, în minte, îl făcu fără voie să izbucnească într-o hohotire năstruşnică de râs. Ferestrele zornăiră speriate parcă de zgomotul acesta teribil, ieşit din pieptul lui herculean. Şi-n puterea nopţii, în curtea lungă şi pustie, hohotul acesta înfioră liniştea deplină cu izbucnirea lui, ca un răget de dihanie în singurătăţi.

Ea-l auzi de acolo, de sus, din odaie. Suna atât de nepotrivit cu starea ei sufletească, încât i se păru deodată straniu şi înfricoşător. Suspinele încetară. Inima începu să-i iuţească bătăile; un fior o zgudui din creştet de-a lungul trupului. Simţi plutind în jurul ei un duh de ameninţare.

Acum domnea o tăcere apăsătoare în odaie. Flacăra lămpii pâlpâia trist şi bâzâitul ei monoton se ştergea uşor, confundat cu liniştea de moarte.

O scutură un tremur. Aştepta cu înfiorare hohotul să se repete. Şi numai târziu prinse să se liniştească. Atunci tristeţea o cuprinse în mrejele dulcii sale amărăciuni.

Întâi gândul i se agăţă de o întâmplare uitată din copilărie, pe care nici acum n-o înţelegea lămurit. Dar amintirile aruncate aşa de departe se întoarseră grămadă şi se văzu în preajma războiului, ascultând povestirile domnului căpitan despre măcelurile din Kirkilise şi Adrianopol.

Domnului căpitan Naicu îi plăcea mult s-o vadă îngrozită de isprăvile războinice băsmuite seara cu o crudă plăcere, adăugând toate floricelele stilului oratoric-patriotic, unicul din care-şi încherbase educaţia şi viaţa sa ostăşească.

Dorea războiul cu înverşunare la un pahar de vin după masă; ba chiar după mai multe pahare se înfuria rău contra celor ce nu „ne trimit mai repede să facem pace în Balcani".

Dar, ca şi odinioară când era vorba de părerile lui de ateu, ea nu aproba deloc astfel de dorinţe. Ideea că ar putea muri curând o deznădăjduia cu atât mai mult cu cât discursurile lui războinice i se păreau adevărate cobiri, iar încăpăţânata lor repetare, un semn sigur că nu va scăpa, ca unul ce-şi doreşte moartea cu atâta îndărătnicie. Gândul acesta o neliniştea întruna, o făcea să închidă ochii noaptea târziu detot şi o trezea totdeauna cu câteva ceasuri înainte de faptul zilei. În dimineţile acelea, spre mirarea lui, Naicu o găsea ţinându-l încleştat în braţe, tocmai pe ea, atât de pudică în intimitatea vieţii lor de căsnicie.

Atunci veniră zilele mobilizării.

Când clopotele bisericii anunţară războiul, ea avu câteva dezlănţuiri de plâns. Încetul cu încetul numai se potoli. Observase că şi el e cam uluit de război, cu tot eroismul de care dăduse dovadă înainte, când luau vinul după masă. Ba de la un timp, domnul căpitan bătea chiar bine detot în retragere.

— Nu de altceva, frate, dar nu vezi?... holera asta păcătoasă! Aşa înseamnă să mori ca un adevărat erou pe câmpul de onoare? Trebuie să lupţi, i-auzi! cu vibrioni[1] şi cu tulumbe! Mă rog, te duce

[1] *Vibrion,* tip de bacterie de formă cilindrică.

la moarte, ca vita la tăiere... Şi ce moarte, domnule!... ce moarte!! Unde e eroismul?

Din clipa aceea se sili să nu mai izbucnească în faţa lui. Se străduia din greu să nu pară întristată. Îl încuraja, îl copleşea cu o seamă de drăgostenii femeieşti, mai deseori copilăreşti, căci, cu toţi anii ei maturi, era departe de a fi o femeie. Uneori se prefăcea chiar veselă. Ba, când îi schimbase soldaţii, îl sărutase cu un adevărat avânt de bucurie.

Şi nu fusese prefăcut avântul acela! Căci puţin îi păsa de va rămâne cu Ion sau cu Anton. Dar chiar în dimineaţa aceea, o bătrână slăbănoagă, cu faţa de ceară şi zbârcită ca stafida, cu nasul încovoiat în jos şi cu bărbia încovoiată în sus, un curat chip de vrăjitoare, se târâse până-n curtea domnului căpitan, sprijinindu-şi corpul tremurând de un toiag. Îi spusese că e mama lui Anton, că n-are decât un copil, că-n război o să moară şi acela şi că o roagă să înduplece pe domnul căpitan să-i lase feciorul în ţară, vistavoi în curte. Dar când văzuse că Aurelia nu-i răspunde, preocupată de propria ei durere, începuse să plângă, să se zvârcolească, s-o ţintească ameninţătoare cu ochii ei de vrăjitoare.

Căzuse în genunchi, făcând mătănii până-n pământ, blestemând pe cei care îi vor lua flăcăul şi ameninţând cu acatiste pe la mănăstiri, în urma cărora duşmanii copilului şi cei ce nu vor să-i dea o mână de ajutor aveau să îndure ispăşiri groaznice. Şi vocea ei uscată şi scârţâietoare zugrăvea atât de înfiorător şi cu atâta amănunţime pedepsele lui Dumnezeu şi ale iadului abătute peste omorâtorii lui Anton şi peste cei care-l duc la moarte, că doamna Naicu, speriată de izbucnirea aceasta de bocete şi de blesteme, hotărî să nu se lase pentru nimic în lume până nu-şi va înduplecа bărbatul să schimbe soldaţii. Întreaga ei copilărie petrecută în fumul de tămâie, alături de mătuşă-sa stareţă, îi aducea o grămadă de pilde, care de care mai înfricoşate, de unde se dovedea vădit ca ziua puterea de neînlăturat a teribilelor acatiste.

De bună seamă, ea nu povesti domnului căpitan nimic din cele

întâmplate; era sigură că dânsul avea să râdă de temerile ei copilăreşti şi va da în brânci, afară pe poartă, pe bătrână. Însă când el primi în sfârşit să-i schimbe, în urma atâtor argumente, născocite de dânsa în locul celor adevărate, nu se putuse stăpâni să nu-i sară de gât fericită că aşa, fără ca el să ştie, îl ferise de la o primejdie pe cât de înfricoşătoare, pe atât de sigură.

Plecarea fusese tristă. Ca să-l încurajeze, se silise să pară mângâietoare, curajoasă, veselă. După ce se îndepărtase însă în trapul calului spre cazarmă, când dispăru cu totul în praful drumului, fusese cuprinsă de aceeaşi sfârşeală ca şi astăzi la primirea telegramei şi nu avusese tăria să meargă la ieşirea din oraş a regimentului, pe la podul de peste Olt.

De atunci vremea o petrecuse urmărind cu inima strânsă coloanele gazetelor în care erau trecuţi cei morţi.

Îndoi numărul rugăciunilor cu tâlc înţelese numai de dânsa — cheie a vieţii cu care o înzestrase în mare mister mătuşă-sa stareţa — şi reîncepu cu şi mai mare ardoare să cerceteze, cu măsuţa ei vopsită în negru şi fără cuie, viitorul acesta neliniştitor, ce uneori i se părea că se deschide dinainte-i ca un abis năprasnic, ascuns sub pajişti smălţuite şi momitoare, în care piciorul înaintează fără grijă.

În toată această vreme, Anton părea că-şi face serviciul cu vrednică şi supusă credinţă. Se învârtea în jurul ei liniştit şi greoi, muncind totdeauna fără să scoată un cuvânt, ca un animal credincios.

Se bizuia mult pe dânsul. În singurătatea aceea, corpul lui de taur şi ideea că el o veghează cu recunoştinţă erau chezăşii puternice că n-avea a se teme de nimic.

Iar zilele treceau astfel monotone şi pustii, până ce vestea groaznică îi căzu în mâini...

Bună parte din trecut i se perindă acum prin minte. Apoi, când nu mai avu ce să-şi reamintească, viitorul îi apăru deodată nesigur, şters, gol...

Să se întoarcă la mătuşă-sa?...

În închipuire prinse să i se zugrăvească chilia de mănăstire, cu lăzi lungi, ascunse în velinţe moi, drept scaune şi paturi, iar pe pereţi cu scoarţe multicolore, în care un sfânt Gheorghe de arnici strălucitor ucidea un balaur la fel sau o barză ciugulea râme din râu. Printre ele, de asemenea, icoane vesele de metal sau mohorâte, afumate şi nedescifrabile din lemn sfânt, adus de la Sfântu Munte. Dar maica Minodora, zgârcită din şale şi cu umerii obrajilor ascuţiţi, nu mai avea s-o ducă mult...

Şi Aurelia se vedea chitind scoarţele moi în lăzi şi aşezând deasupra oalele smălţuite de pe poliţe şi tava cea mare, de argint, şi cuţitele cu mâner de os dăltuite de pe mese şi filigenele[1] scumpe şi toate celelalte lucruri ale bunicii. Şi se vedea cu lăzile închise, în căruţe mici de munte, luând-o pe un drum lung, întortocheat şi numai praf, un drum ce parcă tot ocoleşte şi nu mai ajunge niciodată într-un loc anume. Dar care e locul acela? Drumul întortocheat s-a întors de la sine, iar căluţii cu urechile blegi trag înapoi căruţele mici, cu lăzi mari cât nişte coşciuge de popi groşi, spre aceeaşi poartă boltită pe care o părăsise cu puţin înainte. Şi maica Aurelia se întrezăreşte în costumul negru, privind prin ferestruica chilioarei cum ani după ani se scurg trişti, pustii, greoi...

În odăiţa lui, Anton privea cu ochii tulburi nestatornicia flăcării mohorâte a feştilei. Lumina se desprindea cercuri-cercuri din sâmburele fără astâmpăr al focului de lumânare, încununându-i capul într-o aureolă mobilă şi sângerie. Zadarnic însă se proiecta pe vagile proeminenţe ale figurii primitive; zadarnic părea că se mistuie sub streaşina stufoasă a sprâncenelor aspre: era cu neputinţă să răzbată prin pielea de ciubotă ca să fecundeze vreun gând în creierul opac. Stereotip, memoria reproducea doar dialogul acela dintre el şi Ion, când venise să-l schimbe:

[1] *Filigean, filegean* — ceaşcă (turcească) de cafea, fără toartă şi cu suport.

— Mă băiatule, să nu faci ca mine, că tot ca mine o paţi...

— ... ?

— ... te goneşte şi pe tine repede-repede.

— Ce să nu fac, frate-meu?

— De ce crezi, tu, bă, că cucoana ţine morţiş să rămâi în locu-mi?

— He, he... tu să trăieşti, băiete... păi mămuca e meşteşugăreasă mare... păi când ţi-o face ea de... lasă, nu mai şti şi tu...

— Prost eşti, mă,... tot ca mine, frate-meu...

Şi-n necazul lui fără margini, că era luat în război, tocmai el, care se obişnuise atât cu ideea rămânerii în ţară, Ion începuse să-i înşire vrute şi nevrute, înţelese şi neînţelese, strecurându-i în cap cu ocoluri din ce în ce mai puţin largi, pe care, în şiretenia lui ţărănească, le socotea foarte trebuincioase pentru o mai zdravănă convingere, ideea că, fără doar şi poate, cucoana ţine să rămână c-o ordonanţă tânără, voinică şi mai cu seamă îndrăzneaţă, nu cu un moloman, cum s-a arătat el să fie şi cum îi părea rău acum c-a fost.

— Crezi tu, bă, că la cucoane d-astea cu pielea subţire şi cu vopsea pe ochi nu le trage inima mai bine la un flăcăiandru, colo voinic, de ţară, decât la un moşuleţ hodorogel? Păi tu ştii, bă, povestea cu ciobanu şi cu nevasta *arendaşului?* Ia ascultă colea...

Anton a ascultat poveştile celuilalt, lăsându-se în voie furat de tâlcurile viclenei anecdote. Dar gândul ascuns nu i-l pricepu Anton. Căci Ion, ştiindu-l cel mai rău nătărău din companie, gândea aşa, să-l împingă la vreo nătângie boacănă, care să-i grăbească reîntoarcerea.

Cine l-ar fi crezut pe bleg spunând la judecată că el l-a îndemnat?

Rămas singur, mormanul de carne la început şovăi. Dar făptura stăpânei, atât de plăpândă pentru dânsul, se aprindea ca o flacără tot mai vie, umplându-i tot ce putea fi imaginaţie în capul enorm.

Luarea-aminte pe care Aurelia i-o arăta, grija de nu-i lipseşte

ceva, glasul prietenos în întrebări, în porunci, în vorbele de toate zilele sfârşiră a-l lumina pe deplin. Avea dreptate Ion. Unde s-a mai văzut atâta duh de blândeţe la o căpităneasă?

„E tinereţea, Anton flăcăule, care cată tot tinereţe!“...

Odată năluca aceasta căşunată, nimic n-o mai putea dezrădăcina; căci în strâmta încăpere a creierului nu mai era loc şi pentru vreun alt gând precumpănitor. Totuşi, nimic n-ar fi putut să-l hotărască a fi mai îndrăzneţ şi cu altceva decât cu ochii rotiţi spre dânsa mai mult pe furiş. El ştia una şi bună; femeia, când i s-a făcut de dragoste, cade de la sine, ca poama. Şi aştepta, în cea mai deplină siguranţă, coacerea deplină a fructului.

„Hei, când i-o veni năbădăile... mă strigă ea singură...“

În seara asta însă boldul poftei păru să-i dea ghes mai cu îndrăzneală ca de obicei. Dar o adiere poltronă de înţelepciune, la urmă detot, îl sfătui încă să nu se pripească. El o ascultă rânjind: „Acum trebuie lăsată să-l jelească niţel, creştineşte...“

. . . . . .

...Dar dacă n-o fi murit, şi Sbierea s-o fi grăbit să-i vestească sfârşitul, fiindcă boala îi păruse prea grozavă pentru ca doctorilor să le mai rămână vreo nădejde? Atunci Dumnezeu i-l va lăsa, căci credinţa i-e atât de limpede, încât îi poţi vedea tăria ca lespedea de piatră printr-un râu de munte. Întocmai ca la Avraam, mântuirea va veni la urmă. Se poate chiar ca zorii zilei de mâine să-i aducă lumina veştii celei adevărate, că totul n-a fost decât o halucinaţie, căreia Dumnezeu, în marea lui bunătate, a dat-o pradă în noaptea aceea, pentru o mare încercare a sufletului şi a credinţei. Doamna Naicu întoarse uşor capul la măsuţa de noapte, şi mâna ei se îndreptă tremurând spre hârtia mototolită acolo. O desfăcu cu încetineala degetelor ei slabe. Ce-ar fi! Ce-ar fi dacă slovele ar fi dispărut dintr-însa! Dumnezeule, ce minuni nu împlineşti tu în nestrămutata ta bunătate!

Ea desfăcu hârtia şi literele dispăruseră într-adevăr. Erau numai nişte socoteli cu creionul. Dar minunea trăi numai un mo-

ment, numaidecât apoi îşi aminti că socotelile le făcuse chiar ea de dimineaţă pe hârtia aceasta de caiet, care nu aducea nimic cu o telegramă. Totuşi, unde putea fi telegrama? De ce nu e lângă ea pe pernă, pe aşternut sau pe jos?

Se ridică într-un braţ şi privi cu luare-aminte în jurul patului, pipăi pe sub plapumă, pe sub dânsa, în groapa pe care trupu-i o făcuse în salteaua moale. Dar nimic, nici o telegramă! E doar mosorul cel alb, cu care se jucase pisica, iar dincolo, o cârpă, o batistă. Doamne! dacă ar fi astfel! Dacă a fost numai o încercare a nepătrunsului! Al cui era dar râsul acela aşa de puternic, în noapte, pe care l-a auzit îndată după deşteptarea ei? Nu-l cunoştea al nimănui dintre cei dimprejuru-i. Aşa de puternic nici Anton nu putea să râdă; şi el nu râdea niciodată...

Doamna Naicu clătină capul cu tristeţe. Era prea obişniută cu astfel de aţipeli ale cugetului în plină ziuă şi-n plin lucru gospodăresc ca să nu se teamă că tot ceea ce-i trecea acum prin gând nu era[u] decât tot deşarte năluciri.

Şi se lăsă totuşi dusă de ele, fiindcă îi rămâneau unica mângâiere.

O, dacă ar fi fost un război de adevărat, cu gloanţe şi cu obuze, cel puţin l-ar fi adus rănit! Cu ce iuţeală ar sări din pat, ar trezi soldatul, l-ar trimite în oraş după medicamente! Şi se vedea grăbită în jurul patului, dîndu-i primele îngrijiri ca o soră.

Sau dacă e mort — şi când mosorul gândului se opri aici, îşi simţi sufletul inundat de o imensă lumină, ca şi când tavanul ar fi crăpat în două şi prin poarta deschisă a cerului ar fi văzut tronul dumnezeiesc — dacă e mort, de ce nu vine sufletul lui s-o scape din aceste nelinişti, ca în cărţile cu minuni şi taine, cu care umpluse podul?

„Hai, vino şi tu, e atât de bine aici unde sunt eu!...“

Şi atunci durerea ei, pe care o simţea tare ca o piatră ascunsă în dosul acestor gânduri, s-ar muia deodată, s-ar topi ca ceara unei lumânări. În sânge i-ar alerga numai flacăra veselă a bucu-

riei, căci sfântul duh i-ar arăta, ca şi lui Pavel călătorind spre Damasc, minunea adevărului etern şi singur adevărat. Însă nu s-ar grăbi să urmeze de îndată pe domnul căpitan; ar mai zăbovi câteva zile pentru a lăsa timp şi bietei ţărâne de trup să se dea bucuriei pentru zdrobitoarea bucurie a sufletului. Ce uimitoare şi totală schimbare, din jalea cea mai cruntă, la bucuria cea mai sfâşietoare!

De ce nu vine sufletul lui?

Şi-l închipui mai întâi ceva abstract, o suflare uşoară adiind prin cameră, o formă străvezie, înfiripindu-se alături de dânsa, şoptindu-i cuvinte dulci şi armonioase ca o muzică sau cu tâlc adânc, cum răspund spiritele de obicei prin masa cu paharul mişcător. Pe urmă şi-l imagină din ce în ce mai concret, aşa cum era el când trăia, chiar în uniformă, însă fără viaţă, palid, cu ochii ficşi, goi de expresie, sticloşi. Icoana aceasta o înspăimântă.

Vroi s-o alunge, dar gândul nu-i dădu acum pace. Desigur, avea să-i apară ca pe patul morţii, asemenea unuia care se stinge de holeră. Cu ochii în fundul capului, ca două găuri negre, cu obrajii scofâlciţi, cu buzele supte, cu pântecele scobit, cu picioarele lungi şi aduse, cu degetele închircite.

Se cutremură. Din nou îi răsună în minte hohotirea puternică de adineauri. I se părea că vede pe bărbatu-său alături, un holeric muribund, râzând sălbatic, privind-o dezmăţat, gata s-o apuce cu mâinile lui ca nişte gheare. Şi la fiecare mişcare a vedeniei ea auzea trosnituri seci de oase.

Simţi trupul muiat în sudoare fierbinte şi în sudoare îngheţată. În locul luminii dumnezeieşti, senzaţia pustiului o înecă cu totul. Rămăsese încremenită pe marginea patului, strânsă ghem, temându-se să facă cea mai mică mişcare, cu ochii ţintiţi într-un gol al odăii în care părea că stăruie încă vedenia înspăimântătoare a holericului.

Pe urmă o idee mântuitoare o întări. Îşi aduse aminte de Anton soldatul. Nu era singură! Vlăjganul acela uriaş o va apăra de toate

iezmele iadului. I-a făcut atâta bine! Şi-n gându-i văzu uriaşul cu pumnii pietroşi sărindu-i în ajutor. Dar o întristă detot imaginea ce i se năzări atunci: pe Anton alungând umbra bărbatului.

— Doamne, ce prostii! vroi să zică tare, dar abia se auzi printre buze, ca să alunge vălmăşagul haotic şi deznădăjduit de gânduri. Doamne!

Dar oricum va fi să-i apară bărbatul, nu va striga după ajutor, nu-l va izgoni.

Numai să vie umbra aceea... şi ea va găsi destul curaj ca să întâmpine minunea, adevărul...

„Dar Anton o fi dormind?“

Se gândi să se ridice din pat, să privească pe fereastră. De va fi lumină, îl va chema să se culce sus, în antreu.Vroi să se ridice; distanţa de la pat la fereastră i se păru însă o veşnicie şi renunţă.

Prinse totuşi de veste că lampa începuse să pâlpâie. Se isprăvea gazul. Gândul că ar putea rămâne pe întuneric întrecu toate spaimele de până acum.

Trebuia să cheme ordonanţa. Se sprijini în coate pe perini. Şi ochii îi căutară fereastra.

Rămase înmărmurită. Acolo, în dosul geamului, lumina palidă, ce răsfrângea lampa, se stinse, mângâia un cap aproape şters în negură, un cap gălbejit ca de mort. Avu doar timpul să-i vadă o gură uriaşă, râzând cu toţi dinţii, şi doi ochi atât de lucitori, că parcă râdeau şi dânşii. Încolo nu mai putu să vadă nimic.

Căzu pe perini cu ochii măriţi de groază, ţinându-şi răsuflarea. Flacăra lămpii pâlpâia rar şi apăsat, avea din când în când tresăriri grăbite, împroşcări subite de lumină, apoi slăbea iarăşi necontenit, făcând pe nesimţite loc întunericului.

Din gâtlejul ei scăpă de-abia auzit, aproape nearticulat, slab ca şi lumina ce se stingea pe îndelete, ceva, un cuvânt, un nume:

— Anton...

Apoi, ca şi când ar fi prins curaj numai la pomenirea acestui nume, nevoia de a striga o cuprinse deodată. Şi începu să urle, întâi puternic, apoi, obosind, din ce în ce mai slab.

— Anton! Anton... Anton...

Pe urmă îşi vârî capul în aşternut, ca şi când ar fi vrut să se ascundă. Zgomotul inimii, pornită într-o bătaie deznădăjduită, fără frâu, trecând prin puful pernelor, îi venea la ureche puternic, uriaş, ca larma unui mai care bătea surd din adâncul pământului. În ropotul acela abia putu să distingă scârţâind uşor uşa antreului, paşi înăbuşiţi, apoi uşa camerei. Cineva intrase. În urmă nu mai auzi nimic. Secundele treceau ca anii. Atunci începu să urle din nou:

— Anton, ajutor! Anton!

Strigătele răsunau prelungi, horcăite.

— Anton, Anton...

Drept răspuns, două mâini puternice o apucară de umeri, o întoarseră cu faţa în sus. Ea închisese ochii şi acum strângea tot mai tare pleoapele, apăsându-le una într-alta, parcă ar fi vrut să le contopească. Şi glasul îi horcăia, înainte, fără înţeles, ca un gramofon neoprit.

— A... ttt... n...

Atunci simţi deodată pe gură un sărut rece, acru, lung, neisprăvit. Strânse buzele şi repetă doar în fundul gâtlejului numele acela care nu se auzea de astă dată decât ca un geamăt stins, de animal ucis.

O mână puternică zvârli plapuma de pe dânsa numaidecât. Apoi corpul îi fu strâns, strivit aproape de alt corp, uriaş, tare, aspru şi încleştat, ca un trup de tuci. Abia acum înţelese că nu un duh se abătuse asupră-i. Şi, prinsă de un curaj neaşteptat, avu puterea să strige încă o dată, cu o năvală de disperare, numele ordonanţei, deschizând pleoapele.

Alături de dânsa, Anton, cu buzele aduse într-un rânjet lacom şi îndobitocit, cu ochii sticlind de nebunie, cu liniile obrazului încordate de spasmul biruitor al faptei care trebuia în sfârşit să se împlinească, o strângea cu furie, înfiorat de poftă, gâfâind.

Îl văzu într-o singură deschidere de pleoape, aplecat deasupra

ei, cu dinţii laţi şi cu părul tuns scurt, începînd jos detot pe fruntea îngustă de un deget. Buzele groase şi lipicioase se târâră pe pielea fină ca o atingere de melc, braţele musculoase aveau puteri de menghină; răsuflarea încinsă o pălea în obraz ca o dogoare.

Avu un gest de surpriză, apoi de dezgust şi îndrăzni o clipă să reziste. Dar omul era prea zdravăn şi, în strânsoarea lui, împotrivirea se topi cu un ţipăt slab, neputincios, scârbită, goală de sufletul prăbuşit deodată într-o adâncime necunoscută, într-o beznă fără fund.

III

Îndată ce convoiul de care ajunse în curtea cazărmii, domnul căpitan scoase ceasul:

— Fă lumină, Năstrapă!

Un chibrit pârâi pe cutie şi o luminiţă plăpândă pâlpâi suflată din toate părţile de iezmele întunericului profund, umed şi ploios.

— Două jumătate fix. La câte ţi-am spus că ajungem?

— La două jumătate, să trăiţi!

— Este?

— Este!

— E, păi vezi? Aşa ştiu eu să conduc marşurile! Şi pentru asta, vezi tu, tocmai pe mine s-au găsit să mă dea la partea sedentară. Zi ţară românească şi taci!

Trântind un bobârnac în cozorocul chipiului, domnul căpitan sări de pe capră şi porni să numere căruţele, dând semnalul de adunare tuturor cărăuşilor. Când fură toţi în juru-i, domnul Naicu se simţi dator să spuie câteva glume, la care gradaţii râseră neobişnuit de zgomotos. Apoi, rupând rândurile, îi porni pe fugă la culcare şi-o luă agale, fericit peste fire, spre gardurile din dosul cazărmii. De-acolo o potecuţă îl scotea de-a dreptul la poarta cimitirului nou, mai făcea pe urmă la stânga, nici cinci minute de

drum, şi gata, „cuibul dragostei noastre“, cum îi plăcea să spună adesea Aureliei când vorbeau despre căsuţa lor.

El trecu pe lângă santinela de la poarta din fund, care-l primi cu întrebări aspre şi scurte, şi-şi aminti steaua răzleaţă de pe cerul bulgăresc, ce-i umpluse tot sufletul de dorul vieţii de acasă. Aşa că, după ce dădu parola, domnul căpitan tot mai găsi pentru soldatul încotoşmănat în şubă două glume în taşca sa cu pozne şi o ţigară în tabacheră. Pe urmă se lăsă dus de cărăruia şerpuitoare la vale, în adâncul oceanului de întuneric, a cărui răcoare burniţoasă îl înfrigura de plăcere, amintindu-i aşternutul cald şi moale ce-l aştepta la câţiva paşi.

Cuibul dragostei domnului Naicu era răzleţit cu vreo câteva zeci de metri de ultima casă a oraşului — o potcovărie pitică — şi mic, ca orice cuib. Aşezat în fundul curţii, n-avea decât trei camere: la dreapta, dormitorul, la stânga, salonaşul, la mijloc sufrageria, cum îi ziceau în timpul celor două mese, căci restul zilei lua denumirea de antreu. Cum intrai pe poartă, în dreapta curţii înălbea în noapte magherniţa cu bucătăria şi odăiţa soldatului; în stânga se ridica, parcă în coate, scheletul legat cobză în fire de viţă sălbatecă al unui soi de pavilion.

De cum ajunse în dreptul gardului de ştachete, pe Naicu îl miră cele două dreptunghiuri de lumină nehotărâtă pe care le zugrăveau spălăcit în noapte ferestrele odăii de dormit. Ai fi zis reflexul lunii dacă noaptea n-ar fi fost mai întunecată decât chiar iadul aşa cum i l-a descris o dată doamna Naicu, după o carte cu litere chirilice şi cu coperte albastre, înstelate cu aur. Şi domnul căpitan nu-şi mai putea ţine râsul, gândind ce mai drac o să apară din iadul acesta la fereastra Aureliei.

„Ori că citeşte până la ora asta, ori a luat obiceiul să se culce cu lampa micşorată!“

Se apropie de magherniţa soldatului, bătu uşor într-un ochi de geam, chemându-l pe nume, cu glasul scăzut.

— Antoane, băi Antoane! m’, n-auzi?

Desfăcu uşa şi intră înăuntru. Bâjbâi spre pat, târşind picioarele ca să-l deştepte.

— Drepţi, măgarule!

Dar când văzu că patul e gol, se supără:

— A plecat după dragoste, lua-l-ar mama dracului! Las', că vorbim noi mâine, boier Antoane!

Bănuiala cea urâtă, pe care, de când dăduse telegrama şi până acum, domnul căpitan o alungase cu atâta convingere şi dezgust, îi păru acum cu desăvârşire absurdă. Era un aer atât de stricat în odăiţa vistavoiului, că râse din inimă de această stupidă bănuială.

Descinse sabia uşor, ieşi apoi în vârful picioarelor şi râsul îl podidi iarăşi, gândindu-se că şi pentru Anton, ca şi pentru toţi din oraş care i-au aflat moartea de la poştă, el nu e nimic mai mult, nici mai puţin decât un strigoi, un veritabil strigoi. Mai ales întâlnindu-l aşa în noapte, cine nu şi-ar face cruce şi n-ar stupi dinainte-i: „Piei, drace!"?

Aci însă veselia i se mai ogoi puţin, socotind că unora dintr-înşii, bunăoară unei brute ca Anton, le-ar putea trece prin minte să se apere cu reteveiul, ba — mai ştii? — chiar cu vreo armă de foc de astfel de apariţii imateriale. Crezu deci nimerit să reducă detot partea întâi a programului de păcăleli pe care-l potrivise pe drum şi se apropie cu mişcări îngrijite de fereastra din stânga.

Se ridică în vârful picioarelor şi privi doar cu un singur ochi ca să-şi descopere cât mai puţin figura. Din colţul stâng al geamului nu se vedea decât o parte a patului mare, pentru două persoane, partea în care ea doarme de obicei. La început nu putu să observe nimic, dar unul din cele din urmă spasmuri ale lămpii muribunde îi arătă tocmai ce vroia să vadă. Chiar în margine detot, în cămaşă, cu plapuma aproape căzută, ea se ridică încet într-un braţ, privind cu ochi mari, mari, îngroziţi, ceva în stânga patului, unde deocamdată Naicu nu putea să vadă nimic.

„Ce-o mai fi asta!"... gândi domnul căpitan, aşteptând o nouă izbucnire a lămpii.

„Nu cumva i se fac arătările... să ştii c-am nimerit-o...“

Când lampa se umplu iarăşi de lumină, Naicu era cu ochiul la pândă; Aurelia scotea un picior din aşternut. Căpitanul se piti repede şi aşteptă.

— Oare m-o fi văzut?...

După câteva minute, bătu în colţul ferestrei uşor şi rar: una, două, trei. Repetă apoi ciocăniturile de trei ori, prăpădindu-se de râs.

„Ce-o fi pe inima ei, sărăcuţa! Mare păcălici eşti, măi Naicule!“

Un mieunat apropiat de pisică făcu pe fantomă să-şi întoarcă speriat capul. Putinţa venirii neaşteptate a lui Anton îi aminti din nou că trebuie să sfârşească repede.

Se agăţă de cerceveaua ferestrei şi-şi propti picioarele în ieşitura de jos a zidului, căutând cu vârful cizmelor o bază solidă, ca să fie cât mai nemişcat. Pentru a-şi da o înfăţişare cu totul mormântală, găsi nimerit să depărteze buzele una de alta, lăsând vizibile cele două şiruri de dinţi.

„Ce-o să râdă Sbierea!“

Şi-şi fixă ochii, pe care se silea să-i ţie cât mai nemişcaţi, asupra soţiei sale.

De astă dată putea să cuprindă cu privirea tot patul. Nu observă însă nimic distinct, căci lampa era acum liniştită. Dar obişnuindu-se pe încetul cu semiobscuritatea dinăuntru, desluşi cele două corpuri întinse unul lângă altul; cu greu se puteau recunoaşte în amănunt, în negura crescândă.

Nevastă-sa, tot aşa de dezvelită, cu cămaşa sfâşiată, aproape goală, privea atât de îngrozită spre fereastră, că ochii îi păreau două găuri de hârcă; de bună seamă îl văzuse.

Şi-alături, într-o rână, cu faţa spre ea, un bărbat spătos, enorm, pe care nu-i fu greu să-l ghicească. Anton, hidos în umbra tot mai deplină dinăuntru, dormea adânc, şi horcăiturile lui lugubre se înţelegeau din convulsiunile largi şi încete ale pieptului.

Domnul căpitan îi privea năuc; în uimirea lui, buzele îi rămă-

seseră dezlipite şi dinţii rânjeau fioros în noapte; era cu mult mai straniu decât voise să pară. Lampa, care acum răspândea fâşii bizare de lumină prin despărţiturile maşinii, mai licări o dată, ca şi când ar fi zâmbit văzând mutra celui înşelat, apoi se stinse, coperind cu valuri de negură nelegiuirea dinăuntru.

Domnul Naicu n-a sărit din locul unde era; mai degrabă a căzut. Acum se luminase deplin.

Furia îl năpădi deodată ca un torent brusc. Să-l înşele c-o ordonanţă? Nemaiauzit! Şi primul gând îi fu la revolver. Se învârti pe loc în tocuri şi-o luă în trap vijelios spre magherniţa din faţă... Dimensiunile pronunţate ale pântecului său nu-l lăsau însă să fugă cum ar fi dorit; oricât întindea piciorul, săriturile rămâneau tot scurte şi ştifturii cizmelor băteau caldarâmul în aceeaşi cadenţă repede şi îndesată. Dar când fu numai la câţiva paşi de uşa bucătăriei, îşi aminti că lăsase numai sabia şi chipiul acolo, iar tocul revolverului, agăţat de-o curea trecută pe sub epolet, nu putea fi decât obiectul acela dureros ce-l tot lovea în şold de când se pusese pe fugă.

Atunci, fără să se oprească, făcu o curbă largă, pe care avântul luat în goană o întinse chiar pe lângă portiţa de la drum, şi, revenind cu faţa spre casă, continuă să alerge în acelaşi buiestru mărunt, potolind cu o mână năbădăioasa agitare a tocului de revolver şi cu alta silindu-se să scoată din el arma răzbunătoare, sistem „Steier“, cu opt focuri.

Întâmplător, însă, aproape de scară, se poticni şi se prăbuşi lat pe brânci. Arma îi sări din mână şi căzu atât de apropiată de ochiul drept, că, cu tot întunericul, văzu gura ţevii îndreptată ameninţător spre dânsul. Un moment, ochiul omului şi gura armei se priviră fix în tăcere. Ochiul mărit, înspăimântat, bulbucat de groază, rostogolindu-se nervos în orbită, în aşteptarea înfrigurată a clipei teribile; gura mică de oţel, nepăsătoare, nemişcată, mută, parcă ironică în muţenia ei. Un moment, cât o veşnicie, de slăbiciune, de totală lipsă de voinţă; un moment în care domnul căpitan, cu

tot pericolul apropiat şi decisiv, nu putu să facă nici cea mai mică mişcare, ca şi când pământul de care se lipise îi supsese brusc orice energie. Dar momentul acela trecu, şi mai trecu unul, şi încă altele, şi gura ţevii rămase liniştită, căci piedica era pusă.

Când îşi aminti de acest lucru, văzu cu uimire că acum putea să-şi mişte în voie şi mâna şi piciorul, cu toată durerea ascuţită ce-i creştea în genunchi, de parcă i-o scurgea cineva acolo printr-o tulumbă. Se sculă făcându-şi cruce şi înjurând printre dinţi. Când vroi să ridice arma, durerea fu atât de crâncenă, că şovăi şi se aşeză gemând pe cimentul primei trepte, întinzând cu multă greutate piciorul de cvincvagenar, din care parcă tot sângele şi toată măduva se scurseseră în genunchi, unde ardeau cu flăcări chinuitoare.

Spaima prin care trecuse, durerea crâncenă şi furia care se întorsese în sufletu-i cu şi mai mari puteri clocoteau ca apa fiartă în capu-i, apăsând cu atâta putere în ţeasta ţuguiată, de-o simţea ridicându-se ca un capac de oală. Şi-n aburul vânzolelii în care i se zbăteau creierii trecu ca o scânteie zguduitoare ideea că ea, în timpul acesta, ar fi putut trezi pe Anton, şi că el poate îl pândeşte acum de după uşa antreului, gata să-l atace pe la spate.

Domnul căpitan se simţi nevoit deci să se târască din nou până la revolverul rămas în ţărână şi să revină la locul de odihnă, năbuşindu-şi cu eroism de martir ucigătoarele dureri. De astă dată se aşeză în aşa fel pe scară, ca piciorul îndurerat să fie întins cât era de lung pe cimentul rece şi înviorător al treptei, iar pieptul şi faţa să fie uşor îndreptate spre uşa de unde ar fi putut ţâşni inamicul neprevăzut. Cu toate că revolverul se contura solid în pumnul strâns, domnul căpitan nu se simţea deloc la îndemână. Dacă primul glonţ îl scapă pe bandit, ce se face el cu piciorul zdrobit? Drace, cine l-a pus să se repeadă aşa, ca bezmeticul? Lucrurile astea se fac pe îndelete şi cu plan, ca la război. Ce folos dacă dobori inamicul şi cazi şi tu? Dar poate nemernica n-a sculat pe bandit. Sau dacă l-a trezit, măgarul a convins-o că a fost doar o

părere a ei şi-a potolit-o. „Dă-le, Doamne, gândul ăl bun! Ţine-i, Doamne, pân' mi se alină piciorul!..."

Domnul căpitan uitase că era ateu şi făgădui lui Dumnezeu cu jurământ că n-are să-i omoare nici el dacă-i dă viaţa. Şi pentru a dovedi acest lucru celui către care se întorceau acum gândurile lui, îşi demonstră singur, izbutind să se convingă uşor: întâi, că mai sunt pe lumea aceasta tribunale, procurori, comisari de poliţie, care sunt gata oricând să-şi ia asupra lor sarcina de răzbunători ai onoarei ultragiate, aşa că el tot nu rămâne în pagubă; în al doilea rând, că nu e exclus nemernicii dinăuntru să se fi pus în defensivă, gata să respingă, pe moarte sau viaţă, orice atac dinafară. „Ori, ca să-ţi expui viaţa pentru o ordonanţă şi pentru o femeie care se dă unei ordonanţe, înţelegi, Naicule, că nu-i de demnitatea ta..."

Nu mai rămâne îndoială, aşa va face! Uite, piciorul a început să se potolească. Cum se va linişti detot, cum va porni la procuror, să-i arate decăderea femeii acesteia, noroiul murdar în care se bălăcărea cu complicele ei, şi-apoi s-o alunge cu dispreţ în noapte ca pe-o netrebnică. Să se ducă la ţară, la Anton... şi mâine-poimâine, când s-o sătură de ea, s-o alunge şi bruta... „şi să te vedem, madam Naicu, atunci cum dai cu spiritu..."

Dar aproape imediat, un alt şir de idei îi lipi din nou de cimentul treptei piciorul care începuse să se agite; căci îi veni numaidecât în minte scandalul, şoaptele lumii, miltiplele poveşti scornite în asemenea împrejurări, hohotirea imensă a întregului oraş. Un ofiţer şi-a prins nevasta cu vistavoiul, şi drept pedeapsă... s-a dus să-şi deştepte prietenii, să-i aducă martori pentru divorţ. Un ofiţer!

Şi-i veni în minte mutra contractată a lui Sbierea, gata să izbucnească într-o explozie de veselie:

„Da-i trăseşi o farsă, măi Naicule, de nu s-o mai gândi în viaţa ei la vedenii. Păi de ce n-ai tras, iubitule? doar aveai revolver. Toţi te-ar fi aprobat dacă-i curăţai. I-auzi! Pe când tu-ţi periclitezi

viaţa în ţări străine pentru patrie, ea te înşală cu propria ta ordonanţă, c-o deşcă idioată, cu un tâmpit, o scârbă, pe care puteai s-o baţi de cincizeci, de-o sută, de şaizeci de mii de ori pe zi, fără să-ţi ceară nimeni socoteală! Un imbecil, un scelerat... un... un... un... o... un incult (exclamă în sfârşit, nemaigăsind alte invective)... Şi unde mai pui că erai în dreptul tău... legea nu-ţi făcea nimic... Halal căpitan!... M-ai făcut de râs; nu-mi trebuie prieteni ca tine, eşti nedemn de-un adevărat militar.“

Şi-l văzu batjocorind vechea lor prietenie în faţa camarazilor, istorisind cu izbucniri de râs, în hazul general, povestea cu farsa cea grozavă, la care se gândise trei ani de zile. Şi-odată cu veselia lui Sbierea, domnul căpitan mai auzi şi hohotele ascultătorilor, ale tuturor acestor ofiţeri bătrâni şi tineri, oh, mai ales ale acestor secături de ofiţeri tineri, care-şi băteau joc totdeauna de farsele dumnealui; nu se sfiau să-l ia peste picior ori de câte ori făcea vreo stângăcie la câmp, la şcoala de regiment şi şopteau pretutindeni că e un moş-teacă şi c-o să putrezească tot căpitan.

Dar ce-l făcu să salte numaidecât de pe scara de piatră, uitând şi dureri şi tot, fu de fapt vocea piţigăiată a lui Scăişteanu, a nesfârşitului ăluia de maior, cu care avusese o gravă neînţelegere pe vremuri.

„V-am spus eu de atunci. E un laş! De ce n-a îndrăznit să mă provoace la duel, doar îl insultasem? V-am spus: e militar şi nu îndrăzneşte să tragă un foc de armă. E un fricos!“

Fricos! El, fricos? Asta nu! Nu se bătuse în duel pentru că era împotriva unor astfel de mascarade. Dar avea să dovedească acum lui Scăişteanu că era un mincinos. Avea să dea un exemplu să mearg㠄 pomina. Dar nimeni nu s-a mişcat în camera nelegiuiţilor, deşi a trecut atâta timp; cu siguranţă, nemernicii n-au habar de ce-i aşteaptă. Iar durerea din picior a trecut! Domnul căpitan o simte cum se depărtează din genunchiul înflăcărat, ducând cu ea şuvoaie de furnici ce se răspândesc de la gleznă până la şold. De bună seamă dorm duşi!

Domnul căpitan vedea acum numai sânge dinaintea ochilor, o băltoacă mare de sânge, şi-n mijlocul ei, două corpuri lipsite de viaţă, ciuruite de gloanţe. Vedea sânge şi nu se înspăimânta deloc. Mai mult chiar, forţa închipuirea ca tabloul să fie mai sinistru.

Hotărât, grav şi neînduplecat, fără să mai dea răgaz o clipă gândului, se ridică, potrivind şi mai bine revolverul în scobitura pumnului. Băgă atunci de seamă că piedica rămăsese tot pusă.

„Doamne, da' ce ţi-e, Naicule? se mustră. Te-ai prostit detot. Zi, dacă *te* atacă găliganul, *mă* curăţa cu revolver cu tot..."

Ţăcănitul metalic al limbii mici de oţel îl preveni că trebuie de acum să umble cu multă luare-aminte. Urcă deci scara cu multă grijă şi se bucură că nu şovăie deloc. Uşa antreului era neîncuiată; o crăpă uşor, fără zgomot, cât s-ar strecura prin deschizătură. Dar nu pătrunse până ce urechea încordată peste fire nu-l asigură că nu e nimeni în dosul ei.

Stătu o clipă în loc, ca să se orienteze în bezna adâncă dinăuntru. O luă apoi binişor spre dreapta, ţinându-şi suflarea. Dar în bâjbâiala de orb doborî, fără voie, un scaun greu de pluş. Bufnitura şi vuietul prelung şi jalnic al mobilei căzute îl sperie şi-l dădu doi paşi înapoi. Îşi ciuli urechile; dinăuntru se auzi ceva ca o mişcare grăbită, întretăiată de câteva scârţâituri ale patului şi înăbuşită îndată. Pe urmă nimic. El mai aşteptă totuşi câtva, şi zgomotele venite din dormitor parcă-l dumeriră de-un lucru, mărindu-i curajul... „Prima condiţie, să-ţi dai seama de poziţie şi să ştii unde-i inamicul"...

„Dar dacă s-or fi deşteptat tocmai acum?"

Şi pe urmă, ca şi când şi-ar fi răspuns la propria întrebare:

„Tocmai! De ce m-oi fi codind atâta? Repede, Naicule, acum e acum... până nu se pregătesc."

Ajunse la uşă ca împins de-o voinţă străină, pe care nu şi-o cunoştea. Când puse însă mâna pe clanţă, avântul zbură tot aşa de repede precum venise. Dacă bestia o fi luat obiceiul să doarmă cu toporul sub căpătâi şi acum îl aşteaptă în dosul uşii, gata să

pocnească orice cap şi să reteze orice mână s-ar strecura prin deschizătură? Înfiorat, parcă ars de mânerul lucitor de alamă, domnul căpitan trase brusc mâna şi se dădu înapoi:

„Ce era să fac?“

Ezitarea aceasta îl supără însă îndată.

„Asta e pură copilărie, Naicule. Caraghioslâc. Hai! Înainte!“

Însă nu făcu nici un pas, căci un mare gând îl opri la timp.

„N-ar fi mai bine pe fereastră? Aah.. perfect! Cum nu te-ai gân...“

Se-întoarse în loc şi făcu iarăşi, plin de hotărâre, un pas:

„Nu!“

Ca o lumină vie, neaşteptată, îi veniră în minte revolverele celelalte pe care le lăsase la plecare atârnate de panoplia din dormitor... „Să ştii că mişeii le-au cumpărat cartuşe...“ Şi imediat îşi înfăţişă pe cei doi complici, unul la fereastră, altul la uşă, cu armele întinse, cu degetele pe trăgaci.

„S-au pregătit ei, canaliile, pentru orice întâmplare neaşteptată... Au prevăzut ei totul, nici nu se poate altfel... Hm... Ce e de făcut?...“

„...În orice caz, pe uşă sunt mai ferit... hm... mare comedie...“

„...La urma urmei, îmi fac datoria de soţ şi militar. Deschid puţin, trag şi plec. În furie, omul nu ştie unde trage.“

Ah, deşiratul de Scăişteanu, cu râsul lui de berbec! De înţeles să aibă ceva cu Naicu, dar ce-i făcuseră lui ăşti doi oameni, de ţinea cu orice preţ să fie omorâţi?

„A tras brambura şi-a fugit: un glonţ a nimerit prin tavan. N-a stat nici să vadă de i-a nimerit ori ba. Şi când s-a întors cu autorităţile, ordonanţa dormea liniştită în bucătărie, cucoana făcea pe adormita, speriată din somn în odaie la ea!“

Înţelese că trebuie să facă o mişcare disperată, hotărâtoare, fie ce-o fi. S-o sfârşească la un fel. Ori îi răpune ca pe nişte sceleraţi, cum meritau, ori... ori...

Nu îndrăzni să cugete mai departe.

„De, domnule, scăpai eu de la război bine, frumos... Hm... Cine dracu m-a pus să viu tocmai noaptea?...“

Şi cu revolverul într-o mână, cu cealaltă întinsă spre clanţă, el sta tot mai nedecis dinaintea uşii de nepătruns. Tot felul de presupuneri, de noi hotărâri, de concluzii, de noi procedeuri se încrucişau în capul lui, se învălmăşeau ca vânturile într-o casă pustie.

Cea mai de seamă preocupare era să se convingă că acei dinăuntru dorm duşi, că nevastă-sa l-a socotit drept o simplă închipuire, că, văzând că nu mai apare, a adormit din nou, că acum în urmă patul n-a făcut zgomot decât fiindcă s-a mişcat în somn.

Curând însă firul gândului se schimbă repede; îşi închipuia pe Anton profitând de nehotărârea lui, sărind fereastra, atacându-l pe la spate. Într-un rând chiar îi simţi suflarea adiindu-i ceafa şi-l bănui din urmă cu toporul ridicat, gata să-i crape ţeasta. Nici n-a ştiut cum s-a întors pe loc, nici n-a ştiut cum şi-a potolit degetul, să nu scape un foc pe uşa cealaltă, pe unde intrase.

Alteori i se părea că aude şoapte dincolo, în dormitor. Trăgea cu urechea la gura cheii, vroia să surprindă vreo nouă mişcare a patului, o sforăitură, un semn cât de slab.

Dar nimic nu venea dinăuntru, şi nimicul acela, liniştea aceea de moarte i se părea nefirească, voită, îl făcea să tremure, îi îndoia genunchii.

Ce n-ar fi dat să se sfârşească totul într-un minut, într-o clipă, să se trezească la celălalt liman al faptei, al neprevăzutului prin care trebuia cu orice preţ să treacă. Şi se vedea acolo, pe limanul acela îndepărtat cât o veşnicie; uşurat, liniştit, fericit. Şi limanul îi surâdea atrăgător, îi lumina şi mai mult grozăvia prăpastiei dintre dânşii, îl chema la el pe deasupra abisului negru, îi picura iarăşi în clocotul dinăuntru ideea renunţării.

Dar peste toate frământările ameninţătoare de simţăminte, vocea de berbec a lui Scăişteanu domina totul, se lămurea din ce în ce mai piţigăiată, stârnea un întreg hohot de râs, hohotul uriaş al tuturor ofiţerilor dintr-un regiment, îl făcea să întindă tot mai mult

mâna tremurătoare spre mânerul lucitor de alamă, care râdea necontenit în noaptea ce parcă se spărsese, nesuferit, ca un ofiţer tânăr...

În cele din urmă, îl încleştă în degetele parcă de paralitic şi se sili să-l apese. Izbuti chiar. Îl apăsă însă încet, aşa de încet, ca sub puterea unei voinţe străine, şi mânerul îi juca uşor în mână şi ceda tot mai mult, împins de forţa aceasta nesigură de hipnotic.

Dar când vârful lui sfârşi de descris întregul sfert de arc, pentru ca uşa să poată fi deschisă — uşa rămase nemişcată.Căci acum domnul căpitan o trăgea spre el cu o înverşunare aşa de grozavă, că pumnul în care ţinea clanţa se făcuse tot aşa de tare ca metalul, ce-l ţinea într-însul. Şi secundele treceau iar greoaie, şi domnul căpitan era tot la marginea prăpastiei, şi prăpastia era tot aşa de mută şi de înfiorătoare în mutismul ei.

Dar dacă uşa e încuiată? se luminează deodată domnul căpitan. El ar putea, desigur, foarte uşor să vadă dacă e încuiată sau ba, dintr-un singur brânci numai. Însă tocmai pentru că-şi dădea seama cât de uşor ar fi fost să se convingă de adevăr, o trăgea şi mai vârtos spre dânsul. Pentru că, mă rog... dacă uşa e încuiată, atunci totul e de prisos. Şi e iremediabil pierdut. Ca să-i deştepte tot el, poruncindu-le să deschidă şi dându-le astfel tot timpul să se înarmeze, asta e treabă de gelos prost, nu de militar... „Dacă e vorba pe-aşa... mai bine... ah!!!... da... da... da... cum dracu nu m-am gân...“

Lucru foarte uşor, foarte simplu şi foarte raţional. Ia uite, domnule, cât timp pierdut degeaba! Se întoarce bine, frumos la cazarmă... buun... scoală soldatul cu bagajele... buun...

„Mă Stane, mă, cum dracu vin gardurile astea din dosul cazărmii, că de două ceasuri mă-ncurc prin ele şi nu ştiu să ies...“ Ori: „Am nevoie de bagaje“, ori... în sfârşit, găseşte el până la cazarmă... „Buun...“ „Hai cu mine, Stane, ia bagajele“... „Buun...“

Se face că rămâne puţin pe drum şi-l îndeamnă s-o i-a înainte, după ce-l învaţă să-i strige din curte până-i scoate afară...

„...bagă de seamă, el doarme sus în antreu, tu să strigi de-afară şi să baţi tare în uşa antreului... da' să nu pui mâna pe clanţă până nu vine... până nu se deşteaptă să-ţi deschidă, că te-a luat mama dracului... îmi strici uşa, măgarule, că voi nu ştiţi să umblaţi...“ În sfârşit, îl mai dăscăleşte el pe drum... „Buun... Acum toate-s bune...“

Nici Sbierea, nici Scăişteanu, nici nimeni nu va şti ce s-a petrecut în noaptea asta. Şi acum nu mai e nevoie de nici un tămbălău. Căci, mă rog, afară de tămbălău ce-ar mai ieşi din afacerea asta? „Uşa e încuiată cu siguranţă, spun eu! Nu se poate, domnule, doi amanţi să nu se închidă pe dinăuntru! Vasăzică, dacă încep să fac scandal, le dau viaţa cu propria mea mână... doi contra unu... şi chiar de n-ar fi uşa încuiată, acelaşi lucru!“

Un vălmăşag, gloanţe trase de pomană, mahalaua sculată... râs de lume...

În timpul acestui raţionament, vârful mânerului de alamă pornise să se ridice tot aşa de uşor precum se lăsase.

„Dar dacă ei m-au văzut?“

Vârful mânerului se opri.

„Aş, ea crede c-am fost vedenie! Altfel, ieşeau ei, făceau ei ceva... mistreţul sărea pe fereastră... Şi scaunul când a căzut... de ce n-au ieşit atunci? Poate cred c-a fost altcineva sau, dracu ştie... La urma urmei, râzi tu de mine, boier Antoane... da' să vedem cine-o râde la urmă. Eu tot vă prind. Dacă nu azi, mâine, dacă nu mâine, poimâine... Am... Dar chiar în noaptea asta îţi găsesc eu vreun nod. Şi-o să-ţi trag o bătaie... o bătaie... mamă, Doamne.

Vârful mânerului, care nu făcea nici o mişcare până ce domnul căpitan nu calcula totul până la ultimul amănunt, s-a întors uşor în poziţia firească. Şi cu toată siguranţa-i că uşa e încuiată, nu i-a dat drumul până n-a simţit că druguşorul mobil a pătruns complet în gropiţa lui. Atunci a început să se îndepărteze încet, metodic, de-a-ndărătelea...

„Cât mai pe nesimţite...“

Dar în retragerea aceasta [cum] nu se poate mai strategică, domnul căpitan constată cu surpriză că mobilierul antreului se distinge cât se poate de clar în negura de astă dată cu totul trăsvită...

„Hait! m-a apucat ziua...“

Şi dacă în antreul acesta neluminat se poate vedea astfel, dincolo, în camera de culcare cu două ferestre mari spre curte, cu două spre câmp şi cu transperantele ridicate, trebuie să se distingă totul perfect.

„Afară, la fereastră, în curte...“ aude domnul căpitan răsunând cu putere în conştiinţa sa comanda de atac. A răsunat atât de puternic, încât a tresărit singur, părându-i-se că vine de undeva de alături sau de afară... Nu, nu; e vocea conştiinţei domnului căpitan, care nu se dă bătută şi cere răzbunare... „Încet, încet, căpitane... nu grăbi! O singură, o mică, o cât de mică privire din colţul geamului... un singur ochi fugar...“ „Doamne, Dumnezeul-Dumnezeilor mei... de-ar dormi, Doamne... doar să-i văd în pat pe amândoi strânşi ca nişte porumbei... nu-ţi cer mai mult, Sfinte tare...“

Afară, lumina albastră-spălăcită a unei dis-de-dimineţi noroase şi umede de vară izvora din ea însăşi ca un început de lume. Era ceva atât de turbure într-însa, că domnul căpitan se simţea la fel de turburat, infinitul îl privea parcă dintr-un ochi nehotărât şi fioros de beţiv.

„Doamne... Dumnezeule...“

Târşindu-şi spatele lipit de perete, domnul căpitan se lăsă, treaptă cu treaptă, spre colţul ferestrei apropiate. Sângele îi aleargă vârtej în tot corpul, şi inima i se zguduie în piept să se rupă, dreapta i-e una cu revolverul şi vinele umflate ale capului dovedesc cea mai hotărâtă hotărâre. Iar buzele rostesc cu atâta stăruinţă numele lui Dumnezeu, de parcă ar fi ale doamnei Naicu rugându-se pentru dânsul:

„Isuse Cristoase... Sfântă Născătoare de Dumnezeu!“

. . . . . .

Ea-şi dădea seama de tot ce se petrecea în juru-i, vroia să facă o mişcare cât de mică, oricare ar fi fost aceea; vroia să strige, să blesteme, să plângă, să facă în sfârşit ceva, un lucru pe care-l avea încă nelămurit în minte, dar pe care cineva ascuns într-însa îi spunea că trebuie să-l facă.

O ruşine fără margini îi dogorea obrajii, o scârbă adâncă, nesfârşită, nimicitoare îi pustia simţirea, îi îneca gândul, îi poruncea să reacţioneze şi nu-i arăta cum. Timp îndelungat ea nu putu să facă nimic: stătea nemişcată, căci muşchii îi refuzau orice ascultare şi corpul i-era încercuit în legături nevăzute de plumb. Şi era îngrozită de lipsa asta de mişcare, ca un muribund în semiconştiinţa agoniei.

Dar pe Anton nu-l mira liniştea ei; căci ce putea alta să creadă decât c-a biruit-o cu sălbăticia tinereţii sale. Izbânda îi picurase licărirea ei tainică în ochiul de şoarec. El înţelegea doar că — oricum — cucoana se sfieşte să-i arate mulţumirea şi, cum alte mângâieri nu-i puteau trece prun cap, socoti cel mai nimerit s-o lase deocamdată în pace.

Se retrăsese în partea cealaltă a patului şi, ameţit de fericirea primitivă a animalului satisfăcut, adormise repede. Stătea alături de dânsa doborât ca un bou trăsnit, şi respiraţia greoaie făcea un zgomot dezgustător prin gura larg deschisă.

Desigur, numai horcăiturile acestea lugubre şi caraghioase, suflând pe mii de tonuri, putură s-o trezească din nemişcare; zgomotul lor enervant de trâmbiţă spartă îi zgâria urechile, îi ucidea simţirea. Erau atât de oribile, atât de jignitoare, că i se păreau o continuare a violenţei de adineaori; atât de dezgustătoare, că o murdăreau înainte, o înăbuşeau, o ameţeau.

Simţea nevoia aerului curat, a răcorii de afară. Vroia să fugă în noapte, să se lase plesnită de vântul întremător, biciuită de ploaia curăţitoare.

Se ridică uşor într-un cot, privind cu teamă şi ură pe omul de alături. I-era frică să n-o simtă, să nu-l deştepte. I se părea un

demon crud sub puterea căruia căzuse, spionându-i mişcările sub masca somnului.

Şi se ridica, ţintindu-l tot mai încordată, tot mai îngrozită, aşteptând dintr-o clipă într-alta o mişcare a lui, a mâinii lungi şi musculoase, a labei lătăreţe, pe care o şi vedea desfăcând greoaie degetele colţurate şi solide.

Continua să se ridice totuşi, încurajată de nemişcarea lui; piciorul se întindea tot mai mult şi degetele atingeau podeaua.

Dar atunci cineva ciocăni în geam; o dată, de două ori, de trei ori. Trei coicănituri rare şi încete, nespus de încete. Întâia parcă nici n-o auzise, se îndoia chiar dacă a fost în adevăr; a doua însă şi a treia mai ales au fost atât de clare, cu toată încetineala lor, că nu mai putea fi vorba de nici o înşelare.

Doamna Naicu s-a uitat cu teamă la geam; rămăsese pe jumătate ridicată şi piciorul continua să stea întins spre covor.

Nu putea fi decât o pasăre; o pasăre alungată de burniţă şi vânt, care s-a adăpostit pe prichiciul ferestrei. Ce alta putea să fie? Şi îşi încordă privirile, să surprindă în negură capul şi ciocul păsării rătăcite. Dar pasărea a ciocănit iarăşi, una, două, trei, şi ciocul şi capul ei nu s-au văzut deloc.

Şi-a întors atunci numaidecât ochii spre omul de alături. Se aştepta să-l vadă râzând răutăcios şi cu înţeles în somnul lui prefăcut. Dar omul acela dormea adânc, şi răsuflarea lui profundă, ca şi faţa lui liniştită arătau cea mai deplină nesimţire.

Dar bătăile se repetară iarăşi, şi ea simţi un fior de-a lungul corpului. Era într-adevăr cineva acolo? Dar cine putea fi? Şi noaptea aceea neagră! Nicicând ferestrele nu cuprinseseră un negru mai vârtos în cadrele lor! Nu, la fereastră nu era nimic altceva decât noaptea cea grozavă, care o oprea. Era sufletul ei slab, care şovăia în faţa beznei de nepătruns, vechea teamă de întuneric născocind piedici închipuite, ca s-o ţintuiască aci, în patul josniciei. Niciodată nu va putea să înfrunte bezna aceea! Înţelese lămurit acest lucru, şi acum, mai mult decât oricând, îşi văzu sufletul atât

de fricos, atât de neputincios, atât de mic în slăbiciunea lui laşă, că se îngrozi şi de dânsa. Era nevoită atunci să rămână aci lângă omul acesta, să sufere zgomotul tot mai aspru, tot mai răguşit al somnului său, s-o surprindă alături deşteptarea lui, la care abia îndrăznea să gândească! Şi privirea aceea neagră, posomorâtă, de criminal, a celor două ferestre despre curte, fixând-o pe sub sprâncenele căzute ale draperiilor! Ea vroi atunci să tragă aşternutul căzut, singurul adăpost ce-i rămăsese, să se acopere, toată, să se ascundă, să se înăbuşe acolo, să plângă întruna, amarnic, fără sfârşit.

Dar în mişcarea aceasta, ochii ei întâlniră din nou fereastra. Şi rămase iarăşi pe jumătate ridicată, cu mâna întinsă în gol, cu faţa crispată de cutele groazei nemărginite. Acolo la geam, un om, o umbră, o vedenie!

O vedenie! Lampa îi arătă aceasta lămurit înainte de a se stinge definitiv. Într-o sforţare neobişnuită, supremă, de om care-şi dă duhul, lampa îi desluşi o figură vagă de spirit, asemănătoare cu a celui mort de curând. Duhul lui bărbatu-său! Râdea aşa cum râdea în viaţă şi totuşi cum râdeau şi desenele acelea stranii, care reprezentau moartea în cărţile ei.

Recăzu pe perină, zdrobită, sfârşită, moale. Alături, Anton bâigui două vorbe în somn, forţate, greoaie, fără tâlc. Apoi se înecă, şi horcăiturile încetară deodată.

Ea nu auzi însă nimic, căci urechile îi vâjâiau, şi în vâjâitul haotic nu distingea decât un tropăit mărunt, cadenţat, îndepărtându-se tot mai mult; ea-l asculta îndepărtându-se, şi creşterea îndepărtării lui o uşura, o liniştea; dar ropotul începu să crească din nou, şi ea-l simţi apropiindu-se necontenit, măsurat, repede, înfricoşător. Apoi încetă brusc.

Pe urmă nimicul, tăcerea, o tăcere înfiorătoare. Căci acum nu mai auzea nimic decât vârtejul timpanelor ei, nu auzea decât însăşi tăcerea aceea de moarte bâzâind necurmat şi monoton în pavilionul urechilor.

Mult timp, cu sufletul reţinut, ea ascultă îngrijată şoaptele de descurajare ale tăcerii aceleia; ele erau atât de variate, atât de bizare, scormoneau în creierul ei plăsmuiri atât de fantastice, atât de înspăimântătoare că o cutremurau, îi aduceau sufletul la buze. I se părea că în tăcerea aceasta se urzeşte ceva ascuns, ceva care o va pierde. Şi fără voie, gândul îi zbura acum la omul de alături ca la un refugiu; dar ea voia să îndepărteze acest gând supărător, care o durea ca o rană şi care apărea totuşi necontenit, ori de câte ori jocul închipuirilor bolnăvicioase lua proporţii de temut.

În cele din urmă, gândul acesta uşurător, ideea că Anton e alături rămase. Ea nu mai avu puterea să o alunge, căci din nou porniră să vie din antreu zvonuri nelămurite, nesigure de zgomot, ca ecourile vagi ale unor rumori nespus de îndepărtate. Apoi deodată un zgomot asurzitor, nemaipomenit de asurzitor, un zgomot de scaun în cădere, prelungit de vibrarea plângătoare de coarde a sârmelor somierei. Un răsunet atât de amar, atât de jalnic, că trezi din somnolenţa lui de lucru nemişcat dulapul cu hăinărie dinăuntru. Dulapul trosni din încheieturile putrede de mobilă veche, mănăstirească, şi trosnetul ajunse în urechile ei ca un oftat dureros de suflet bătrân şi apăsat, un trosnet cobitor şi trist, ca şi pustiul pe care-l prevestea.

Ea avu atunci o tresărire bruscă, care cutremură patul şi care-i puse din nou inima pe goană. Pe urmă încremeni locului, trăgând cu urechea la uşă, de unde continuau să vie întruna, fără de sfârşit, ca într-un curent necurmat de unde eterice, noi vibraţiuni infime, subtilizate la neant, de zgomote neînfăptuite poate, izvorâte toate din însăşi părerea ei bolnavă. Dar pentru ea ele veneau de acolo şi numai de acolo, ca aduse de necontenita suflare a unei adieri de presimţire. Pentru dânsa ele existau într-adevăr şi nu puteau să însemne decât plimbarea uşoară a unei fantome, târcoalele stăruitoare ale aceluiaşi duh necurat prin locurile pe unde a trăit.

Ea-i ghicea plimbarea lui de neauzit în dosul uşii de lemn, îl urmărea ocolind casa, zburând în văzduhul de păcură, pierzându-se

în spaţiu, reîntorcându-se iarăşi în dosul uşii de lemn, neputincios şi slab.

„Neputincios şi slab.“ Ea repeta aceste două vorbe în fundul conştiinţei sale, căci ele o întăreau, îi dau răgazul judecăţii, o făceau să cumpănească proporţiile pericolului care o ameninţa. Îşi reproducea în minte arătarea de la geam, îi găsea tot mai multe asemănări cu figura celui mort, se-ngrozea din nou de râsul acela sarcastic şi ameninţător, îşi reamintea de râsul celălalt, al primei vedenii, ce apăruse acum o bucată de timp, când lampa aceasta, care se stingea cu atâta greutate, începuse să dea primele semne de moarte. Şi ea, care crezuse pe urmă că acolo fusese numai Anton! Căci nu mai încăpea nici o îndoială acum; amândouă arătările de la geam nu puteau fi decât una şi aceeaşi. Râsul lor identic de spăimântător o spunea lămurit. Ea însă chemase în ajutor pe Anton, şi umbra mortului venise să se răzbune.

Şi cât de deosebită era umbra aceasta de celelalte, de viziunile ei din trecut, de acele răsfrângeri ale propriei sale conştiinţe, de acele palide proiecţii emanate în juru-i din creierul suferind, ca dintr-o copilărească lanternă magică.

Cele de acum nu puteau fi simple întruchipări serbede şi inexistente, provenite din jocul bizar al vechilor şi straniilor ei visuri. Dimpotrivă, ele aveau propria lor viaţă, viaţa de dincolo de mormânt, de existenţa căreia nu se îndoise niciodată şi care totuşi acum, când pentru întâia oară i se arăta într-adevăr, în toată măreţia şi grozăvia ei, o uimea, o înfricoşa, îi umplea sufletul de-un amestec confuz de admiraţie şi spaimă, îi da aci senzaţia triumfătoare a cărturarului în faţa găsirii întâmplătoare a adevărului, aci prăbuşirea lăuntrică a bântuitului mistic dinaintea apariţiunii în lumini de fulger şi-n detunături de trăsnet a unui arhanghel pedepsitor.

Era atât de profundă noaptea aceasta, şi încolo, în afară de ea, nimic nu mai era dincolo de uşă, dincolo de ferestre, dincolo de ziduri; curtea, câmpul, potcovăria pitică, oraşul, tot, dispă-

ruseră; pestetot era o mare de întuneric, de valuri negre, o mare agitată, mută şi rece, peste care în văzduh de neguri plutea acel înger al morţii. Şi marea creştea cu furie, apele ei negre ţâşneau prin crăpăturile uşii, acopereau podeaua, băteau în marginea patului ca într-un ţărm, vreau s-o smulgă ca pe-o sfărâmătură de naufragiu, s-o ducă departe, s-o piardă în frământarea spumelor întunecate.

Cine putea şti pedeapsa ce-i pregătea duhul de afară!

Ea se cutremură, căci începea să simtă pe şira spinării senzaţia rece a apei. Şi fără voie, se trezi trăgându-se pe nesimţite spre mijlocul patului, înfiorată de mormântul mişcător şi umed care o cerea. Se retrăgea uşor, temând cel mai mic zgomot al somierei, înnebunită, necontenit... tot mai mult, spre omul acela, împinsă întruna către dânsul de instinctul care adună laolaltă, în faţa năpastei apropiate, pe cei deopotrivă ameninţaţi. El stătea acolo nemişcat şi tăcut, că liniştea aceasta a lui o speria cumplit. De ce horcăiturile lui, care-i zgâriau urechile la început, încetaseră aşa de brusc? Ar fi vrut acum să le mai audă încă, dorea ca ele să izbucnească din nou, ca o uşurare a auzului ei năucit de tăcerea grozavă, împestriţată cu atâtea zvonuri ciudate.

În târârea-i necurmată, ea trecuse de mult mijlocul patului, şi corpul ei se opri deodată de un alt corp, enorm, un stăvilar moale. Avu chiar impresia a ceva uşurător, prietenos, a unui liman salvator. Căci acolo, atât de aproape unul de altul, ea simţea căldura lui plăcută strecurându-se tot mai înviorătoare prin membrele amorţite de vântul nimicitor al groazei; primea ca o adiere binefăcătoare de sănătate respiraţia lui ritmică şi potolită.

Ea-i umplea nervii pe încetul de senzaţia biruitoare a vieţii, îi încolţea adevărul ca sâmburi luminoşi în noaptea creierului ei pustiit de vedenii.

Şi o clipă putu să aibă o mulţumire ascunsă, un avânt negândit de recunoştinţă pentru cel pe care-l scârbise atât; o simplă pornire prietenoasă înăbuşită în germen; apoi o reculegere imediată, un

moment de spaimă, ca acel ce descoperă într-însul semnul unei boli fără leac. Căci nările ei începeau să se umple de mirosul acru de sudoare al celui adormit şi-n aşternutul moale, de-o umeziciune caldă, viciată, corpul ei se afunda tot mai mult, şi ea credea că se înfundă pe încetul în noroiul unei mlaştini adânci.Limanul mântuitor nu era decât o înşelare, un simplu ostrov moale de humă neînchegată, în oceanul nesfârşit de întuneric. Şi ea ar fi vrut să se scuture, să se ridice, să scape acestui smârc mincinos ce-o cucerea uşor cu hleiul lui infect şi lipicios.

Atunci distinse, în noaptea ce-şi pierduse tăria, mânerul lucitor de alamă al uşii mişcându-se uşor. Distinse perfect acest amănunt, căci privirile ei aveau acum puteri de pasăre nocturnă; se lăsa atât de uşor, că ar fi trebuit o vecie ca uşa să fie deschisă, ca şi când ar fi fost apăsat de mână slabă de fluid a unui spirit supranatural. Dar mânerul încremeni deodată, şi uşa rămase pecetluită în cadrul ei.

Ea fixa înnebunită uşa care trebuia să se deschidă dintr-un moment într-altul; dar clipa aceea întârzia tot mai mult şi nebunia îşi făcea loc tot mai mult în noaptea cugetului ei.

Poate e doar o părere a ochiului bolnav de spaimă. Nu putea fi adevăr, căci adevărul stătea dincoace, lângă dânsa, şi el era un om în carne şi oase şi putea să spulbere cu o vorbă aceste minciuni. Ce putea fi mai omenesc ca adierea răsuflării lui liniştite, ca mirosul sudorii lui acre!

Ea se înghemui atunci în bărbatul de lângă dânsa şi chiar îl chemă în şoaptă, pe nume, de câteva ori. Numai ochiul lui putea spune dacă mânerul stă drept sau înclinat.

— Anton, Anton!

Gândul lui e atât de sănătos, că nimic nu poate să-l înşele. Şi corpul lui e atât de voinic, că nimic nu ar fi în stare să-l înspăimânte.

— Anton, auzi, mă auzi?...

Dar ea nu îndrăznea să-l cheme mai tare; ar fi vrut ca el să se

deştepte doar la aceste şoapte, şi totuşi simţea o teamă nelămurită de clipa când se va trezi.

Îi şoptea numele înainte. Dar tăcu şi începu să tremure la o mişcare a lui.

Apele faptului de ziuă izbeau acum fereastra în ritm de valuri, limpezind-o de funinginea nopţii. În odaie lucrurile se deşteptaseră ca dintr-un somn profund, căci acum se găseau toate la locurile lor. Toate, toate se aflau aşa cum aţipiseră în întuneric; până şi cele mai mărunte începuseră să se vadă. Numai mânerul lucitor de alamă stătea aplecat în jos, ca în cărţile ei degetul poruncitor de moarte...

— Anton...

Vârful mânerului păru c-o porneşte uşor în sus, dar brusc îşi reveni.

— Doamne, sunt nebună! Anton! Anton!

Şi-l înlănţui deodată cu putere, ca aprinsă de dorinţe.

Dar ochii i se întoarseră numaidecât magnetizaţi spre mânerul vrăjit, care acum porni să se ridice de la sine, râzând de spaima ei cu luciu-i de metal.

— Anton, înţelegi odată, deşteaptă-te!...

Îl zguduia cu putere şi-l strângea tot mai tare, supărată parcă de nesimţirea lui.

Soldatul scoase câteva gemete nearticulate, deschise ochii alene, tresări brusc, păru că-şi aduce aminte unde se află şi, simţind corpul acela dulce înfigându-se într-al său, simţurile i se răzvrătiră. Îl cuprinse ca pe-un fulg şi-l strânse cu putere la pieptul lui de taur.

Ea i se dădu cu tot sufletul ei uşurat deodată, şi fiorul fierbinte de plumb topit care i-l strecura în trup, îmbrăţişarea lui încleştată o făcea atât de fericită, că-i venea să râdă aproape de lumea aceea copilărească de fantome.

Şi-n înlănţuirea lor, ei nu vedeau vedenia ameninţătoare, care apăruse în cadrul ferestrei înălbite, pregătind cu mişcări socotite grozava răzbunare.

TROIŢA

— Măi, dacă soarele apune încolo, noi trebuie s-o luăm încoace, grăi Pălălaie celorlalţi doi, şi cu toţii părăsiră urma lucitoare a saniei, apucând-o spre dreapta prin zăpada crudă.

Apusul se stingea învineţind domol şi din faţă, dinspre Nistru, îi primi un pui de vântuleţ ce se stârnise pe nesimţite. Pălălaie le povestea înainte despre patimile Mântuitorului; ajunsese acum la grădina măslinilor. Tovarăşii de drum, cu armele în bandulieră, cu mâinile în buzunarele mantalelor, îl ascultau pe gânduri, mişcându-şi picioarele alene, mulţumiţi de calea ce-o străbăteau fără comenzi, de capul lor.

— Ce-o fi acum pe la noi! oftă Miercan. Ce mai fierbere şi ce mai cântec!

— În oraş, la Drăgăşani, au şi pornit cu colindul, gemu Mandin ţiganul şi, fără să mai asculte la ţârcovnicul, care dezvinovăţea pe Cristos în faţa Caiafei, începu cu vocea lui zbârnâitoare:

Şi te scoală, fată mare,
Şi-mi aprinde-o lu-u-mânare,
Lumânarea cea mai mare,
Şi-o pune-n-n trei-i icoane...

— Aşa se cântă pe la voi, mă, de Ajun? bufni în râs Miercan.

...da' Petre se prefăcea că nu mai cunoaşte pe Dumnezeu... voi să profite de tăcerea ce urmă Pălălaie, spre a-şi continua istorisirea.

— Cum vrei să se cânte, mă modârlane, izbucni abia acum

Mandin cu indignare, aducându-şi aminte că acel care-l întrerupsese nu era un gradat. Ce, ca la voi, ţărăneşte? La noi e oraş...

Şi porni şi mai cu putere:

Trei icoane în casa mare,
Trei icoane-e-n-n cass-sa mare...

— Se întunecă şi vântul se înteţeşte, daţi drumu la picioare, băieţi, îi împăcă Pălălaie. Şi-şi grăbi şi el vocea după pasul gimnastic pe care-l luaseră câteşitrei. Da' Petre se prefăcea acum că nu mai cunoaşte pe Dumnezeu...

— Hm, va să zică Isus ghicise de-adevărat, se bucură Miercan de dibăcia dumnezeiască. Iar Mandin cugetă:

— Dacă el, un sfânt, de trei ori s-a lepădat şi tot sfânt a rămas, poftim acum de te leapadă d-ai noştri şi treci la nemţi, că te-a mâncat gaia.

— Cin' te-a mâncat, măi Mandine? întrebă a râs Miercan.

— Şi ia mai du-te dracului odată! se înfurie iarăşi ţiganul.

De departe se porni un şuierat lung, dureros şi ascuţit ca gerul ce se lăsase.

— Auzi, ţigane, parc-ar fi bomba neamţului la Muncel, cu tragere lungă.

— De nu ne-am rătăci cumva, îngăimă Mandin.

— Ba tot ce se poate, întări Pălălaie. Dacă n-asculţi când se vorbeşte de cele sfinte.

Fluierul cerului se porni acum şi mai apropiat, şi mai ascuţit, şi mai lung, şi mai dureros.

— Auzi, ţigane, mai glumi iar Miercan. Ţi-au dat de urmă vardiştii lui Dumnezeu. Parcă ar fi la tine, la Drăgăşani, când te repezeai peste garduri cu gâsca rumânului.

Când termină cel de lângă dânşii, un alt gardist al lui Dumnezeu îşi încercă şi el fluierul în depărtări neştiute. Şi numaidecât apoi apa tuturor vânturilor se porni nemiloasă din fundurile Rusiei. Soldaţii îi luară firul în piept, înotând vitejeşte prin valurile de crivăţ şi de negură.

— Ce te faci, Mandine? întrebă nu fără oarecare nelinişte Miercan.

Ţiganul icni...

— D-apoi cred că nu mai avem mult până la Tohatin, îi asigură Pălălaie.

Şi, îmbărbătaţi de vorbele dascălului, îşi simţiră cu toţii picioarele mai solide.

Zăpada nu era mare. Şi pe cer, repede-repede, stelele prinseră să strălucească de ger.

— Uite caru! continuă Pălălaie. Tohatinul vine chiar sub el, niţel-niţel mai la dreapta...

— Auzi, Mandine, măi *hacana,* glumi iarăşi Miercan, găsind mult curaj în glumele lui.

Chiar şi lui Mandin îi plăceau acum, căci ele îi dădeau impresia că vântul nu-i aşa de aspru şi noaptea nu-i aşa de neagră cum se lăsase. El chiar ar fi vrut să găsească un răspuns la fel de glumeţ şi se miră cum nu-l găseşte şi acum aşa de uşor cum îl găsea de obicei la lumina zilei. Se hotărî însă ca la şotia cea nouă a lui Miercan să izbucnească într-un hohot de râs cum n-a mai râs niciodată în viaţa lui. Chiar de l-ar face Miercan cum îi va veni la gură! O glumă pe vremea asta afurisită face cât o odaie caldă.

În locul lui Miercan, a început însă Pălălaie, şi Mandin a tresărit:

— „Miluieşte-mă pe mine, păcătosul şi întunecatul, cel înfundat în păcate multe, care cu urâtele mele fapte am mâniat pe făcătorul meu. Sub acoperământul tău alerg, Maică a lui Dumnezeu“...

O trâmbă de vânt risipi îndată vorbele dascălului, la care Miercan şi Mandin întinseseră cu evlavie urechea.

Mandin, crezând că Miercan a mai spus vreo glumă, izbucni într-un hohot puternic de veselie.

— Da’ ce ţi-e, ţigane, te-ai luat la întrecere cu vântul? îi urlă Miercan la ureche.

Ţiganul tăcu deodată şi începu să tremure. Când crivăţul li se

lăsă în spate, domolindu-şi mânia, Pălălaie reîncepu ca la comandă:

— „...sub acoperământul tău alerg, Maică a lui Dumnezeu, şi cu umilinţă îngenunchind mă rog ţie cu lacrimi, ca să îmblânzeşti pe feciorul tău...“

Pâraiele de vânt se puseră acum să curgă din toate părţile, inundând cu desăvârşire câmpia. Şi cu toate se încurcau în pulpanele de manta ale celor trei voinici. Parcă se rupsese tavanul cerului, de se prăbuşise calabalâcul sfinţilor într-o larmă îngrozitoare. Surugii nevăzuţi dau chiot, dinţi de strigoaică scrâşneau în întunecime. Fundul cerului clocotea ca şi cum dracii şi-ar fi ales tocmai noaptea sfântă să-şi sărbătorească nunta stăpânului lor.

Pălălaie făcea cruci largi cât ţinea pieptul, Miercan le făcea cu vârful limbii, Mandin în fundul buzunarului. Pălălaie se ruga, dar nimeni nu înţelegea ce spune, şi înaintau cu toţii abia răzbind tăria vântului, îngheţaţi de groază. Vântul parcă împrăştiase întunericul; zăpada pietrificată lumina, stelele sclipeau ca dinţii de lup.

Zăpada lumina de parcă era însăşi ziua pe care noaptea n-o mai alunga la asfinţit, ci o prinsese în sfârşit şi o călca acum în picioare, strivind-o sub greutatea întunericului etern. Prin lumina ei învinsă, cele trei umbre îşi duceau spaima îngheţată în suflet spre cele şapte stele ale carului mare, căzut cu oiştea în pământ. Totul era căzut, răsturnat, dărăpănat, totul se dărăpăna încă. Lăzile sfinţilor cădeau fără preget, spărgându-se una de alta cu zgomot nemaipomenit. Dracii cuceriseră cerul şi aruncau de acolo cu boarfe cu tot pe vechii stapânitori. Dascălul Pălălaie privea încremenit carul ceresc rupt şi azvârlit ca o biată vechitură, şi ochii îi lăcrimau. Printre lacrimi vedea cum toate stelele se desprind de pe boltă, gata să curgă ca o ploaie de pietricele. Iar Tohatinul era şters de pe suprafaţa pământului. Şi toate celelalte sate, oraşe şi măriri ale lumii, căci noaptea de apoi venise: noaptea lui Lucifer! Şi era tocmai noaptea Domnului! Şi el înzadar mai aluneca

pe covorul de ziuă, împietrită şi scârţâitoare prin frigul fără margini. Capul îi îngheţase de parcă era al unui om de zăpadă. Poate că aşa se va preface lumea sub noua împărăţie a întunericului!

Iar el va tot merge astfel, cu cei doi tovarăşi, până când oştenii negri, îngeri ai noului Dumnezeu, îi vor prinde şi-i vor întreba: „Ce faceţi? Voi nu vă daţi cu noua împărăţie?“ I-auză-i cum forfotesc în văzduhul groaznic! Ce te vei face atunci, Pălălaie dascăle? Vei lăsa tu pe Cristos al tău, ca Petre, de teama frigării diavoleşti?

Dascălul Pălălaie abia îşi mai trăgea picioarele şi mâinile de mult nu mai făceau semnul crucii. Îi venea să se lase într-o rână, să se prăbuşească; tot era îngheţat. Tot. Numai acolo, în piept, în partea stângă, acolo mai simţea ceva cald şi luminos, ca luminiţa plăpândă, cea dintâi lumânărică pe care o aprindea în bezna umedă a bisericii din Cermegeşti la a doua cântare a cocoşului. Numai apuca de-o aprindea, şi gata era şi popa; apoi clopotele începeau să cânte, şi-ndată şi satul era în picioare... Unde eşti tu, părinte Elefterie, unde eşti tu, Cristoase, unde eşti tu, noapte sfântă!...

Un plâns brusc şi nervos podidi ca pe-un copil pe dascălul Pălălaie. Vântul îi îngheţă lacrimile pe obraz, dar de astă dată nu se înspăimântă. El plângea pe Cristosul acela blând şi trist pe care-l slujise toată copilăria şi tinereţea, căci îl vedea legat în vârful unui par, căruia oştenii întunericului îi dau foc la rădăcină. În închipuirea-i îngheţată alte imagini nu puteau să i se aprindă decât acele de foc şi flăcări...

Dascălului i se păru că se trezeşte ca dintr-un vis aievea, cum i se întâmpla adesea când se pomenea singur în biserica umedă din Cermegeşti, răsfoind în neştire ceasloavele, la lumina lumânărelei din mână. Începuse să aiureze de frig. Şi groaza cea adevărată îl apucă abia acum, când îşi dădu seama că nu-şi mai poate mişca picioarele, când îşi simţi creierul un bulgăre de gheaţă atât de tare, că scăpăra, ca şi cremenea, scântei de aiurare. Aşa mor oamenii de ger, îşi aminti el c-a citit cândva într-o carte veche: visând

foc şi lumină. O sfârşeală, fără chip de îndreptare, îl moleşea văzând cu ochii. Aşa mor oamenii de frig: oboseala, sfârşeala, visul de-a-n picioarele, plin de soare şi căldură, şi-apoi perina de gheaţă, patul nesfârşit de zăpadă...

— ...Cu giulgiul alb l-au înfăşat...

Dascălul se pomeni cântând acum prohodul şi se înspăimântă de moarte. Sfârşeala îl făcu să se împleticească. Noroc că Miercan avea braţ puternic. Atât îi fu de ajuns, ca acesta să-l atingă, pentru ca Pălălaie să simtă numaidecât întărindu-i-se piciorul. Miercan eră lângă el, şi dincolo, în stânga, Mandin. Şi era noaptea Crăciunului, iar izbânda dracilor, o prostie. Nu mai aveau să se ridice ei în vecii vecilor ca să dărâme tronul dumnezeiesc! Ce mare păcat să visezi astfel de bazaconii tocmai în noaptea cea mai sfântă... Iar Tohatinul trebuie să fie cât se poate de aproape, acolo, sub carul mare, poate chiar îl arată cu oiştea şi de aceea s-a răsturnat astfel... Dar de ce-şi face cruce Miercan? Pălălaie vrea să-şi întoarcă ochii spre Mandin, însă coardele gâtului sunt aşa de amorţite, că trebuie să-şi întoarcă tot trupul. Şi Mandin îşi face cruce... Iar Tohatinul nu se mai iveşte deloc... Şi aici trebuia să fie: de mult trebuiau să fi ajuns... De când rătăcesc, să nu fi găsit nici un alt sat, nici un cătun, nici o colibă!... Doar erau prin părţile astea la fiecare kilometru... Şi vântul bubuie ca la Mărăşeşti! Unde-s satele tale, Doamne? Când le-a înghiţit întunericul?

Şuieră aşa de grozav văzduhul, că dascălul s-a pus să şuiere şi el. S-a luat la întrecere cu toată larma vântului. Şi urlă de parcă ar fi domnul sublocotenent sub focul artileriei: „Nu-l veţi doborî, câinilor, nu-l veţi doborî!“ Iar văzduhul râde de neputinţa glasului lui, râde cu hohote şi şuieră. Şi dascălul râde la fel şi şuieră. Picioarele i se împleticesc. Miercan şi Mandin s-au lăsat mai la urmă şi-şi fac cruce şi boscorodesc şoapte fără înţeles...

S-au oprit deodată în faţa unei namile întunecăte, ce-şi scoate trupul mătăhălos dintr-un vârf de troian.

— Uite-l... Învingătorul! bolboroseşte Pălălaie înfricoşat. Să nu-i

cădeţi la picioare, fraţilor! miorlăie el rugător şi cade zdrobit în puful movilei de zăpadă.

A căzut pe spate, şi ochii încă îi mai stau pe jumătate zgârciţi. Ceva, cineva, ascuns în ultima picătură de căldură ce i-a mai rămas în trup, îi dă porunca, deşi abia mai poate prididi cu pleoapa enorma greutate ce s-a lăsat deasupra-i.

Prin zgâiala ochilor vede ca prin vis pe cei doi tovarăşi de drum. Îi şi aude chiar: două vorbe care n-au nici un rost.

— Făclia aia, mă...

— Torţa?

— E, mă, e! Torţa, ce dracu e!

Mandin i se pare cel mai curajos. El pomeneşte ceva şi de chibrituri.

— Am şi chibrituri, ţine tu mantaua... Vezi de te întoarce cu spatele încolo... De la Nistru bate...

Pleoapa lui Pălălaie n-a mai putut prididi. A închis sub greutatea capacului ei de fier pe Mandin înnebunit. Iar namila de întuneric care ţâşnise din vârful troianului i s-a părut că s-a prabuşit asupră-i.

— Împărăţia întunericului şi-a îngheţului! a mai putut grăi pentru sine ce a mai rămas cuget în capul lui de gheaţă.

Pe urmă, o lumină vie s-a aprins în locul cugetului aceluia, parcă într-o peşteră de sloiuri, însă aşa de mică, aşa de mică, încât a început să se zgârcească, pentru ca tot corpul să i se înfrupte din căldura ei de chibrit.

A crezut că s-a trezit pe lumea cealaltă; pe lumea aceasta, însă, sub puterea noii stăpâniri. Cineva îl zguduise cu putere, apoi simţise o căldură vie dogorindu-i, întâi ca o părere, apoi din ce în ce mai stăruitor, obrazul drept.

A deschis ochii mari şi nu putea să creadă privirilor. Mandin, negru, cu ochi scăpărători de drac împeliţat, avea în mână o torţă din care cădea[u] sforăind picuri de pucioasă. „A trecut la *ei,* la ceilalţi“, a ghicit îndată Pălălaie. Şi, ridicându-se puţin într-o rână,

să vadă de unde venea căldura cea mare, înţelese repede totul. Namila întunecată de care se speriase adineaori ardea cu spor de la rădăcină puţin mai sus. Vâlvătaia se zbătea furioasă cu sine însăşi şi, aprinsă la loc potrivit, mânca fără preget cu limbile-i de balaur din uriaşul nemişcat de lemn. Vântul o asmuţea îndărătnic şi, cum o vedea că se lasă spre dreapta sau spre stânga, cum îi cetluia de piciorul uriaşului capul cu guri nenumărate şi roşii.

— Uite c-a înviat Pălălaie! strigă Mandin cu veselie.

— Slavă Domnului! mormăi de după perdeaua grea de fum Miercan.

— Vin, mă teteo, de te mai dezmorţeşte colea olecuţă, ca d-abia l-aprinserăm.

Pălălaie nu-şi putea însă trage picioarele; se făcuseră ţurloaie ca pe streşini. Noroc că-n piept şi-n braţ mai rămăsese puţină viaţă.

El tăcu şi căută nedumerit şi cu luare-aminte la ciuperca, parcă din lumea zmeilor, care ardea. „O troiţă!...“ se lămuri şi-şi scuipă, cu gândul, în piept. „Piei, drace!“, făcu privind înspăimântat pe Mandin, care-şi stingea torţa în zăpadă.

Căci flacăra prinsese acum tărie; limbile ei crescuseră ca visul şi se întreceau una pe alta biruitoare spre coviltirul de şindrilă. Cu toate că n-ajunseseră nici la jumătatea drumului, dogoarea era atât de puternică, încât Pălălaie îşi putu mişca şi piciorul drept.

— Dă-te la o parte, Pălălaie, că o să cază pe tine! zbieră Miercan din răsputeri pentru ca să răzbească vântul.

Pălălaie se cutremură. Ardea chipul lui Dumnezeu! Însă pe el niciodată nu-l vor putea face să treacă de partea Diavolului! Se gândi să fugă şi privi în noaptea albă; i se păru că vede vântul fărâmându-se în legiuni de draci, care zburau pe caii lor negri deasupra lumii cucerite. Mai aproape, reflexul flăcărilor se zbătea domol şi prietenos pe covorul de zăpadă. Când îşi întoarse ochii spre foştii lui tovarăşi de drum, căci în cugetu-i se lepădase de dânşii, îi văzu cot la cot, închinându-se. Le urmări firul privirii.

Flacăra acum se ridicase zdravăn, mângâind gleznele răstigni-

tului şi luminându-i coapsele, şoldurile, pieptul, braţele pironite. Capul stătea încă înecat în fum. Nu era o simplă zugrăveală, ci un Cristos cât un stat de om, săpat cu meşteşug în lemn, aşa cum fiul lui Dumnezeu este închipuit pe toate crucile uriaşe din nelămuritele răspântii ale Basarabiei.

— Ce aţi făcut, câinilor? strigă el, plângând pe jumătate. Ce aţi făcut, vânduţilor?

Mandin şi Miercan îngenuncheaseră şi se închinau; Pălălaie se repezi cu capul în zăpadă şi începu să-şi care omăt pe cuşmă, văicărindu-se şi bălmăjind vorbe fără şir. Când se potoli, surprinse pe ceilalţi doi sărutând, la rându-le, zăpada. Şi figura, din crâncenă, i se înduioşă îndată.

— Iertaţi-mă, fraţilor! suspină. V-aţi întors întru Domnul, iertaţi-mă... dar prea mi s-a rupt inima, fraţilor, când l-am văzut, fraţilor, arzându-i picioarele... cum ardeau păgânii pe mucenici, fraţilor, în cartea popii Nae din Cermegeşti.

Mandin păru deodată că dă semne de nelinişte şi întinse urechea spre depărtările negre, apoi sări repede în picioare. Pe faţă i se citea o mare îngrijorare.

Pălălaie, fără să ia seama la dânsul, privea trupul sfânt şi i se părea că se zgârceşte chinuit de flăcări. Şi lacrimi îi curgeau domoale, una după alta, necurmat, din ochii ce parcă se topeau de strălucirea focului.

— Iartă-mă, Mandine, iartă-mă, Miercane!... Înţeleg, v-a fost frig şi aţi vrut să vă încălziţi... înţeleg, înţeleg... a înţeles şi el şi vă iartă pentru atâta...

Miercan îşi ridică un genunchi, apoi, încet-încet, se înălţă şi el de-a binelea în picioare, cu ochii, cu urechile în nelămuritul nopţii. Şi ochii parcă îi creşteau şi se umflau.

— ...V-a iertat, vă spun eu... o să-i vedeţi faţa milostivă când o ieşi din fum... da' eu, fraţilor, credeam că v-aţi dat cu Dracu...

Ochii lui Mandin s-au bulbucat de asemeni şi sclipesc ca stelele cerului.

— Auzi? şopteşte el stins.

Iar Miercan aude şi tot mai stă la cumpănă.

— ...voi credeţi că Dracu a răzbit pe Dumnezeu?... că l-a luat pe neaşteptate fiindcă... petrecea de Crăciun... Ehe... dar oştile unde le-aţi lăsat... oştile înger... eşti...

— Lupii! strigă Miercan, scos din sărite.

Pălălaie priveşte uimit la Miercan. Aproape că nici nu pricepe sensul cuvântului strigat, şi totuşi l-a auzit minunat de bine. Dar când urechea i se umple şi lui de urletul depărtat: ‚hu, huuu", atunci se luminează în sfârşit. Şi surâde cu înţeles. Ştie el ce fel de lupi sunt aceia; Necuratul... Legiunile biruitoare...

„Hu... hu... huuuu..."

Miercan şi Mandin se zbat cu înfrigurare. Pregătesc armele, forfotesc grăbiţi în sacii cu cartuşe; mâinile nu mai nimeresc ce s-apuce mai întâi. Mecanismul îngheţat ţăcăne. Unul a destupat o grenadă, altul scoate căciula focosului.

„Hu... hu... huuuu..."

— De ce râzi, Doamne?! ţipă aiurit nebunul, care tocmai s-a ridicat din noua prosternare.

Flăcările mistuiesc vrednice jumătatea de jos a sfântului trup; limbile lor lămuresc acum din plin faţa Mântuitorului, care într-adevăr râde în jocul de lumini, parcă un martir înlemnit de groază şi de durere. Cei doi soldaţi îşi fac cruce, nebunul s-a prăbuşit...

— Iartă-ne, Doamne... Iartă-ne, Dumnezeule, şopteşte Miercan rugător. Am greşit... îngheţul ne-a îndemnat... lămureşte el lemnului înviat de pe cruce.

Dar haita se apropie necontenit! „Hu... hu... huuuu..."

— ...Mandine, pun-te în spatele meu... aşa... pun-te bine... să nu te dezlipeşti, băiete... până... pân'... la urmă...

— Sfântuleţule, nu ne lua zilele... gemu şi ţiganul.

Uriaşa faclă s-a încins cu desăvârşire, para a răzbit prin şindrila acoperişului şi aruncă până-n mari depărtări scântei şi tremurătoare preşuri de lumină; piciorul prefăcut în jăratic pârâie, troiţa se clatină.

— Nu mai râde, sufleţelul meu, împăratul meu, durerea mea... bolboroseşte înăbuşit nebunul, cu capul în omăt.

El ştie că se va petrece acum o mare minune în lupta dintre dracii prefăcuţi în lupi şi Dumnezeul prefăcut în foc. Şi aşteaptă cu răsufletul reţinut.

Ceilalţi aşteaptă de asemeni, cu mâinile pe trăgaci, tăcuţi, înfioraţi, solemni. Iar tunetul vântului parcă s-a potolit, căci tot văzduhul nu-i plin acum decât de clocotul haitei apropiate.

Şi Cristos s-a mărit cât întreaga troiţă; cu păr vâlvoi de flăcări, cu braţe ameninţătoare de flăcări, groaznic la chip, asemeni unei vedenii apocaliptice, stă gata să se năruie ca o revărsare de jar peste turburătorii măririi lui singuratice.

În înălţimi, vântul, amuţit un răstimp, s-a pornit metalic, asurzitor, ca trâmbiţa de apoi a dreptăţii.

LA „GRANDIFLORA“

În „grădină“, adică în peticul de fâneaţă tunsă, cu trei pruni, din dosul cârciumii, în chip de pavilion, prietenii sărbătoresc întoarcerea lui Manaru de la ţară.

„Ţara“ asta nu-i departe; nici măcar cinci kilometri nu-s până acolo, socotind din mijlocul orăşelului. Totuşi, pentru că drumul urcă şi coboară Dealul Oltului,se ridică iar pe Dealul Marcului şi se lasă ca să se suie din nou până la jumătate coasta pe Dealul Verdii, distanţa ce se pierde astfel, în văi şi în podgorii, pare vrednică de respect, mai ales pentru orăşenii care n-au vie. Iar viile din Dealul Verdii sunt întrevăzute de toţi printr-un înveliş de mister. Acolo, departe, ele toate trebuiesc să fie mari şi să dea un rod fără pereche.

Manaru a sosit pe seară şi fără nevastă. Şi-a schimbat hainele, apoi a aruncat o privire neliniştită în cuprinsul odăilor, de unde vagi luciri de obiecte îi rânjeau sarcastic prin întuneric, şi a plecat să ia masa în oraş. „Soţia mea a rămas la vie; ştiţi, acuma strugurii dau în copt şi nu poţi avea încredere în nimeni... iar vierii sunt nişte hoţi!“

În grădina domnului Alexandru Cocoşel, la „Grandiflora“, e deci sărbătoare mare. Paharele se ciocnesc des şi cuţitele pătrund tăioase în muşchiuleţele cu sânge, fumegând pe talere de lemn.

— Alexandre, o momiţă!

— Un ardei verde, băiete!

Masa lor, aşezată sub prunul cel mai noduros şi mai falnic, e luminată de trei becuri, atârnate printre ramuri, ca trei renclode

neobişnuit de mari şi neobişnuit de coapte. E o „idee specială“ a patronului, onoare rezervată „mesei banchetelor“. Mai puţin favorizate, mesele celelalte se mulţumesc cu lumina ce se iroseşte spre colţuri, până la searbăd, din globul comun, înfipt într-un stâlp, la mijloc.

În restul grădinii, puţinii consumatori care au mai întârziat sunt grăbiţi, cer plata nerăbdători, cu bătăi repezi de cuţit în pahare sau de inel în faianţa sonoră a farfuriilor. Ei îşi caută şi-şi prind unul altuia privirile, reped scurt bărbia spre prunul cu renclode electrice, surâd cu înţeles sau clipesc din ochiul stâng, apoi pornesc spre ieşire cu zor mare şi scobitoarea între dinţi, ca dinaintea unei furtuni. Căci bateriile au început să se succeadă cu repeziciune crescândă în jurul lui Manaru şi agapele acestea nocturne şi subite au radiaţiuni telepatomagnetice în orăşelul vestit în vii.

Totuşi Manaru nu izbutea încă să se înveselească; bănuiala pătrunse în el ca un cuţit lung, la fel cu cele de care se servesc cârnăţarii când taie şunca în felii. De ce tocmai un astfel de cuţit şi nu un altul i se implântase în suflet nici el n-ar fi putut lămuri precis; dar altă formă nu mai găsea uneltei care-l sfredelea nemilos. Poate pentru că atunci când îi venise în minte „ideea“, târguia mezeluri de la cârnăţăreasa cea nouă, rotundă şi rumenă, ca şi marfa ei. O mângâiase puţin pe mâna albă, punctată de pistrui mici şi cafenii; ea-i încuraja îndrăzneala, râzând cu mare poftă şi amenin ţându-l cu accentu-i unguresc:

— Bate borbat...

— Ehe, borbat! făcuse Manaru cu buze pline de dispreţ, ca şi când cuvântul acesta „borbat“ ar fi însemnat un lucru foarte netrebnic.

Şi gândul că şi Ramură ar putea spune la fel, într-o împrejurare identică, doamnei Manaru îl făcuse să pălească. O nepotolită curiozitate îi prelungise totuşi îndrăzneala până pe sub bluza de stambă cu dungi verzi şi galbene şi degetele-i se înfipseră în sânii mari şi moi.

Iar femeia, cu care atunci vorbea a doua oară în viaţă, nu găsi altă împotrivire decât să-l apuce puţin mai tare de braţul iscoditor şi să râdă şi mai zgomotos, speriindu-l cu acelaşi accent stricat: „Vin muşterii!“ Lui Manaru îi venise pofta s-o plesnească.

Însă, iată, ea deveni deodată livid şi ochii-i părură că se închid ca de-o durere. Manaru înţelese atunci că şi într-o cârnăţăreasă mai există o rămăşiţă de pudoare. Dacă l-ar fi pălmuit, i-ar fi sărutat mâna pistruiată şi lucioasă! Dar unguroaica a gemut un „ah“ atât de lung şi-un „nu se poate“ atât de sugrumat şi de făgăduitor, că el şi-a smuls mâna cu cruzime din cărnuri şi-a pornit furios, trântind uşa cu clopoţel.

„Asta e! S-a terminat!... Ticălosul a îndrăznit!...“

Şi grăbea spre casă, cu pachetul în mâna întinsă mult înainte, cu buza de jos lăsată, dând buzna peste trecători, răspunzând monosilabic la saluturi şi urări.

...Înconjurat de prietenii cei mai buni, luminat pe dinafară de lumina blondă a celor trei renclode şi pe dinăuntru de lumina tot aşa de vie şi tot aşa de blondă a repetatelor pahare, Manaru îşi aminteşte cu fiori şi durere drumul acela orb şi buzna aceea de sălbatic în salonul în care Ramură, invitat la masă, îşi trăsese scaunul atât de aproape de doamna Manaru, că genunchii lor aproape se atingeau.

Cine ar fi putut spune că nu se atinseseră cu un minut sau cu o clipă înainte; că nu se atingeau tot astfel de doi ani, de când Ramură era invitat în orice zi de sărbătoare şi chiar în multe zile de lucru la masă... sau în alte zile de orice fel, când nu era invitat deloc, dar când Manaru trebuia să plece neapărat la vie sau la Bucureşti, sau la Craiova, sau la Râmnic? Ea refuza mai totdeauna să-l însoţească în aceste călătorii, spre necazul lui de soţ năpăstuit, când „urca în deal“, spre bucuria-i mare, când lua drumul departe. La întoarcere, raportul ce i-l da ea trebuia neapărat să se termine cu vechea poveste:“A fost şi Ramură pe aci... În sfârşit: l-am determinat! Acum ia pe Preoţeasca“.

La început a fost Preoţeasca, mai pe urmă Georgeasca şi mai

pe urmă Rafaileasca... Acum, că s-a măritat şi Rafaileasca, oare cine ar mai putea fi pretextul lungilor convorbiri între patru ochi, pe jilţurile moi, de pluş roşu, ale salonului?

— La ce tot gândeşti, Manarule? Ia mai slăbeşte-ne cu mutra asta acră.

— Măi, dar pe Ramură nu-l văd. Se poate să nu fi auzit el de venirea ta?

Manaru schimbă vorba domol şi, totuşi, ceilalţi parcă zâmbesc. Pe nesimţite el duce conversaţia spre alte limanuri, dar ceilalţi zâmbesc necontenit, zâmbesc şi paharele blonde, ce parcă-s pline cu lumină electrică, zâmbesc şi renclodele, care parcă-s pline cu vin... Totul scânteiază de zâmbet înţepător ca vinul şi ca electricitatea, o bătaie de joc generală, mută şi totuşi zgomotoasă în jurul unei baba-oarba din jocul copilăresc, ce se învârteşte caraghioasă în beznă. Însuşi Manaru a început să zâmbească, parcă să arate că şi el îşi bate joc de toţi şi de toate. Asta, desigur, îl face şi mai caraghios în ochii celor care poate ştiu ceva, după cum se face caraghios în ochii săi proprii; cine-i poate spune, însă, că n-ar fi încă şi mai caraghios dacă n-ar zâmbi deloc... Nu ştie şi trebuie să râdă prosteşte, ca baba-oarba cu mâini dibuitoare.

Mesenii ţin dârji, pe loc, vorba despre Ramură, desigur pentru că nu se poate să-i facă decât plăcere lui Manaru pomenindu-i de un prieten bun. Băiat fără pereche! Şi un crai! Aici i-a scăpat cuiva un „ssst“ foarte uşor, parcă s-ar fi auzit vinul mustind. Şi Manaru, galben ca vinul şi electricitatea ce se reflectă pretutindeni, nu ştie dacă trebuie sau nu să sară să ia de piept pe cel ce-a sâsâit. Nu ştie... Şi surâde prosteşte...

Discuţia s-a schimbat detot cu venirea ultimelor surprize ale lui Alexandru; nişte măruntaie renumite şi nestimate, specialitatea „Grandiflorei“. Ele sunt primite cu îndelung murmur de admiraţie, iar în sufletul lui Manaru produc o jale de nespus; el nu le va mai simţi gustul ca odinioară!... se vor îmbiba şi ele de amărăciunea-i nesfârşită.

— Să mai „apreciem“ puţin, nene Manarule! Dar ce ai, frate, de stai aşa ursuz?

Paharele se ciocnesc râzând cu scânteierea lor orbitoare, care mângâia odinioară atât de dulce ochii conului Manaru. Unde gândeşte? Doar la via acea îndepărtată, unde a lăsat în surghiun pe Frosica, vânătă de indignare.

— I-auzi ce josnicie... să mă bănuiască...şi cu cine?... cu Ramură, cu cel mai bun, cel mai drăguţ amic!...

Drăguţ!?... Ah, asta e!... Ticălosul a ajuns departe!... Şi, totuşi, toată diplomaţia lui, toate rugăciunile, toate iertările anticipate, toate izbucnirile lui n-au folosit la nimic: un strop de mărturisire n-a răsărit dintre buzele strigător de roşii.

Dar vinul se îndură în sfârşit de vechiul lui prieten. Îi insuflă îngăduitor mântuitoarea întrebare: dacă o fi aşa cum spune... dacă e o nedemnă bănuială? N-ai văzut cum plânge, cum se zbuciumă, cum se indignează?...

Aş, vinul a greşit-o mai rău! Oare unguroaica, luată de cozi, n-ar fi răspuns la fel bărbatului ei? De ce tocmai *atâta* zbucium, de ce *atâta* nobilă indignare?... Când un simplu: *„Ia mai lasă-mă, frate, în pace!“,* însoţit de un râs cu multă poftă şi câteva glume...

Lui Manaru îi vine să muşte paharul, ca să-şi înăbuşe strigătul. Pe limbă chiar simte praful zgrunţuros al sticlei pisate.

— Ei, Manarule, dar eşti chiar enervant de plictisitor...

— Păi c-aşa e, zău! Parcă ar fi un cotoi afumat...

— Ia lasă-ne, nene, d-aia venirăm noi colea...

Înainte Manaru era vestit pentru replicile sale, de aceea petrecerea fără dânsul nu avea nici un suflet. Acum zâmbi iarăşi prosteşte celor supăraţi de muţenia lui, înspăimântîndu-se în adânc de această slăbiciune şi tăvălind prin toate cutele creierului cele două cuvinte, „cotoi afumat“, pentru a le găsi vreun tâlc ironic sau indecent.

Îi era cu neputinţă să spună vreo vorbă. Şi privea cu ochi tulburi, fără înţelegere, peste mesele celelalte ale grădinii părăsite

de consumatori; în fund de tot chelnerii începuseră să aşeze peste ele scaunele, cu picioarele în sus. Pădurea de scaune creştea, venea spre el; din lampionul central, părea să curgă un fel de apă gălbuie şi murdară care inunda totul în lumina ei puhavă. Manaru se înfioră, căci oricât se silea, nu mai putu descoperi nici un chelner printre scaunele întoarse. I se păru că de la sine se înmulţesc, dând proporţii uriaşe periei năprasnice de ţepi. Globul din mijloc se stinse.

Atunci, deodată în decorul acesta sinistru, învăluit de semiîntuneric, apăru Ramură.

Stătu o clipă la îndoială în desişul de ţepligi. Îl stânjenea parcă o presimţire. Însă Bazil îl zări:

— În sfârşit, uite-l!

Îl primi un ropot violent de aplauze.

Ramură înaintă stângaci; se prefăcea că se fereşte de lumina renclodelor. Manaru părea că-l înghite în ochii fixaţi asupra-i. Înţelegea acum bine această codeală, care-l nedumerise şi înainte, fără să-i dea totuşi prea multă seamă. Dar ce se întâmplă mai la urmă puse capăt la toate: *prea* târziu se hotărî să descopere pe Manaru printre cei prezenţi. Şi atunci avu o izbucnire de bucurie *prea* puternică. Şi cu toate astea, era ceva măsurat şi cântărit în această prea mare bucurie. Cu câteva clipe, un moment poate mai din vreme, dacă ar fi ştiut să-şi joace surpriza, şi aşa întârziată, totul ar fi rămas îndoielnic. Însă Manaru a băgat bine de seamă: nemernicul l-a observat mai înainte de-a exulta de fericire; l-a observat şi ochii i-au alunecat îndată într-o parte... apoi i-a rostogolit cu sila înapoi şi, cu ei speriaţi, bulbucaţi, a început să-l aclame cum niciodată nu l-a mai aclamat, nici chiar când a venit de la Paris, după şase luni de călătorie.

Atunci în mintea lui Manaru, care vântura aceste consideraţii în sferturi de clipită, fulgeră o mare inspiraţie; întârzie şi el câteva momente să întindă mâna spre mâna ce i se întinsese. Şi, Doamne! — oricât de înşelător să fi fost reflexul renclodelor — pe obrazul

lui Ramură se petrecu o cu totul altă mişcare decât un simplu joc de lumină. Iar ochii îi crescură deodată mari şi fricoşi.

Parcă înveselit de aceste neaşteptate descoperiri, Manaru s-a ridicat brusc, mecanic, şi peste masă a îmbrăţişat cu prea multă, grozav de multă efuziune pe vechiu-i amic; iar acesta, uluit acum peste fire, dar păstrându-şi încă destul de bine cumpătul, s-a silit din toate puterile să fie la înălţimea cordialităţii cu care a fost întâmpinat.

În tot acest timp mesenii zâmbeau; acelaşi surâs egal, corect, măsurat. Uneori zâmbetul lua culori de îndoială, alteori de spaimă, ca acea vagă penumbră plumburie a soarelui ascuns de-un nor prea străveziu. Dar toate aceste schimbări se petreceau cu iuţeli imperceptibil de repezi, şi zâmbetul comun rămânea la fel, egal, corect, măsurat, înfingându-şi tăişul în gândul lui Manaru cu aceeaşi stăruinţă înceată şi sigură care-l făcea să geamă de usturime.

Iar Ramură se opintea în van să găsească în mintea pustie vorba ascuţită care să taie în două coarda întinsă prea din cale-afară. El încremenise cu gura într-un rânjet prostesc, atât de poltron şi atât de caraghios, că-l vedea reflectat în privirile compătimitoare ale celor de faţă. Se silea să-l schimbe, izbutea poate pentru un moment, dar de la sine gura lua conturul aceleiaşi strâmbături de paralitic, care lămurea, mai bine decât orice, adevărul temut.

Rămăseseră acum numai ei doi, despărţiţi de masa cu pahare goale, cu sticle răsturnate, cu resturi de friptură, cu învelitoarea pătată, udă, umflată. Ramură s-ar fi scuzat, ca şi ceilalţi, care scoseseră, rând pe rând, ceasurile; se îngroziseră de ceea ce descopereau sub capacele de aur şi porniseră unul după altul, mânaţi parcă de-o grijă fără margini. Alte dăţi Manaru i-ar fi oprit cu protestări îndârjite, ce nu admit replică, dar acum le dăduse mâna la cea dintâi vorbă de scuză, împărţindu-le cu dărnicie largă nopţi bune, ca şi când, în graba lor subită, el şi-ar fi găsit mântuirea sufletului, pe care-l muncea din nou crâncen o curiozitate şi mai

arzătoare ca la început; găsise cheia adevărului, stratagema descoperirii!

În schimb, la mişcarea cea mai mică a lui Ramură, se frământa nervos, curbându-şi spinarea ca un pisoi atent la agitaţiile prăzii; din ochi i se vărsau efluvii de scânteioare, îngrozind pe celălalt, îmboldindu-l să plănuiască o ieşire bruscă şi dibace, şi totuşi risipindu-i la cea dintâi înjghebare orice brumă de plan mai potrivit.

Iar prietenii cei buni, chiar şi cei mai anevoie la înţeles, pricepuseră şi ei greutatea împrejurării; rând pe rând se ridicau serioşi şi păşeau grav spre ieşirea împodobită cu marea firmă a „Grandiflorei“, pentru ca de-acolo, nevăzuţi de nimeni, să se arunce, ca la un consemn, printr-o spărtură de gard în oceanul de bălării al locului viran de alături şi, înotând prin verdeaţa de doi metri, să ajungă, feriţi de uluci, lângă masa de-abia părăsită. Se întâlniră cu toţii acolo, potolindu-şi surprizele cu şoapte şi râsete înăbuşite, în vreme ce peste gard, sub cele trei renclode, Manaru şi cu Ramură se cercetau încă tăcuţi, pipăindu-se ca două uriaşe insecte cu antenele privirilor.

Deodată Manaru dădu drum unui potop de sudălmi groaznice, împroşcând cu ele un chelner somnoros, ce se mistui îngrozit în pădurea de scaune din care ieşise. Şi rămaseră iarăşi singuri, faţă în faţă; unul cu faţa cătrănită de necaz, de sprâncenele prea lungi şi de mustăţile negre, tăiate scurt şi aspru; celălalt, cu ele galbene-roşioare pe figura fără pic de sânge şi zburlite într-o parte şi într-alta ca două pitulici muiate în vin.

— De la început trebuie să-ţi spun, Ramură, că nu mai e nevoie de nici o fereală. Ştiu tot...

— Ştii tot?

— Da...

— Dar ce înseamnă acest „tot“? Ce anume ştii, măi Manarule? (Îi zicea şi el la fel cu Frosica, pe numele de familie: „Manarule“! Şi când te gândeşti că, înainte de a se înzdrăveni prietenia asta

în trei, îl striga — singurul în oraş — pe numele de botez: „Sava, Săvuţule dragă, Săvişor“ şi cine ştie mai cum, numai „Manarule“ nu!)

— Nu e nevoie să te mai ascunzi în dosul aerelor ăstora de nepricepere şi inocenţă rău simulate. Ea mi-a mărturisit!

Cuvintele lui Manaru ieşeau şuierate, sfârşite, se trăgeau ca dintr-un plămân ofticos. Ochii lui priveau fără lucire şi se uitau pe deasupra capului neîncrezător din faţă, ca şi când nu mina lui Ramură l-ar fi interesat, nemaiavând de scos din ea nici un adevăr; adevărul era ştiut de mult şi întru tot; altceva părea să caute el a descifra în împletitura aceea de raze electrice şi întuneric de deasupra părului roşcovan şi încârlionţat.

Dar ochiul cestuilalt încă aştepta fricos în colivia grijii, temător de viclenia celui ce deschisese larg uşuliţa.

Manaru însă vorbea înainte cu acel altcineva invizibil, imaterial, de deasupra lui Ramură, ca şi când ar fi tăinuit cu propriul lui spirit, proiectat acolo de reflexul dantelat şi ciuruit al prunelor luminoase, printre ramurile şi frunzele mişcătoare.

— Totul e sfârşit... ţi-o las!... Eu... trebuie să renunţ la ea.

Ramură asculta cu ochii măriţi şi tăcea, necontenit îngrozit.

— E cel mai bun... şi singurul lucru de făcut... cum m-am sfătuit şi cu dânsa... rămâneţi...

Atunci capul lui Ramură se lăsă în jos, iar cele două pitulici de sub nas îşi plecară cozile... El încruntă sprâncenele şi păru că priveşte adânc în farfuria pe care drojdia de cafea, scursă din ceaşca întoarsă pentru ghicit, desena ceva cu chip de pasăre pe patru picioare. O clipă numai, coada ochiului drept i se mai ridică în sus, spre Manaru, dar când îl văzu pierdut în aceeaşi contemplare aeriană, absentă, se zgâi din nou în farfuria înnegrită.

El n-avea de unde să audă inima celuilalt, care bătea să se spargă de nerăbdare, deşi simţea dinainte că totul e pierdut; tăcerea asta, întârzierea asta încurcată de-a protesta, muţenia asta înfiorătoare! Râsul acela aşa de puternic, răzbind dintre dinţii

aceia aşa de puternici ai lui Ramură; de ce nu izbucneşte el acum, să spargă strânsoarea care înăbuşă pe Manaru?

„Ei, dar m-ai făcut să râd, măi Manarule!“... „Cum ai ticluit-o tu!...“ „Şmecher eşti, măi... şmecher, dar prost...“ Sau altcum, la fel!...

Nimic însă... Tăcere, tăcere şi tăcere. În sfârşit, primul şi singurul cuvânt uscat, vânăt, sugrumat. (Manaru avu lămurit această impresie, vânăt şi sugrumat, căci el *văzu* vorba pronunţată — de trei sunete numai — şi i se păru lungă şi cu limba scoasă, ca un spânzurat!)

— Fie...

Atât:“Fie!...“, şi numai cu atât, cu această vocabulă atât de obişnuită, poarta groaznicului mister se deschise cu vuiet de fierotenie grea şi ruginită. Numai cu trei sunete, cu trei semne, să afli o tragedie aşa de îngrozitoare! Asta îl scoase detot din sărite. Ţâşni în sus de pe scaun şi masa, pe care o izbi în mişcare, se clătină şi se propti, cu farfurii, sticle, pahare şi lichid încă nezvântat, în pieptul lui Ramură.

— Va să zică e adevărat!...

Urletul acesta trebui să se fi auzit în tot orăşelul, atât de mare era tăcerea împrejmuitoare. Iar renclodele clipeau vesele. Însă în dosul lui Manaru, în dosul gardului, se auzi o pârâitură bruscă şi scurtă care semăna mai degrabă cu plesnetul unei capse de cartuş, continuându-se cu o alta lungă, ocolită, ca a copacului ce se frânge să cadă, şfârşindu-se cu un bufnet scurt şi înfundat.

Manaru, care întorsese capul repede de la primul zgomot, avu timp să vadă gardul pe o întindere de câţiva coţi lăsându-se repede la pământ, prefâcându-se în scânduri şi ştachete[1]; apoi râsete bizare, pe urmă mâini fantastice ieşiră de sub dărâmăturile de lemn, se agitară în sensuri felurite şi curioase, ca şi când braţe încarnate de stafii ar fi făcut semne magice; căci numaidecât ulu-

[1] *Ştachetă (leaţ)* — piesă de lemn folosită în lucrări de dulgherie.

cele căzute începură să joace ca pornite pe dedesubt de-o apă şi capete şi trupuri se încherbară de sub ele, tâşnind brusc în sus şi zbughind-o, ferind de lumină, cu chipul întors spre bezna de cucute din care ieşiseră că să intre iarăşi. Manaru păru nespus de contrariat de neprevăzuta întâmplare şi poate ar fi scuipat chiar din vârful limbii un: „Piei, drace!“, dacă încurcatul cel mai rău printre ţăndări, ca să iasă şi să-şi ascundă faţa mai cu zăbavă, n-ar fi adus prea mult la figură cu Marinciu, convivul de până acum jumătate de ceas.

— A fost Marinciu! confirmă şi Ramură, care putu, în cele din urmă, să-şi păstreze zdravăn prezenţa de spirit, pentru ca să n-o ia îndată după turma de draci.

— Aşa e c-a fost el?... Tâlharii, au ascultat tot... grăi îndurerat Manaru şi se lăsă zdrobit pe scaun.

Ramură văzu chiar o expresie atât de chinuită pe faţa lui, încât putu să remarce îndată cu cât mai teribil e pentru unele naturi vileagul, sincerul, necruţătorul vileag decât însuşi păcatul, oricât de vizibil, însă tăgăduit cu dârză încăpăţânare.

Manaru ridică, din căuşul palmelor, chipul care părea desfigurat cu totul; mustăţile umezite se lăsaseră în ţurţuri mici, negri pe buza de deasupra, iar ochii i se obliciseră şi parcă se stinseră detot; în locul lui Manaru, Ramură avu impresia unei apariţii galbene, de dincolo de mări şi continente, o schimonositură omenească de pe malurile Huanheului ce ţi-ar răsări aşa, deodată, în noapte, căci un fior de moarte îi răci şira spinării şi-i îngheţă şalele într-atât, încât simţi că acum, să şi vrea, şi n-ar mai putea să fugă!

— Şi crezi că ei au plecat, crezi că nu forfotesc încă prin buruienile astea? dădu Manaru din cap, înapoi, spre sălbăticia de bălării din spate-i.

Vocea lui se schimbase, de părea alta; Ramură, cu tot interesul celor spuse, crezu că aude un idiom sinistru şi tot aşa de galben ca şi faţa din care izvora. Îşi pipăi buzunarele inconştient,

regretând pe urmă cu toată sinceritatea că numise poltronerie obiceiul lui Marinciu de-a avea totdeauna „Browning“-ul cu el.

— Ei cred că sunt gelos! Pff... ha, ha, ha...

Râdea prea dezmăţat Manaru! Şi ochii prea-i erau nesiguri! Şi cele ce continua să spună [erau] atât de neaşteptate, că nu-ţi venea să crezi auzului.

— Parcă ale lor... şi toată lumea... şi parcă eu... n-am, n-aş avea... (iarăşi hohote repezi şi dezordonate, că-ţi amintea de galopul unui cal deşelat) trecutul meu...

Şi întoarse capul, detot acum, aruncând priviri de sfidare spre valurile negre de buruieni înalte cât porumbul, uşor agitate de un vântişor ce prevestea dimineaţa...

—Ha, ha, ha, ho, ho, ho... asta-i viaţă, mă...

Şi păli cu atâta prietenească putere umărul lui Ramură, că i-l paralizã complet; drept răspuns, acesta zâmbi supus şi drăgăstos, atât de drăgăstos, că pitulicile de pe buza-i tremurătoare părură c-au început deodată să cânte.

— Du-mă acas', că sunt beat, gemu Manaru.

Porniră. Ramură schimba necontenit şi neregulat picioarele proptite oblic în pământ, pentru a menţine cu toată siguranţa nestatornicul echilibru al trupului; o tulburare mai însemnată a cumpenei ar fi adus poate şi un dezechilibru în actualul sistem de cugetare al lui Manaru — Doamne păzeşte! — cu cine ştie ce consecinţe!

În oraşul adormit sub pătura de întuneric, printre răguşitele şi frântele începuturi de cântec, vocea înşelatului chicotea:

— Aha, frumoasă-i viaţa, măăă! Apoi, numaidecât, înfuriat la culme, zguduind cu toată puterea pe susţinător: Tu nu cânţi, bă, păcătosule?

Şi îndată porniră amândoi pe două voci cu totul felurite:

Drag mi-e să trăiesc pe lume,
Frică mi-e că mor ca mâine,
O-ooo-ooof...

Manaru simţea pe cel de-alături cârpă în mâna lui; i se părea o păpuşoaică mişcătoare, plină de tărâţe şi cu păr de cârlţi, pe care ai putea s-o întorci cum vrei, să-i aduci piciorul la cap sau să-i îndoi capul pe spate până-n dreptul şezutului, s-o faci ghem la pământ cu un picior pe după gât sau cu mâinile înnodate la spate ca două capete de frânghie, în sfârşit, numai bun de jucat sub tocuri pân-a ieşi toată tărâţa şi toţi cârlţii dintr-însul.

Dar în urma lui, în tăcerea neclintită sau de după gardurile pe care le întâlneau în drum, i se părea că se ridică ochii dracilor de adineauri; atunci scotea îndată degetele din carnea moale a lui Ramură, care râdea cu lacrimi, potolindu-şi durerea în notele extrem de ascuţite ce pridideau în gâtlej.

— Zi, bă! urla Manaru cu toată înverşunarea de care era în stare. Simţea astfel nevoia să-şi facă auzită, din ce în ce mai răspicată, mai tare, nepăsarea, tuturor zărilor înnegurate.

Cete de câini, trezite din somn, îi acompaniau o bucată în lătrături furioase şi cu tremolo prelung de cobe, trăgând a pustiu. Rareori se mişca vreun transperant la ferestrele rânduite ca nişte imobili străjeri ai uliţei. Pe cer, un nor mic, cenuşiu, pe care parcă îl sufla cineva de la răsărit, mătura ultimele stele.

Trec cu neica-a c-câteodată...
Şi-l văzură lumea toată...

— Ho, ho, ho! Îl văzură lumea toată!... Asta-i tare bună... Vino să te pup, Ramură!

A doua zi, după-amiază, când Manaru reveni printre prieteni la cafeneaua lui Gustav din piaţă, o tăcere apăsătoare se întinse din masă în masă. Toţi ochii se întoarseră furiş spre chefliul din ajun. Era şi Ramură, dar el era adâncit în partida de şah pe care o începuse cu Mărunţache demult, alene şi distrat, şi care, de la apariţia lui Manaru în gura pieţei, îl interesa grozav.

Mărunţache, namila a cărei greutate a contribuit desigur cel

mai mult la ruperea gardului aseară, îi da nemiloase lovituri de pantof pe sub masă, încurcându-l detot în combinaţia lui savantă de regină, tură şi cal. Ramură suferea dârz, cu ochii zgâiţi în luciul cutiei cadrilate de şah, pe care figurile multiplicate deodată îi păreau acum că dansează, singure ca pe un parchet de bal, un joc complicat, mişcându-se fiecare în sensurile stabilite de tradiţie, înconjurându-se de la sine şi înaintând tiptil prin încurcătura de probleme, surprinzându-se şi înlocuindu-se în hazul general al lacului strălucitor ca nişte homunculi zburdalnici şi savanţi. Se mişcau atât de frumos, atât de repede şi cu atâta precizie în noianul de linii (i se păreau toate figurile din geometrie aruncate pe tipsia lucioasă claie peste grămadă, drepte, strâmbe, încovoiate), că Ramură pierduse firul combinaţiei lui şi rămăsese cu gura întredeschisă şi cu ochii căscaţi la această eleganţă, în vreme ce urechile dibuiau ca două active microfoane, înghiţind îndată în pâlniile lor lacome cele mai subtile unde acustice ce s-ar fi emis pe-o rază de câteva mese în juru-i; în această încodare fără seamăn, cuvintele lui Manaru căzură pe timpanul întins la extrem ca pe-o tamburină un ciocan de tobă mare.

— A, ha... aci erai, Ramură? Nu te vedeam... Şi nemulţumit de remarca pe care acum *el* o făcea prea târziu: te-ai ascuns în dosul pionilor ălora... (Aci se apropie de masa lor.) Uite! strigă deodată. *Au roi!* şi *à la reine!*[1] L-ai luat din amândouă părţile... Mărunţache, te-a luat dracu!

Ramură ridică ochii sfios spre bunul său prieten şi, culmea, Manaru plecă pe-ai săi.

— Nu te înţeleg, ce vrei să zici? spuse Ramură. Şahul îl văd eu bine... Dar *garde?*...

— Uite, dragă!... Nu te superi, Mărunţache, că-i arăt...

— Vai de mine! *Ca la dumneavoastră acasă!* declară Mărunţache, iar pe sub masă piciorul lui se porni cu toată furia asupra pantalonilor lui Ramură.

[1] "La rege“ şi „la regină“ (fr.).

Manaru se-ncruntă şi strânse buzele. Totuşi, indică din două încrucişări de deget sensul mişcărilor ce urma să facă Ramură. Apoi se întoarse spre mesele din jur şi observă cum la toţi, rând pe rând, ochii le săreau în lături, ca broaştele în iaz, la apropierea privirii lui scrutătoare şi cum toţi dădeau pe gât, dintr-o singură înghiţitură, zâmbetele de pe buze. Unii însă se înecară, şi zâmbetul le fu aruncat înapoi de beregată, râs sadea, ferit sub capete plecate brusc sau răsucite repede într-o parte şi alta. Mâna lui Guţă Zambiloiu, mai slab de înger dintre toţi, arătă ceva vag în largul pieţei, şi după ce se bălăbăni prin aer fără rost, se opri cu arătătorul întins la doi câini ce se dau peste cap şi se muşcau prieteneşte în praful uliţei. Atunci Zambiloiu nu putu să se mai ţină, se sparse parcă deodată într-un cutremur de răgete isterice şi se puse pe fugă înăuntrul cafenelei.

Îl urmăriră huiduielile tuturor, care profitară astfel de prilej să-şi uşureze piepturile umflate; râdeau desigur — se pare acum — de râsul nebunului de Zambiloiu. Şi toţi râdeau zdravăn, nici unul nu se încurca. Iar Ramură îngălbenise detot.

„Va să zică a ajuns adevărat lucru public!“ gândeşte Manaru, şi mânia îl cotropeşte. „Lucru public“; asta-i buba care-l doare mai rău... Până acum mai mergea: bănuială, nesiguranţă... Dar de aseară, toată lumea asta ştie precis, şi mâine va şti şi mai multă, şi poimâine va afla tot oraşul. Şi toţi vor glumi pe socoteala Frosicăi, toţi şi-o vor închipui greşind cu Ramură, toţi şi-o vor închipui greşind şi cu ei, greşind cu tot oraşul. Toţi vor despuia-o în închipuire şi-o vor vedea goală, în toate amănunţimile ei intime[1].

Manaru simte că se clatină. I-ar da desigur lui Ramură una în cap, şi basta! Dar vede limpede că atât n-ar fi deajuns. Cum ar putea da în cap acestui consens general de glumă, râsete şi priviri cu înţeles. Ar fi să dea cu un retevei în tăciuni, ca să-i prefacă în flacără. Priveşte lung la Ramură şi-l simte atât de moale, atât de

[1] În textul de bază: *întinse.*

flasc, încât îşi închipuie că dacă l-ar trage de păr, apăsându-l de umeri, gâtul i s-ar lungi ca o gumă de bragagerie, desfăcându-se în aţe lungi, subţiri, cleioase. Cum a putut Frosica să se dea gălbenuşului ăstuia rotofei şi scârbos? (Căci Ramură îi citeşte gând cu gând în luminile ochilor şi figura i se înnegreşte necurmat, ceară necurată.) Dar Manaru simte acum şi mai bine că trebuie să facă altceva decât o grozăvie, decât o ispravă crudă, care sfinţeşte şi înduioşează; dimpotrivă, ceva simplu, glumeţ, întorcând ridicolul de la sine şi aruncându-l luminos ca un nimb în capul advers. Ideea de a-i da pe Frosica îi surâde mai mult ca orice. Să poftească să şi-o ia! Şi chiar trebuie s-o ia. Altfel... (Aci mintea lui începea din nou să se întunece. Dar jocul închipuirilor putea acum de minune să îmbrace haina cernită; tragicul ar fi fost limpede, curat, cruţat de zgrunţurii deformatori ai ironiei insuportabile.) Însă Ramură de bună seamă n-ar îndrăzni el să se împotrivească. Numai că povestea pare prea lungă; cu divorţ, cu bătaie de cap, cu cheltuieli. *Până atunci,* până atunci ce e de făcut, aceasta-i întrebarea!

Deodată Manaru se scutură ca de un vis rău; în ochi îi clipeşte acum lumină, izbucneşte în râs vesel şi pâlpâie din pleoapă.

— Voi nu ştiţi unde mă duc acum! strigă triumfător şi pâlpâie şi mai tare din pleoapă.

Şi, fără să adauge altceva, porneşte, traversează piaţa şi, de departe, întoarce privirea râzătoare înapoi; e la distanţă destul de măricică, dar pleoapa parcă tot se mai vede clipind. Apoi o ia în lungul străzii Traian. „Unde s-o fi ducând?“ se privesc nedumeriţi amicii.

Manaru s-a oprit la cârnăţărie şi a deschis uşa cu clopoţel. În prăvălie nu-i nimeni, dar la băngănitul clopotului perdeaua din fund s-a dat în lături. S-a dat prea târziu, căci din doi paşi Manaru a şi ajuns acolo; cârnăţăreasa albă şi cu pistrui mici şi cafenii i-a căzut drept în braţe.

— A, domnu Manaru...

El o strânge cu atâta putere, că grăsimea ei moale se revarsă pe de lături.

— Nu se poate... borbat... geme ea, fără să-şi poată opri un zâmbet.

Dar prin întredeschizătura perdelei, Manaru a văzut că patul e gol şi odaia e goală. Şi muşchii lui se încordează ca nişte macarale, ridicând dintr-o singură sforţare pachetul de stambe scrobite şi de carne. Înapoia lor, aripile perdelei se lasă şi se-mpreună ocrotitoare.

În noaptea fără lună şi posomorâtă, „Grandiflora“ e deşartă. Numai în colţul tainic al mesei celei lungi, iniţiaţii întru secretul culinar al dlui Alexandru Cocoşel iau cina. Cele trei renclode strălucesc deasupra capetelor lor în prunul falnic, ca lumini cu înţeles ezoteric.

Şi ceremonia se prelungeşte în tăcere, întreruptă de izbucniri rare de veselie, de comenzi şi răspunsuri. Fuseseră sacrificaţi în ziua aceea câţiva berbeci la hală şi dl Alexandru Cocoşel adusese pentru vizitatorii săi aleşi tot ce găsise mai bun pe altarele sângerânde.

— Băiete, încă un ardei verde!

— La mine mai pune două!

— Una la mine...

— Vezi ce faci cu sifoanele ălea, nătărăule!

— Măi gogomane, ascultă colea ce-ţi vorbesc! bubuie o voce tunătoare, acoperind totul.

— Vinee, domnule Mărunţache...

— Ce să vie, mă dobitocule? I-ai spus lui Alexandru să pună deoparte patru bucăţi pentru domnu Manaru?

— Spus, demult, boierule.

— Te ia mama dracului dac-ai uitat! Te face piftie Manaru...

Chelnerul aleargă fără să asculte mai departe, pentru ca să nu uite din nou.

— Mi se pare că se face lată, prevesti cineva. Cum e Manaru de amărât...

Veselia cea mare, deplină şi dezmăţată, părea că pândeşte alături. Prezenţa ei tot mai cotropitoare se simţea prin zbucnete zgomotoase de râs, care-şi repetau la intervale tot mai scurte apariţia. Afară de cele trei renclode, în grădina golită de septembrie, venit de curând, nu mai strălucea decât bucătăria, al cărei duduit se auzea până aici. Privea la ceremonia din fund ca un Baal[1] cu doi ochi enormi, roşii şi fioroşi, iar pe gura deschisă într-o parte arunca limbi de lumini, ce se întindeau tremurătoare spre stânga, ca nişte aşternuturi de aur şi aramă.

Prin fâşiile acestea aprinse, Ramură, veşnic cu ochii spre poartă, descoperi o umbră ce înainta tiptil.

— Manaru, urlă el cu atâta bucurie, de parcă rostul ocultei întruniri ar fi fost atins şi apariţia invocată s-a făcut văzută în nori de catran şi flăcări. Manaru! mai strigă el, cuprins de-o dragoste şi-o duioşie nemărginite.Ţi-am oprit şi ţie; sunt delicioase.

Şi-i făcu loc pe scaunul lui, el trecând pe scaunul rezervat lui Manaru.

Dar Manaru nu se aşează. Nici nu luă în seamă pe cel care-l primea cu strigăte atât de cordiale. Faţa lui radia de-un surâs de nemaivăzută satisfacţie, iar ochii stinşi, şi parcă-n fundul capului, aveau luciri de scântei în înveliş de cenuşă.

— Până acum am stat, fraţilor!

Şi râse cu atâta putere răutăcioasă, că se cutremură toată „Grandiflora“, iar Ramură sări speriat de pe scaun, prefăcându-se că vrea să tragă mai lângă dânsul o solniţă cu piper.

— C-aşa e! Unde dracu fuseşi, măi? Că te căutarăm tot târgul.

— Cu siguranţă, c-aţi trecut de-atâtea ori pe lângă mine şi nu m-aţi simţit...

Şi râse din nou. Se aşează la masă şi se descoperi. Măruntaiele jertfei apărură automat înainte-i. La mirosul lor, nările i se umflară ca de o fluiditate divină; el ridică brusc paharul, din care săriră trei stropi, şi strigă:

---

[1] În mitologia feniciană, zeu al atmosferei.

— Trăiască viaţa, fraţilor!

Şi, împiedicat de bucăţile dulci ce se topeau în gură, el povesti în cuvinte rupte de înghiţituri, silabic, însă picant, ca şi mâncarea ce o îngurgita găman, ce anume se petrecuse în dosul perdelelor care despart mezelăria oraşului de alcovul mezelăresei. Mai ales făcu un haz nespus de consumatorii care zdrângăneau uşa cu clopot la fiecare zece-douăzeci de minute, plecând cu pofta de mâncare deschisă gata de abilitatea mâinilor impure ale vânzătoarei, împărţind pentru soţii, părinţi şi copii bucata poate cea mai gustoasă a mesei lor din seara asta. Şi ideea asta îl umplea de plăcere diabolică.

Pe urmă, vreme de multe ciocnete şi pahare golite, cu atât de straşnică încăpăţânare şi atât de comică compătimire tot aduse vorba de cârnăţarul Ianoş (mai mult pomenea de el decât de cârnăţăreasă), că mesenii se uitară unul la altul înţelegători.

Şi atunci glasurile tuturor se prefăcură în vârtejuri de râs. Râdeau acum cu toţii din adânc, şi atât din greu, că râsul rău, schimbat repede în arpegii de răcnete, îi trăgea în jos de capetele uşurate de vin ca nişte balonaşe de la iarmaroc, pe care şi le întorceau de pe un obraz pe altul, gata să le tăvălească în mocirla albă a feţei de masă, udată de băutură şi pătată de sosuri.

Dar cel mai zgomotos dintre toţi fu desigur Zambiloiu, care se dumeri şi cel de pe urmă. Subţirel detot, râsul îl îmbrânci în răzămătoare, apoi îl repezi dintr-o parte într-alta şi înapoi, până când izbuti chiar să-l dea jos de pe scaunul ce căzu, vârându-i-se printre picioare. El se împletici, îndoindu-se necontenit de mijloc, parcă ar fi făcut mătănii, şi-n cele din urmă se propti într-o masă vecină, pe care mâinile ieşite din manşetele tari şi largi o apucară strâns, zgâlţâind-o, sub înverşunatu-i haz.

În faţa acestei năprasne, ceilalţi tăcură şi priviră pe sub spâncenele ridicate, cu ochi miraţi de copil, pe cel aproape leşinat de accesul isteric; părea că viaţa iese afară dintr-însul gâlgâit cu gâlgâit de râs. Şi-l auziră bolborosind ceva ca un om în agonie.

Ce-o fi vrând să spună? Căci vădit se silea să spună ceva celorlalţi.

Se mai întremă şi putu în sfârşit să-şi smulgă pântecul din dunga mesei.

— N...c...va...a...gre...gre...dre...sa... bâigui el şi căzu din nou, zvârcolindu-se pe tablaua lustruită ca pe jăratic.

Pe figurile comesenilor se aşternu acum îngrijorare: Ce l-a apucat? Manaru luase o stranie înfăţişare; gura părea tot râzătoare, însă contrasta înfiorător cu oţelul care scânteia în privirea ţintită drept asupra acelui zbuciumat de delir.

Zambiloiu izbuti în sfârşit să articuleze, încercând să-şi potrivească direcţia ochilor spre Manaru:

— Nu cum...va...ai...greşşş...it....a...dresa?

Şi după această ispravă, se încovrigă acum iarăşi în jurul lui însuşi.

— Ce a zis? întrebă nervos Manaru, neştiind încă dacă trebuie să râdă sau să izbească.

— Ce-a zis?

Ceilalţi meseni credeau că potrivesc:

— E... beat...

— Parcă el ştie ce vorbeşte?

— Zambilică, vino-ţi în fire.

Dar Zambilică se înstăpâneşte iar pe cuvânt. A aflat şi el o glumă şi ţine cu orice preţ s-o spună. Dar toată seara n-a făcut decât să râdă de ale altora.

— Ia vezi, nu cumva ai greşit adresa? putu, în sfârşit, să îndrepte cuvântul spre Manaru, aplecându-se parcă potrivindu-şi singur cu mâna membrele flexibile, înţepenindu-le să asigure cumpăneala şubredului corp.

— Ce?!

Şi acest „ce“ grozav, însoţit de o lovitură şi mai grozavă în masă, alungă nu numai râsul, dar şi orice picătură de sânge din obrazul lui Zambiloiu. Doar ochii îi mai rămăseseră lustruiţi de inerţia hazului.

Însă cum nici una din feţele la fel îngălbenite ca a lui Zambiloiu nu se aştepta, Manaru îşi reveni repede şi râse în silă, fluierând şi încercând în zadar să pună un strai mai de lumină pe figura neagră-verzuie.

— Ia uitaţi-vă cum a rămas Zambilică? Mimoza... şi-l privi cu ochi atât de răi, că parcă auzeai şuietul fluidului urii... Vino-ncoa, mă Zambilică! Şi întinse mâna pe deasupra mesei spre dânsul, cu trei degete împreunate, aşa cum faci când momeşti căţeluşii. Ia loc, măi Zambilică, nu vezi că te-ai pierdut tot?...

Zambiloiu se apropie ascultător.

— Şezi!

Şi Zambiloiu şezu.

— Ce va să zică asta: „Ai greşit adresa?“ Ce-ai vrut să zici? Hai, spune, ce adresă am greşit? (Şi vocea îi creştea...) Şi unde e adresa cea bună?...

Zambiloiu tremura. Ochii lui erau şterşi acum de orice înţelegere; buza de jos i se lăsase ca la un idiot, şi atât de confuză îi era toată înfăţişarea, că părea să întrebe şi el: „Unde-i adresa cea bună?“

— Unde? răcni Manaru deodată şi făcu ca şi cum s-ar scula de pe scaun.

Zambiloiu rămase nemişcat. Numai ochii îi crescură de veselie, ca şi când strigătul celuilalt ar fi presărat în ei scânteierile nebuniei, iar buza i se lăsă şi mai mult în jos.

— Care adresă? Nu pleci de-aci până nu-mi răspunzi! ameninţă Manaru.

Abia acum Zambiloiu se dezmetici.

„Eşti idiot, eşti idiot! începu el să-şi spuie în gând, închinându-se cu închipuirea. Iar ai făcut-o boacănă, iar ai făcut-o boacănă! Nu puteai să taci? Nu vezi cât eşti de prost?... Nu vezi?...“

Adică repeta exact vorbele pe care foarte adesea le auzea din gura domnului Enache Zambiloiu, bătrânul, pe când trăia.

— Mă Zambilică, făcu Manaru, luându-l cu cele trei degete de

guşă ca pe un copil (şi aici se simţi rumoarea unei scurte mişcări în jurul întregii mese). De ce te-ai pierdut, puiule? Zici că, intrând la cârnăţărie, am pierdut adresa, nu? Ei, unde trebuia să nimeresc, Zambilică?

Îi vorbea cu duhul blândeţii, mângâindu-l cu mâna pe obrajii stafidii. Şi contactul mâinii aceleia, pe care Zambiloiu o simţea grea ca fierul şi totuşi vibrând de viaţă şi caldă, parcă ar fi avut inimă, ca o pasăre, îl făcu să bâiguie în completă prostraţie:

— Asta s-a mai întâmplat şi la alţii...

— Ce s-a mai întâmplat, Zambilică?

— Tot oraşul... toată lumea... la modă...

— Iar vorbeşti în ghicitori, Zambilică.

— Vremurile...

Se înecă cu totul şi rămase cu restul vorbelor în gât, cu ochii holbaţi şi gura strâmbă. Deodată uitătura câinească, pe care o simţea apăsându-l ca o povară de sute de kilograme, fulgeră.

„Sunt mort!“ mai putea gândi Zambiloiu. Şi acest unic gând fu singura dovadă a existenţei lui în clipele acelea.

Manaru însă se însenină; oţelul din privirea-i călită deveni parcă mai maleabil, se lichefie:

— Tot oraşul, aşa e, Zambilică? făcu el cu veselie, pricepător. Tot oraşul! răcni apoi, de parcă ar fi voit să domine cu vocea tot oraşul acesta cufundat în noapte şi-n somn. Apoi, scoborî dulceag: ei, şi adresa cea mai urgentă care e, Zambilică?

Zambiloiu, căruia îi mai revenise puţină culoare în obraji, se făcu iar de ceară.

— Să ţi-o spun eu, Zambilică?

Şi Zambilică înţelese şi el, o dată în viaţa lui, totul dinainte... Ochii lui zvâcniră în orbite. Şi sângele i se întorcea în clocot, izbindu-i piepţii pe dinăuntru.

— Strada... bravo, Zambilică! Colţ cu... ss... am înţeles... Ha, ha, ha... ah, ah, ah... este?

Stătu puţin ca să-şi surâdă gândului.

— Ei, ce zici? continuă apoi, prefăcându-şi glasul în behăit de miel... Aşa e că acum am nimerit-o?... Ho, ho, ho... Hi, hi, hi... Dă mâna colea, Zambilică. Drept plată că mi-ai atras atenţia, iată, mâine cred c-ai să... Mâine sunt la tine la masă! Şi, privindu-l cu ochii fulgerători de la început, i se aplecă la ureche: Oare... când oi bate la uşa ta... îmi deschizi... Nu?... Aud?...

Pe urmă, apucându-l de braţe şi trăgându-l la sine, peste masă, moale ca de cârpă, îl sărută pe fruntea rece de mort.

— Ai zis o vorbă mare, Zambilică; toate sunt cârnăţărese!

Şi făcu, cu ochii de oţel, circuitul ameninţător al întregii mese. Ar fi vrut să vadă pe cel ce-ar fi avut ceva de zis împotrivă.

— *Toate*... cârnăţărese! mai răcni o dată, bătând cu pumnul în gol.

Se aşeză zgâlţâind puternic, sub căderea-i năprasnică, scaunul şi dădu de duşcă, fără sifon, trei pahare mari unul după altul.

— Toarnă, Zambilică!... Tu ai vin bun? Adică tu n-ai vie, păcătosule... Las', că-i bine. Mâine îţi trimit o damigeană de cel turbat... de-acum doi ani... o ai la nouă, cel mult zece!... Ori nu vrei s-o primeşti? Şi zguduindu-l cu mâna implântată în cutele hainei lărguţe, îi puse întrebarea definitivă: Bă, ascultă colea! Tu nu înţelegi româneşte? O primeşti ori n-o primeşti? Vorbeşte... că...

Glasul care răspunse păru al unui ofticos în ultimul grad:

— O primesc... tocmai bine... sunt singur...

— Minţi, Zambilică... N-am văzut eu pe madam Zambiloiu...

— Mâine trebuie să plece neapărat la socru-meu.

— Aş, pleacă poimâine, Zambilică... De atâta cinste mă bucur şi eu în casa ta... (Şi strângându-i vârful degetelor până la cea mai din urmă durere.) Aşa-i că mă bucur de atâta cinste, Zambilică?... afară, mă rog, dacă trebuie neapărat să plece... iacă, am şi găsit cum să ne distrăm în lipsa-i: îţi dau lecţii de box!... Trăiască cârnăţăresele!... Şi Manaru apăsă cacofonia cu plăcere răutăcioasă, privind iarăşi, biruitor, la toţi ce-i din juru-i, dintre care numai Ramură era neînsurat.

Dar ei râdeau cu toţii, dând din umeri, ca şi când nu i-ar fi privit aşa ceva. Numai Zambiloiu vedea înfricoşat profilându-se aievea silueta mobilă a soţiei sale, surâzătoare şi fericită la auzul unei prietenii atât de neaşteptate şi de cordiale. O lăsase singură la masă şi fugise la chef în seara asta, după o ceartă violentă. Prea se interesa de Ramură cum se poartă în faţa lui Manaru. Dacă-l priveşte drept în ochi? Dacă râde cu dinţii lui frumoşi? Şi câte altele. Şi mai ales o vorbă a ei îi ţiuia necontenit în auz, ca o musculiţă lipită în ceara urechii:"Părerea mea e că a fost proastă; oricât de bine e Ramură, tot mai bine e Manaru, incomparabil!"

— Râzi, Zambilică! răcni Manaru, strângându-l cu căldură la piept. Râzi, n-auzi?

Şi Zambiloiu râse ca să scape de strânsoare. Iar cele trei renclode luminară până târziu în noapte ceremonia... Manaru fu preocupat numai de Zambiloiu; îi turna vin pe gât şi-l strângea în braţe cu pasiune. Iar Zambiloiu se împăca la gândul că nevastă-sa găsea mai bine pe Manaru tocmai pentru a-l linişti pe dânsul, care tuna şi fulgera contra lui Ramură în aprinsa discuţie avută.

Dinspre răsărit începură să curgă apele murdare ale dimineţii.

— Vine toamna, şopti cineva.

Şi la această veste toţi se sculară să plece, de parcă şoapta, pe care nu ştiau de pe ce buze venise, îi umpluse de-o neaşteptată îngrijorare.

Manaru nu slăbea de mijloc pe Zambiloiu. Acesta îl apucă tremurător de mână şi-i şopti rugător la ureche:

— Nu veni... te rog, nu veni...

Atât de rugător, că Manaru îl privi o clipă nedumerit; şi la lumina palidă ca de candele a ochilor acelora măriţi parcă de-o durere fără seamăn, ochii de oţel se lăsară în jos.

Candelele luciră mai viu, dar privirea metalică se ridică din nou neînduplecată şi le stinse.

— Hm, dar eu... eu cum rămân?...

Şi după ce ochii i se mai coborâră o dată în pământ, în vreme

ce Zambiloiu rămăsese cu gura căscată, şopti cu vocea scăzută, pe gânduri:

— De ce te temi... Doar vin ca oamenii cu gând cinstit...

Apoi crezu nimerit să-i lămurească: Am nevoie de prieteni... de prieteni mulţi şi buni... înţelegi... mă sufoc... În cele din urmă, ca să nu mai lungească explicaţiile, conchise categoric: Îmi trebuie sfatul şi veselia voastră! Altfel, se întâmplă lucru mare...

Zambiloiu se înfioră, iar Manaru, a cărui închipuire plana cu totul în altă parte, se scutură ca de un vis rău şi, cu puteri reînnoite de veselie, urlă răguşit de vin:

— Să ducem pe Zambiloiu acasă. Ura!

— Trăiască Zambiloiu!

— Uraa!

Şi porniră cântând:

Pe-al nostru steag e scris unire...

Îl luase în braţe ca pe un copil; ca să se ţină bine, îl apucase cu mâna de după gât, rugându-l în ureche, cu căldura gurii aburite de duhoarea alcoolului:

— Nu veni, te rog... ce ţi-am făcut?!

Şi mai pe urmă, necăjindu-se până la lacrimi pe propria lui prostie de-adineauri:

— Cum dracu căşunaşi, nenişorule, tocmai pe mine?

Globul din mijloc se stinse şi rămaseră numai cele trei rencloade misterioase din prunul cel mare; atunci cerul se desluşi mai bine. Dreptunghiul Orionului se ridicase hăt binişor cu buzduganu-i de pe piept; iar cei doi câini de vânătoare tocmai îşi scoteau boturile de după crestele coperişurilor, la răsărit.

— Mi se pare că o să fie o toamnă dulce şi lungă, îşi dădu cu părerea Năsturaş.

Dar vorba, care o porni astfel pe mersul vremii, fu schimbată odată cu apariţia lui Manaru, la braţ cu Zambiloiu. De două săptămâni Manaru îl trăgea pretutindeni după sine, ca pe-un tro-

feu. Când Zambiloiu ridică pălăria să salute, toţi ochii se îndreptară ca de obicei stăruitor spre chelia-i strălucitoare, cercetându-i, mângâietori şi prieteneşti, tâmplele.

El râdea prosteşte cu gura, cu chelia în care becurile tăiau muchii lucioase, cu toată înfăţişarea lui chilugă. Pândi până când Manaru se încurcă în iţele unor neaşteptate şi îndrăzneţe consideraţii asupra „căsniciei moderne“ şi fugi. Târziu, Manaru băgă de seamă dezertarea. Şi făcu spume de mânie.

— Mă duc să-l aduc din pat! răcni el cu hotărâtă străşnicie. Îl smulg de lângă *Eliza* şi-l aduc!

Îi spusese pe nume doamnei Zambiloiu şi amicii încuviinţară cu zâmbete şi clipiri. Iar Mărunţache se puse pe râs. Hohotu-i greu cutremură noaptea.

— Mănărică, va să zică putem să te felicităm întrucât priveşte madam Zambiloiu, luă el pe urmă cuvântul.

Toţi ceilalţi îşi arătară dinţii.

— Ce vreţi să ziceţi? întrebă Manaru, cu un surâs şăgalnic de o prefăcută nevinovăţie. Nu vă înţeleg...

Mesenii îşi arătară acum şi gingiile.

— Ei, lasă, craiule! făcură câţiva.

Şi, luat de şuvoaiele curiozităţii lor necontenit ofensive, Manaru căzu în plină indiscreţie ca un pietroi la fund.

El dădu amănuntele cele mai picante cu putinţă şi discută critic calităţile şi defectele intime ale Elizei, nu fără să protesteze împotriva celor prezenţi că-l trag necontenit de limbă.

Dar observă de la un timp că atenţia generală se destramă încetul cu încetul. Manaru vru s-o concentreze din nou asupra spuselor sale, împănând evocarea cu câteva boabe de piper. Degeaba! Ascultătorii căscau, iar unul chiar îndemnă:

— Mai dă-o dracului!

— Va să zică nu s-a schimbat! adăugă un altul.

— Exact aşa cum ne-a descris-o şi Silvestru.

— Ce Silvestru? Dar Năsturaş, aici de faţă?

— Şi Goruneanu.

— Şi Gorunescu... Ce-mi faci semn? Ce te mai dai în lături...

— Ca să nu mai vorbim de Ramură, eternul crai...

— Bine, dar ea începuse într-un rând cu toţi băcanii, ba chiar şi cu băieţii de prăvălie, aşa-zişii „funcţionari comerciali“, de nu mă înşel taxa era două sute de lei.

— Eu nu i-am plătit nimic, se mândri Ramură.

— Mănărelule, tu i-ai trimis o damigeană, aşa-i? reluă Mărunţache. Hoţule! Şi cu cadoul de ne povestişi... cam scumpişor... tot ea ţi-a rămas datoare...

Manaru îngălbeni. Un necaz orb îl plesni peste ochi. Şi avu lămurit impresia doborâtului care încearcă să se ridice din băltoacă şi căruia prietenii cei mai buni, cei mai apropiaţi, toţi prietenii launloc îi dau cu piciorul să-l trântească înapoi.

Mândria înfrântă îl frigea acum ca jarul, suflat de foala mâniei. Cum stăteau astfel în jurul mesei, păreau, şi el şi ceilalţi, o ceată de duşmani în preludiul luptei — nimic altceva decât rânjete şi horcăieli. Manaru lămurea în sufletul lor, pretutindeni, acelaşi ţipăt mult înfigându-i-se în auz: „Ai greşit adresa!“, care se traducea de la sine în umilitoarea comparaţie: „Ce deosebire zdrobitoare între cârnăţăresele tale şi izbânda lui Ramură, *eternul crai!*“

În ochii lui Manaru oţelul mai scânteie aspru de câteva ori, apoi se schimbă iarăşi în lumină de triumf.

— Ce v-am spus eu? Toate sunt cârnăţărese! strigă el şi izbucni în râs. V-am spus sau nu? Râse cu poftă mare, privindu-i pe rând şi asigurîndu-i: de-acum ceva nou!

Iar ochii îi jucau necontenit în cap ca la viezure; pripeau ca soarele verii înainte de ploaie, răsfrângeau lăcomia marinarului poposit în bordel din lunga-i călătorie.

Frunţile soţilor coborau sub ochiul dezmăţat. Cu privirile plecate-n farfurii, zâmbeau fără vlagă, temători. Şi păreau că aşteaptă cu gâtul strâns vorba cea nouă a lui Manaru ca pe-o sentinţă.

Numai Mărunţache, formidabil, râdea din toată inima. Statu-

ra-i privilegiată îi asigura, cu dimensiunile neobişnuite şi-n raport invers cu numele, pacea domestică.

„Pe care?“ părea că spune Manaru, plescăind din buze şi privindu-i pe rând.

Cei cu neveste mai urâte sau mai vitrege de fire îşi mişcau mai în voie grumazul; cei ce şi le ştiau sprinţare şi cu ochii fugăreţi rămăseseră cu el înţepenit, aşa cum fulgerul din ochii scrutători îi apucase.

Situaţia începea să devină penibilă. În obrajii loviţi prea pe neaşteptate se întorcea sângele. Şi revolta se aprindea sub sprâncene, în tăişuri de sclipiri. Dar ea strălucea dârz cât timp ochii stau înfipţi în farfurie; cum se ridicau la Manaru, culoarea li se muia, iar feţele se desfăceau în crestăturile rânjetului umilit, ca un rând de cepe plesnite de un pumn viguros.

Atunci reapăru Zambiloiu.

Întunecat şi hotărât, cu ochii zgâiţi asupra lui Manaru, el aluneca în noapte printre mesele posomorâte, ca o umbră. Într-atâta figura-i era descompusă, că nici nu-l recunoscură la început; iar când apucă în lumină, se speriară de înfăţişarea-i sălbatică. El se înţepeni drept în faţa lui Manaru şi ochii îi ţâşniră de scântei. Se sili din greu să-şi desfacă gura încleştată, şi fălcile articulară ameninţător:

— Domnule...

Şi atât. Falca de jos începu să-i tremure, iar obrajii se făcură pământii.

— Ce-i cu tine, Zambilică? îl încurajă Manaru.

— Domnule! repetă cavernos Zambiloiu şi tăcu iar, făcând sforţări să-şi aducă în gâtlej ameninţarea, somarea sau, cine ştie ce, provocarea pe care o pregătise acasă sau pe drum.

— Eu credeam că te-ai culcat, Zambilică, încercă să-l împăciuiască Manaru, pus pe poznă. Doamna Eliza nu s-a culcat? întrebă apoi de-a dreptul, pentru a tăia orice curaj în inima revoltatului.

Dar acesta nu se dădu bătut:

— Domnule, cu începere de mâine, nu mai calci în casa mea...

Şi toate aceste cuvinte le pronunţă îmbrăcate de hotărâre nestrămutată. Pieptu-i era nespus de agitat, trădând discuţia violentă avută puţin înainte cu doamna Zambiloiu.

— Păi de ce, mă Zambilică?

— Domnule, cât a fost glumă a fost... oraşul a început să murmure...

— Acum, noaptea, băgaşi tu de seamă, Zambilică, asta, când doarme tot omul?... De când tot murmură, Zambilică... De, nu ştii tu, lumea... parcă tu nu murmuri... Hai, ia un pahar de vin, colea... treci odată când îţi spun...

— Domnule! Eu vorbesc serios! Eu te-am primit în casa mea ca pe un prieten şi dumneata ai încercat să intri în lipsa mea... în orele de birou...

— De câte ori am încercat, Zambilică?

— Cum de câte?... Astăzi! Şi totdeauna uşa-ţi va fi încuiată.

— E, atunci ia loc...

— Crezi că mă sperii? Eu te vestesc prieteneşte; de mâine... n-ai ce mai căuta...

— Adevărat!... De mâine n-am să mai vin, Zambilică. He! eşti mulţumit acum?... Hai, ia loc, şi hai noroc!

Figura lui Zambiloiu se destinse. Şi chiar toată persoana lui se destinse. Lung şi ciolănos, păru şi mai lung şi mai ciolănos.

— Vasăzică, ne-am înţeles! mai îndrugă el, surprins de repedea izbândă.

— Bate mâna colea, Zambilică!

Zambiloiu privi la ceilalţi, dădu din umeri a:“Nu vedeţi cum îi?“ şi începu să râdă îngăduitor. Şi bătu mâna lui osoasă în palma întinsă şi răsunătoare a lui Manaru, care-l apucă strâns şi-l trase pe scaun.

Zambiloiu sorbi totuşi pe gânduri paharul rubiniu. Dacă nu-i decât tot o glumă de-ale lui? N-are acum vreme de ceartă şi-ţi făgăduieşte orişice...

— Noroc, Zambilică! Paharele se apropie şi neastâmpăratele raze de rubin se împreună; ai crede că ţâşnesc din mica explozie a ciocnetului.

Zambiloiu văzu pe feţele celelalte zâmbete fugare. „Vasăzică, mă minte, gândi el. Vasăzică, îşi bate joc de mine!“ Ochii îi scăpărară şi oasele capului îi intrară şi mai adânc, pe dedesubt, în pielea întinsă şi galbenă. Se sculă în picioare şi, tremurând de furie, sparse paharul de masă:

— Domnule, eu nu glumesc deloc, înţelegi?... Cu asta nu se glumeşte...

Vorbea pe nerăsuflate şi şuierat şi, când tăcu, falca de jos se porni iar să joace.

Săltându-se puţin şi doar apăsându-l cu un deget pe umăr, Manaru îl aşeză din nou pe scaun.

— Şezi, bă, jos... că te ia mama dracului! Bea şi taci! Când îţi spun că nu mai viu, nu mai viu!... Când ţi-am spus că viu, am venit... vorba mea e vorbă...

Râsul lui Mărunţache se porni formidabil, zguduind masa; ceilalţi râdeau în silă. Zambiloiu privi uimit la ei şi nu mai ştiu ce să creadă. „ De venit nu mai vine, ăsta-i lucru hotărât! Parcă, hm! ce-l opreşte să nu spună altfel? Dar de ce nu vine? De ce nu *mai* vine? Să se fi speriat de ameninţare?...“ Zambiloiu îl privi pe sub gene şi-i cântări structura de fier. „Haida-de... Şi nepăsarea cu care vorbeşte acum de cu totul alte lucruri. Bine, bine! Hotărât că nu mai vine! Dar de ce, de ce?“

Un fel de umezeală rece îi cotropi încheieturile şi o durere grea i se lăsă în cap. Şi cu ideea următoare, o furie oarbă îi năvăli cu valuri de sânge în faţă:

— Şi... adică... de ce? întrebă el tare, cu ochii arzând de friguri în ochii lui Manaru. De ce ziseşi dumneata aşa... că nu mai vii?...

— Păi nu-mi spuseşi tu, mă... să nu...

— Bine, bine... dar aşa... ai zis aşa... ca şi cum...

— Ca şi cum ce?

Zambiloiu se încurcă detot. Masa păru că râde singură, căci se zgâlţâia uşor de pântecele umflate peste măsură de veselie ale înconjurătorilor. Pe buzele tuturor era un sâsâit de gâşte, care, după sforţări disperate, plesni într-o ruptoare năprasnică de hohote. Iar la veselia ce se dezlănţui nebună luau parte şi paharele ciocnindu-se subţirel.

Zambiloiu îi privea grozav de holbat, ca şi când nu şi-ar fi crezut ochilor. Când? Aceasta era întrebarea care i se plimba prin creier, ca un ac înghiţit prin stomac. Când? Şi numaidecât pe ochi i se aşternu un luciu gros, sclipitor şi boabe mari, împroşcând raze de diamant, se lăsară în jos, pe rădăcina nasului. Se alergau una pe alta ca pe un şiret mătăniile cu chihlimbar, tot mai mari şi mai repezi.

Apoi dintr-o dată, cu o smucitură bruscă, o mână nevăzută îl smulse de pe scaun. El se clătină de câteva ori, se întoarse pe picioarele subţiri şi porni îmbrâncit de mâna nevăzută, ca un copil orbit de plâns.

În urma lui şi a râsului îngheţat se lăsă tăcere desăvârşită. Se sculară să plece. Priveau pe furiş pe Manaru, care rămăsese visător, surâzând la culoarea carafei. Şi ochii lui parcă erau acoperiţi de aceeaşi reţea lucioasă. Dar se scutură ca de frig şi, vârându-şi mâinile în buzunare, se ridică şi el. Din ochi îi dispăruse orice urmă de luciu şi culoarea metalului mat îşi făcu loc mai rece şi mai rea ca întotdeauna.

Porniră. La poartă, înainte de a se despărţi, rămaseră iarăşi câtva pe gânduri, muţi, în noapte.

— Curios, făcu cineva. Adică el să nu fi aflat până acum nimic...

În iarna care urmă, lungă şi molâie, jilavă şi noroioasă, Manaru porni o adevărată vânătoare printre femeile prietenilor. Era deajuns să le vadă singure pe stradă, ca din câţiva paşi să le ajungă şi să înceapă depănatul curtenitoarelor tirade, bălţate de spirite, când mai ieftine, când mai izbutite, după obraz. Desigur, nu se

sfia să intre în vorbă chiar când doamna era însoţită de bărbat; ba căuta să se întâmple astfel, pentru a risipi îngrijorarea stârnită de glumele lui Zambiloiu. Atunci, de bună seamă, cuvântul era măsurat şi ideile pe care le emitea, cântărite cu precizie de balanţă spiţerească, pompau departe peste subiecte pline de tot interesul, însă îndeajuns de asigurătoare pentru deplina pace a căminului. Cu o abilitate pe care experienţa i-o făcu uimitoare, el aducea convorbirea de pe un tărâm pe altul ca apele unui râu nărăvaş. Cand bărbatul era de faţă, doamna Manaru era terfelită în modul cel mai necruţător cu putinţă; şi nu înceta filipica până când asistenţii nu interveneau în ajutorul celei absente. Când însă se găsea doar între patru ochi cu vreuna, atunci povestea se schimba. Preamărea cu toată admiraţia de care era capabil pe nevastă-sa, ce ştiuse atâta vreme şi cu atâta tact să-şi acordeze inima în două strune; şi nu înţelegea surghiunul pe care singură şi-l prelungea acolo, la vie, când aici ar fi aşteptat-o aceeaşi libertate (Dumnezeu e martor!), pe care a ştiut totdeauna, tainic şi înţelegător, să i-o dăruiască! (doamna Manaru primise poruncă severă prin vier să nu cumva să se urnească spre oraş fără cuvânt de îngăduire, că mare nefericire o aşteaptă.) Cu Ramură, în seara de la „Grandiflora“, făcuse o şotie — cum dealtfel a şi ieşit toată împrejurarea din noaptea aceea — tocmai pentru a-i pune în ochi, mai cu temei (ca să-i slujească şi lui când va fi însurat), prăpastia ce desparte vremurile de altădată „de vremurile ce-au început să scalde, cu binefăcătoarea lor civilizaţie, până şi bietul nostru orăşel“.

Aici verva lui Manaru creştea amarnic în „saloanele“ pe care le frecventa zilnic. Lua cu înflăcărare apărarea soţiei copile, care vine ca o „mieluşea curată“ la pieptul bărbatului totdeauna mai în vârstă, viciat şi istovit de oraşele şi şcolile pe unde a umblat, care sunt mai mult şcolile vieţii şi ale desfrâului. „Nu! Femeia trebuie să cunoască şi ea anii vârstei celei mai frumoase. Iubească-şi soţul cât va pofti. Dar alături de el iubind pe copilul de aceeaşi vârstă cu ea, zburdalnic şi naiv ca şi ea, sau pe cel ce a rămas cu inimă de

copil, în sfârşit, pe cel de al treilea, pe amicul casei, cum se spune, şi care se impune pe zi ce trece tot mai mult în lumea cultă, ca o necesitate socială. Dar poţi convinge pe vreunul din bărbaţii mucegăitei noastre urbe de acest lucru? O, de ar şti ei că numai aşa vă pot apropia cu adevărat pe dumneavoastră, soţiile lor, că numai aşa vor putea goni ura şi prefăcătoria dintre cele două sexe! Răspundeţi dumneavoastră, aci de faţă, singurele în drept să răspundeţi, întâi ca femei pur şi simplu şi pe urmă ca femei culte?“

Şi ele, care nu se ştie ce-ar fi făcut ca femei „pur şi simplu“, se grăbeau să răspundă afirmativ ca femei „culte“.

Însă asiduitatea vizitelor lui în anume case, la ore când de obicei bărbaţii erau la cafenea sau cu ocupaţii, precum poate şi unele şoapte scăpate de ascultătoarele mai puţin culte produseră în mod firesc din partea soţilor ameninţaţi reacţiunea fatală. Cel mai revoltat dintre ei, inginerul Mişu Ignătescu, interzise formal lui Manaru, într-o seară la Gustav, la aperitive, să-i mai calce pragul. Dar ironiile lui Manaru, incomparabil mai şfichiuitoare ca răspunsurile lui Ignătescu, precum şi felurite gesturi cam nesărate din partea celui dintâi, ca de pildă ciocniri bruşte de trotuar, provenite de întoarceri neaşteptate, prea violente, ca firavul necăjit să nu dea trei paşi în lături cu un „pardon“ cerut în bătaie de joc; apoi chemarea care nu admitea zăbavă a chelnerului tocmai când Ignătescu, singur la o masă opusă celei a lui Manaru şi a numeroasei sale suite, bătea în farfurioară comanda sau poruncea zorit plata; apoi oprirea deodată a muzicii la bal tocmai când surioara lui, venită dintr-un oraş vecin, făcuse primii paşi de dans; apoi, pe lângă multe altele, un cântec în sfârşit cu o strofă ad-hoc, făcând aluzii prea spirituale ca să nu devină populară la nu demult trecuta administrare a unor fonduri comunale concesionate inginerului printr-un contract foarte îngăduitor; toate acestea izbutiră în cele din urmă să determine pe cel necăjit să facă singur precum zicea el *„mea culpa“* şi să vie cu mâna întinsă la Manaru, asigurându-l că s-a lăsat influenţat de îndemnuri străine; că, „scrutându-şi

conştiinţa“, s-a convins că nu are dreptul să-i facă nici un „proces de intenţie“; că „vagabondajul“ lui Manaru prin domiciliile amicilor îl explică prin „necesitatea inexorabilă“ de a-şi deschide sufletul asupra de curândei lui amărăciuni conjugale; „cui? celor mai buni duhovnici: femeile“; şi că a văzut, în sfârşit, că datoria lui ca prieten şi a tuturor prietenilor, în aceste momente, departe de a-l alunga, dimpotrivă, trebuie să fie a-l aduce în mijlocul familiilor, ca prin viaţa tihnită ce-o duc cu femeile şi cu copiii şi prin bunele exemple să-l tragă la o parte din drumul pierzării. Iar în surdină, celorlalţi, Ignătescu le mai adăuga că opreliştea stârneşte curiozitatea şi nesaţul şi că femeia, „fir-ar a dracului ea să fie, domnilor, s-o pui şi-n clopot de sticlă, dacă-i sămânţă rea, tot degeaba!“

Fireşte, neaşteptata retractare produse consternare tocmai în rândurile prietenilor celor mai buni ai lui Manaru şi celor mai des vizitaţi de el. Dar nici unul nu mai avu gustul să parcurgă curba descrisă de supăratul din ajun pentru a reveni ridicoli la punctul de unde trebuiau să pornească. Pe de altă parte, femeile asigurară în mod unanim că, în mijlocul lor,Manaru e de o cuviinţă exemplară, că nu arareori este de o tristeţe care-ţi face milă şi că deprimarea lui merge până acolo, „încât uneori ochii i se umplu până şi de lacrimi“.

— Un băiat atât de bine, atât de corect, cu trăsături atât de nobile şi, de ce să n-o spun, un băiat atât de frumos!... Ce-a găsit idioata aceea de Frosica la rotofeiul de Ramură?... Altfel, dragă Mişule, dacă şi-ar permite...

Cu aceste vorbe îşi termina de obicei doamna Ignătescu părerile ei asupra lui Manaru când „mai discuta“ cu bărbatu-său sau în societate.

Şi-n vreme ce soţii surâdeau mulţumiţi, numai ele înde ele observau cu strângeri nervoase în colţul gurii că ochii celei care a sfârşit de apărat pe sărmanul năpăstuit planau încă deasupra convorbitorilor, se pierdeau ca într-o ceaţă depărtată, împăienjeneau de parcă ar fi descoperit acolo ceva extrem de delicios.

Într-o zi, după ce conduse pe Ignătescu la gară, Manaru se grăbi să sune la intrarea minunatei vile în stil românesc, pe care acela abia o clădise puţin timp după expirarea contractului cu primăria. Cinsti frumos, ca de obicei, pe ocheşica servitoare, ce grăbi să-i deschidă la dinainte convenitul semnal, dându-i bineţe cu ochii ei mari, recunoscători. Din salon, glasuri ajungeau lămurit până în antreul unde Manaru sfârşise tocmai de scos blana şi-şi potrivea cu mâna părul negru, lucios, dinaintea cuierului cu oglindă.

Soneria răspunde de-a dreptul la bucătărie, iar sosirea lui fu anunţată ca şi până acum, de către servitoare, doamnei Ignătescu prin semne convenţionale; altfel nu se explică frântura imprudentă de conversaţie pe care Manaru o prinse distinct prin uşa puţin întredeschisă a salonului de primire:

— Închipuieşte-ţi, draga mea, venind încoa', nebunul ăla de Manaru m-a persecutat până-n poarta ta... Dar ce insistenţe!... Cuviincios, desigur, însă m-ameţise...

Manaru, care, văzând că sunt musafiri, o luase spre o uşă alăturată, cârni acum spre salon. Cunoscuse glasul. Era într-adevăr al enormei doamne Mărunţache, singura din oraş pe care-şi impusese s-o respecte, nu atât din cauza dimensiunilor ei neobişnuite, ce păreau să aibă farmecul lor, cât a prieteniei cu Mărunţache, cel cu haz mare şi veşnic cu asmuţarea pe buze când Manaru îi încredinţa la ureche ultimele succese şi recentele năzuinţe.

La vederea noului-venit, doamna Mărunţache avu un gest de spăimântată surpriză; Manaru nici măcar n-o zărise în ziua aceea, cum nu-şi amintea s-o fi întâlnit de săptămâni întregi. Totuşi (pentru că din vorbele ei îşi văzu imaginea reflectată în dorinţele tuturor, ca într-o încăpere tapetată pestetot cu oglinzi), se prefăcu că n-a auzit nimic şi se purtă într-astfel încât lumină cu totul figura dolofană a statuii de carne — mai ales că apariţia lui îndată după venirea ei întărea spusele — şi întunecă repede-repede chipul pe care n-ai fi ştiut deosebi albul de roz al doamnei Ignătescu, cu-

prins de mânia roşie-aurie a cârlionţilor creţi şi zburdalnici, ca de para unui foc tainic şi de neînţeles.

Vizita se scurtă de la sine, şi el fu gata să conducă pe doamna Mărunţache acasă şi chiar să mai zăbovească acolo timpul cât fu nevoie să sădească în tâmplele absentului Mărunţache micile excrescenţe, pe care acesta, sigur de sine, le căuta cu atâta ardoare pe frunţile celorlalţi.

Rămasă singură, doamna Ignătescu fu zguduită de-un teribil acces de lacrimi cu trâmbe de furie, ce fu potolit instantaneu, ba chiar transformat într-un adevărat transport de bucurii divine când se pomeni cu Mişu Ignătescu năvălind pe uşă, ca adus de vârtejurile crivăţului stârnit pe neaşteptate afară. Ignătescu povesti că s-a întors de la staţia apropiată, cu trenul ce venea din contra, motivând că uitase tocmai lucrul cel mai important întru reuşita scopului călătoriei sale. Ori, cu acest negândit prilej, el arătă doamnei dovezile unei neţărmurite iubiri, aşa cum nu s-a mai întâmplat de când o luase. În tot timpul îi sărută mai ales încheieturile degetelor, şi din vorbele lui îngânate, ca în delir, şi din faptele lui, cineva străin ar fi putut crede că e împins la aceste nebunii subite de-o frenetică recunoştinţă. O ridică în braţe, se îmbătă de aroma părului ei îmbibat cu esenţă de roze, o privi cu duioşie în ochii mari, necontenit schimbători între verde şi căprui, şi citi acolo cea mai limpede, cea mai naivă sinceritate. Pe urmă se despărţiră într-o mare efuziune de şăgălnicii şi noi dezmierdări, el ca să plece a doua oară la gară — de astă dată de-a binelea — ea să se aşeze la măsuţa ei trandafirie, ca să aştearnă pe-o foaie la fel de trandafirie cuvintele:

„Vino neapărat. Mişu întors inopinat ca să plece a doua oară, liniştit şi definitiv. Amănunte îţi voi da personal. O să murim de râs. Te aştept.“

Fără, desigur, nici o iscălitură.

O citi, o puse în plic la fel şi, dând-o servitoarei, i se păru, privindu-se fugar în oglindă, o petală smulsă din trupul ei, ca să fie purtată pe vânt... vorba cântecului...

Şi într-o bună zi invidia femeiască plesni ca gheaţa în mai multe locuri, zgomotoasă, în câteva din saloanele orăşelului, la mesele de pocher. Răsunară violent apostrofări, dezvăluiri senzaţionale, epitete tari, injurii. Dulci intonaţii de privighetoare se schimbară în râs rău de huhurez sau în indignare de păun. Ieşiri precipitate uimiră servitoarele, uşi trântite de mâini înmănuşate cutremurară antreurile.

A doua zi unii începură să râdă, dar Manaru râse mai tare şi le-ngheţă hohotul pe buze. Căci râsul lui strângea ca frigul şi era ascuţit ca sloiul de gheaţă. Năsturaş îl provocă în mod public să dezmintă calomniile ce circulau de la o vreme în jurul soţiei sale, „care, domnule, niciodată nu s-ar înjosi să imite târâturile altora“. Şi apăsă pe „altora“ cu un curaj care stârni admiraţia auditorilor. Manaru, necontenit râzător, dezminţi cu plăcere:

— Ei iaca, am dezminţit, Năsturaş, acum cred că eşti mulţumit şi rămânem prieteni.

— Nu aşa, domnule, nu aşa! spumegă de furie Năsturaş în faţa acestei seninătăţi.

— Dar cum, Năsturaş...

— Cum dar cum? Şi rămase el însuşi atât de mirat, că nu mai ştiu ce să mai spună.

Şi, pentru că bolboroseala ce-i măcina gâtul şi din care ţâşneau silabe desperecheate şi stropi de scuipat tindea să transforme în comicărie eroica lui ieşire, izbuti să rostească de mântuială:

— Pe cuvânt de onoare, domnule...

— Pe ce vrei, Năsturaş.

Hotărât lucru! Era de-un cinism atât de feroce Manaru în răzbunarea lui pe întreaga lume, încât toţi conveniră că trebuie să se ia măsuri urgente.

— Pe prinsoare că nu e adevărat nici a mia parte din ce se spune, domnule! Însă nebunul trebuie legat! Ne compromite familiile, ne demoralizează nevestele.

— S-a isprăvit! Asta-i tactica lui, să ne zdruncine credinţa în femeile noastre.

— Să credem c-au fiert toate în acelaşi cazan de ciorbă cu nevastă-sa.

O conspiraţie avu loc în grădina „Grandiflora“ lipsită de scaune şi mese în miezul unei nopţi călduţe de februarie. După dezbateri extrem de însufleţite, în timpul cărora se respinse cu majoritate covârşitoare propunerea tragerii la sorţi a celui care avea să aducă singur la îndeplinire mandatul conspiraţiei, se votă în unanimitate o bătaie, la care să ia parte toţi cei prezenţi, până la completa scoatere din funcţiune a celui condamnat.

Livizi, cum le şade bine unor conspiratori, îşi dădură mâinile cruciş, înfăşuraţi ca nişte miri romantici ai nopţii şi ai întunecimilor în beteala firavă a lunii.

Cineva scoase ceasul. Discutaseră cam mult. Era ora patru dimineaţa. Şi tuturor de faţă li se păru că aud patru lovituri grele, grave, sinistre, bătând darabana destinului. Sentinţa era deci pecetluită de vrerea sorţii.

Porniră hotărâţi şi tăcuţi. Ţepile metalice ale bastoanelor căzură surd pe pământul înţelenit.

La poartă se opriră.

„Unde-o fi? Unde-l găsim? Unde-l pândim?...“

Zambiloiu, care mergea în frunte, fu oprit de tăria acestei probleme, aruncată din urmă ca o piatră în capu-i învolburat de dorul răzbunării. Într-adevăr, unde-ar putea să fie? Poate s-a retras din vreme şi s-a culcat, ca un om cuminte! Păcat de bunătate de avânt! Până mâine le trece imbecililor ăstora... Aş, ce să se culce? Manaru, pe luna asta! Doamne fereşte! Cine ştie cu nevasta cărui din dobitocii de faţă împarte acum dulceaţa aşternutului! În orice caz, la el, la Zambiloiu, nu putea să fie... şi avu parcă un vag simţământ de uşurare...

Rânji şi strigă cu veselă răutate:

— E, la care... o fi acuma? (Era să zică „dintre noi“, dar îi fu frică.)

Însă siguranţa că la el nu mai poate fi îi schimbă repede ironia

în durere. Şi i se păru bucuria lui dintâi un pumn de apă aruncată de la etaj şi îngheţând la mijlocul drumului.

— Aşa-i, Zambilică, ai dreptate, pe la tine a trecut demult!

Atunci ochii lui scânteiară iarăşi răi şi începu deodată să fredoneze:

Unde-o fi,
Unde-o însera,
Pe-a cui mână s-o culca...

Un freamăt trecu printre conspiratori la auzul groaznicelor versuri.

— Mi se pare, şopti Gorunescu, că-l văzui spre seară apucând-o pe Tudor Vladimirescu.

— Cum ţi se pare? tresări nervos Goruneanu.

— Adică, vorba ta, nu mi se pare deloc...

— Ţi s-a părut.

— Nu mi s-a părut deloc. Era pe strada ta şi da târcoale cam prin împrejurul tău.

— Pentru ce nu mi-ai spus până acum?...

— M... mi-era greu... mă-nţelegi... însă, dacă nu mă înşel, parcă s-a ridicat puţin în vârful picioarelor în faţa ferestrei, aia... luminată cu roşu...

— „ Parcă, dacă nu mă-nşel... mi se pare“! Să nu crezi că sunt d-ăia cărora să... pe care să... care să...

— Auzi acum şi p-ăsta... Eu spui ce văzui, băiete, şi zic... să-l aşteptăm cum intri pe Tudor... asta e...

— Şi eu spun că e la nevastă-ta...

— Nu fi porc!

— Porc eşti tu...

— Staţi, nu vă certaţi, interveni Ignătescu. Apoi, dac-o luaţi aşa... niciodată... uite d-asta şi-a bătut joc şi de unul şi de altul... pentru că am ascuns... Ascultaţi ce vă spun eu: Goruneanu... poate să aibă mai multă... dreptate...

— Adică vrei să spui că eu, întrerupse Gorunescu.

— Nu tu! Goruneanu are dreptate. De câteva zile dă necurmat târcoale pe Regina Maria...

— Trebuie să fii nebun şi tu... Păi când îl văzui eu pe Vladimirescu...

— L-oi fi văzut... Eu îl văzui pe Regina Maria, dinaintea porţii tale, şopocăind cu băieţaşul ăla care-l ai în curte.

— Măi Ignătescule, ştiu, dragă, că ai interes ca să le cobori pe toate la nivelul... (şi bătându-se cu mâna peste gură) în sfârşit, *nomina odiosa*... însă vezi şi tu... că...

O palmă puternică răsună deodată în tăcerea desăvârşită.

— Şi ce dai aşa, măi păcătosule? răcni de astă dată Luncescu. Ce te mai fereşti în dosul palmelor? A ajuns scandal public povestea cu nevastă-ta. De şase luni de când ţi-e musafirul cel mai credincios...

Bărbia lui Ignătescu începu să tremure. Palma lui descrise din nou, fulgerător, o frântură de cerc spre obrazul negru şi uscat al lui Luncescu. La jumătatea de drum, însă, se opri, împiedicată de brusca şi imperioasa nevoie a unei explicaţii.

— Ei şi de ce crezi tu, măi dobitocule, că vine de atâta amar de vreme? Să spun eu! Pentru că întâmpină rezistenţă, neghiobule; pe când la tine şi-a făcut omul treaba demult, a scuipat şi a plecat... n-auzeai cum îşi bătea lumea joc de tine?...

Luncescu se clatină, cât era de lung şi de subţire, ca un par desţepenit din strânsoarea voinică a pământului.

Şi micului discurs al lui Ignătescu îi urmă repede deschiderea ostilităţilor, care fu marcată printr-un ropot grăbit de palme, ca o ţăcăneală de mitralieră.

Pe urmă bastoanele intrară în funcţiune şi tabăra se-mpărţi în două.

Numai Zambiloiu sta deoparte şi contempla trist împrejurarea: cu ce plăcere şi-ar fi întins şi el spinarea acestei ploi binefăcătoare dacă i-ar fi rămas numai o sămânţă de nădejde.

Lupta trezi resentimente vechi. Cuvinte, de luni întregi oprite

în gât, îşi făcură loc mânioase. Bastoanele şuierau. Pumnii, bizar, cu cât deveneau mai grei, cu atât săreau mai agil. Gardistul speriat din somn începu să fluiere; iar prepusul domnului Alexandru Cocoşel pentru a-i păzi grădina peste iarnă, cu ochii cârpiţi şi îmbrăcat pe jumătate, începu să se văicărească milog:

— Aoleo, boierilor... cârmiţi mai pe stradă, că-mi spargeţi geamurile!

O lovitură greşită îl reduse însă la tăcere.

Dar atunci un glas îngrozitor, pătrunzând în noapte ca o voce supranaturală din scripturile sfinte, răgi un chiot prelung, umplând toată bolta cerului şi tot oraşul întunecat. Şi, ca la un semnal divin, taberele se despărţiră; combatanţii înlemniră cu gesturile în aer.

Din neguri, în mantia-i de cauciuc, apăru silueta zveltă a lui Manaru.

— Ce dracu v-a apucat, dragii mei?

El înaintă cu pasul lui larg, cu ochii râzători în bătaia becului infim al străzii, cu sufletul beat de cine ştie ce nou succes. Mâna lui despică grămada ca barda voievodului, şi de îndată se găsi tocmai în inima încăierării, unde degetele lui Gorunescu stăteau încă încurcate în cheotorile jiletcii lui Goruneanu; dar el îi desfăcu pe loc cu tăişul braţului de fier.

— A, va să zică îi ţii parte! strigă Gorunescu, zbătându-se furios să-şi apuce din nou prada.

Însă când se trezi drept în gard, în loc să scheaune şi să ameninţe cum avea obiceiul, începu deodată să aplaude:

— Foarte bine! Foarte bine! De ce să nu-i ţii parte? Te înţeleg, cavalerule ocrotitor... Bravo, te înţeleg, îţi dau dreptate şi te scuz.

Cuvintele acestea, ca şi teribilul râs ce urmă al conspiratorilor, plesniră ca plumbii cnutului în obrazul lui Goruneanu. Într-adevăr, la fel cu toată lumea de faţă, până şi el observase că-n descăierarea asta, luarea-aminte a lui Manaru se concentrase toată în jurul lui şi că, vădit lucru, îl părtinise mai mult sau mai puţin. Oare să fi fost cumva vreo răsplată? Şi când, afară de întrebarea aceasta,

scrisă cu litere de sânge, el nu mai văzu nimic altceva în golul minţii, ochii i se dădură peste cap şi, cu disperarea poltronului, degetele i se înfipseră în beregata protectorului.

Conspiratorii, câştigaţi de interesul scenei şi liniştiţi de minune despre partea drumurilor bătute de Manaru în astă-noapte, se dădură liniştiţi de o parte şi de alta. Lupta fu desigur scurtă şi Goruneanu adus repede-repede cu mâinile la spate. Totuşi, Manaru se purtă neînchipuit de uman cu învinsul, ceea ce stârni aclamaţiile vesele ale mulţimii, complet cucerite, ba chiar îl sărută pe frunte, asigurându-l şi pe viitor de neţărmurita lui prietenie. Şi atunci nebunia lui Goruneanu de asemeni nu mai cunoscu ţărmuri; degetele lui se împlântară crispându-se nervos în buzunarul de la spate şi, la lumina searbădă a felinarului municipal, tocul de piele de căprioară al revolverului îi răsări în stânga, cenuşiu şi gras ca un pitpalac, în vreme ce dreapta desfăcea febrilă încheietoarea de portofel. Însă dreapta lui Manaru fu mai promptă, aşa că în secunda următoare asistenţa putu vedea ţeava revolverului însuşi lucind în mâna lui Manaru, iar tocul dezumflat în aceea a lui Goruneanu.

— Frumos trofeu, declară Manaru, contemplându-l. Apoi îl puse în buzunar: Să pofteşti mâine să-l ridici de la domiciliul subsemnatului. Vezi? Ar trebui să nu ţi-l mai dau. Dar te iert; mi-eşti scump şi te iubesc, Gorunule dragă! (Şi-nainte ca el să se apere, îl sărută din nou.) Toţi sunteţi nişte suciţi! continuă mustrător Manaru. Născociţi o grămadă de bazaconii şi pe urmă singuri nu ştiţi cum să vă scăpaţi de ele... Ascultaţi-mă pe mine: mâniaţi-vă pe fapte, nu pe vorbe...

Cuvintele acestea, spuse verde şi neted în noapte, cu timbru şi tâlc apostolic, avură adânci ecouri în inimile de faţă. Nu mai trebui mult ca pacea şi armonia să se reîntoarcă, şi cu toţii porniră înfrăţiţi şi însufleţiţi.

În urma zgomotosului grup, dibuia ca un orb Zambiloiu. El doar era mâniat pe fapte, şi nu pe vorbe. Totuşi, marea veselie

dinaintea lui strecura o rază de veselie şi în urmă: „Te pomeneşti c-o fi tot vorbe... Parcă, he! cine ce-a văzut?...“

Tot în piaţa oraşului, în dosul cafenelei „Gustav“, se află şi berăria-varieteu, cu titulatura curioasă „Hotel „Bucureşti“ (are camere numai pentru „artiste“), localul de iarnă al domnului Cocoşel. Casă străveche, lungăreaţă şi scundă, hotelul îşi sticleşte ochii roşii în nesfârşitul nopţilor de iarnă şi pufăieşte fum pe coşuri, ca un tren gata de pornire. Aici samsarii statoresc ruptoarea vinurilor, aici se beau aldămaşurile, aici se înteţesc chefurile hibernale, care pot dura câte trei zile, cu nopţile lor. (După care, când descind pe pământul ce se învârteşte cu ei de atâta drum, muşteriii lui Alexandru declară c-au călătorit cu *„transsiberianul“.)* Un pian automat zdrăngăneşte cu înverşunare la fiecare nouă monedă împinsă în cutiuţă; iar pe câteva scaune, aliniate de perete, patru fete vopsite moţăie monoton şi bat toate odată tactul cântecelor mecanice, cu o viteză de parcă ar fi puse în legătură prin sârme invizibile cu sipetul muzical. Sunt *artistele,* care-şi aşteaptă rândul. Deodată pianul tace şi începe brusc marşul viorii, al cobzei şi al ţambalului; ţiganii în [haine] negreverzui (“olive“, cum spune vătaful lor) se încovoaie mlădioşi pe instrumentele afumate şi salută obişnuiţii localului cu surâsuri largi, dezvelind danturi albe şi puternice. După câteva tacturi, marşul se transformă neapărat în vals. Şi iarăşi, după câteva tacturi, se schimbă în altceva necunoscut, un fel de introducere bizară şi zgomotoasă, ai zice un început de jazz, dacă una din artiste, cea mai nouă venită, n-ar sări de la locu-i, de lângă pianu-i automat, şi nu s-ar propti într-un picior, plimbând pe celălalt în urmă cum ar da un animal dintr-o coadă vârtoasă, întinzându-se în chip de salut graţios peste rampa lăutarilor. Arcuşurile se grăbesc atunci să isprăvească introducerea, şi chiar cele mânuite mai repede sfârşesc înaintea celorlalte; iar prea detot rămasele în urmă întrerup cântecul pur şi simplu. Artista se aşează de astă

dată solid pe amândouă picioarele, îşi dă pieptul înainte şi porneşte cu accent energic:

Blé-riot s-a supărat,
Im tam... tam, tam...

Publicul o priveşte cu ochi crunt, de judecător; ce are a face Blériot? Asta-i poveste scoasă din lada de vechituri! Dar ea surâde îngereşte uităturilor de lup, care-i înfulecă picioarele lungi, mijlocul strâns, sânii prea tremurători. ("Asta-i prospătură, nea Niculae!") Aşa i s-a spus de către cine a învăţat-o: să zâmbească întruna cât ţine „numărul". Şi ea zâmbeşte cu încăpăţânare grozavilor ochi sticlind de parcă-s boabe de chiciură sub lună. În cele din urmă, tot îi topeşte, îi îmblânzeşte; în orice caz e bine făcută! Aplauze pornesc răzleţe din colţuri — două-trei — şi mor. Succesul e hotărât. Cu farfurioara în mână, se avântă la chetă. Surâsul n-a părăsit-o, ba chiar a crescut, căci buzele înroşite până peste margini fac o pată roşie atât de mare pe faţa văruită, de parcă ar ţine o garoafă între dinţi.

Deodată, surâs, ochi dulci, garoafe dispar; o mască sinistră, cu ochi mici şi răi, brăzdată de creţuri adânci, cu o gură exagerat de mare, de strâmbă şi de roşie, ca şi cum i-ar fi smuls cineva limba, s-a aşezat pe chipul zâmbitor. Se aude un „porcule!" îndesat şi demn. Cineva, desigur fusese obraznic pe sub masă: „Eu nu sunt *d-alea,* mojicilor!", şi cu privire de regină ofensată, ea lasă în grabă masa mojicilor, care se văd după haine câte parale fac, căutând parcă aprobare departe detot, în fundul sălii, unde grupul Manaru s-a prăpădit de râs de la începutul cântecului şi până acum. Şi zâmbetul, prins de veselia mesei înecate în fum de tutun, la început nehotărât, pâlpâie cu tot mai multă stăruinţă şi luminează iarăşi masca de var.

În timpul *intermezzo*-ului, adică al chetei, orchestra delectează pe auditori cu „naţionale". E rândul chitaristului:

... Toate lămpile s-au stins,
Numai la fereastra ta
Arde lampa ca o stea.

Dar cheta se sfârşeşte, cântăreaţa s-a aşezat între Manaru şi Mărunţache. Ea chiăie ostentativ, căutând mândră la tovarăşele rămase la rând, şi râde grozav de zgomotos, căci glumele pe sub masă au început să-i facă plăcere. (Nu uită totuşi să mai arunce din când în când ochi plini de cel mai nemărginit dezgust spre masa mojicilor). Iar cântăreţele celelalte se perindează pe estradă în pâcla din ce în ce mai groasă. Miroase a vin proaspăt şi a rom. Apoi deodată mirosul pătrunzător al fripturii la grătar umple nările aţâţător. Cântă acum artista a treia; cântă pe franţuzeşte — e franţuzoaica localului.

Ninon! Ninon!
Ne dis pas non...[1]

Şi vocea ei plângătoare se întinde spre masa boierilor ca o mustrare dureroasă. Lângă Manaru, până ieri, era locul ei. Sub cununa părului oxigenat, ochii parcă-i lăcrimează în lumina clipicioasă, iar cutele pe care fardul topit de sudoare le dezvăluie nesimţit pe faţa puhavă par a fi urme de plâns. E tragică în disperarea cântecului. Însă deodată îşi revine şi, ca o franţuzoaică veritabilă ce se simte, îşi aruncă mândră capul îndărăt. Cântecul e altul: sprinten, săltăreţ. Piciorul îi bate nervos tactul; apoi porneşte cu paşi mărunţi şi măsuraţi înapoi, se opreşte bătând pantofii, revine maiestuos cu mâna la tâmplă, salutând milităreşte:

Je suis la belle Margot[2],
Im-tam-im ta-im-tam, tam...
J'y viens de Chicago[3],
Im-tam-im tam...

Şi glasul ei devine din ce în ce mai eroic în vălmăşagul de mirosuri şi de zgomote, în privirile de entuziasm timid ale practicanţilor de la judecătorie şi ale vânzătorilor din magazine,

[1] „Nu spune nu...“ (fr.).
[2] „Sunt frumoasa Margot“ (fr.).
[3] „Şi vin de la Chicago“ (fr.).

neînţelegători ai acestui jargon, pentru ei păsăresc, uimiţi de bravura ei galică.

E un zbucium grozav în gâtlejul de contraltă cvadragenară al franţuzoaicei, naufragiată în umilul orăşel oltenesc. Vocea a început să-i gâlgâie fals, căci, atacând refrenul, corul lui Manaru nu s-a grăbit, ca de obicei, s-o însoţească cu urlet tunător de bas, cu darabană bătută zgomotos în masă, cu clinchet de cuţit în pahare. Nu, Manaru, acest *gaillard*[1] înalt, subţire şi brun, vesel, vorbăreţ şi chefliu ca cel mai autentic marsiliez, era aproape întors cu spatele spre estradă, gură în gură cu nou-venita. Toată masa părea că ascultă la glumele lor; Ramură singur mai privea cu ochi focoşi la scena cea scundă, pe care acum se juca o puternică dramă. Însă *„la belle Margot“* nu putuse pune la inimă pe acest bucălat blond şi roşcovan; vocea ei şuiera acum de gelozie şi de mândrie înfrântă; o clipă şovăitoare, îşi reveni cu puteri înzecite. Aplauze răsunară în toate părţile; chiar şi la masa boierească. Nu se duse la chetă. Când se făcu din nou tăcere, un bătrân lung şi galben, cu faţa încreţită, se ridică în picioare şi trosni deasupra capului din trei degete.

— Un pol şi-o *roblă!* declară el cu o voce de parcă ar fi vorbit printr-un butoi gol.

Porniră râsete şi asmuţituri.

— Şezi jos, nea Niculae!

Dar nea Niculae tăie ceva cu arătătorul în aer şi se aşeză grav la masă, trecându-şi printre două degete mustăţile umede şi parcă înverzite.

— *Negostor,* n-auzi?

Şi făcu cu ochiul la sticla goală, plescăind dintr-un colţ de buze. Apoi fredonă:

Marioară... dintre *monţi...*

Pe urmă, înghiţind în sec, ca un fel de pauză, reîncepu acelaşi unic vers, încercându-l pe mai multe tonuri.

[1] *Galant, nebunatic* (fr.).

Franţuzoaica se lăsă tristă pe scaun, singură la masă. Ea privea cu zâmbitoare melancolie îmbierile nenumăraţilor admiratori, făcute cu gesturi muteşti sau într-un idiom cu totul necunoscut filologilor francezi.

— *Que-ce-que-les vous, ma chère?*

— *J'ai vous l'honneur, ma'm'aselle!*[1]

Dar ochii îi luceau într-atâta, că parcă stau să podidească în lacrimi.

Ramură veni la dânsa. Ochii ei albaştri se umbriră. Consolarea acestui inoportun, pe care, hotărât, nu-l putea suferi, o umilea şi o indigna, iar complimentele lui neghioabe, ca şi imprecaţiunile la adresa lui Manaru, că poate să neglijeze *„une colombe si blanche“*[2], o scoteau din sărite. Tocmai atunci Manaru întoarse privirile:

— *Venez ici tous les deux!*[3] îi pofti el îndată.

Ramură avu o uşoară încruntătură fugară; franţuzoaica păru că ezită; cu totul altfel ar fi vrut să fie chemată.

— Iată, s-a întors iar la pupăza aceea! strigă Ramură triumfător şi repetă pe franţuzeşte, pentru că *la belle Margot* era nedumerită asupra cuvântului „pupăză“ (îl traduse cu *pie,* ceea ce tot aduse un zâmbet pe figura amărâtă).

El era chiar gata să se aşeze din nou la acest zâmbet pe scaunul de pe care, urmând mişcarea ei, tocmai se ridicase, însă franţuzoaica alunecă zglobie de lângă dânsul şi se opri la stânga lui Manaru.

Ramură se luă după ea şi se aşeză alături. Noi comenzi răsunară. Margot nu asculta deloc ce-i spunea Ramură.Urechea ei dreaptă sta ţintită la şoaptele lui Manaru şi la chicotele coţofenei, atât de atentă, că luase şi puterea urechii stângi. Aşa că Ramură

---

[1] — *Ce ai, scumpa mea?*
— *Am onoarea, domnişoară!* (fr. incorectă).

[2] *O porumbiţă atât de albă* (fr.).

[3] *Veniţi aici amândoi!* (fr.).

trebuia să repete de trei şi de patru ori aceleaşi vorbe. Totuşi, el nu se da bătut; stăruia cu îndârjire în propunerile lui:

Ne dis pas non, Ninon...

Franţuzoaica, distrată, părea să consimtă. Dar când el se grăbea, atunci, să precizeze termenul şi condiţiile, ea se ferea îngrozită:

— *Mais qu'est-ce que j'ai dit, moi? C'est toujours non...*

— *Vous avez consenti...*

— *Je n'y faisais pas attention.*[1]

Ramură spumega. El, care avea faima cuceritorului irezistibil, era compromis cu totul în faţa amicilor de la masă, căci cocota asta răspundea prea tare şoaptelor lui. Refuzul unei cântăreţe, şi încă cvadragenare, îl scotea din sărite. Şi doar despre dânsul se dusese vorba că nu lasă să treacă o artistă pe la localul de iarnă al lui Alexandru Cocoşel fără ca să nu treacă şi el pe la dânsa. Şi vorba se mai ducea că el nici nu plăteşte vreodată — privilegiu unic în acest orăşel de când există într-însul un *café chantant*. Iar el auzise vorba asta şi părea că nu-i displace deloc. Ba dimpotrivă.

El îşi răsucea colţul mustăţii roşcovane cu sălbătăcie, totuşi pe figura contractată de supărare păstra necontenit un zâmbet pentru asistenţi şi-l însoţea adesea de un clipit din ochi, cu înţeles, fără să observe că aceştia nu-l luau în seamă, prinşi de vârtejul râsului zgomotos din jurul lui Manaru şi al pupezei. De la un timp chiar, Margot se-ntorsese aproape complet cu spatele la dânsul şi părea că ia parte directă la hazul general. Însă Manaru, probabil din nebăgare de seamă sau pentru a-şi aşeza şi mai bine cotul pe masă, îi întoarse la rându-i tot spatele său voinic şi arcuit. Gestul acesta îndârji cu desăvârşire pe franţuzoaică. Ea reveni la Ramură, fără

[1] — *Dar ce ţi-am spus eu? Întotdeauna nu...*
— *Aţi consimţit...*
— *N-am dat nici o atenţie* (fr.).

un pic de sânge în obraz, şi surâse cu un rânjet zdrobit, care-i lungi buzele până-n sfârcul urechilor galbene, ca de cadavru proaspăt.

— *Ah, dis-moi que' q'chose.*[1] Pentru ce tăcut?

Gura lui Ramură se întinse şi ea până la urechi şi părea că, dacă ar fi avut loc, s-ar fi întins şi mai departe.

Tocmeala nu dură mult. Tratativele fură împuternicite prin strângerea unui genunchi al ei între genunchii lui şi printr-o strângere de braţ mai sus de cot.

Localul începuse să se golească. La masa mojicilor o violentă controversă se iscă între chelneri şi consumatori asupra numărului comenzilor, a preţului şi a calităţii consumaţiilor. Domnul Niculae, care stătuse, ca de obicei, singur tot timpul serii, vroi să plece.

— Ha, ha, domnul Niculae, ai luat faţa de masă după dumneata.

Domnul Niculae se uită cu ochii împăienjeniţi înapoi şi pe urmă fixă încruntat pe interpelator:

— N-am plecat detot, strigă el sus şi tare, agitându-şi arătătorul în aer. Apoi, ridicându-l brusc spre tavan, asigură: „un pol şi-o *roblă!*“ Pe urmă fredonă scurt:

Marioară dintre *monţi*...

Şi porni în volte scurte, inegale şi în sensuri diferite, dar în aşa fel că ultimul sens fu de-a dreptul în uşa ce parcă-l aspiră ca o gură de întuneric.

Curenţi reci se strecurară şerpuitori prin spatele întârziaţilor.

— Hai să mergem, şopti Ramură la urechea franţuzoaicei, înfrigurat şi tremurând ca o piftie, aşa cum de obicei devenea înaintea femeilor în momente hotărâtoare.

Dar ea refuză să meargă de pe-acuma. Când se va închide localul, da! Atunci pleacă toate fetele. Acum s-ar supăra chiar patronul.

Ramură mai aşteptă puţin şi pe urmă deveni şi mai insistent.

---

[1] — *Spune-mi ceva* (fr.).

Ea trebui să cedeze, aruncând o ultimă privire în ceafa lui Manaru. Dacă el vrea astfel!

Dar atunci se întoarse Manaru. Privi cu mirare la Ramură, apoi coborî ochii pe franţuzoaică.

— Margot! strigă el. Tu erai aci, lângă mine, frumuseţe în declin? îi spuse el, mângâind-o pe guşa moale şi albă. Pe domnişoara Blériot o cunoşti?... Faceţi cunoştinţă, dragile mele...

Ramură râdea prosteşte şi pe nevăzute trăgea pe franţuzoaică de haine. Dar Margot se scutură deodată ca un curcan înfuriat:

— *Fiche-moi la paix!*[1]

Şi pentru că, de ciudă, el o ciupi cam adânc, ea izbucni într-un şir de blesteme franco-române, printre care nu uită să strecoare şi câte-o trăsătură din portretul lui Ramură, aşa cum îl vedea acum, cu ochii holbaţi de furie. Impresiile ei în faţa acestui portret, ce se construia astfel bucată cu bucată, erau aşa de groaznice însă, că Ramură roşi, apoi îngălbeni. Mânia ei culmină într-un persiflaj de foburg la adresa neghioabelor *(“puisque j’ai entendu que vous êtes’ci une sorte de don Juan“*[2]*)* care au putut să cedeze unui astfel de caltaboş. *„Pfui!...“*

Şi scuipă cu atâta greaţă, că Ramură simţi cum stropii sar din podea în obrazul lui. Un hohot formidabil se dezlănţui la masă. Doar Manaru râdea puţin cam încruntat şi foarte încurcat, neştiind dacă trebuie să se înveselească mai departe sau să se supere.

Atunci se întâmplă ceva cu totul neaşteptat. Ramură, roşu ca o sfeclă, ridică deodată palma lui grăsună deasupra franţuzoaicei; Manaru i-o opri în cădere, şi amândoi se priviră adânc — deşi un moment numai — foarte adânc şi răscolitor.

Dar Ramură se însenină cel dintâi.

— N-am ce-ţi face, rânji el, şi dinţii albi apărură mici, de şoarece, din dosul buzelor cărnoase. Eşti mai tare... Ai un succes... care mă dezarmează...

---

[1] — *Lasă-mă-n pace!* (fr.).

[2] *Pentru că am auzit că dumneata eşti aici un fel de donjuan* (fr.).

Însă păli deodată, căci ochii lui Manaru recăpătară luciul acela groaznic de oţel.

Fu ca repedea sclipire a două tăişuri ce se ciocnesc. Pe urmă Ramură se grăbi să iasă. Manaru goli trei pahare pe nerăsuflate, cum făcea când era rău întărâtat, şi bătu cu pumnul în masă.

— Să ridicăm şedinţa! strigă el sălbatic. Eu rămân cu franţuştele ăstea, declară apoi, mângâindu-le pe amândouă sub bărbie şi privindu-le pe rând cu un surâs larg, beţiv. Mergem câteşitrei... facem figuri...

Şi plesni iarăşi cu pumnul în masă, de se cutremurară sticlele şi paharele.

Abia într-un târziu se trezi din mânie, singur în tot localul, cu fiecare din ele pe câte un genunchi. Le ridică pe amândouă cu câte o mână, ca pe două pachete, şi porni pe uşa din fund, în vreme ce fetele chicoteau de spaimă şi admiraţie sub strânsoarea muşchilor de piatră.

După câţiva paşi se opri.

— Nu! strigă cât îl luă gura, frângându-şi uitătura dură de statura arămie şi gheboasă a domnului Alexandru Cocoşel, care apăruse mic în prag, ca un câine roşu cu cap de om... Nu aici!... La mine acasă, în patul conjugal!...

Şi izbucni în râs grozav dinaintea acestei idei năstruşnice. Iar fetele, lipite de pieptu-i, se priviră râzând fugar, redeveniră apoi serioase şi-şi întoarseră spatele cu dispreţ.

Ieşiră.

În urmă-le, Alexandru Cocoşel îşi săltă ghebul şi-şi frecă mâinile punctate de pistrui. În lumina roşie obosită a becurilor, părul lui roşu părea că luase foc. Se strecură printre mesele pe care le întrecea doar cu tidva şi începu să urle la slugi:

— Mai repede, că se face ziuă!

Apoi se îndreptă spre „casă“, legănându-şi într-o parte şi într-alta capul, ce ieşea din cocoaşe ca dintr-o cutie.

În coloanele groase de praf, stârnite de măturoaie, şi-n răceala

aerului năvălit prin uşile larg deschise, domnul Alexandru îşi făcu şoptind socotelile. Capul i se legăna întruna automat, ca o jucărie curioasă, neobişnuit de mare.

Fetele plecară de la Manaru a doua zi, puţin înainte de ora prânzului, în văzul întregii lumi. Manaru le primise chiar în camera de culcare şi se trânti cu ele în cele două paturi conjugale, alipite unul de altul în mijlocul odăii. Toată noaptea se petrecu o orgie sinistră, cu ţipete şi chiräituri sălbatice, care trezi servitorii, îi aduse spăimântaţi în antreu şi-i făcu să se privească buimaci de somn şi de neînţelegere. Pe urmă unul descoperi un colţ al perdelei, şi ochiul îi scormoni în lumina mare dinăuntru. Îşi perindară apoi rând pe rând văzul la colţul viclean, şi cum îl puneau acolo, ochiul şters al fiecăruia se-acoperea deodată de-un luciu sticlos. Începuse să se îndese unul într-altul şi să-şi dea brânci. Privirile lor luau acum înfăţişări tulburi, mâinile lor îndrăzneţe se zbăteau lacome şi ascuţite ca nişte cârlige asupra fetei din casă, care abia îşi mai putea feri pieptul şi înăbuşi chicotele, făcând-o s-o ia la fugă în lungul sălii, urmată de aproape de suflarea caldă a rândaşului. Pe urmă, în tăcerea nopţii, răsună puternic trântitul unei uşi depărtate, zgomot care scoase din minţi pe Marin, băietanul argat trimis de la vie. Îl făcu să-nlănţuie cu putere pe bucătăreasa Ilina, ţigancă cu părul pe trei sferturi argintiu, trăgând-o de la fereastra unde rămăsese zgâită, molfăind vorbe neînţelese din gingii şi făcându-şi cruce.

Dar peste câtva timp, câteşipatru erau iarăşi grămadă la pândă. Una din artiste descoperi chiar ochiul iscoditor, pătrunzând lucios şi împungător prin colţul perdelei, de parcă tocmai luciul lui mistuitor dăduse sfredel peticului de geam. Ea se înspăimântă şi ţipă atât de tare, că îndată cârdul de servitori o luă la goană în lungul sălii colţurate, cu baba în urmă.

Înăuntru tropotul neregulat veni ca un zgomot material, şi fetele se cutremurară, vârându-se sperioase sub subţiorile lui Ma-

naru. Dar el râse nespus de voios de această întâmplare; văzu ştafeta pornind cu precizie în zorii zilei spre Dealul Verdei şi inima îi crescu de fericire.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Manaru trece zâmbitor prin lumea toată a orăşelului, multă şi bălţată, de duminică. El citeşte în mintea tuturor scena din noaptea trecută, amplificată. Nu ştie de ce sufletul îi râde de fericire; poate pentru că de acum nici un ochi nu-l va mai deşira cu compătimirea lui! Ah, ochiul ăsta scormonitor al mulţimii cum taie şi cum sfâşie, cum doare! Acum i-a înfrânt tăria, l-a uluit, l-a înfricoşat. E cu neputinţă să nu exulţi la priveliştea acestui ochi răpus, umilit, cu multiplele-i lumini frânte şi piezişe!

El îşi leagănă acum corpul înalt şi subţire într-un grup de prieteni, care-l tachinează cu glume proaste. Îi priveşte cu indulgentă superioritate şi-n gându-i face socoteala de câte ori avusese pe fiecare din nevestele lor. Şuvoaiele de burghezi se desfac de grupul zgomotos al boierilor, ca apele încontinuu reînnoite ale pârâului de un pietroi colţuros. Se împreună apoi launloc, după ce salută cu plecăciuni adânci şi zâmbesc, închizând dintr-un ochi:

— Conu Iorgu Manaru...

— A dat iama prin femeile boierilor.

— Dec, dar lui Ramură n-are ce să-i facă.

— Nu ştiţi... I-a poruncit să se însoare cât mai curând... altfel...

Manaru priveşte deasupra oraşului întreg, strâns în juru-i în ziua aceasta de sărbătoare, ca un stăpânitor clientela ce i se închină. Tot ce aduce a cât de puţină frumuseţe dintre femeile acestea, care trec în foşnete de stofe şi-n legănări ritmice, el a cunoscut, a avut, a stăpânit. El ştie toate dedesubturile lor şi-i place să şi le amintească privind pe sub gene cum îşi plimbă în grup siluetele elegante în costume fumurii sau în tonuri stinse de

iarnă, în saluturile exagerat de ceremonioase ale meşteşugăreselor, înzorzonate ţipător, comentând, în şoapte respectuoase, numele animalelor în pielea cărora cucoanele s-au îmbrăcat.

Şi toată această perindare de tonuri şi culori, pătată de sângele soarelui ce moare, i se pare un imens dans pe care concetăţenii îl oferă, nemernici şi temători.

În adâncurile bolţii, albastrul ia o culoare rece, metalică; în apus au rămas doar nori lungi, tăind cerul de la o margine la alta, şi sulemeniţi diferit, strigător şi încurcat. Ai zice gratii suspendate în infinit, pe care s-au cocoţat păsările măiestre ale amurgului; un învălmăşag de aripi, care se zbat uşor, îşi potrivesc un loc mai bun, se înfrăţesc sub împăcarea somnului. Iar plumbul înserării le înfăşoară în valurile uitării, pe nesimţite — ca o mână duioasă de gospodină — tot mai mult...

Prietenii au plecat.

Manaru se simte mulţumit peste fire, în gât îi izvorăşte parcă un gust dulce de licoare îmbătătoare. Şi-i simte parfumul răspândindu-i-se prin toate membrele, umplându-i tot corpul. Amurgul, lumea aceasta care zâmbeşte, petrecerea din noaptea trecută, petrecerile din nopţile trecute, atâtea femei de tot felul: slabe, corpolente, blonde, oacheşe, înalte, mici, femei cu pielea albă ca laptele sau roză ca aurora, de un brun sidefiu, mistuindu-se în invizibile flăcări violacee, subţiri şi reci ca vinele marmorei, sau de-un brun arămiu, cald şi poftitor ca dulcea culoare a ciocolatei, cu feţe ovale sau prelungi, cu pieptănături linse sau zburlite; cu ochi sfărâmături de oglinzi cereşti, verzui ca tremurul frunzei în soare sau fulgere negre, rostogolindu-se ca privirile de tigru în orbite şi apoi fixe şi pironitoare, ca uitătura fascinantă a şarpelui... Toate, totul, întregul, nemărginitul strâns în două braţe omeneşti, în braţele lui! Până acum era doar o singură femeie, pe care şi-o amintea cu o neobişnuită claritate în cele mai ascunse amănunţimi ale corpului şi sufletului; o vedea parcă la picioare-i şi parcă o cerceta cu o lupă uriaşă şi atotcuprinzătoare, căci o

vedea toată deodată, în toate ale ei... O vedea şi-i venea să râdă... atâta ciudă, pentru atâta lucru... când braţele lui puteau cuprinde nemărginitul.

— N-aţi mai venit pe la noi, domnule, şi lucrul ăsta o să *te* coste amarnic! îl ameninţă în treacăt, din vârful buzelor, silueta înaltă, învorvorită în blănuri, a doamnei Ignătescu.

Ea se mai îndepărtă câţiva paşi, apoi se întoarse şi, aproape detot lângă dânsul, din fularul uriaş de castor, picură, iarăşi în urechea lui, chemarea sfielnică, tremurătoare:

— Mâine, la cinci, sunt singură...

Păru că ar mai vrea să mai spună ceva, dar vocea se opreşte de emoţie. Ea trecu, dar Manaru rămase înecat în atâta zbucium cât putu vedea doar printr-o ochire fugară în sufletu-i trecător. „Sărmănica, ea mă iubeşte încă!“, şopti el înduioşat, amintindu-şi vocea timidă şi moale, de parcă ar fi fost udă de lacrimi. Se va duce! Îşi strânse pumnii şi se întinse de umeri cu voluptate reţinută. „Ah, viaţa!“, făcu el şi aruncă din nou privirea de cuceritor peste mulţimea de capete, peste care forfota dihăniilor imateriale ale întunericului începuse să se lase în haite mai compacte...

Atunci fu deodată o tăcere; apoi trecu ca o rumoare; orişicum, prin urechile lui Manaru a vibrat ca o rumoare. Lumea trotuarului parcă se despică în două, ca să facă loc unei perechi, ce înainta agale spre dânsul, răspunzând cu simplitate şi binevoitor la neîncetatele saluturi. Înainte de a-i zări bine prin negura crescândă, îi ghici. Cum nu se gândise niciodată la dânşii?

Erau domnul şi doamna Moraru sau, cum li se spune în orăşel: Moraru şi Morăriţa. Se apropiară amândoi cu acelaşi pas nezorit de nici cea mai mică grijă, legănaţi de acelaşi ritm de gânduri, zâmbind cu acelaşi zâmbet, care părea că se continuă de pe buzele unuia pe buzele celuilalt.

Manaru salută adânc.

Şi el n-avu ochi să vadă decât răspunsul Morăriţei; o repede înclinare a capului, mai degrabă o simplă plecare a pleoapelor pe

faţa smeadă de întuneric, pe care totuşi o simţeai albă, strălucitoare în volbura blănilor şi a părului negru, scoţând cârlionţi ispititori de sub pălărioara ca o căciuliţă. Şi el observă bine: nimic, nici o mişcare în întreaga-i făptură nu tocmai înaltă, nici măcar o uşoară mişcare a capului către bărbatul ei şi nici a acestuia către dânsa, nici mai apoi, când trecură de el, îndreptându-se în aburii întunecimii, mănunchi de suflete înfrăţite.

Manaru înţelese că ei nu aflaseră deloc sau ştiau prea puţin de cele ce se şopteau prin oraş. Altfel, oricum, apariţia lui solitară, în noaptea ce umplea orăşelul cu salve surde de neguri, i-ar fi făcut să se cutremure, în orice caz, numai de oroare...

El rânji, puţin zgâriat în amorul propriu, dar în sufletu-i simţi că-şi face loc o vrajă nemaiîncercată, avu impresia că parcă i se topeşte ceva cald în adâncuri.

În urechi îi răsună vechea şi cunoscuta zicală în oraşul acesta: „Se iubesc ca Morarul cu Morăriţa“... Şi toată fiinţa lui se înfioră de grijă şi de bucurie, la răsunetul vag al acestui de demult ecou.

„Aici vom poposi puţin!“ rânji el din nou, încordând privirile în noapte şi săgetându-le drept în spatele doamnei Moraru. I se păru atunci un lucru ciudat: i se păru, din cauza întunericului, pe care numai lumina stelelor îl mai trăsnea puţin, i se păru că sub puterea ochilor lui, care o ajungeau din spate, Morăriţa se oprise. I se vedeau desigur paşii mutându-se unul după celălalt, dar la oarecare distanţă, în negură, paşii aceştia păreau că se mişcă fără să înainteze şi silueta fină a Morăriţei se străduieşte zadarnic să iasă din magnetul puternic ce-o ţintuieşte.

Manaru avu exact această părere, pe care deseori ţi-o dă noaptea începândă sau depărtarea prea mare în zile de arşiţă. El îşi aminti de Mefisto oprind pe Margareta, la operă, cu gestul lui magic. Aruncă atunci privirea sus spre stele şi plimbă ochii siguri pe liniile frânte ale constelaţiilor, ca un vraci pe semnele bizare ale unei cărţi sibilice. I se păru că dincolo de noaptea aceasta este o lumină şi un foc neisprăvit, care se întrezăreşte în ciurul întu-

nericului prin lacrimile stelelor; şi razele acestora se lungeau până la el în smocuri care-l încununau, iar unele îi pătrundeau drept în ochi, şi el avu atunci senzaţia unei contopiri cu infinitul, cu veşnicia, un moment de atâta mulţumire, de atâta încredere în sine şi atâta înţelegere a sensului lucrurilor, încât i se păru totul al lui, încât i se păru că, numai să vrea, şi totul i-ar cădea, ca un semn, la picioare. Crescu atunci atât de uriaş în noapte, încât avu senzaţia că dacă ar fi întins mâna cu bastonul, ar fi stins stelele, ca un paracliser cu capacul prăjinii lumânările bisericii după denie; şi i se păru foarte curios acest lucru, cu atât mai mult cu cât azi toată ziulica nu pusese picătură de vin, rachiu sau bere pe limbă. Să fi rămas drojdia din ajun care-l lungea şi-l scurta astfel?

Nu, era cu totul altceva; Manaru simţi cu precizie. Era o dispoziţie cu totul particulară, licoarea aceea nouă, cu totul imaterială, care i se vărsa în gând şi-n simţuri ca o inspiraţie... În seara aceasta era înzestrat cu puteri diabolice!

— Toate, toate, toate! murmură el ca un descântec, zdrobind în cuget un gând nou, şovăielnic.

Şi îşi plăcu mult văzându-se cum boscorodeşte astfel nemişcat, învăluit în *pardessus*-ul pe care-l răsucise-n juru-i ca pe o togă antică sau o pelerină medievală. *Crezu* acum că, sub magnetul privirii lui, Morarii se opriră, se-ntoarseră şi crescură, apropiindu-se de dânsul. Când ajunseră dinainte-i, ea îşi refugie în ochii bărbatului privirea neliniştită de porumbiţă în faţa primelor semne ale vijeliei.

Mişcarea aceasta bucură la culme pe Manaru; fluidul diabolic ajunse la ţintă; era începutul. Acum crezu de-a binelea în orice izbândă. Iar piaţa se udă îndată de lumina felinarelor electrice, care izbucniră — şirag brusc — ca o confirmare.

Chiar în cea dintâi zi de lipsă a lui Moraru din oraş, Manaru se înfăţişă Morăriţei. El ştia, din lungul şir de îndrăzneli cu care dovedise până acum, că o femeie e pe jumătate câştigată de curajul nemărginit al celui ce ştie să-l arate. Se întâmplă însă să nu nimerească drept în odaia în care credea că va găsi pe stăpâna

casei, şi asta îl făcu să se întoarcă tiptil în antreu şi să sune, ca orice vizitator. În alte împrejurări, Manaru ar fi dat buzna prin toate încăperile şi ar fi răsărit, ca un cavaler din legenda frumuseţii închise pe viaţă, în iatacul ferecat al zmeului. De astă dată picioarele îşi îndoiră puţin coardele lor de oţel şi vitejia i se lăsă ceva mai jos de nivelul obişnuit, pe arcurile slăbite. Era de-ajuns să vezi numai cum stăteau aşezate jilţurile acelea bătrâneşti, cu speteaza înaltă, înşirate de-a lungul zidului şi îmbrăcate în apărători albe de pânză, ca nişte bunicuţe umflate de crinoline, moţăind visul fără sfârşit al trecutului, ca îndată să ţi se taie orice îndrăzneală. Şi asta încă n-ar fi fost nimic; dar uşa cea mare de la antreu pe care o găsise descuiată, ca şi cum în casa asta teama de neprevăzut n-ar tăinui în nici un ungher! Ascultând ţârâitul stins al clopoţelului în depărtare, probabil în vreo sală din dos, Manaru se gândi puţin uluit la îndârjirea pe care, cu un moment mai înainte, i-o insuflase aceeaşi uşă deschisă şi la pasul viteaz cu care intrase, fără să bată, fără să cheme, la siguranţa cu care străbătuse camerele, de parcă ar fi mers la dânsul acasă, şi la credinţa nestrămutată c-o va găsi în a treia odaie din dreapta, colţul dintre stradă şi curte, unde le ştia de mult iatacul şi unde voinţa lui, de puterea căreia nu se mai îndoise de vreme îndelungată, îi poruncise din depărtare, prin uşi şi prin pereţi, să-l aştepte.

Acum însă se întâmplă ceva ce-i mărea şi mai mult nedumerirea: sunase de trei ori, aşteptând câte trei minute după fiecare împungere a butonului, şi nici un semn de viaţă din casa asta, care parcă era goală. Sună a patra oară, hotărât că, dacă nu va veni nimeni, să cotrobăiască iar odăile, încăpăţânat la culme să ajungă la un sfârşit oarecare sau — Doamne! — la un început! În orice caz, să nimicească orice gând de opunere cât de neînsemnată cu îndrăzneala şi repeziciunea mişcărilor lui!

Ci iată că uşa cea mare se deschise în sfârşit. Adică se crăpă atât cât ar lăsa să iasă un cap cu păr roşu, zburlit, şi o faţă rumenă şi aburită, pe care vreun glumeţ parcă lipise un gogoşar.

Gogoşarul făcu o mişcare de animal marin şi lăsă să se vadă cele două găuri ale nărilor, care părură să adulmece pe cel venit. Manaru avu impresia că fu privit cu nările, căci alte urme de ochi nu se mai zăreau pe faţa aprinsă şi informă, şi asta-i tăie iarăşi curajul.

— Domnul e la Bucureşti! auzi o voce surdă, care i se păru că vine de departe şi nu de sub gogoşarul ce se zbătu întruna cât ţinu vocea aceea, ca o echinodermă pe nisip.

— Vreau să vorbesc cu cucoana...

— Cucoana... aici vocea ascunsă făcu o pauză mai lungă.

Echinoderma se zvârcoli dureros, de parcă ar fi fost presărată cu sare, şi iarăşi se auzi ca de sub apă: ...nu se poate... Domnul nu este aici...

Uşa pornise să se închidă peste strania apariţie, dar mâna puternică a lui Manaru apucă vânjos clanţa dinafară; câteva clipe uşa aceasta se zbătu între Manaru şi arătarea roşie, dar braţul lui fu desigur mai tare.

— Du-te de cheamă pe cucoană! se răsti atât de puternic Manaru, că gogoşarul se făcu mic pe faţa rotundă, şi abia acum se deschiseră deasupra lui două crestături negre, lungi şi înguste, ca două urme de creion.

Apoi îndată capul se vârî în burduful de desubt, încotoşmănat în şaizeci de boarfe, şi toată această alcătuire diformă se porni brusc, în mişcare grăbită şi nemodificată, ca un ghem de petece împins cu piciorul. Drept la jumătatea antreului se opri:

— Cine sunteţi dumneavoastră? se auzi vocea din stomac.

— Un domn...

Ghemul porni iarăşi. Dispăru prin uşile din fund şi reapăru după minute de aşteptare.

— Cum te cheamă?

— Un domn, ţi-am spus! urlă Manaru scos din fire. Am treabă cu stăpânu-tău sau cu stăpână-ta...

Din ghemul de boarfe se desprinsese iarăşi ghemul mai mic al capului, apoi amândouă se contopiră, şi arătarea se mistui din nou.

Şi iarăşi trecură minute.

Manaru se aşezase cu spatele spre fundul antreului. Era bine să nu fie văzut chiar de la început. De aceea nici nu întoarse faţa când se auzi uşa. Se prefăcu plin de luare-aminte pentru albumul de fotografii de pe masă, întorcând cu mult interes paginile cartonate, în vreme ce urechea prindea cu atenţie de asasin pâş-pâşul pantofilor de pâslă pe covoraşele lungi, ca nişte poteci.

Manaru tresări cu prefăcută putere numai când simţi pe Morăriţa aproape detot de dânsul. Atunci se înclină adânc, îi apucă mâna albă, pe care o trase spre buze smulgând-o, cu afectată delicateţe, până deasupra cotului, din mâneca largă a capotului cu desene egiptene, şi braţul prea alb îl cutremură.

Ridică îndrăzneţ ochii şi-i împlântă în ochii Morăriţei, care-l cerceta severă şi neînţelegătoare:

— Ce doriţi, domnule?...

„...A, vasăzică, nu «domnule Manaru»?“

— Nu mă cunoaşteţi, doamnă?

— Ba da! Domnul Manaru!

—Chiar el, chiar el...

Ş-apoi tăcere, căci el dăduse acum drum să vorbească ochilor, care scânteiau jucăuşi ca flăcările acelea infime pe metalul înroşit în spuză.

— Căutaţi pe bărbatul meu?

— Da... o afacere urgentă... unde aş putea să...

— ...să?...

— ...discutăm...

— Să discutăm, dacă socotiţi că vă pot lămuri cu ceva, chiar aici, domnule...

Vocea ei, la început semeaţă, păru mai prietenească acum, şi faţa i se discordă; Manaru o privi din nou pătrunzător, dar şovăi puţin, simţind că-i lipseşte cuvântul din gât. Şi asta îl făcu să-şi strige singur în gând cuvinte aspre şi insultătoare!

Pe figura ei se cumpănea încă mirarea cu bunăvoinţa. Birui

cea din urmă. Clipa aceasta păru s-o fi aşteptat Manaru, căci abia acum îşi reveni. Şi ca să n-o strice de la început, bătu puţin câmpii departe. Ea-l privea uimită şi se vedea din mobilitatea întregii figuri cum se sforţează să înţeleagă ceva.

Era frumoasă, grozav de frumoasă, asta e! Părul negru — tăiat într-o parte de-o şuviţă argintie ca de-o cărare abia perceptibilă — cu vârfurile încârlionţate în toate chipurile şi strâns în grabă într-un coc destrămat. Figura nepudrată păstra o albeaţă mai mată, mai intimă, iar umerii obrajilor luceau de la sine cu rozul lor aprins de cărbune. Gulerul capotului, cu desene vişinii, se închidea tocmai când începea şănţuleţul sânilor, tăind pe pieptul puternic un triunghi alb.

— Domnule, eu nu înţeleg deloc ce spuneţi dumneavoastră...

— Doamnă, nu înţelegeţi că aiurez, că vă iubesc...

Ea făcu un pas înapoi, mai mult surprinsă, ca şi când convorbitorul ar fi înnebunit brusc dinaintea ei. Migdalele negre ale ochilor îşi întoarseră vârful de inimioară şi mai mult spre tâmple, şi fruntea i se încreţi, iar toată faţa, cu triunghiul pieptului cu tot, se acoperi deodată de-o roşeaţă aprigă. Ea-l măsură apoi de sus până jos, răsuflând scurt şi şuierător, se-ntoarse spre fundul antreului, privindu-l încă peste umăr, cu buzele schimonosite de tot dispreţul de care era în stare, şi porni cu pas de sus, rar şi apăsat.

Însă în adâncul negru al privirilor acelora, Manaru, ochitor dibaci, prinse din zbor două unde căprii de teamă — pasul ei tocmai se grăbea când el o ajunse din urmă şi o apucă în laţul de oţel al braţelor, pe după mijloc.

Fu o luptă scurtă şi mută, o grindină violentă de sărutări pe ceafă, pe umerii care se dezgoleau şi se acopereau necontenit, unul după altul, în zbaterea ei înverşunată, pe părul al cărui coc se desfăcuse detot. Ea începu să strige, dar din gâtul umflat de nebunia indignării nu porniră decât câteva sunete aspre, guturale. El văzu în dreapta uşile larg deschise ale dormitorului, plin aproape tot de cele două paturi alăturate, cu tăbliile uriaşe, gal-

bene-lucitoare ca lămâia; dintr-o smucire îi întoarse faţa spre dânsul şi-i prinse buzele strânse între buzele lui, înăbuşindu-i orice putinţă de strigăt şi împingând-o încet, dar sigur, spre întinsoarea desăvârşită a macaturilor roşii.

În prag ea-şi îndoi, îşi întrei forţele, fără izbândă,şi acum, albă ca hârtia, cu figura răvăşită de cutele groazei adânci, cu părul despletit, cu ochii măriţi de tot mai spăimântată mirare, orbiţi de roua lacrimilor disperării,ceda milimetru cu milimetru spre marea de roş a macatului întins până la nemărginire.

Dar pe somiera ce se scufundă adânc, o luptă se încinse de astă dată crâncenă, necruţătoare. În cele din urmă, ea scăpă izbindu-l cu un sfeşnic electric mobil, apucat de pe măsuţa de noapte, şi se năpusti prin uşa cu canaturile de perete, înecându-se sub sugrumul înnebunitei respiraţii.

Manaru rămase întins într-o prostraţie desăvârşită, scârbit, descurajat, nu de lovitura care-l pălise cu nădejde, dar de această îndârjire furioasă, de care nu se mai împiedicase niciodată şi care îl neliniştea — lucru nespus de straniu — ca o grozavă presimţire. Nu i se părea deloc neexplicabilă, dar absolut deloc, încăpăţânata rezistenţă, şi totuşi neliniştea creştea...

Un gol mare în cap, în pântece şi în suflet îl ţinea încă printre cuverturile şi cearşafurile vrăşulite. Atunci urechea prinse un foşnet uşor, de fantomă, şi închise ochii, prefăcându-se ameţit de-a binelea. Desigur, intrigată de nemişcarea lui, ea se întoarse să vadă efectul loviturii; dacă avea să se aplece asupra-i, să-i încerce bătaia inimii, o va apuca iarăşi, de astă dată cu toată furia deznădejdii, îi va sfâşia veşmintele, o va muşca, o va zgâria cu ghearele, cu dinţii...

Dar ea nu se grăbea deloc. O simţea nemişcată, fixându-l dintr-un colţ; crăpă puţin pleoapele şi-o văzu într-adevăr privindu-l liniştită, superbă, frumoasă. El aştepta încă, doar o va păcăli în cele din urmă.

— Dacă nu pleci mai degrabă, voi chema slugile să te îmbrâncească.

El nu răspunse. Auzi atunci zgomotul uşor al pantofilor de casă îndepărtându-se. Era detot sigur că se va opri după câţiva paşi, ca şi întâi; dar zgomotul acela continua să se audă la intervale sigure şi hotărâte. Acum se îndepărta prin antreu. Sări din pat şi se luă după dânsa. O găsi în mijlocul antreului, aşteptându-l, căci geamătul somierei uşurate o prevenise. În mână avea un revolver foarte mare ce contrasta glumeţ cu mâna ei micuţă, dar în cutele feţei se desena în linii tari accentul hotărârii.

— Ei bine, cheamă-i! spuse el. Voi rămâne necontenit în pat. Îmi voi scoate haina, toate hainele, şi mă voi vârî în aşternut. (Începu să râdă răutăcios.) Şi n-aveţi decât să mă daţi afară şi să aruncaţi hainele după mine! Cred că oraşul se va amuza mult de această împrejurare.

Aiura înainte, inventând ameninţări de copil, şi le spunea hotărât, căci se simţea în stare să meargă chiar până acolo. Dar râsul pe care ea i-l aruncă în faţă ca un stropşit de salivă îi dezbrăcă şi cel din urmă văl al curajului. Se simţi atât de mic, atât de urât, atât de slab, că picioarele i se tăiară. Se lăsă pe-un scaun.

— Iartă-mă! bâigui. N-am ştiut ce fac. M-am purtat ca un rândaş. Dar nu mai sunt de mult stăpân pe faptele mele...

Ea-l privea încruntată şi totuşi în ochii ei se vedea o picătură de înţelegere; din instinct ea înţelegea totul şi-i primea vorbele care urmau, pentru oricine altul fără fir, neclintită, cu linişte — Doamne! se înşela el? — cu interes şi compătimire.

— Ha! Ai putea să-mi spui dacă ea s-a... zbătut la fel... spune? şi îndată, îndată plec...

Apoi deodată se ridică în picioare, clătinându-se, înălţându-se parcă şi scăzând ca umbra agitată de o lampă zgâlţâită. Ochii îi scânteiau ameninţător şi pumnii i se încleştaseră.

— ...toate femeile pe la care am trecut, şuieră el printre dinţi, mi-au dovedit că nu-i decât o glumă, o nebunie trecătoare. Mi-au limpezit sufletul de veninul roşu, şi iată, acum, mi l-ai turnat iarăşi înăuntru...

Figura i se strâmbase fără încetare de durere şi de nebunie; apoi deodată creţurile acelea, întretăiate sinistru, începură să se descâlcieze; chipu-i luă acuma înfăţişarea blândeţii.

— Spune, se rugă el milog, aşa-i că dacă nu eram astfel, violent... cum să spun, dacă m-aş fi purtat altfel... dacă... delicat... altă dată... mai târziu... târziu detot...

I se păru că ea e gata să izbucnească iarăşi în râsul fals şi batjocoritor şi parcă-i fu frică de ascuţimea râsului aceluia, căci făcu o mişcare bruscă. Dar faţa ei rămase liniştită şi corpul parcă i se descleştă din atitudinea ţeapănă şi bravă. Ea-l privea acum cu toată compătimirea, dar buzele îi rămâneau pecetluite.

— De ce nu răspunzi?

— E de prisos...

— ...de prisos...

Ea nu mai zise nimic. El o privi încă neîncrezător, dar îl uimi siguranţa ce se citea pe chipul ei; de bună seamă c-aşa trebuie să fie, se gândi el, şi mai spuse stins:

— Bună seara! deşi era la nămiezi.

Porni clătinându-se şi la uşă se odihni puţin, rezemat în mânerul de alamă.

Şi înainte ca să dispară cu desăvârşire, se întoarse, în acelaşi timp ameninţător şi rugător:

— Voi mai veni o dată... nu ştii ce mare nenorocire... se va întâmpla... dacă nu mă vei primi...

Crezând c-o ameninţă pe dânsa, ridică din umeri, plictisită...

A doua zi Manaru se deşteptă cu durere mare în tâmplă; în cameră erau transperantele lăsate, întuneric şi frig. De când cu hoinărelile lui, servitorii ăştia îşi băteau joc; făceau foc de mântuială, cum de mântuială le făceau pe toate. Dincolo de cuget, Manaru întrezări cum s-ar putea îndrepta aceste neorânduieli. Dar închise repede pleoapa gândului, gonind cu scârbă din lumina lui pe cea menită să-i readucă tihna căminului.

Întoarse butonul electric; undele galbene umplură îndată odaia, şi el le văzu chiar izbindu-se de portretul Frosicăi ca razele răsăritului de o răzleaţă stâncă marină; păreau că toate s-au adunat acolo, ca s-o facă să strălucească într-un nimb nesuferit.

Văzul lui se opri fără vrere pe chipul celei care, de şapte luni şi mai bine, îşi ispăşea exilul în dealul viilor. El îi cerceta acum mersul cutelor feţei arcuite cu rotunjită măiestrie de fotograful „în culori“ de la Viena — să vadă care din ele ar fi putut deveni accentul acela sever de energie şi scârbă — de pe figura severă, din ajun, a Morăriţei.

Le luă pe rând pe toate, şi toate, adâncite sau întinse, dau boiului zâmbitor expresii de plăcere, de extaz chiar, sau cel mai puţin de cochetărie, de închipuită pudicitate: „Ei lasă, lasă, ce faci? Eşti nebun, vai, dar eşti scandalos!“ Şi nimic mai departe. Puţină rezistenţă, o zbatere cu mişcări prefăcute, stângace, dând câştig de teren tot mai mult lui Ramură, care înţelege că trebuie în orice caz săvârşit acest ritual şi care se luptă alene, sigur de izbândă.

Durerea din tâmplă apasă acum ca un vârf de cuţit. Inima lui Manaru bate în ritmul, din ce în ce mai grăbit, al mişcărilor spurcate, pe care le vede cu închipuirea. Sare din pat, neputincios să mai reziste vedeniei. Pe înaltele-i picioare, trupul de oţel vibrează ca o lamă călită. Se repede la lavoar şi potoleşte jarul din piept cu pumnii plini de apa grea şi rece. Se îmbracă şi trage transperantul.

Ninge; pe prichiciul din afară, rozetele de nea îşi tremură convulsiv picioruşele înflorate, parcă se înfricoşează şi ele de suflul aprig al năvalei de deasupra. Sfinţii s-au pus să-şi scuture preşurile cu nădejde. Pe Manaru îl orbeşte puzderia de steluţe albe; clipeşte, strânge ochii în pleoape, dar roiurile necurmate îl orbesc din nou. Şi simte în ochi o plăcere, care se întinde tot mai mult înăuntru, trezeşte începuturi de amintiri vagi, aşa cum tresar clapele pianului vechi sub slabe apăsări de fantomă în odaia neumblată a unui mort de mult.

Dar iată, apăsarea amintirii atinge acum o clapă al cărei vuiet, aspru şi dureros, îl cutremură de sus până-n picioare, îi clănţăne dinţii, îi zburleşte toţi nervii, parcă i-ar fi apăsat pe-o bubă. Primii fulgi de anul trecut! Sărbătorirea apariţiei lor în trei: Frosica, Manaru, Ramură... Oare trecuseră atunci peste formalitatea luptei?

Manaru iese în fugă, trântind uşile; şi afară îl întâmpină bucuriile celorlalţi şi ale vieţii. Zăpada a prins şi fulgii râd cu toţii de bucuria omenească. Parcă-i un miraj multiplicat la infinit de dinţi râzători; pretutindeni domneşte râsul.

— Prinde! Prinde! Asta-i bună! Cam târzie, dar e bună! îşi dă cu părerea moş Mitrică Dranovete, misit, cotar şi la nevoie chiar comisionar, scuturând voios cizmele de pecinginea albă. Salut, boierule! Să trăieşti şi la mulţi ani!

Şi el apucă răspunsul lui Manaru cu un surâs, din zbor, trecând înainte, vesel că poate vesti şi altora părerea lui bună.

— S-a prins, se prinde!

Bietul moş Mitrică, el n-are poate lemne nici pentru o săptămână, şi se bucură ca şi un copil ce-şi curăţă tărlia în şopru.

— S-a prins, se prinde!

Vor urma poate viforniţe, geruri peste fire, şi atunci desigur va blestema iarăşi „vremea asta afurisită, parcă-şi face de cap Dumnezeu!“, cum zicea anul trecut, dar acum e fericit că zăpada e lipicioasă şi covorul alb se întinde cu sârguinţă, astupând urâţenia glodului.

Manaru simte şi el, curios! parcă în afară de conştiinţa lui, undeva departe, în hău sau în vreme, mijeală de bucurie. Dar de acolo, din depărtarea aceea, până în adevărata-i, imediata-i conştiinţă, e o distanţă de temut, un abis în care se întretaie şi scapără norii grei ai amărăciunilor, îndoielilor şi dezgusturilor. Albeaţa asta nesfârşită, care altădată îi umplea sufletul de toate bucuriile căminului, de la focul din sobă până la albeaţa identică a Frosicăi goale în căldura de subterană adâncă a odăii de dor-

mit; de astă dată i se pare stricată de ceva negru, distonant şi supărător — un punct inexistent şi totuşi persistând să întunece vederea, ca acele neguri subite din colţul ochilor care te sperie pe neaşteptate, te fac să întorci brusc capul, pentru a nu surprinde nimic real, şi totuşi împăienjenind necontenit izvoraşul secat al lacrimilor, înceţoşări nedefinite şi insesizabile, ca o veste a nevăzutului, ca o prevestire sinistră.

Piciorul lui Manaru despică acum pârtii prin mahalalele depărtate, apoi coteşte spre Olt, prin ţarinile înzăpezite, în care talpa lasă urme pe covorul alb. Pe aici parcă n-a nins aşa ca prin oraş şi, Doamne! parcă nu mai ninge deloc. În văzduh a rămas un fel de fulguială neputincioasă şi leneşă; ultimele steluţe de nea de-abia sosesc legănate şi batjocoritoare, ca acei soldaţi beţi şi nedisciplinaţi ce-ncheie totdeauna coloanele lungi, sure şi posomorâte. E parcă un făcut, trebuiau să-i arate şi ele lui Manaru că totul nu-i decât un fel de glumă şi o bătaie de joc.

Miriştea înzăpezită, buburoşată de cuiburile negre ale porumbilor tăiaţi, se sfârşeşte repede în poalele zăvoiului. Talpa lui Manaru stârneşte acum foşnetul de metal subţiat al frunzelor căzute. Pe aici zăpada n-a prins decât insuleţe-insuleţe pe sub ochiurile mai largi dintre copacii trişti şi pudraţi. Câte unul se deşteaptă din somnul hibernal, vede desigur că a încetat ninsoarea şi scutură cu dispreţ buleandra de gheţuşuri de pe umăr, care se năruie toată în capul musafirului nepoftit. Însă Manaru răzbate îndată la capul podului, pe şleahul larg, stă în loc şi priveşte în urmă-i — mare ocol a făcut! Apoi o ia tot înainte pe scândurelele răsunătoare ale podului, dispuse în chip de trotuar.

Dedesubt Oltul curge între două chenare înguste, argintii, de nea, în şuvoaie grele şi adânci: găurile învârtitoare, ochi de bulboană, privesc lumea de deasupra cu hăinoşia întunecată a adâncului. Ochii aceia mulţi şi toţi se fixează asupra lui Manaru, de parcă divinitatea râului s-ar fi ridicat duşmănoasă şi pânditoare la suprafaţă. Sprâncene crunte de unde gălbui îi înconjoară în

curgere necurmată şi-n vuiet fără oprire; braţe de apă se desfac din trupul înmugurit de ochi şi alunecă lacome prin maluri; apucă hrăpăreţe la subţioară ostroave întregi înrămate de zăpadă şi se înfundă iarăşi în buzunarele mătcii, pierzându-se în zăvoaiele depărtării.

Pretutindeni un zbucium necurmat de scăpare din sine şi pretutindeni o întoarcere ruşinoasă, înfrângere şi neputinţă.

Manaru retrăieşte lupta din ajun, şi abia aici, în mijlocul sănătăţii aspre a naturii, începe să se îndoiască. Hm... Oare să fie într-adevăr vreuna... Una singură...

Şi întrebarea asta neterminată îl luminează deodată. Râde cu voioşie privind şuvoaiele groase şi galbene, dar ochii vulturilor îi moaie puţin veselia. Se îndepărtează de albul parapet metalic şi-o ia agale înapoi spre oraşul depărtat, ce-şi scoate cupolele şi vârfurile ascuţite dintr-un nor despletit de ceaţă, de parcă ar fi luat foc din vale pe dedesubt.

Drumul se întinde negru şi ridicat, lasă burtă la mijloc şi urcă iarăşi spre oraş; sub bolta de plopi centenari, hăt, la jumătate, i se năzăreşte în tulburul zilei o căruţă, înaintând mică şi domoală ca o jucărie.

Scăpat de obsesia râului, el râde acum zgomotos. Se revede părăsind pe Morăriţa... Îşi aduce aminte de toate vorbele, de scâncelile lui... Şi la fiecare, câte-o nouă undă de ruşine îl loveşte în obraz. A putut el să se poarte atât de slab! S-a făcut de râs! Totul trebuie îndreptat astfel ca ea să creadă într-o prefăcătorie a lui, un rol jucat în mai multe chipuri, cel lăcrimos de la urmă fiind coarda de rezervă a canaliei care nu dă îndărăt de la nimic...

Manaru era satisfăcut; el coborî costişa podului cu pas alene, cu faţa iluminată. Cuvântul „canalie“ l-a înzdrăvenit complet.

În vale, între dânsul şi orăşel, ceaţa începuse să presare mici incendii, ca exploziile obuzelor pe câmpul de război. Pe urmă, o fumăraie deasă contopi totul, parcă pământul întreg s-ar fi aprins. În dreapta şi-n stânga drumului, până cât mai ţinea ochiul, zarea

se înecă în aburul de pâclă. Şi-n desimea lui inegală, fiinţele omeneşti luau dimensiuni de fantasme. Colea, aproape, în vale, păzitorii zarzavageriilor, strânşi la foc, unde parcă incendiul subteran răzbise prin crusta pământului, se vedeau ca o ceată măruntă de liliputani, iar dincolo, departe, lucru nemaipomenit, peste Olt, pe culme, prin fumul necontenit mai opac, un călăreţ părea tot atât de înalt cât dealul pe care-l călca : ai fi zis că dă de cer cu vârful căciulii.

Manaru ridică din umeri neînţelegător; i se părea că păşeşte într-o lume stranie, ireală. I se părea că străbate acum funduri de ocean. Tristeţea îl copleşi iarăşi. Se întreba din nou: e oare cu putinţă să existe într-adevăr ceva întreg, în totul şi în totul întreg, neştirbit de vârcolacul nici celei mai slabe umbre ?... Un suflet femeiesc ?

Şi privi în juru-i, aşteptând răspunsul din nepătrunsul ceţii. Dar nu venea nici un zgomot, nici cel mai mic zgomot. Liliputanii se înecaseră detot în negură, iar pe creasta dealului, trupul calului şi-al călăreţului dispăruseră, şi numai capul cu căciula lunecau deasupra abisului, ca o lună din închipuiri de troglodiţi, ca o arătare sinistră şi cobitoare.

Demult, de nu se mai ţine minte, pentru întâia oară acum Manaru îşi făcu semnul crucii.

Ca în toată iarna aceasta, nici acum zăpada nu se prinse deloc. Pe străzile umede, noroiul plescăia sub tălpi, care-l zvârleau departe în şiroaie groase, păcurii. Doar dimineaţa pojghiţa gheţii de peste noapte mai ţinea împietrită această revărsare murdară de glod, care reîncepea odată cu pasul omenesc. Puţin după faptul zilei, urmele încălţămintei se-ntipăreau ca-n ceară; erau urme de bocanci grei cu ştifturi, încrucişându-se cu găurelele dispuse geometric lăsate de galoşi, urme de talpă largă, bărbătească, distanţate la intervale rare, printre care peceţile ascuţite ale paşilor femeieşti se legau în lanţ mărunt, ca un şir de rândunici; parcă le

şi vedeai în mers zorit, abia ţinându-se de călcătura destinsă şi apăsată a cizmei voiniceşti.

De când tot se ducea la piaţă dis-devreme, Manaru prinsese toate aceste deosebiri, căci abia în zilele de târg mai putea avea prilejul să revadă pe Morăriţa.

La cea dintâi întâlnire, a salutat-o larg, ştrengăreşte, însă ea nu l-a văzut sau poate s-a făcut preocupată de modul cum servitoarea trebuia să aşeze în coş, fără să le strice, câteva bucheţele de ghiocei, rămăşiţă a zăpezii ce se luase. Manaru îşi făcu loc printre două vânzătoare şi se postă drept în faţa ei, în dosul liniei lungi de ţărănci chincite cu picioarele sub şezut, cu braţele cruce în sânii cojoacelor, îmbrobodite şi cocoşate de frig, nemişcate dinaintea ştergarelor cu grămăjoare de bunătăţi, ca o galerie de idoli vechi de piatră înnegrită, în faţa cărora credincioşii se prosternă în mătănii asidui de cumpărători aprigi la tocmă. Şi Manaru zâmbeşte la priveliştea şiragului de idoli precupeţindu-şi singuri ofrandele; apropierea asta barocă îi suflă iarăşi pe sub capacul ţestei un vânt de înviorare. Ar fi vrut să fie peste tot o răsturnare grozavă din vârf până-n temelii, şi-şi dă seama că simte această nevoie acum mai mult ca niciodată, o simte în sânge şi în măruntaie, ca foamea şi ca setea, chinuitoare şi neogoită.

Şi iată că femeia asta neaşteptată se aşează de-a curmezişul prăbuşirii generale. Şi iată că îndată atunci el vedea lumea restabilită în temeliile pe care le ştia întâi şi pe care începuse să se înveţe a le socoti pe urmă prea învechite, bădărănesc cioplite, putrede, mincinoase.

Încurcat în păienjenişul tuturor întrebărilor fără răspuns, ca un halucinat, el se învârte în jurul Morăriţei, apare în dosul vânzătoarei care o serveşte, se trezeşte cot la cot cu dânsa, sare peste şiragul de idoli, în zarva de mârâieli şi protestări acerbe, pentru a-i fi necontenit în faţă sau alături. Vorba pe care ar voi să i-o spună se îngrămădeşte în gât, se preface în salivă, tot plimbând-o cu limba de colo până colo. Şi tot nu începe să îndrăznească. Îl apucă iarăşi

necazul pe sine; niciodată nu i s-a părut sie însuşi mai bleg ca acum. Şi simte din nou o plăcere neînfrântă să-şi dea în gând epitete caraghioase. Un singur lucru îl mai încurajează ; ea desigur se *preface* ca nu-l vede şi nu pare deloc contrariată de ocolurile lui tot mai apropiate. În sfârşit, a izbutit să se amestece într-o tocmă cu o vânzătoare mai încăpăţânată. Dumnezeule, vocea ei e liniştită şi privirea-i limpede nu pare a mai păstra nici un necaz.

Dar, lucrul naibii! Acum tocmai seninătatea asta îl încurcă ! Cuvintele îi fug din cap ca un stol de vrăbii la o apariţie neaşteptată. Se ţine astfel după dânsa, prostănac şi caraghios. În cele din urmă, îşi aduce aminte comparaţia cu idolii şi i-o spune, întinzând cuprinzător mâna deasupra întregii pieţe. Ea zâmbeşte; va să zică, i-a plăcut. Şi i se ţine iarăşi încântat pas după pas. Dar repede-repede, o îndoială îl pune din nou în cumpănă: dacă ea a zâmbit numai aşa, a bătaie de joc, pentru că el a glăsuit-o, floricica lui de imaginaţie, dintr-o dată, fără nici o legătură, ca pe ceva aflat din altă parte sau amintit dintr-o carte ? Trebuia desigur să i-o spună încă de pe când se aflau în marginea pieţei; de acolo s-ar fi văzut mai bine justeţea-i şi ar fi părut într-adevăr o improvizaţie! Aici vânzătoarele stricaseră şiragul şi-l ştirbiseră pe distanţe mari. El privi speriat peste întreg cuprinsul pieţei ; respiră uşurat. Comparaţia tot era bună, dar tristeţea nu-l părăsi, căci inspiraţia secase iarăşi, şi pe urmă grija de ce va fi zicând dânsa de vorbele lui fără legătură şi de târcoalele necurmate reîncepu să-l neliniştească peste măsură. Vai! Niciodată nu s-a gândit ce-ar putea zice vreo femeie de stăruinţele sale. Totul era să nu se gândească la nimic şi să dea buzna! Şi acum, când doamna Moraru, mulţumită de cumpărături, îl salută fără nici un cuvânt, cu o scurtă şi severă înclinare a capului, care-l încunoştiinţă că ascultarea ce i-a acordat a luat sfârşit, el rămase pe loc nemişcat, ca la o poruncă fără chip de răstălmăcire.

Şi-l trezi din starea asta de nemişcare zgomotul târgului, care începu de-abia de acum să-i pătrundă cu adevărat în urechi.

— Boierule, boierule, trei poli perechea...

— Aici la mine, boierule, le-am lăsat la doi cincizeci... ieri le-a ouat...

Iar cleştele grătarului cu mititei birui totul cu zgomotul infernal:

Arde şi frige
Şi n-are gură să strige,
Mitite-i-ii!

De câteva ori s-a prezentat la Moraru cu planul unei ingenioase afaceri, care-l încerca de ani şi la roada căreia ar fi vrut să fie unic culegător. Lui Moraru i-a surâs ideea şi l-a primit cu tot entuziasmul. Dar atunci casa i s-a părut goală de orice altă fiinţă, afară de bărbatul priceput în treburi de comerţ fulgerător şi de misitie în mare. (Aflase el ceva ? Afecta liniştea şi ignoranţa pentru a arăta nepăsarea sau pentru a-şi bate joc?)

Într-o a doua zi însă, după plecarea Morarului la Bucureşti, Manaru a sunat cu violenţă la intrarea asociatului; chipurile, pentru tradiţionalele „hârtii uitate pe birou“, dar n-a venit nimeni să-i deschidă. A bătut stăruitor trotuarul din faţa casei, mai bine de un ceas, cu aer — ce i se părea văzut dinăuntru — de om de afaceri stânjenit şi contrariat în mersul vertiginos al operaţiilor de un lucru cu totul lipsit de importanţă. Îşi exprimă chiar cu voce tare nedumerirea şi ciuda faţă de câţiva prieteni trecători, care nici gând n-avuseseră să-l întrebe de rostul lui în faţa acestei porţi. Dar cât strigă de tare, nimeni nu veni să-i deschidă. Poarta de dreve era înlănţuită şi lăcătuită atât de strâns, că abia de făcea zgomot când o zguduiai cu toată puterea.

Din ziua aceea, nopţile ce urmară începură să-i fie grozav de chinuitoare; spiritul Morăriţei îl vizita fără preget la fiecare jumătate sunătoare a pendulului, ca o fantomă rea. O vedea intrând pe uşă, uşoară ca un vis, necontenit destrămându-se şi veşnic refăcându-se ca norul de ţigară. Apoi prindea din ce în ce mai multă consistenţă, o vedea aidoma, trup şi viaţă, privindu-l

lung şi languros. Capotul de casă i-e prins într-o cataramă de jartieră şi lasă să se vadă aproape toată pulpa tare, rotunjindu-se lunguieţ. Mâna lui se întinde tremurătoare şi ochii fixează fantoma, hipnotizând-o, imobilizând-o. Nebunia curiozităţii îi dilată nările, ochii, sufletul întreg, îi scurtează respiraţia, făcând-o gâfâitoare. În faldurile capotului albastru stă ascuns tot ce face gloria acestei femei; o singură aruncătură de ochi şi totul ar fi redus la obişnuitul profan şi impur. Închipuirea lui Manaru atinge cu mâini tremurătoare marginea capotului, însă acesta rămâne nemişcat, ca faldurile de ceară ale veşmintelor de păpuşi. Închipuirea lui înnebunită doboară atunci şi smulge; dar veşmântul apărător rămâne veşnic nemişcat, unul şi acelaşi cu misterul înveşmântat, ca îmbrăcămintea imaginilor din lentilele răsturnătoare. Şi atunci în sufletul lui sfârâie şi mai arzător jăraticul poftei, peste care cade încontinuu picătura de păcură a imposibilităţii.

Şi timpul îl duce astfel în goana-i necurmată şi necruţătoare; lui i se pare că-l duce învârtindu-se ca un zănatic în jurul său însuşi, fără spor şi fără preget. Ca pe unul din asteroizii aceia mărunţi şi sterpi învârtindu-se în goană nebună şi de prisos în jurul lor şi-n jurul soarelui. Când îi veni întâi această idee, Manaru se cam înspăimântă; ea-i veni cu atâta intensitate şi-l obsedă într-atât, încât îi aminti un fost prieten pe care-l vizita la un ospiciu, învârtindu-se fără să ameţească şi asigurându-l că-i burghiu. Ş-apoi imaginea asteroidului reveni din ce în ce mai des, mai sigură şi mai precisă, de parcă şi-ar fi arătat din ce în ce mai temeinic existenţa în obiectivul lunetei unui astronom descoperitor. Acasă, gândindu-se la ea, pe stradă, la cafenea, la un prieten, întruna cu gândul atras de magnetul puterii ei ascunse în misterul depărtării, el avea toi mai mult impresia că se răsuceşte deodată în juru-i ca un vârtej şi astfel o ia razna de-a lungul străzilor, în neostoit târcol pe lingă casa Morăriţei, ca pe lângă palatul din poveşti al soarelui.

Timpul îl ducea astfel în spirală din ce în ce mai strânsă spre monomanie, până când el se răzvrăti deodată. Primăvara venise

de mult sau, mai bine, acum era primăvară adevărată, adică nu acel sfârşit de iarnă care-i mănâncă primele luni cu murdăria şuvoaielor şi-a noroaielor revărsate, cu zăpezile acelea apătoase, mari şi destrămate în bob, ca scamele de bumbac. Căzuse acum zăpada florilor, orbitor de albă, cât cuprindeai cu ochiul, sau uneori de culori diferite, tot aşa de orbitoare, de parcă pe-un câmp de omăt te-ai fi uitat printr-un ciob de sticlă colorată.

Se pregătea deschiderea „Grandiflorei". Chiar se împărţiseră micile afişe boite în tot chipul, care anunţau marele eveniment : „În curând deschiderea „Grandiflorei", *grand cinéma şi teatru de vară,* complet renovat, mititei, fleici, antricoate şi tot felul de băuturi spirtoase vor sta la dispoziţia onor. P. T. T. public la orice oră din zi şi din noapte". Afişe ceva mai măricele dau şi unele amănunte asupra îmbunătăţirilor aduse de patron stabilimentului său estival. Se vedea într-însele pana încercată a dlui Cocoşel, care mai ţinea şi corespondenţa evenimentelor din orăşel la ziarele bucureştene : „Răzoare de garoafe, micsandre, zambile, pansele şi zorele, ca şi tufişuri de trandafiri vor îmbălsăma aerul, dând mirosului ales al fripturilor parfum de esenţe rare, iar onor. P. T. T. public consumator impresiunea edenului pe pământ".

Anunţurile acestea cutremurară de sus până jos pe Manaru. „Grandiflora"! Zeiţa nocturnă a atâtor chefuri şi-atâtor delicioase măruntaie de berbec sau de văcuţă fragedă! De când nu mai pusese el strop de vin pe buze, de când nu-i mai umpluse nările mustul sfârâitor al grătarului !

De când cu Morăriţa, se înstrăinase încetul cu încetul de prietenii buni şi de chiulhanurile trecutului. Şi cum se resimţea de această dezertare ! Căzuse pradă ideilor de nebun, ajunsese văduv de orice nădejdi, slăbise ca un ogar, şi-n sufletu-i se împâcleau, tot mai stăruitor, nerăbdătoare şi halucinante nelinişti.

Reîntoarcerea la „Grandiflora"! *„L' embarquement pour «Grandiflore»!"*[1] începu să strige chiar de-a doua zi, cuprins de o ciudată

[1] Îmbarcarea pentru „Grandiflora" ! (fr.).

veselie subită, prietenilor care-l întrebau de sănătate: „Fiţi pregătiţi, ca să nu vă găsească în voi cu duhul rău“.

Râdeau şi Mărunţache, şi Ignătescu, şi Goruneanu, şi Gorunescu, şi toţi ceilalţi, până şi Zambiloiu îşi întindea buzele într-o parte şi-ntr-alta, fără să le dezlipească, neştiutor dacă trebuie să se înveselească de-a binelea sau să dea dracului „Grandiflora“ asta, care-i adusese atâta necaz. („Cine dracu m-a pus să mă nimeresc tocmai în seara *aia* acolo!“)

Şi ei, cu toţii, se lăsaseră de drăcovenii. Într-adevăr, „ce însemna „Grandiflora“ fără Manaru!“ îşi spuseseră chiar în ajun, privind cu melancolie afişele roşii, albastre şi verzi; şi acelaşi lucru îl spuseră astăzi cu toată bucuria lui Manaru, când acesta înainta spre dânşii, fluturând ca pe-un steguleţ vestea tipărită.

— Dar ce înseamnă Manaru fără „Grandiflora“ ? le răspunse el, scuipând cu dispreţ. Să vă spun eu: un biet păcătos şi un poltron... S-a dus cu bietul Manaru! E timpul sa ne întremăm cu sângele Domnului... la edenul lui Alexandru...

Vinul curgea gârlă şi hohotele de veselie deveneau tot mai nestăpânite. Manaru plutea în plin romantism. Din grotescul petrecerii, ochii lui se ridicau adesea spre înălţimile cereşti. Întunericul tocmai se spărsese în răsărit şi, prin spărtură, apa luminii gâlgâia potop, diluând cătrăneala de deasupra. Manaru părea că aude acel gâlgâit, căci sufletul lui se înfrăţea acum iarăşi cu toate, pătrundea în toate, înţelegea toate ; era ca într-o stare de supraexistenţă, se simţea tronând deasupra tuturora, în nori de extaz şi de fericire nemărginită. Atunci îi picură în urechi cuvintele hotărâtoare :

— Eşti sigur că Moraru vine azi ?

— Da, da, hotărât.

— Atunci mergem amândoi la gară...

Era o frântură de conversaţie dintre Gorunescu şi Goruneanu din care până acum Manaru prinsese, fără voie, numai cuvinte răzleţe, „vagon“, „cinci mii la chilă“, „corpuri străine“...

I se păru că gâtul răsăritului s-a căscat acum detot şi prin beregata străpunsă de cuţitul luminos al nevăzutului năvăleşte potop o zarişte roşie, diafană, umple totul de foc şi de-un fluid neînţeles şi dulceag, tot mai dulceag, care-l îneacă. El priveşte vrăjit acolo, în spărtura de lumină, şi vede cum se furişează spre dânsul, în galop, ca vântul şi ca gândul, trei raze, trei păreri de raze, ca trei cai înaripaţi. Îi ajung drept în minte şi iarăşi sunt atraşi înapoi în cer pe razele întinse, ca pe sârme, acum mai mult de trei, o herghelie imensă, şi pe urmă vin din nou în aceeaşi goană şi-n aceeaşi strălucire de aur şi pietre scumpe. Nu-i încă soarele vrednic al zilelor de iunie, dar e soarele gândului care-l dogoreşte acum, ca-n nămiază de vară.

Manaru se ridică şi buzele lui rostesc parcă în somn: „Acum!“

E toată un vârtej aprig şi o hotărâre nestrămutată mintea lui „acum“. Se scoală, tremurând din tot corpul, ca apucat de un frig năprasnic, şi porneşte printre mesele zburlite de scaune întoarse, ca printr-o turmă de arici fantastici, încremeniţi în somn. De sub prunul gârbov, cu renclode electrice, prietenii îl strigă întrebător. Dar el s-a pierdut detot.

— Lăsaţi omul sa-şi facă nevoile! spuse cineva.

Manaru grăbea acum pe asfaltul trotuarelor jilăvite de rouă şi i se părea că în înaintare corpul lui destramă palele de întuneric de cele de lumină. Ajunse la casa Morarilor cu ultima bineţe a cocoşilor. Dimineaţa era încă tulbure, dar în văzduh pluteau fulguiri de raze.

Zgâlţâi fără nădejde poarta de fier, se uită cu duşmănie la lacătul umflat ca un ghem, ce-l privea la rându-i sarcastic prin ochiul zgâit în toate chipurile al cheii.

Ca unul care le socotise toate de mai înainte, el alunecă zorit de-a lungul grilajului argintat, cu suliţe galbene în vârf, şi dădu alături, la Ristea dogarul. Ristea era, doar, omul lui. De i-ar fi ieşit cumva înainte, îl potolea din două vorbe. Poarta acestuia era scundă şi de lemn; Manaru mai aruncă o ultimă privire în lungul străzii ce se încovoia într-o parte şi în alta şi apucă solid de

vârfurile a două ştachete, la distanţă potrivită. Îl izbi atunci drept în urechi un pocnet puternic ca de băşică umflată, plesnită în palmă, urmat de-un horcăit lugubru de om părând că se îneacă de mai multe ori, şi care, apoi, găsindu-şi un ton potrivit, se schimbă într-o aghioasă lungă şi tremurată de uşurare. Manaru clătină din cap cu deplină ştiinţă; Andrei vardistul îşi îndeplinea, ca de obicei, conştiincios, veghea matinală pe cimentul cerdacului deschis al conului Iancu, avocatul.

Se avântă. Poarta gemu şi se zbătu sub greutate. Dar el era acum deasupra, sprijinit voinicește în muşchii de oţel; îşi petrecu picioarele dincolo, se legănă şi sări. Se pierdu repede printre turnuleţele pătrate de doage înnegrite, dispuse simetric, ca nişte sonde mici. Se trezi într-o vraşilă de butoaie desfundate, rupte, înjumătăţite; se împiedică de cercuri de fier, care, apăsate de talpă, se ridicau de sub aşternutul de aşchii şi gunoi, viclene şi tăioase ca nişte fălci de curse, acoperite înadins. La urmă detot fu simţit şi de javra curţii, ce-şi făcea somnul, pătrunsă de umezeala zorilor, sub o ruptură de hârdău.

Manaru împinse un butoi lângă gardul cu sârmă ghimpată al Morarilor. Acum era sus, iar câinele rămăsese deodată uimit, aşteptând cu ochii lui de fosfor ca mărăcinişul de metal să dea înapoi pe îndrăzneţ.

În Manaru era însă numai voinţă şi se simţea el însuşi făcut dintr-un metal mai brut şi mai dur decât al ţepilor zburlite pe fire. Cu siguranţă rece în mişcare, îndepărtă sârmele rar, deschizându-şi loc destul printre ele, ceea ce aţâţa necazul tânguitor al dobitocului de desubt. Se cocoţă maimuţeşte, încălecând uluca, strângând din dinţi, cocoşându-se, ferindu-se de ascuţişuri, zdrelindu-se, sfâşiindu-şi hainele; o mişcare îi scăpă însă şi căzu destul de greu dincolo, pe pavajul neted de piatră, tăiat în pătrăţele galbene. Dar era dincolo ! Stătea încă jos pe piatră şi râdea. Simţea cum îi triumfă toată carnea dintr-însul, odată cu durerea ce i se alina în trup. Alături, javra lui Ristea se jelea amarnic, urlând a

mort; atunci se auzi şi hămăitul scurt şi gros al zăvodului Morarilor. Când Manaru se ridică, îi văzu capul enorm ieşind neîncrezător din cuşca lipită de gardul opus. El ezită un moment, îl crezu legat şi înaintă. Dar din câteva salturi, zăvodul i se opri înainte, mârâind ameninţător şi ţintindu-l cu ochi de flăcări.

Alături, căţeaua lui Ristea — nu putea fi decât o căţea, gândea cu drept cuvânt Manaru — deşteptase toată mahalaua... O polifonie lugubră de lătrături, de schelălăituri, de vaiete infernale, adevărate ţipete canine, prelungi şi înfiorătoare, aprinsese de zgomot curţile vecine pe-o întindere respectabilă. Iar zăvodul fulgera doar cu ochii, tăcut şi groaznic. La cel mai mic semn şi mai apoi la mijeala oricărui gând de înaintare, fălcile se deschideau şi se închideau într-un clămpănit sec şi metalic.

Manaru înţelese greutatea împrejurării; era ameninţat să rămână până la deşteptarea celor din casă în această situaţie, destul de nepotrivită cu măreţia planului său; dimensiunile câinelui erau într-adevăr cu totul şi cu totul ieşite din comun.

Audaces fortuna![1] răsună, din înţelepciunea claselor de liceu ca din depărtarea secolelor, în mintea lui, după cinci minute de nemişcată aşteptare, lungi cât cinci ceasuri; o uşă scârţâi undeva sus, apoi jos, la uşa ce răspundea în curte; clampa începu să se agite.

Era chiar ghemul de petice de care dăduse întâi, când pătrunsese în casa aceasta. La bălţata-i apariţie, zăvodul se înverşună şi se năpusti la Manaru; dar acesta răcni cu atâta putere şi atât de poruncitor, că zăvodul se opri la mică distanţă, iar faţa servitoarei, abia ieşind din burduful de boarfe, prinse ochi.

— Cheamă câinele! tună iarăşi, poruncitor, Manaru. Femeia săvârşi după poruncă ; zăvodul îi veni la picioare, se gudură, apoi se întoarse iarăşi mânios când Manaru îndrăzni, în cele din urmă, să facă un pas. Servitoarea se dădu înapoi şi ochii i se deschiseră şi mai mult. Atunci Manaru se scotoci prin buzunare şi îndată flutură în aer câteva bilete de bancă albastre şi foşnitoare.

[1] *Soarta ajută pe cei îndrazneţi !* (lat.).

— Le vezi ? Sunt ale tale, o asigura el. Şi poftim, uite, îţi mai dau! se grăbi sa-i arate cât mai multă dărnicie, încredinţat că nu se mai găseşte vreun alt suflet prin curte căruia să-i păstreze tain. Îţi dau cât vrei. Numai du-te şi vezi-ţi de treabă... şi lasă-mi uşa deschisă aici. Du-te la piaţă şi pe urmă ai să spui c-ai uitat-o deschisă. Nu sunt hoţ, n-am nici cuţit, n-am nici pistol la mine. Vreau să fac dragoste cu cucoana; asta vreau ! Doar nu s-o dărâma lumea...

Zăvodul tăcuse, părea că ascultă şi el, de vreme ce mârâia tot mai fără convingere. Numai ochii ghemotocului de cârpe se căscaseră de astă dată enorm, ca sub puterea unor farmece teribile şi repezi.

Vocea lui Manaru se tăie atunci şi păru că ia alt ton; el scoase încă tot ce mai găsi prin buzunare şi, sugrumat de emoţia clipei hotărâtoare, dădu ultimele lovituri:

— O să închizi poarta, poftim... Şi cu asta nu poate să-ţi spună că te-ai înţeles cu mine... Şi uşa de aici o uiţi deschisă... Ce, nu ţi s-a mai întâmplat s-o uiţi deschisă ?... Cum ar putea să-ţi dea în gând că ar veni cineva peste un gard cu atâţia ghimpi şi cu un aşa zăvod în curte dacă nu m-ai vedea ?... Ia banii şi nu fi proastă...

Femeia făcu o mişcare pe loc şi dispăru. Manaru şuieră o înjurătură de ciudă... Ah, în casa asta ferecată, până şi slugile sunt de fier!

Dar după o clipă, servitoarea apăru cu coşniţa la braţ; câinele, care-şi încovoiase iarăşi autoritar şira spinării, se lăsă jos, gudurându-şi ciotul scurt.

Femeia îi făcu semn să intre.

Manaru îi aruncă banii în coşniţă... O mai întrebă:

— Ce face stăpâna ta ?

— Doarme, doarme, nu *ti* teme... Şi până acolo nu-i cheie... Vasăzică, şi-n casa asta coada dracului poate găsi o gaură pe unde să se strecoare! Vasăzică, nu-i chiar aşa de ermetic închis cuibul Morarilor!

Curios! Un presentiment vag şi trecător că şi sufletul Morăriţei

ar putea să aibă vreo portiţă deschisă, îl întristă la început. Dar se miră singur de acest simţământ neaşteptat şi atât de absurd în împrejurarea în care se găsea. Iar când se află dinaintea canaturilor albe şi înalte ale uşii cu îngeraşi, ce varsă coşuri de flori roze, plutind pe nori albaştri-deschis, redeveni complet *el.* O dori ca şi pe celelalte, la fel de prefăcută şi de perfidă. O dori uimită în faţa îndrăznelii lui, cazând fulgerată de teamă şi de admiraţie; o dori strigând de patimă, cu gândul gol de orice imagine a Morarului, dacă nu cu imaginea unui Morar înşelat, nepricepând nimic, caraghios.

Şi inima lui îi bătea ca un pumn pe când gândea astfel; în vreme ce, totuşi, cu nespusă atenţie, examina clanţa uşii şi gaura cheii.

Cu mare migăială izbuti să clintească fără zgomot astupuşul încleiat de vopsea al broaştei ; când îl dădu într-o parte, cheia înfiptă pe dinăuntru îşi arătă călcâiaşul picnit de rugină, oprind orice vedere şi tăind nădejdea oricărei strategii.

Dar Manaru nu disperă. Era ca într-o inerţie de acţiune, aşa că ideile noi îi veneau în creier ca verigile unui lanţ învârtit de scripet; şi veneau de acolo, din fântâna gândului, prefăcute gata de fapt.

Începu să bată uşor tăblia canatului, subţiindu-şi vocea:

— Cucoană ! Cuconiţă !...

Se auzi dinăuntru ceva, o mişcare a patului şi apoi un cuvânt neînţeles, bolborosit. Manaru îşi cântări iarăşi mişcările şi începu: „Toc ! toc“.

— Cucoană, cuconiţă!

Acuma se auzi distinct :

— Tu eşti, Dumitro ?

— Eu, cuconiţă.

— Cine e ? Ce vrei, frate, ce te-a găsit ?... Hai, intră odată...

A, vasăzică uşa nu era încuiată ! Manaru o şi repezi în lături şi, pentru a nu da nici o secundă de reculegere celei culcate, nu mai stătu să contemple efectul negânditei lui apariţii. Dintr-o dublă săritură fu lângă pat, şi în clipa următoare, bustul ce se ridicase instantaneu, într-o simplă cămaşă, al Morăriţei spăimântate, se frânse

sub greutatea vijelioasă a pieptului său. Lupta corp la corp se încinse din nou şi deveni din ce în ce mai violentă din amândouă părţile.

O greşeală a ei, încercând o mişcare disperată, fu pentru dânsul un punct câştigat. Atunci ea gemu:

— Lasă-mă... nu acuma... acuma nu se poate... Singură te voi chema...

Când se ridică triumfător, ea rămase în aceeaşi poziţie lubrică, neruşinată. Părea că nu se mai sinchiseşte de nimic, şi chiar Manaru se miră de atâta nesimţire. Ea ţinea ochii încleştaţi şi tremura. El o acoperi. Ea izbucni atunci într-un plâns fără lacrimi, un şir de vaiete lungi, sugrumate, care apoi încetară sau mai degrabă se-năbuşiră în gâtul ce sforăia sub apăsarea lor.

Manaru o mângâie: nu va şti nimeni ! El a sărit prin dos şi nimeni nu l-a văzut. A pândit numai ca servitoarea să plece în piaţă, aşa că nici ea nu ştie nimic. Când va fi să se ducă şi el mai târziu, căci acum putea bate la ochi, îi va deschide singură. În sfârşit, nimeni nu ştie şi nu va şti nimic, afară de câine, cu care a dus o luptă straşnică, grozavă, corp la corp.

— Aveţi un câine, doamnă, scumpă doamnă, într-adevăr că vă seamănă... Haide, lasă, nu mai plânge, la toţi s-a întâmplat... şi mie... ia pipăie-mă... am nişte corniţe mici... înţelegi ? Mă durea să ştiu că mai există cineva în orăşelul ăsta al nostru, lipsit de astfel de podoabă... Acum pot să dorm liniştit... Uite... Am să-mi chem nevasta... o iert... nu vezi... fapta dumitale de-acum are o înaltă semnificaţie morală, aduci pacea în familii... Fiind cu toţii la fel, nu mai avem ce să invidiem...

El trăncănea înainte, jumătate glumeţ, jumătate serios. Glumea ca s-o îmbuneze pe ea şi s-o potolească, dar singur se minuna de cât adevăr cuprindeau spusele lui. Ea continua să plângă. Însă din ce în ce mai tăcut şi din ce în ce mai dureros. Nu se mai împotrivi la nici una din mângâierile lui, nici chiar când ele deveniră dezgustător de îndrăzneţe. I se lăsa ca o cârpă pe care poţi s-o întorci în toate chipurile. El înţelese că acesta este începutul

îmblânzirii. Plânge, dar se lasă ! Mâine se va lăsa zâmbind, iar poimâine, râzând cu hohot. În sufletul lui coborâse acum o pace fără seamăn, ca un răsărit întârziat de lună pe întinderea de mult adormită. Şi îndată, imaginea Frosicăi îi apăru în minte. Îl cuprinse un dor puternic de dânsa, o va chema ! Chiar o şi văzu în închipuire, apărând dinainte-i înfricoşată şi tremurătoare. Păstră mai mult sub pleoapele închise această imagine, înfricoşată şi tremurătoare. Se închipui vorbindu-i cu voce grea, chemând-o mai aproape, şi ea căscând ochii mari — frumoşii ei ochi negri — când, în locul loviturii, mâna lui se va lăsa mângâietoare pe frunte-i... Dorul abia răsărit se preschimbă în dorinţă aprigă, arzătoare. Femeia de alături nu-i mai spunea nimic. Ce poate sa spună o femeie mai mult decât alta ? Se ridică şi, politicos, o sărută pe frunte. O întrebă dacă trebuie să treacă în odaia cealaltă cât timp ea va chema servitoarea, ca el să poată ieşi, fără cumva s-o întâlnească. Morăriţa nu-i răspunse nimic ; ea plângea necontenit, din ce în ce mai aspru şi mai sugrumat. Se întoarse cu capul în perne şi acolo înăbuşea sughiţuri care-i cutremurau tot corpul.

Manaru ridică din umeri, salută respectuos. Ieşi prin uşa cea mare de la stradă; de ce n-ar fi fost văzut... de ce să nu se ştie de toţi *că totul e unul şi acelaşi?*

Înainte de a deschide uşa, se gândea: „Cu cine m-oi întâlni ? De-ar fi Mărunţache, el e gura cea mai spartă...“ Dar nu era nimeni... Numai în zare, deasupra caselor, pe profilul abia desenat al dealului albastru, înecat în nelămuritul depărtării însorite, îi apăru deodată, mare cât luna la răsărit, chipul mustăcios şi crispat, cu căciula cât un turn de biserică, al călăreţului decapitat. Manaru se opri cu ochii măriţi. Apoi râse vesel, şi vedenia dispăru. „Hm, ce-o vrea ăsta de-a început să se ţină după mine ?“, glumi, fără a putea alunga din urechi gâlgâitul monoton al plânsului Morăriţei. Dar îndată ridică din umeri ca dinaintea unei gândiri absurde.

Fu o firavă şi trecătoare închipuire.

Manaru umblă prin toate părţile târgului, pretutindeni purtând

cu sine icoana Frosicăi! Degeaba, nici una din oraşul ăsta nu face cât dânsa! Chiar astăzi trimite docarul s-o aducă...

Numai la bărbier văzu în ce dezordine se află. Faţa galbenă, unsuroasă, ochii obosiţi, părul încârlionţat în inele mărunte, lipite de sudoare, hainele boţite, cu urme de noroi uscat. Se duse acasă şi porunci să se ia aşternutul din birou şi să se pregătească dormitorul, ca înainte. Spuse să i se scoată pijamaua şi papucii, de care nu se mai servise de aproape un an. Dorea s-o primească pe Frosica echipat complet de casă. Iar vizitiul primi ordin să pună îndată caii şi să plece. Până să se mai aerisească dormitorul, ieşi iar în oraş.

Locomotiva mai aruncă în aer trei ţipete scurte şi ajunsese în gară. Manaru se-nveseli şi mai mult; începu sa bată darabana în fierul înflorat al porţii şi, din gât, surd, aproape în gând, imitând trompeta, intonă marşul de bună venire.

Dar mâna îi rămase deodată suspendată; i s-a părut sau parcă s-a zguduit ceva în aer, încă o data şi încă o dată... Dar de auzit n-a auzit nimic; desigur, vreo părere; halucinaţii ale spiritului obosit! (Ca şi capul de pe cer, căciula ţurcănească.) Lasă numai, să treacă Moraru, numai o zdravănă strângere de mână... Şi pe urmă se va întinde cât e de lung şi cât e de lat în somn adânc, potolit, în somn grozav de adânc !...

Acolo, în piaţă, parcă e ceva; lumea se agită. Iată-i, cu toţii se opresc în loc, se strigă, se adună şi pornesc în grupe, dând din mâini. Fluierături rupte şi repezi de alarmă... „Ce s-o fi întâmplat? A-ha, trece Moraru! E pe jos şi duce la subţioară pachetul de carton, *târguieli pentru ea.* Bată-te să te bată, Morarule!“

— Hai noroc, Morarule!

— Noroc, Manarule!

— Venişi ?

— Venii.

— De la Bucureşti ?

— De la Bucureşti.

— Ce crezi ? Iese ? Ai pregătit terenul ?

— N-avea nici o grijă... numai un bob zăbavă...

Moraru se îndepărtează, zâmbind fericit ca întotdeauna. „E obosit, săracul, de-o noapte nedormită, şi totuşi ce fericit se îndreaptă spre căsuţa lui. Săracul, bietu Moraru... E timpul să facem nani, boier Manarule...“

Manaru se întinde şi cască şi totuşi nu se grăbeşte să intre. Petrece cu ochii pe Moraru până coteşte în piaţă şi bate darabana pe gânduri în poartă. În gura pieţei apare acum moş Mitrică Dranovete; Manaru bate înainte darabana; se întrerupe să se întindă şi să caşte. Şi pe urmă iarăşi bate marşul de bună venire.

— Să trăieşti, boier Manarule.

— Bună ziua, nea Mitrică.

— Ori auzişi ce se-ntâmplă ?

— N-auzii nimic, nea Mitrică.

— Păi, nevasta lui domnu Moraru.

— Ei, ce-i cu ea?

— Se împuşcă adineauri.

— Ce spui dumneata ?

— Se împuşcă adineauri... Ori glumeşti, n-auzişi ?

— S-a împuşcat ?

— Păi cum, săraca... trei gloanţe.

— Ce vorbeşti, domnule ?... Când, nea Mitrică ?

— Uite acum, nu sunt nici cinci minute... Tocmai aştepta pe bărbatu-său de la Bucureşti, şi când fluieră trenul în gară, haid şi ea: pac, pac, pac, trei gloanţe... păi cum... Păi să trăieşti, cu bine... Dacă vrei, du-te şi dumneata d-o vezi.

Şi moş Mitrică trecu înainte, făcând semnul crucii şi minunându-se:

— ...Păi cum, trei gloanţe... Doamne păzeşte...

. . . . . .

În piaţă fierberea creştea. Aşa ceva nu se mai întâmplase de foarte multă vreme, dacă s-o fi întâmplat cumva vreodată aici în orăşel.

Manaru trecea palid de la un grup la altul. Însă tot ce comen-

tau oamenii ăştia strânşi în pâlcuri zgomotoase nu i se putea deloc lega în cap. Se pare că unul vorbea de ceva analog, petrecut mai demult, iar altul pomenea de-o oarecare teorie, presărată cu nume străine, răsunătoare. Mai încolo, Zambiloiu se agăţă de el în treacăt, ca un bob de scai, rânjind cinic, cu o nuanţă de necaz în glas:

— Asta ţi-a scăpat, Manarule! (Zambiloiu regreta sincer, într-adevăr, după cum sincer urmărise şi se bucurase de toate succesele lui Manaru, pe care le colporta prin ungherele târgului cu satisfacţie copilărească.)

Îl goni cu o încruntătură de ochi.

Şi întrebarea nemiloasă i se puse iarăşi în cuget ca o pasăre rea ce ţi se înfige în carne să n-o mai poţi smulge. Cum a avut puterea asta... Iar aripile grele şi negre se zbat zadarnic. Nimic, nici un răspuns. Să-i fi fost teamă de servitoare, să se fi temut că au simţit vecinii ? O, atât de mare putere pentru un atât de neînsemnat lucru... Dar nenorocita, aparenţele se puteau ascunde... Dar nu începuse el s-o înveţe ce trebuie de făcut ?... A auzit ea vreo vorbă din toate celea ?... Ea nu asculta decit plânsetul ei... bocetul ei de moarte... Se jelea singură...

Acum Manaru nu mai aude decât vaietul acela fără sfârşit de-acum câteva ceasuri. Ce monoton şi groaznic! Şi uscat! Un plâns uscat! Parcă dăduse drum unui ocean ascuns, să curgă printr-o gaură de sfredel !

O moartă care plânge! Căci nu se poate să nu fi fost moartă chiar din momentul când o răzbise cu puterea lui. Într-adevăr, ce era părăsirea aceea de sine când se bucurase pentru a doua oară şi pentru a treia oară de trupul ei ? Avusese un cadavru! Nu avusese nimic!... Nimic, nimic... şi cuvântul acesta îi bate în ureche ca un dangăt interminabil de clopot crăpat. Fără urcuş, fără scoborâre... şi la intervale largi... trist şi vechi, şi pustiu... vechi de când cu lumea: nimic, nimic... de ce când cele trei fluierături... tocmai atunci... tocmai în clipele... nici măcar un minut, o secundă mai pe urmă.

— Dar ce are Manaru ?

Mut şi palid, el trece ca o fantomă printre grupuri. Abia se opreşte lângă unul şi îndată a şi pierit, ca sa răsară într-altul, de parcă-i reflexul unei oglinzi pe care un mucalit o smuceşte de colo până colo. Nu, nici nu vede pe unde merge ; el s-a răzleţit detot de lumea înconjurătoare, el merge în gândul lui turbat, ca leul în colivie. Cei care şi-l mai aduc aminte îl revăd în noaptea aceea, la „Grandiflora“, cu Ramură în faţă, sub lumina renclodelor. În cearcănul roş al ochilor scânteiază oţelul teribil. Da' ce l-a găsit ?

— Regretă că i-a scăpat o frumuseţe, glumeşte unul, dar toţi întorc capetele, de parcă a căzut pe neaşteptate ceva murdar între dânşii. Şi glumeţul retractează: Morăriţa a fost *o femeie!* Pe onoare că nu mai înţeleg nimic !

Ramură apare de după colţul străzii. E, ca întotdeauna, pudrat şi elegant şi parcă aduce de departe mirosul acela al lui, de săpun sau de om care a isprăvit să se spele. E schimbat la faţă; şi-a ras mustăţile lui galbene-roşioare, ca două pitulici muiate în vin ruginiu. Îi stă desigur mai bine aşa, cu faţa grasă, rasă din proaspăt. Dar nimeni nu observă nimic. El e puţin înţepat de această nebăgare de seamă. Toţi par preocupaţi, consternaţi, dau din mâini violent, toţi deodată. Ce dracu i-a apucat?

— Dar ce s-a întâmplat, frate ?
— Uite, ăsta nu ştie!
— Cum, tu nu ştii, n-ai auzit ?
— Nevasta lui Moraru...
— Morăriţa... de...
— Ei, ce-i cu ea? A fugit ?...
— Şi-a tras trei gloanţe.
— A murit ?
— O, ho!
— Ce vorbiţi ? Păi de ce, domnule ?

Ramură respiră uşurat; acum putea şi el să-şi explice cum nu se observase tăierea mustăţii. Pe urmă dădu din umeri şi ridică ochii în sus. Era un albastru atât de dulce sub soarele acesta po-

tolit, că simţi pacea lui îmbibându-i-se în suflet ca o tinctură în piele. El aspiră profund licoarea începutului de vară şi, la senzaţia lui plăcută, domoli cu greu o mulţumire ascunsă, care-i gâdila buzele. Într-adevăr, pactiză el cu propria lui conştiinţă, [de] ce să nu dam cărţile pe faţă ? Nenorociri de acestea rare mai vin din când în când să-ţi mai arate că viaţa de toate zilele, cu micile ei neajunsuri, nu-i chiar aşa de groaznică precum, iaca, se arată uneori. Poate, fără întâmplarea asta, n-ar fi băgat de seamă cât de frumos e albastrul cerului astăzi, iar foamea care-l devorează ar trece nepreţuită, ca o necesitate banală şi dobitocească. Biata Morăriţă ! A încercat într-un rând să-i facă puţină curte, dar a văzut că-şi pierde vremea degeaba. Ispititoare femeie, cu adevărat! Încolo, ce-l priveşte pe el, ce poate sa-l privească! Atât numai, păcat de ea, era frumoasă...

Şi se uită întrebător la Manaru, care se apropie dus de neîncetatul cuvânt din minte. „Ce ne priveşte...“

Manaru s-a oprit la câţiva paşi şi-l ţinteşte cu ochii ficşi şi metalici, şi tace, şi e o ameninţare teribilă în tăcerea lui. Şi Ramură tace; el ar vrea să-i spună glumeţ: „Ce-i măi, ce te uiţi aşa la mine, de parcă ai sta să mă mănânci?“ Dar nu ştie de ce, i-e cu neputinţă să-şi compună o figura glumeaţă, şi cuvintele i se topesc în gât.

În cele din urmă, în tăcerea ce se lăsase, vocea lui Manaru pronunţă clar şi cadenţat, ca orologiile turnurilor în nopţi:

— Morăriţa s-a împuşcat; ai auzit?

— Da, am auzit, răspunse Ramură, ferindu-şi ochii de sub puterea ochilor lui Manaru.

El ar mai fi vrut să adauge : „Ei, şi ce ne priveşte !“, însă, fără să-şi dea seama cum, începu să simtă deodată că este o legătură strânsă între el şi moartă, cu toate că n-ar fi putut spune care.

— Cu trei gloanţe de revolver.

— Cu trei gloanţe...

Manaru priveşte tulbure la cei din jur şi i se apropie de ureche:

— Înţelegi atunci unde am fost de dimineaţă?...

— Înţeleg, făcu Ramură maşinaliceşte, căscând ochii mari, căci nu înţelegea nimic.

Manaru se apropie şi mai mult de dânsul, îi trecu mâna pe după gât şi-l scoase afară din grup. Părea foarte încurcat.

— Uite ce... te rog... dar sincer... Îl ţinea de gât prieteneşte, ca şi cum i-ar fi vorbit de-un lucru fără însemnătate sau cel mult de-o afacere oarecare: ...spune-mi: *ea* s-a... împotrivit ?...

— Cine?

Manaru ridică din umeri plictisit:

— Frosica! spuse el cu un ton care adăuga de la sine: „Ce mai mă întrebi?...“

Ramură îl cerceta lung şi timid. Şi nu ştia cum sa înceapă. În orice caz, situaţia era caraghioasă, îi venea să zâmbească, dar pe creier i se aşezase zăbranicul unei presimţiri.

— Din două vorbe! reteză scurt aerul Manaru.

Dacă i-ar spune că nu s-a apărat deloc, cum a fost într-adevăr, l-ar jigni, desigur. Şi nici nu l-ar crede... Afurisită împrejurare!

— De ce nu răspunzi ?

Se hotărî:

— Ce întrebare ? Desigur că s-a apărat... ca orice femeie.

— Vasăzică, nu s-a apărat ?

— Ba s-a apărat, de, ce să zic...

— Mult, mult ?

Pauză de scurtă, dar adâncă gândire, de ochi care se întrestrăpung până-n obscura vizuină a cugetului celui mai ascuns. E, cum ar putea să spună că s-a împotrivit aşa, de formă ?... O dată ce-a apucat-o pe calea asta ? În orice caz, asigurându-l, mândria lui nu poate fi decât gâdilată... şi, fără îndoială, împăcată...

— Auzi ce te întreb !

— Mult, desigur...

— S-a zbătut, a strigat, a ameninţat cu revolverul? Spune, ce stai ? răcni deodată Manaru, bătând nervos din picior.

Ramură crezu că o ieşire bruscă l-ar scoate mai de-a dreptul

din penibila încurcătură şi ar aduce la realitate pe nebun. Încercă deci, fără a mai sta mult pe gânduri, dar glasul îi tremură:

— Ia lasă-mă în pace, măi. Ce te-a găsit ? Astea sunt lucruri care nu se spun...

Făcuse chiar mişcarea de desprindere şi ochii lui fugiră după curaj, înapoi la grupul care-i privea nedumerit. Dar Manaru îl înşfăcă numaidecât de braţ şi, dintr-o smucitură, îl aduse cu nasul drept în nas.

— Ai să-mi răspunzi, aici, pe loc! mârâi el cu vocea scăzută. *Ea* de ce n-a tras ?...

— Foarte simplu: pentru că nu avea la îndemână....

— De ce n-a tras pe urmă... pe urmă... rânji Manaru, arătându-şi colţii.

— Ce vrei să-ţi răspund ?... ridică din umeri Ramură, şi ridicatul acesta din umeri, de om gras şi satisfăcut, de don Juan nepăsător şi fără răspundere, îi pecetlui osânda în ochii injectaţi ai celuilalt.

— Ah, ţi-ai ras şi mustăţile! răgi el răguşit, ca şi când acest ultim amănunt ar fi fost hotărâtor.

Şi înainte ca Ramură să se dezmeticească din stupoarea în care îl cufundase acest bizar dialog, mâna lui Manaru se înfipse în gâtul alb şi gras. Se clătinară şi se rostogoliră. Ramură bolborosea ajutor, astupat, cu ochii holbaţi, care păreau să spună: „Am minţit, nu s-a apărat deloc!“ Dar Manaru strângea.

Ceilalţi se repeziră, îl apucară de subţiori, de mâini; era cu neputinţă să-l dezlipească de corpul de care se încleştase, iar braţele învinsului se bălăbăneau în aer. Şi ochii bulbucaţi dădeau afară lacrimi mari, rotunde, opale, de parcă Manaru strângea de-o băşică, pe care voia s-o stoarcă de ultimele picături.

— Puneţi mâna, domnilor, ce staţi ?

Strigau astfel cei mai din urmă. Căci era într-adevăr curios cum o grămadă de oameni să nu poată să-i despartă. Şi cu toate astea, cei mai apropiaţi îşi dau zadarnic silinţa. Toate braţele apucaseră şi

trăgeau vânjos de braţele lui Manaru. Dar, Doamne, parcă nu puneau prea mult suflet. După cum nici cei din urmă nu puneau parcă destul suflet în îndemnurile lor. Ei strigau, făceau gură mare şi gesturi largi, dar fiecare simţea că larma asta nu era decât de formă. Orăşenii ăştia tihniţi, excitaţi de cele trei gloanţe ale Morăriţei, vroiau în adâncul cugetului lor lucruri mari, evenimente catastrofale. Însă laolaltă, în văzul şi auzul general, ei se agitau şi se indignau:

— Dar ce fu astăzi, domnule ?

— Puneţi mâna, *dom'lor,* acum stăm de filozofie.

— L-a omorât ?

— Mai gata... şi uite, domnule, cum stau...

Erau întruna cei din urmă, care stau ca pe spini ; ei vor să se termine odată.

Şi, într-adevăr, se termină. Braţele lui Ramură se desfăcură cruce; figura umflată şi învineţită holbase ochi mari de spaimă şi de întrebare: cum, atâta lume în jur, şi totuşi să fie omorât aşa, pe încetul ?... Poate că era o înţelegere...

Manaru se ridică galben, zburlit...

— Ce, s-a terminat ? întrebă el uimit. Şi se plecă iarăşi, punând urechea pe pieptul întinsului la pământ.

— Ei, asta-i bună... Puneţi mâna, domnilor... Ce staţi ca idioţii?... Respiraţie artificială... şi în glasul lui era ca o ciudă pe imbecilii ăştia, care-l lăsaseră să meargă aşa de departe.

Singur îi luă mâinile şi începu să le ridice şi să i le lase în ritm, ca pe mânerele unei pompe.

— Nu, figura asta era rezervată Frosicăi ! se scuza el celor de faţă, pompând zadarnic viaţă în trupul stins pentru totdeauna.

Manaru mergea repede spre biroul poliţiei. Drumul duce pe şoseaua judeţeană, apoi coteşte spre biserică, pe strada Sfântul Ilie. El venea ca o vijelie, în pas gimnastic, cu capul gol — căci pălăria îi căzuse în luptă — cu părul vâlvoi. Lumea privea cu teamă această arătare grăbită, care creştea pas cu pas, dârză şi amenin-

ţătoare. Cravata într-o parte, hainele în dezordine, părul ridicat în coarne şi-n corniţe, răsucite de vânt, lovindu-se unele de altele, albul ochiului stricat de firişoare sângeroase, călcătura solidă, din plin, făcând să dârdâie tarabele cu căciuli, întinse pe şanuri şi ştachetele orizontale bătute cu cuie, încovoiate de greutatea cojoacelor atârnate.

Când coti spre biserică, ţignalul energic al comisarului îl ajunse din urmă. Manaru văzu ţipetele ascuţite ale fluierului întrecându-l, ca două ascuţişuri de suliţe de-o parte şi de-alta. Şi îndată, din toate părţile, ţâşniră sunete ascuţite de ţignale. Păreau că se întretaie ca fulgerele, căutându-l prin cotloane şi prin văzduh. Erau atât de prelungi şi de sfâşietoare ţipetele acestea, că Manaru simţi deodată vântul hotărârii care-l ducea încoace răscolindu-se pe loc, de parcă şi-ar fi schimbat brusc cursul. Cum, să fie adevărat că de-acum, din clipa asta, nu se va mai mişca aşa cum va vroi el, că alţii vor hotărî de drumurile lui ? În inimă şi-n tot corpul i se făcu deodată gol ; picioarele continuau totuşi să-l ducă înainte. Şi aşa, fără să ştie singur cum, se trezi în grădina de cruci şi morminte a vechiului cimitir. N-a vrut să fugă, dar nici să se închine, cum a depus mai pe urmă la cercetări, neştiind ce altă explicaţie să dea acestei curioase abateri din drum. A vrut o clipă numai, o ultimă clipă de libertate, în amintirea trecutului fericit şi zburdalnic, care acum se închidea cu lacăt greu — să revadă icoana aceea a iadului, ce-l uimise atât în copilărie, zugrăvită cu puţină ştiinţă şi cu multă fantezie pe peretele bisericii, dedesubtul edenului, cu coline până la glezne şi cu copaci pieptănaţi regulat, până la genunchi, de unde Adam şi Eva erau fugăriţi de paloşul Arhanghelului sub ochiul lui Dumnezeu, răzbătând crunt şi fioros prin triunghiul infinitului. Cu zvâcneli repezi de inimă, socotind după ureche timpul cât îi mai rămânea din dreptul unde tropoteau acum cizmele greoaie ale agenţilor până la poarta cimitirului şi de acolo până în pridvorul, unde se găsea, al bisericii, el împărţi în intervale egale tot pătratul ocupat de infern pe zid, începând de la mâna ce

cumpăneşte balanţa cu suflete şi până-n colţul opus, unde un Scaraoţchi de culoarea castanei tronează, râzând de satisfacţie, pe falca de jos a unui monstru uriaş, cu gura ferestruită şi cu ochiul sângeros, aducând la seamăn cu capul de ştiucă.

Agenţii îl înconjoară tocmai la imaginea din mijloc — pe care o căuta şi care-l tulbura odinioară mai mult, în copilăria depărtată, încropindu-i sângele şi făcându-l să vâjâie — a unei femei, pe care doi draci o ţin chincită de pirostrii, astfel ca flăcările pedepsei să-i mângâie, cu limbile lor arzătoare, izvorul de plăceri şi de vieţi, prihănitul izvor al vieţii.

Agenţii dau semne de nerăbdare; văzând că zăboveşte, îl invită politicos. El trebuie să se urnească şi porneşte, ducând cu sine, în creierul aprins, imaginea Frosicăi pe pirostriile infernului. Vai, dacă mai aştepta puţin, dacă mai avea cât de puţină răbdare, barem până după-masă! Şi se închipuie aşteptând-o în antreu, ducând-o în culcuşul pregătit din nou, dezbrăcând-o în mângâieri şi cuvinte dulci şi obscene, ca pe-o multaşteptată amantă şi sugrumând-o în clipele plăcerii, încetul cu încetul, făcând-o să expire în spasmul suprem. Dar nu e mulţumit nici de imaginea asta şi închipuirea lui scormoneşte acum alte născociri mai groaznice, cu pirostrii, cu foc, cu cleşte înroşite, în vreme ce, înconjurat de agenţi, urcă treptele şubrede, ale secţiei, de scânduri roase, cu noduri, ca bătăturile picioarelor bătrâneşti.

Şi îndată totul se şterge dinainte-i, totul se umple de văzduhul gol şi pe geana orizontului apare capul tăiat şi fioros, plutind încet şi galben, ca un astru al iadului.

URÂTUL

I

În noaptea aceea de drum-de-fier, când am pornit în sfârşit din oraşul meu pierdut într-un colţ de hotare, n-am putut închide ochii, cu toate că aveam la cherem o canapea întreagă, cât era de lungă, şi cu toate că vagonul capitonat mă legăna lin şi îmbietor. În învârtiturile roţilor, în clănţănitul lanţurilor, în răpăneala fierului pe fier, auzeam prin fereastra lăsată necurmatul rotogol al unui cânt de biruinţă. O, cum se rostogolea cântecul acela pe şinele vârtoase, cum era necontenit acelaşi, spăimântător acelaşi, şi, totuşi, cum sufletul meu creştea necontenit!

Când s-a crăpat de ziuă, mi-am şi înfipt capul în jilăveala dimineţii, ca să prind din ceaţă primul turn al oraşului pe care nu-l mai văzusem. Întâi n-am zărit nimic; apoi, la un ocol al drumului, mi-au răsărit departe turle şi acoperişuri răzleţe, ieşind dintr-un fund de vâlcea. Soarele era acum doar o biată fantomă translucidă — la care te puteai uita în voie — a soarelui adevărat. Pe acesta nu l-am văzut în minunata lui strălucire decât mai târziu şi hăt, bine deasupra muncelelor orizontului. A zbucnit deodată în veşmânt de foc, cu aripi de flăcări din crisalida-i transparentă, şi în locul unde mi se păruse că văd un oraş, a aprins coperişurile. Se părea că nebunia monstrului de fier, care mă ducea în pântec, mă purta în goană dezminţită în regiuni nebănuite, cu sori mulţi, sclipind presărat pe câmpie, încercând să răsară în jerbe de sisteme complicate, ca-n lumile surprinse de ochean. Doar câte nu eram eu gata să văd în ţinutul ăsta miraculos, unde mă avântam de bunăvoie!

Pe urmă toate au dispărut, când pământul s-a ridicat de spinare în sus, într-un rând. Zarea s-a mai întunecat şi orizontul a început să se strâmteze şi mai mult: s-au ivit începuturi de mahalale, o fabrică — de bună seamă — cu ferestre şl lumini multe, întârziate; apoi vagoane, şine ce se împreunau şi se despreunau, şiruri întregi de vagoane şi locomotive moarte, şi necontenit lumini serbede în jilăveala zorilor, pâlpâind jalnic, învinse de ziuă, ca lumânările în jurul raclei.

Întâi, impresia aceasta lugubră îmi strânse sufletul, în care tot mai dăinuia, neam de neam, ca-n butoaiele de mult golite, tereghia superstiţiilor, a semnelor şi a vedeniilor. Dar închipuirea-mi mobilă puse îndată în locul sumbrelor viziuni sfârşituri de bal, lumini de petreceri monstre prinse de ziuă, lumină necurmată, beţie, fericire. Priveliştea ameţitoare mă făcea să închid ochii; un felinar apropiat trecu pe lângă mine şi sfredelitoarea lumină a arcului voltaic îmi pătrunse dureros pleoapa; şi vagonul întreg nu mai părea atunci decât un coşciug uriaş, purtat pe braţe de fier spre un cavou imens şi necunoscut.

Speriat, am despreunat larg genele şi am pipăit cu degetele tremurătoare scrisoarea de recomandaţie şi cele câteva bancnote ce le aveam în buzunarul de la piept.

*

Scrisoarea aceasta mi-a deschis într-adevăr uşa unui puternic al zilei. Mijloacele părinţilor erau prea slabe ca să nu trebuiască să-mi găsesc şi un serviciu pe deasupra, pentru a urma cursurile universitare. Scrisoarea tatălui meu — cu ortografia pe care o ştiam şi de care mă înroşii grozav când rândurile tremurate fură parcurse de ochii încruntaţi sub ochelarii de aur ai alesului politic şi protectorului nostru — fu înlocuită de o carte de vizită a acestuia către secretarul general de la Finanţe. Afară, cartonaşul imprimat cu numele care însemna poruncă îmi aduse inima la loc; nu atât prin cele trei rânduri aşternute în grabă cu creionul,

ce-mi deschideau poarta sorţii, cât pentru acea lipsă completă de apostrofuri şi liniuţe şi mai ales pentru acel admirabil acord de singular cu plural, solecism care niciodată n-ar fi scăpat tatălui meu.

Şi totuşi scrisoarea aceasta mică şi cretină, pentru care aş fi fost trântit la absolvenţa claselor primare, făcu minuni...

*

Am avut toată copilăria şi adolescenţa mea o groază teribilă de cuvântul „percepţie“. Nu doară că tatăl meu ar fi rămas în urmă cu dările şi că, prin urmare, cum se spune, ne-ar fi bătut toba la cap, că aş fi văzut cu ochii plânşi umilinţa părinţilor mei, ruşinaţi şi fără putere, înaintea oamenilor legii, scoţându-ne dulapurile şi saltelele la mezat. Dacă tatăl meu n-a fost niciodată bogat, nici chiar aşa de sărac n-aş putea spune că a fost vreodată. Dar percepţia din orăşelul meu era o clădire lungă şi scundă, de pe care igrasia jupuise varul murdar şi umflat, lăsând să se vadă pe-alocuri cărămida mucedă, de-un roşu de carne veche, stricată. Înăuntru niciodată nu pătrunsese vreo rază de soare — era o veşnică umbră umedă. Pe pereţi, dantela igrasiei avea tonuri din ce în ce mai înnegrite cu cât coborai ochii spre podea; erau parcă tapetaţi cu uriaşe hărţi hidrografice. Te înfrigura din cadrul lor umezeala unui întreg continent. Aproape de scânduri, mucegaiul vânăt mustea; părea răspântia tuturor furtunilor şi ploilor.

În încăperile acestea de peşteră lucrau oamenii fiscului. Îi vedeam cu feţe chinuite de griji, cu încheieturi umflate de reumatisme, cu mişcări greoaie de mormoloci, cu ochi bulbucaţi pe deasupra ochelarilor. Pentru mine erau zeităţile peşterilor şi ale întunericului umed.

De aceea, când secretarul general al Ministerului de Finanţe îmi întinse un plic cu adresa circumscripţiei a XXIX-a de percepţie, un fior rece mi se răspândi de-a lungul oaselor şi un gust rânced mi se puse în gât.

Văzui atunci *urâtul*...

— E singurul loc liber pe care-l mai avem, îmi spuse pe-un ton cam înţepat domnul secretar, văzând codeala mea, şi-mi întinse categoric mâna.

— O, vă mulţumesc, răspunsei timid, prefăcându-mă într-adevăr mulţumit.

Şi o rază de nădejde lumină o fibră a cugetului meu; în capitală, desigur, trebuie să fie cu totul altfel... până şi percepţiile... Iar în mintea mea răsări o clădire albă, uscată, mai ales foarte uscată, într-un fund de curte, cu câteva ronduri în faţă, care se umplu vara de zorele, de garoafe şi de pansele.

Pornii deci fără de răgaz şi simţii cum şoptea cineva în mine, cu răutăcioasă plăcere, că bucuria izbânzii viitoare va fi cu atât mai zdrobitoare cu cât drumul până la ea va fi mai lung şi va porni mai de jos. Pe sălile marii clădiri nu mă sfiii să întreb pe un domn cu părul omăt curat, cu haine înverzite, cu ochelari pe vârful nasului, legaţi c-o sfoară neagră de nasturele unei veste prea groase pentru dulcea îngânare de vară şi toamnă de-afară:

— Domnule, un funcţionar din percepţie poate fi adus oricând în minister?

— Hai?

Bătrânul tresărise parcă muşcat de această întrebare. Mă privi înspăimântat pe deasupra ovalelor de sticlă. Părea gata să-mi strige: „Nenorocitule, ce-ai spus?“

Îi lămurii întrebarea; gradul de copist la percepţie este acelaşi cu cel de copist din minister?

— Aha! păru că se dumereşte, dar ochii lui arătau aceeaşi groază amestecată cu compătimire. Da, da, fără îndoială...

Pe urmă, faţa i se umplu toată de răutate. Dădu din cap de mai multe ori şi râse cu gura lui ştirbă, făcând din mână, a nimica toată: „Păi, e totuna...“

Şi plecă, abia mişcându-se, cu râsul lui fonf şi groaznic.

Mi se păru atunci că nu-mi râde el, bătrânul, ci bătrâneţea din-

tr-însul. Era aşa de alb, atât de imaculat de alb, şi vocea îi fusese aşa de stinsă şi totuşi atât de aspră, şi hainele-i erau atât de verzi, că fiorul de umezeală îmi făcu din nou circuitul oaselor.

*

Nu ştiţi ce e urâtul? Eu l-am întrezărit întâi rânjindu-mi din mucegaiul percepţiei orăşelului natal. El trona acolo, peste oamenii fiscului, şi tronează pretutindeni peste micii slujbaşi oriunde-i umezeală, umilinţă şi groază. N-aş putea spune ce fel de figură arată şi nici dacă are sex. Dealtfel, toţi condamnaţii să-l slujească îl acceptă fără sa-l înţeleagă, cea mai mare parte nici nu ştiu că există, aşa de grozav i-a pironit în somnul stăpânirii lui.

Însă bucuria-i imensă e să supună tocmai pe cei hotărâţi cu orice preţ să-i scape; dar şi acestora se arată numai în chip imprecis de vedenie. Iar în întreaga-i şi teribila lui alcătuire nu se înfăţişează decât în ultimul vis al răpuşilor de mizerie, de disperare, de neputinţă, bolnavilor şl neurastenicilor, cu o clipă înainte de-a se arunca sub roţile trenurilor sau din înălţimile etajelor.

Eu abia de l-am întrezărit aievea; o! întru început n-are nimic respingător sau înfricoşător în figură. Dimpotrivă. Caracteristica lui grozavă e că râde. Râde cu hohote uneori sau abia rânjeşte, cu dinţi puternici sau ştirb ca bătrânul de adineaori... Te atinge numai în treacăt şi trece înainte, cu râsul şi cu veselia lui, pe jos, în trăsură, în automobil... şi te lasă în urmă, cu scrâşnetul neputinţei şi cu pustiul...

Ai vrea să te duci cu el, să fii *în* el, *să fii el*... şi să te răsfrângi asupra *altora*. Dar te respinge şi se îndepărtează, cu râsul lui triumfător...

Grozava lui caracteristică e triumful...

Astfel trecea *el* şi-n această zi minunată de Bucureşti, cu soarele de toamnă la început. Trecea în hohot şi zgomot mare, în caleşti şi automobile... Era pretutindeni un triumf nemărginit!

Iar eu mă îndreptam spre percepţia circumscripţiei a XXIX-a. Şi tot ce era veselie şi râs şi podoabe în lumea asta din juru-mi mergea *în sens invers*... În faetoane sau chiar pe jos.

Cu capul căzut în piept, gol de gând, păşeam ca un automat spre percepţia circumscripţiei a XXIX-a...

*

Domnul perceptor, foarte gras şi negricios, cu fălci enorme şi nerase de ţepoşii peri albi, negri şi rari, mesteca în gol când mă privi cu ochii mici şi roşii prin ochelarii pe care-i potrivea cu însăşi spinarea nasului. Nu spunea nimic domnul perceptor, dar cu siguranţă că-n necontenita mişcare a buzelor vinete, răsfrânte, mi-a şoptit sudălmi groaznice şi când şi-a luat, întrerupt din lucru, ochii de pe coloanele de cifre, şi tot timpul cât m-a ascultat, fără să-mi răspundă un cuvânt, şi mai pe urmă, când, după ce mi-a cercetat hârtiile, m-a dat cu un semn pe mâna subşefului, să mă „plaseze". Atunci şi-a lăsat iarăşi ochii pe registru, pentru a-i ridica îndată ameninţători, când a socotit că m-am întors cu spatele la dânsul, spre a urma pe ajutor.

M-am trezit la masă cu o fată mică şi măslinie poate, deşi mai târziu mi s-a părut vânătă, de-o vineţeală pălită, de cadavru vechi, injectat cu formol. Era slabă detot, însă buzele-i erau groase şi răsfrânte ca ale domnului perceptor. De pe fruntea mică şi bombată porneau, pieptănate pe spate, fire groase şi aspre de cal. Avea un gât atât de subţire ieşind din şorţul negru, că acest soi de cap mic, ca o caricatură de chinez (Doamne, un chinez negru ca un african), părea înfipt ca într-o prăjină din gardul unui rege antropofag.

Astfel fu când ridică spre mine ochii fără pleoape şi rotunzi, de pasăre; apoi mâna pipăi în colţul mesei, o mână micuţă de copil, apucă repede ceva şi îndată, pe capul înfipt în ţeapă, apărură, uriaşe, lentilele de scafandru ale unor ochelari cu cârlige de fier. Ochii mici şi rotunzi se măriră, se clătiră de-o parte şi de

alta în cercul lentilelor şi se fixară asupra mea, umezi şi dureroşi, de parcă mi-ar fi cerut iertare.

M-am cutremurat. Era şi ea o biată fată, la urma urmelor, şi nu merita un destin atât de vitreg! M-am cutremurat totdeauna dinaintea nedreptăţii firii acesteia, care ne ocârmuieşte de-acolo, din centrul mişcării veşnice, din nepătrunsul locaş al zeilor mari şi mici! Unde salăşluieşte desigur şi „urâtul“, vrăjmaşul vieţii mele.

Trebuia să scriu la aceeaşi masă cu ea, faţă în faţă cu ea — o masă mare, dreptunghiulară, acoperită cu muşama neagră, lângă care braţele unui scaun lătăreţ de scândură păreau că mă aşteaptă de mult să mă cuprindă. Mila de arătarea-mi din faţă mă pătrunse până într-atâta, că nu putui opri câteva cuvinte de bună întâlnire. Însă accentul, oh, accentul acela al vocii mele, parcă-l aud şi acum! El îmi luase înainte şi-l auzeam cum completează reţinuta mea politeţe:

„Fie, domnişoară, mă resemnez să-ţi sufăr şi vecinătatea dumitale... poate nu va ţine mult!“ Cu neputinţă ca o fată atât de urâtă să nu întrezărească dincolo de cuvinte, în adâncul conştiinţei, compătimirea, mult mai jignitoare şi mai repede de recunoscut decât chiar dezgustul.

Mi se păru că făcu o mişcare bruscă, parcă şi-ar fi dat capul înapoi. Covârşit, plecai privirile. Doamne, dacă nu-i adresam nici un cuvânt, n-aş fi jignit-o mai rău?

Sfios, înălţai spre dânsa doar pupila unui singur ochi. Şi când întâlnii ochelarii de scafandru, înapoia cărora ochii ei fugeau într-o parte şi într-alta, de parcă ar fi plutit în două borcănele cu apă, rămăsei împietrit. Urâtul era înaintea mea şi râdea stăpânitor. Mă prinsese.

Gura capului înţepenit în par îşi prelungise colţurile până-n sfârcul urechilor, care, Dumnezeule! zvâcneau ca la animale. Prin crăpătura ei vânătă, dinţi scurţi, laţi şi distanţaţi sclipeau de albeaţă; nasul se ridicase cu totul în sus şi-n lumina ochilor mei nu

rămăsese în locu-i decât un fel de cerc cu două nări, ca un râtişor de purcel.

Pe urmă toată întruchiparea asta căzu pe-o parte, buzele se boţiră şi ochii de pasăre se clătiră brusc, descriind pe câmpul lentilelor mişcări repezi, zbucnite. Zei nemuritori! Capul de urangutan cocheta...

Am zâmbit cu milă şi cu dispreţ, dar urâtul n-a văzut sau s-a prefăcut că nu vede. Ochii lui licăreau cum trebuie să licărească ochii dracilor când îţi apar, aievea, noaptea. Jucau în orbite triumfători, şi cu cât le creştea strălucirea, cu atât mila şi dispreţul de până acuma începeau să se îngâne cu groază pe faţa mea, care oferea astfel deodată triplul aspect al acelor sinistre măşti de demult.

Pe urmă revolta-mi crescu fără margini când mica simiană schimbă o privire cu o altă funcţionară, ce stătea mai mult degeaba dinaintea unei măsuţe cu maşină de scris; o femele înăltuţă, slabă, suptă la faţă, cu nas coroiat, cu umerii obrajilor puternic ieşiţi, ca la ofticoşi, de-o albeaţă de lapte, şi cu doi sâni enormi, atât de enormi faţă de slăbiciunea ei, încât puteai crede că prisosul dintr-înşii îi dă acea înfăţişare lăptoasă, respingătoare.

Urâtul părea că spune tovarăşei de birou:

— E timid....

Iar faţa cea suptă încuviinţă...

Revolta mi se ridică tumultuoasă în coşul pieptului. Vroiam să fac ceva straşnic, un gest hotărât, ca bunăoară o trântitură zgomotoasă a registrului ce mi se pusese dinainte sau o înţepenire mai temeinică în scaunul legănător şi scârţâitor de sub mine. O astfel de mişcare bruscă, dinadins şi vizibil rea, era neîndoios că ar fi curmat de la început orice putinţă de îndrăzneală urâtului negru şi urâtului lăptos, din faţa şi din stânga mea. Maimuţa dinainte-mi păru că ghiceşte ce se petrece în gându-mi şi avu parcă o mişcare speriată, o lucire în ochi, de groază.

Atunci trebuia s-o sfredelesc cu ochii mei... În clipa aceea am

avut în mână izbânda şi viitorul meu. O clipă, o singură clipă de răutate, de cruzime, şi totul ar fi fost salvat...

Dar atât de caraghioasă era schimonositura aceea a chipului cu pretenţii omeneşti că mila m-a doborât... Mila, teribila mantie invizibilă pe care groaznica fantomă ţi-o aruncă pe cap, îţi întunecă vederile şi-ţi amorţeşte orice mugur de virilitate.

I-am spus o vorbă blândă, o vorbă de nimic, da, îmi amintesc, i-am cerut oarecare deslușiri asupra modului cum trebuie sa trec în registre (cu toate că era aşa de uşor de înţeles acest lucru). Şi ea s-a grăbit sa-mi arate cu mare lux de amănunte şi a început, pe nesimţite, să mă descoase...

Când mi-am dat seama cât de departe am ajuns cu vorba (am surprins ochiul ei lucios şi scormonitor în gospodăria mică şi creştinească a mamei mele întotdeauna suferindă, în biroul vechi şi posomorât al întunecatului meu părinte, în curtea îngustă cu spuzenie de fraţi, de găini, de purcei, de câini şi de pisici de-a valma), m-am cutremurat de moarte. Am început îndată să răspund pieziş şi i-am aruncat o privire supărată. Pe urmă am tăcut încăpăţânat.

Era prea târziu. Urâtul râdea triumfător prin ochelarii cei groaznici şi râtişorul i se dilata şi se contracta satisfăcut pe figura mică de omuleţ ecuatorial. Râdea mut şi înainte, iar mie mi se părea ca-mi rânjeşte verdele mucegai de pe peretele percepţiei din orăşelul natal.

*

Pe senin, localul percepţiei fiscale a circumscripţiei a XXIX-a n-avea câtuşi de puţin înfăţişarea jilavă a percepţiei din orăşelul meu. Era o clădire veche, cu ziduri groase şi cu etaj. (La etaj locuiau domnul perceptor Vasilescu şi cu nepoata. „Chiar domnişoara cu care scrii dumneata la masă e nepoata domnului perceptor!“ m-a lămurit moş Mihalache, omul de serviciu al instituţiei şi toboşar la licitaţii.) Mi s-a părut curioasă lămurirea moşului, căci

la etaj observasem la venire ferestrele cu glastre de muşcate şi cu *brise-bise* curate de borangic.

Dar dacă localul începea să-mi inspire încredere cu zilele ce treceau, personalul, de la mătăhălosul domn Vasilescu şi până la nepoata-i crescută de-abia cât un picior de-al lui, întregul personal, compus din doisprezece funcţionari, bărbaţi şi femei, părea din cale-afară de curios. Era de neînţeles cum din tot Bucureştiul ăsta, cu femei atât de frumoase şi cu bărbaţi aşa de chipeşi, se adunase tocmai la percepţia circumscripţiei a XXIX-a figuri aşa de ciudate, fiecare cu câte-o meteahnă şi cu seamăn de animal.

Într-un rând, ridicând ochii deasupra hârtiilor mele, am descoperit acest lucru uimitor, privind mai atent la unul din ei. Speriat, am întors ochii la cel de alături, şi acesta mi-a întărit şi mai mult părerea. Şi astfel, din masă în masă, cap cu cap, am avut impresia lămurită că mă găsesc în mijlocul unei menajerii.

Mi-am amintit îndată de-o carte scumpă a copilăriei mele, *Le monde avant la création de l'homme*[1]. Ultimele file ale cărţii acesteia, ca o adeverire a cuprinsului ei, erau umplute de ilustraţii cu diferite fizionomii de capete omeneşti, puse alături de capetele diverselor animale cu care semănau leit. Astfel erau acolo: o figură energică, bărboasă şi cu plete (îmi pare chiar a autorului), semănând cu un leu, apoi alta cu un nas coroiat şi ascuţit, cu un ochi rotund mai mare şi cu altul mai mic, semănând cu un papagal. Erau pe urmă altele (aproape toate speciile), puse alături de om, şi ai fi putut jura că fiecare din indivizii arătaţi acolo au dăinuit vreme mai îndelungată, în generaţiile lor ancestrale, sub forma animalului respectiv. Tovarăşii mei de birou descindeau, deci, unul, hotărât, din cal (asemănarea lui cu preţiosul animal era cu mult mai izbitoare decât a exemplarului din cartea lui Flammarion[2]), un altul era berbec sadea, un al treilea cameleon (un

[1] *Lumea înainte de crearea omului* (fr.).

[2] *Camille Flammarion* (1842—1925), astronom francez, autor al unor lucrări de popularizare ştiinţifica, printre care se numără şi cartea citată.

tânăr palid cu nas mare şi ochi rotunzi ca monedele, o figură translucidă de ceară albă). Aveam apoi un mops, un iepure (când sta în lumină) sau şobolan (când sta în umbră), în sfârşit, unul cu lămurit aspect bovin (speţa totuşi n-aş fi putut-o preciza: bou, bivol sau bizon). Femeile erau: o raţă cu legănat greoi, un purcel şugubăţ, cu guiţat plăcut, şi un cocostârc — doamna cea lăptoasă —, când o priveai în profil, sau ştiucă, văzând-o din faţă. Strămoşii tovarăşei mele de masă sălăşluiseră într-o formă superioară, poate urangutan, în orice caz maimuţă.

În schimb, domnul perceptor era mai greu de definit; cu bucile acelea enorme ale feţei, cu bărbia revărsată şi presărată cu ţepi rari, cu nasul ridicându-se dintre ochii abia deschişi, pentru a se teşi mai jos, lăbărţându-se, ca să se piardă în stufăria mustăţilor cărunte, cu ţeasta ascuţită şi coperită cu stuh aspru, ca o colibă de sălbatic, în sfârşit: cu trupul acela lung şi enorm, despărţindu-se în picioare ca în alte două trupuri, îţi făcea impresia unui exemplar de mult dispărut din arborele regnului sau poate o alcătuire monstruoasă, o bizarerie a creaţiei, o dublă reptilă, cu organele centrale comune şi cu cele periferice îndoite, în felul fraţilor siamezi, raportându-l la genul omenesc. Îţi inspira părerea aceasta când sta pe scaun cu picioarele întinse mult pe sub birou, până aproape în masa vecină, sau când ploua şi era posomorât afară. Când se ridica în sus şi nu ploua afară, ai fi zis un proboscidian, tăiat în două mai încoa' de pântec; nasul teşit jos jurai că e o rădăcină de trompă, iar hainele cenuşii şi soioase şi pantalonii largi, cutaţi, cu tur de şalvari, îţi aminteau pielea crăpată în toate chipurile a elefantului.

Fără îndoială, ei nu puteau fi decât degeneraţii sub formă omenească ai unor neamuri care-şi avusese maximumul lor de strălucire fizică şi poate chiar intelectuală pe vremurile străbunului respectiv din întinsul regn de vertebrate, ce, rând pe rând, au stăpânit planeta.

În ziua când am făcut constatarea aceasta, abia revenit în

odăiţa mea, m-am şi repezit la oglinda punctată de găurele transparente, pe unde vechimea mâncase aliajul dedesubt şi m-am contemplat îndelung. Am deschis şi un tratat mic de zoologie, căci cu mine adusesem, din provincia unde jurasem că n-am să mă mai întorc, până şi cărţile de liceu. M-am comparat cu multă luare-aminte cu fiecare din chipurile cărţii, plină de planşe şi ilustraţii. Bucuria mea creştea necontenit cu cât vedeam că nici pe departe nu aduceam cu vreunul din ele. Hotărât lucru, eram un om adevărat! Hotărât lucru: neamul meu trecuse repede prin diferitele forme ancestrale, ca să se oprească şi să se dezvolte până la maximumul puterii şi frumuseţii sale în forma aceasta: om. Poate nu eu eram exemplarul din vârful culmii, dar în orice caz — şi cu atât mai bine — mă găseam în plină ascensiune.

Foarte mulţumit pentru neamul meu, îmi venea să strig de bucurie. Dacă întunecatul meu tată ar fi fost alături, l-aş fi sărutat — pentru întâia dată în viaţa mea de când mi-aduc aminte — şi cu multă tandreţe încă.

Fericit, cu mintea plină de culmi uriaşe, de vârfuri solitare, cu zăpezi eterne, cu sufletul plin de lumină, din ziua aceasta am păşit cu multă încredere prin odăile percepţiei fiscale a circumscripţiei a XXIX-a, iar pe mica schimonositură omenească, alături de care fusesem condamnat să lucrez în birou, o priveam de atunci întruna cu semeţ aer de biruitor!

*

Aveam ore de lucru dimineaţa şi după-amiază. Când venea „vărsarea“, şi se nimerise să vină tocmai acum, „biroul“ se prelungea mult după 7 seara şi uneori ţinea până la miezul nopţii. Atunci domnul şef se zăvora în cabinetul lui cu subşeful şi cu subalternii mai mari şi acolo aveau loc dezbateri nespus de violente. Când ieşeau cu toţii, păreau transfiguraţi, parcă scăpaţi de-a dreptul din peşterile strămoşeşti, şi ne măsurau — mai cu seamă pe mine — cu priviri oblice, bănuitoare. Iar după ce încasările

erau predate Administraţiei financiare, după ce calculele şi verificările se încheiaseră complet, eroii misterioasei operaţiuni fiscale terminau bilanţul cum trebuie, la domnul Nae „comersantul“ — cum i se spunea — cu vin bun, din colţul cel mai apropiat.

În cele vreo trei-patru zile — unicele într-o lună — care urmau acestei epoci, se mai putea sta de vorbă cu domnul perceptor, ba chiar glumi. (Ca omul după muncă spetitoare, îmi explicam eu această voioşie bizară.) Altfel, era „turc“, cum spunea singur. La 8 şi un minut dimineaţa, condica de prezenţă era ridicată; la 3 şi un minut, după-amiază, de asemenea. Nu admitea nici o scuză şi se desfăta straşnic când funcţionarul întârziat cu peste un minut rămânea încurcat în faţa „altarului“ gol. „Altarul“ era pupitrul de lângă uşă, pe care stătea „sfânta evanghelie“, adică registrul prezenţelor. Denumirile acestea erau cunoscute personalului percepţiei circumscripţiei a XXIX-a din vremuri imemoriale, totuşi şi acum, când le pronunţa, întregul personal însoţea cuvintele de-un soi de surâs sec, ca o înghiţitură, foarte accentuată mai ales la domnul şef. Desfătarea dumnealui se mai învedera şi prin desfacerea bucilor obrazului de frunte şi apariţia între straturile de carne afumată a doi sâmburi de măslină. În limbajul celor din birou, aceasta însemna că domnul şef „face ochi“, glumă care se repeta de asemenea de zeci de ani, producând aceeaşi satisfacţie şi aceeaşi ilaritate.

Când nu era de faţă nici domnul perceptor, nici nepoata lui, „statul său major“ denumea pe şef „tâlharul cel bătrân“. La rândul lui, domnul Vasilescu, când lipsea vreunul mai de seamă dintre sfetnicii săi, îl categorisea faţă de ceilalţi cu epitetul „pungaşul ăsta“, apoi completa, deschizând o gură de cetaceu, spre care arăta cu degetul: „Să mă scuipaţi colea dacă nu l-oi băga eu p-ăsta în puşcărie“. Pe feţele subalternilor apăreau atunci îndată vagi palori de culoarea pământului, de parcă s-ar fi îmbolnăvit cu toţii pe loc de ficat; însă îşi reveneau repede şi rânjeau atât de larg către şef, că acesta nu se putea opri să nu le spună: „Ei, ce vă chiorâţi

atât la mine? Credeţi că mă *spai?“* Pe urmă râdeau cu toţii, şi o împăcare generală avea loc la comersantul din colţ. S-ar fi putut zice că glumele acestea vulgare, cu tâlhari, puşcărie, scuipat şi spăiat, erau făcute anume ca să se spargă în prăvălia negustorului.

Totuşi, erau prea tari ca uneori o teamă vagă de un viitor şi mai teribil decât cel dominat de urât să nu-mi încropească simţirea. Gândiţi-vă, o singură greşeală de calcul în scripte şi... Doamne fereşte! Noroc că eram încă doar copist. Aveam toată vremea să scap din vizuina în care căzusem...

*

Toamna era încă frumoasă. Bruma da acoperişurilor aer de curăţenie şi eleganţă; parcă toate ar fi fost de sticlă mată. Grădinile locuinţelor îşi arătau prin grilajele de fier ultimele splendori; peste arbuştii mai plăpânzi se şi lăsase sacul călduros şi ocrotitor al grădinarilor. Contururile lucrurilor erau linii puternice; din pictorul acela în culori vii, tălmeşuite şi jucăuşe în arşiţa verii, Dumnezeu dădea acum mai multă luare-aminte desenului clar. Nu părăsise încă detot culoarea, dar zi cu zi negrul cu albul triumfau asupra galbenului pământiu, unica pastă ce se mai îndărătnicea să mai persiste.

Reliefurile se accentuau.

Cu toată apropierea odăiţei mele băieţeşti de birou, pe scurta porţiune de drum străbătută de patru ori pe zi întâlneam întruna revărsarea lumii „celeilalte“, a lumii din care trebuia neapărat să fac şi eu în curând parte.

De unde ieşeau atâtea femei frumoase, necontenit altele? Strada asta nu era locuită oare de aceiaşi oameni? Se schimbau aşa de repede, se primeneau necontenit, deveneau alţii dintr-o zi pe alta? Îţi venea să crezi în fantastic...

Era o lume care curgea veşnic, necontenit, nestatornic. Statornic nu era decât personalul cu tipar strămoşesc pe faţă a percepţiei circ. a XXIX-a... Asta la birou, iar acasă, proprietăreasa, o femeie

enorm de grasă, cu patru caturi de guşi, cu pieptănătura şerpuită de nenumărate vine cărunte şi totuşi cu un trandafir învolt înfipt necontenit în cocul încolăcit după o modă de mult uitată.

Un pustiu groaznic în mijlocul acestei eterne prefaceri. Tot drumul meu, fie că ducea la birou, fie că-l prelungeam în zile de sărbătoare pe străzi mai depărtate — uneori chiar mă hazardam până sub bolţile de tei ale Şoselei — nu era decât aceeaşi albie de nisip, peste care curgea vesel şi săltăreţ râul vieţii „celeilalte"!

În viaţa aceea trebuia să pătrund neapărat. Aceasta era unica „hotărâre" pe care o luam în fiecare dimineaţă, înainte de a mă da jos din pat. Obişnuisem să mă trezesc înainte de a se crăpa de ziuă, pentru ca să mi-o întăresc şi mai mult, sau, când mă trezeam uneori ceva mai târziu, pentru a controla dacă nu e cumva slăbită, dacă are nevoie de noi întăriri.

Şi hotărârea asta creştea.

O vedeam cum creşte din zi în zi, cum se ramifică şi se împleteşte, cum umple sufletul şi gândul ca un copăcel un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pământul din vadră, îi rupeam frunzele uscate şi ramurile galbene. Şi aşteptam să-i dea florile, floare cu floare, un buchet de fapte care să-mi încununeze începutul adevăratei vieţi, să gonească urâtul.

Planta asta, care se ramifica întruna şi lua proporţii de copac mare, era secretul şi mângâierea vieţii mele. La umbra ei trăiam o viaţă cu totul alta... O! ce departe mă simţeam de percepţia circumscripţiei a XXIX-a, de odăiţa mea, de proprietăreasa obeză şi chiar de perina pe care mi se odihnea capul, când contemplam, de pe ea, acea minunată aromitoare, magică plantă a spiritului meu. Câte flori, cât de frumoase şi de mirositoare! Pe crengile ei începură de la un timp să crească alte plante, şi mai fantastice şi mai ameţitoare; şi apoi, din acestea, altele. Se altoiau una pe alta, crescând, umplând seninul, înălţându-mă în parfumul nemaisimţit şi-n cântec de păsări spre culmi nebănuite...

Pierzându-mă în visul matinal al acestui năprasnic copac de

hotărâri şi visuri înflorate, întârziai în mai multe rânduri şi trebui să suport rânjetele celor cinci specii din biroul meu, precum şi glumele idioate ale domnului perceptor, pe care, fără îndoială, fu de neapărată nevoie să le subliniez cu propriul meu surâs de admiraţie.

Cum mi se puse în vedere, însă, că dacă recidivele se înmulţesc, e cu putinţă ca salariul meu modest să fie influenţat în mod invers proporţional, trebui ca în unele dimineţi să mă arunc din fugă chiar de la jumătatea minunatului copac şi să mă îmbrac cu graba soldatului pe care-l trezeşte trâmbiţa de atac, pentru a avea vreme să apuc condica.

Şi iată, nu peste mult, involuntar, mă trezii cocoţat pe ramurile gigantului arbore al imaginaţiei mele chiar în plină activitate de birou, pe când treceam în registre sau pregăteam corespondenţa, caligrafiind-o, după conceptele şefului. Lucrul ce mi se impunea în acest anost birou devenise aproape mecanic, aşa că nu pregetam să dau drumul imaginaţiei mele, aşa cum ai deschide unei păsări uşa coliviei. Şi îndată mă vedeam zburând din cracă în cracă, din floare în floare, ciripind de beţia dimineţii, a văzduhului deschis...

Până fusei chemat de domnul şef. Lucru nespus de ciudat: domnul şef dădea din mâini şi se înverşuna la mine ca un om fără măsură de necăjit. Şi cu toate astea, ochii domnului şef străluceau de bucurie şi de triumf.

— Cum ţi-ai permis să pui pe hârtia asta, în loc de numele ministrului... să pui „indescifrabil“? *Cin’* te-a învăţat? *Cin’?*

Erau nişte adrese ce se trimiteau, însoţite de copii după acte şi decizii ministeriale, unor contribuabili, încurcat răspuns al oficialităţii la nişte oferte tot aşa de încurcate, cu imobile, licitaţii, mai ştiu eu ce? pentru a se curma, pe cât am înţeles, un proces cu taxarea greşită a unei succesiuni. Sau cam aşa ceva, în sfârşit, o grozăvie întreagă.

— Indescifrabil, ai?... Domnul ministru indescifrabil... Dumnea-

ta ştii ce însemnează asta? Imediata punere a dumitale în disponibilitate, ca să nu zic altfel... Şi culmea, mai faci şi pe alţii să greşească...

Şi culmea, vorba dumnealui, îmi trânti în nas o hârtie la fel cu a mea, lucrată de micul maimuţoi.

Îmi fu ruşine să-i lămuresc că tocmai maimuţoiul mă încurcase. Căci în ajun arătasem nepoatei domnului perceptor una din hârtii şi-o întrebasem ce nume arată semnătura încâlcită de-acolo, pe care trebuia s-o reproduc în copie, însoţită de tradiţionalul semn: (ss). Era destul de natural, cred, să recurg la cunoştinţele tovarăşei mele de birou, mai veche ca mine în slujbă cu doi ani.

— Ce-are a face! se grăbise să-mi răspundă maimuţoiul. Scrie şi dumneata „indescifrabil". Aşa se scrie de obicei când nu se înţelege prea bine iscălitura.

— Bine, domnişoară, ştiu eu asta... dar aici e vorba de-un ministru.

— N-are nici o importanţă... uite la mine...

Şi, răsfoind teancul de copii, scoase tocmai pe aceea pe care mi-o arăta acum indignat domnul perceptor.

— Poftim, de doi ani, de când fac aşa...

Şi, liniştită, pusese dovada indiscutabilă la loc, printre hârtii...

...Cu toate astea, un ultim pic de mândrie mă împiedica să mărturisesc că a trebuit să mă adresez unui biet căpşor de maimuţă spre a mă dumeri într-o chestie aşa de simplă. Şi pe urmă, cum aş fi putut răspunde acestui furibund, care urla acum la mine, cu ochii scoşi:

— Dumneata... care vasăzică, îmi... îmi... îmi strici... care vasăzica, funcţionarii... După care, potolind brusc vocea, tentat de-o supremă curiozitate, pentru a dezgoli complet, parcă, halul de degradare în care mă găseam: dumneata, domnule, strigă, se vede că nici nu ştii cine-i ministru astăzi, mă rog...

Îndrăznii să ripostez cu o îngăimare ininteligibilă, însoţită de-un chip special de-a clătina capul, gest care-n consensul general al

vorbitorilor prin semne se traduce prin cuvintele: „Ce dracu, şi dumneata acum... prea mă crezi...“

Dar fie că domnul perceptor era needificat asupra acestui soi de limbaj, fie că (înspăimântat de ce-ar mai fi putut urma) modul cum mă servii de el fu ori prea imperceptibil, ori prea vrednic de milă, Domnia sa nu se lăsă până nu mă îngenunche definitiv:

— Ia uite, domnule... nemaipomenit... Cine e, domnule, ministru de finanţe acum?... Cum îl cheamă, domnule, pe actualul dumitale ministru?... Dar e ne-mai-po-me-nit...

Cine ştie... poate că aş fi putut să număr câţiva miniştri. Dar cine anume să fi fost la Finanţe... De...! mai înainte ştiam că fusese un ardelean, ba doi... iar acum, sub noul guvern... hm... mai încoa' ştiu bine că a avut loc o remaniere...

Deşi memoria mea lucra acum cu o înverşunare neobişnuită, tăcerea care se prelungea şi expresia de durere a feţei fură pentru domnul perceptor argumentul hotărâtor.

— Du-u-te, domnule! îmi spuse atunci, clătinând la rându-i din cap, desigur a pagubă, şi privindu-mă atât de compătimitor, că, fără să vreau, îmi fu şi mie milă de mine.

Căci în momentul acela până şi eu trebui să-i dau dreptate domnului şef. „Păi bine, domnule, să nu ştii dumneata cum îl cheamă pe propriul tău ministru?... Nici măcar atâta interes... Du-u-te, domne... du-u-te, domne...“

Îmi făcea o nespusă plăcere şi, curios, simţeam ca un fel de uşurare să-mi spun astfel singur, cu acelaşi ton şi cu aceeaşi mină pe care le avusese domnul şef când mă concediase:

„Du-u-te, domne...“

. . . . . .

Şi tată-meu, care-mi scrisese că dacă mă vor îndepărta din slujbă din vreo greşeală a mea, îmi taie şi pensioara şi nici acasă nu mă mai primeşte.

. . . . . .

Nu, nu, trebuie să iau măsuri drastice cu mine. Trebuie să mă scutur o dată... Trebuie să fac orice, ceva... dar să fac...

. . . . . .

Fără milă, creangă cu creangă, ramură cu ramură, am tăiat cu securea sarcasmului împestriţatul arbore al dorurilor şi gândurilor mele. Văzusem acum: nu hotărâri îmi trebuiau... ci fapte, orice fel de fapte. Fapte!

*

Într-una din seri, întreaga grămadă de carne, oase şi grăsime a proprietăresei se revărsă în patul meu, aşa cum trebuie să se reverse pe fundul furgonului, la abator, hrana pe-o zi a unui întreg regiment.

Gazda mea — de mult băgasem de seamă — mă primea cu zâmbet şi cochetării de mastodont. În găteala ei apăruseră mai multe panglicuţe ca de obicei, iar în cocul încolăcit ca acum treizeci de ani se răsfăţa, în locul trandafirului cu care o găsisem, un întreg buchet.

Ea se prefăcea că rămâne cu de lucru prin odaie la mine, şi nu arar, aşezându-mi obiectele de pe măsuţă, deşi, slavă Domnului! erau destul de aşezate, se întâmpla să mă atingă cu mâna sau să-şi şteargă întregul şold de coapsa mea.

Roşeala îmi aprindea îndată atunci, viu, obrajii, şi sfiiciunea îmi punea nod în gât, dar astea păreau că îndârjesc şi mai mult pe coana proprietăreasă.

Şi astfel, într-o bună zi, mi-am dat seama că mă găsesc în faţa „faptei“.

Lucrul acesta m-a emoţionat profund. Însă nu era timp de pierdut! Cu toate astea, înainte de-a schiţa primul gest... am meditat, desigur.

Dar ce deosebire între meditaţia de acum, rece, calmă, sumară, precisă, şi vaporosul copac de planuri şi de aranjamente suprapuse, ca podoabele bradului de sărbători. Cu ce nervi de oţel arun-

cam, vreasc nefolositor, orice complicaţie de scrupul, orice piedică de conştiinţă! Nu mă mai recunoşteam. Eram veritabilul cinic din romanele lui Balzac... Ce Balzac?! Eram autenticul fiu al trotuarului bucureştean!

Socoteala era simplă şi înfiorător de precisă:

Înainte de toate, porţiunea din salariul meu rezervată chiriei era asigurată. Fără îndoială, namila de carne avea cel puţin atâta bun-simţ ca să înţeleagă de la sine lucrul.

Acesta era deci punctul de plecare. Din el pornea zigzagul scurt al unui viitor doar de trei linii. (Totul era atât de simplu că se putea transpune grafic. Lungimea fiecărei linii însemna timpul necesar — după calculele mele, două, cel mult trei luni — pentru a pregăti modul de viaţă ce urma a fi parcurs de linia următoare.)

Ergo: °) neplata chiriei; °°) menajul în doi fără vreo contribuţie din parte-mi; °°°) — când tinereţea mea avea să devină complet indispensabilă nevricalelor cvadragenarei, părăsirea percepţiei (mai încape îndoială?) şi luarea din scurt a studiilor. Iar la urmă: punctul de ajungere, apoteoza: licenţa în drept şi piciorul în dosul amatoarei de carne crudă. (Îmi plăcea mult, la facerea acestor calcule, să-mi reamintesc calităţile juvenile ce ofeream în schimb; credeam atunci că mă văd şi mai cinic decât mă închipuiam, deşi, poate, nu era decât nevoia conştiinţei ofensate de a valorifica preţul plănuitelor josnicii.)

Gândul mergea şi mai departe chiar; el compunea şi o scrisoare despotului autor al zilelor mele, cu arătarea demnă şi cuviincioasă, însă fermă, că mă pot dispensa pentru totdeauna de oblăduirea-i calică. Aceasta în urma ultimei lui scrisori, prin care eram ameninţat din nou cu tăierea micii pensioare de-acasă în cazul când — „e lucru notoriu în târg“ (târgul meu de origine) — voi continua să ocolesc universitatea. (Dumnezeule, omul ăsta imposibil nu poate şti, şi cu siguranţă nu se va putea convinge niciodată, cum se încruntă domnul şef doar că-i pomeneşti de universitate şi cum îţi scoate ochii a doua zi, după ce de-abia ţi-a dat

voie un ceas în ajun.) Dealtfel, în privinţa tatălui meu, mai rău, desigur, decât unul vitreg când era vorba să recunoască dreptul la libertate al vârstei mele, gându-mi pregătea şi alte răzbunări, la fel de demne şi de cuviincioase. Însă pentru că gândul, de-abia înmugurit, începea să crească deodată, zănatic, altoind din nou crengi sterpe pe cele trei braţe ale cumplitului zigzag, securea intră din nou în funcţiune.

Dealtminteri, orice prisos de imaginaţie căzu jertfă descătuşării de urât ce avu loc în patul meu după căderea proprietăresei — mai degrabă după căderea mea — într-o seară din luna nouă şi cu crai nou apucând pe cer. Într-un noroc!

Căderea în purgatoriu: cum voi şti sa suport scrâşnirea dinţilor şi tăişul flăcărilor, aşa voi putea să birui.

. . . . . .

Şi mă purtai de minune.

. . . . . .

Ce pot să mai spun? Cât mai fură trei zile până la venirea câştigului următor, coana Măndica, precum îi zicea, îşi reluă odaia ei de dormit. O revazui de-abia în ziua plăţii: coana Măndica nu semăna nici pe departe cu cea de pâna acum. Parcă între noi nu fusese de când lumea nimic altceva decât un simplu contract verbal de locaţie.

— Când iei leafa, *maică?* Fă cum oi şti, şi mâine s-o aduci. Că (aici oftă o dată) dacă n-ar fi chiria asta, nu ştiu, zău, cum aş mai scoate-o la capăt (aici oftă de două ori).

A doua zi bătu discret la usă.

— Intră!

Ea începu să deretice p-ici, pe-colea, ca-n primele zile ale construcţiei zigzagului meu de fier. Atunci, cu inima strânsă cât un pumn de copil, dădui lovitura supremă:

— Vrei chiria?

— Da, maică, da... că daca n-ar fi...

— Uite chiria! strigai, apucând-o deznădăjduit în braţe şi, cu

sufletul pe buze, potopind-o de sărutări pe guşa cu patru caturi... Uite chiria...

Mă respinse dintr-un brânci. Şi ce-mi auziră urechile mele!...

Trebuie să fi fost galben ca un mort când îi dădui banii. Şi trebuie să fi tremurat ca o vargă când îi şuierai în ureche, împingând-o afară:

— Aici nu mai calci decât în lipsa mea, când faci curăţenie...

Ea a ieşit pe uşă, dar a revenit la fereastra, pe care tocmai apucasem s-o deschid pentru a goni mirosul fad al apei cu miresme ieftine cu care-mi stropea odaia de-o lună încoace.

— ...şi să ştii (ţinu să-mi strige cu orice preţ, în auzul vecinilor) ...oricând poţi pleca... mie nu-mi trebuie chiriaşi d-ăştia... eu altfel de lume am apucat până acum... eu sunt femeie cinstită... eu nu sunt d-alea, ai înţeles?... Plata pe două săptămâni înainte, şi paşuşul... scurt... Aha... cu mine nu merge...

Două luni după aceea ne-am perindat amândoi prin cameră, ea ziua, eu noaptea. În cele din urmă a trebuit să-i bat la uşă, cu o cutioară de bomboane în mână. I-am dăruit-o galant şi-a trebuit o desfăşurare metodică de curtoazie şi îndrăzneli ca s-o învinge din nou. Ce să spun? Era pentru mine o nouă obişnuinţă, de care nu mai puteam să mă lipsesc... Ajunsesem, chipurile, să pierd iarăşi noapte cu noapte ca să văd cum creşte aievea copacul nemărginit al mirajelor în pustiu.

Iar seara, când fu să-şi uşureze şiretul fustei, dând spaţiu liber maldărului de grăsime, mi-a pus din nou, ca un sclipiş de stilet între ochi, neînduplecatul imperativ:

— Însă chiria trebuie plătită la fiecare cincisprezece ale lunii. Să ştii că nu mai admit întârzieri.

Înainte de a mă îngropa definitiv în mormântul de cărnuri, îi văzui ochii cum se rostogoliră şireţi şi batjocoritori spre lumânarea ce trebuia stinsă. Cum semănară în clipa aceea cu ai maimuţoiului de la percepţie!...

Ochii urâtului...

*

Potopul începuse de cinci zile. Ploaia răpăia în ferestre cu atâta tărie şi atât de abundentă, că o vedeai găleţi-găleţi izbind geamurile, pentru a se scurge în şuvoaie murdare pe prichici, în jos. Pretutindeni răsuna zgomotul de cascadă, pretutindeni domnea întunericul. Corabia lui Noe aluneca tristă, cu odăile luminate în timpul zilei, pe oceanul mâniei dumnezeieşti.

Din chiar dimineaţa de-a doua, umezeala străpunsese pereţii, şi acum creştea văzând cu ochii spre tavan. Aproape de podea, culoarea verde a mucegaiului începea să arate rânjetul pustiului. Nava biblică semăna cu percepţia bătrânului meu orăşel. Animalele rumegau îngândurate măruntele lor socoteli; capete aplecate pe registre păreau aplecate peste iesle. Tăceau. Şi eu tăceam, cu inima cât un ou de furnică, pe adresele mele monotone ca şi vaierul de-afară.

O frică de moarte îmi cucerea pe încetul mădularele, ca gangrena umezelii pereţii. Nici nu îndrăzneam să ridic ochii spre micul maimuţoi din faţă. Căci mai de dimineaţă, când îi ridicasem fără să gândesc, un şir de dinţi mici şi ascuţiţi mi se deschiseseră răi în luminile privirii, şi doi ochi se lăbărţaseră teribil, clătinându-se înăuntrul ochelarilor uriaşi.

Aşteptam îngrozit.

Percepţia circumscripţiei a XXIX-a nu mai exista. Prea era urâtă şi groaznică pentru a nu fi decât o imagine şi-un vis. Un vis urât, în pătucul bătrânesc de-acasă înainte de a pleca spre oraşul *acela* mare şi îngrozitor. O, dacă mă voi deştepta, nu voi mai pleca, nu voi mai pleca...

Aşteptam îngrozit...

Îndată, toată menajeria asta trebuia să necheze, să mugească, să behăie, să chelălăie. Maimuţoiul din faţă-mi să urle, şi trupul de plesiozaur al domnului şef să plesnească din cele doua cozi, prefăcute în picioare.

Doamne-Dumnezeule, unde m-ai adus? Ah, iată! A început purcelul... Mi se adresează mie, desigur. Mă prefac că n-aud. M-am adâncit cu totul în registre. Purcelul plecă supărat. Guiţăitul s-a transformat în grohăit:

— Da' ce, nu mai auzi?

Şi atunci hohotul se ridică. E un iad întreg. Auzi cum plânge cornutul cel mare, cum se repede berbecul, cum măcăie raţa!...

Doamne, de ce nu i-am răspuns purcelului? Trebuie să faci pe voie tuturor în lumea asta de vrăjitorii... Uite că se întoarce purcelul...

— Mie v-aţi adresat, madam Georgescu?... Zău că nu v-am auzit... De-aţi şti cât de departe mă gândeam...

Priveam drept în râtişorul alb de purcel de lapte, fricos, să nu se amestece în vorbă maimuţoiul de alături.

— Da... v-am văzut eu că aveţi o natură de poet... glumi şăgalnic madam Georgescu, satisfăcută.

Iar menajeria, crezând c-a făcut o glumă, se porni iarăşi să zguduie corabia. Se auziră paşii domnului perceptor. Madam Georgescu fugi în biroul ei de alături, cu uşile căscate. Nemişcare generală... Doar tălpile lătăreţe plesneau podelele roase, ca cozile de reptilă... Afară bubuia urgia Domnului...

Ridicai doar un singur ochi de pe adrese. Pe domnul perceptor nu-l vedem decât de la mijloc în jos. Picioarele lui groase, cât stâlpul de coloane, în pantaloni largi, cu turul jos, păreau acum trupuri de cetaceu, sfârşite în vârfuri de ghete fără talpă şi ascuţite ca aripioare din coada morunului... La mesele celelalte, capul de cocostârc al doamnei Popescu părea că ciuguleşte din maşina de scris; capul de cal al ajutorului domnului perceptor chiar sforăia zdravăn, ca un armăsar în apropierea lupului (un tic care nu mai lăsa nici o îndoială asupra originii domnului subşef). Mopsul lucra cu gura deschisă, lăsând să se vadă totdeauna şirul de dinţi dedesubt, iar iepurele mustăcea întruna. Prin uşile date de perete, simţeam pe ceilalţi, fiecare la masa lui, cu mutra lui, care mai

izbitoare decât alta în asemănarea cu specimenul strămoşesc. Închipuiţi-vă corabia lui Noe, cu exemplarele faunei terestre, pe care plesiozaurul, hărăzit să rămână dincolo de bariera veacurilor, o atacă, aruncă pe alesul lui Dumnezeu în valuri şi întoarce vremurile spre bezna începutului. Toate animalele tremură, chiar şi eu, unic exemplar al speciei mele, păstrat de uzurpator ca obiect de ironie.

Uriaşa formă şi-a oprit de mult carapacea lângă masa mea. Pare că mă examinează cu atenţie. Literele şi cifrele, deşi scrise de mine, îmi joacă pe dinainte. Abia se smulg din vârful tocului şi încep să se învârtească parcă, [ar fi] inelele fumului de ţigară, unele încet, altele repede, şi din ce în ce mai repede, în circumvoluţii de adevărat fior. Rămăşiţa izbânditoare a erei secundare mă fixează întruna. Îmi închipui ochii aceia crăpaţi de straturile de grăsime, ca două botişoare de cârtiţe ieşite la pândă, seara, din dealul complicatelor galerii ale muşuroiului.

Vorbeşte. A spus ceva... Un cuvânt... Mai multe... Spune încă... Nu pricep nimic... N-am auzit... dar a vorbit cu grai de duh sfânt...

Reptilă cu duh sfânt !...

Dumnezeule, vorbeşte iarăşi, sau poate repetă:

— Ce pereche potrivită!...

Potrivită? Pereche? Adică eu... şi... şi... cu maimuţoiul, nepoată-sa...

Tăcere ameninţătoare. Apoi îndată întreg biroul bubuie de râs. O, nu e râsul care ar trebui, râsul a bătaie de joc, râsul aprig şi sănătos, ca fierul înroşit, care să ucidă vătămătura din rădăcini. E râsul acela josnic al birourilor, râsul târâtor şi umilit, ipocrit şi forţat. Ascult cum îl întind cu toţii ca pe-un elastic, cum îl apucă unul de la altul, încurajându-se pe rând. Menajeria e în răget. Presimt pe cei din despărţiturile vecine înfundând uşile; râsul creşte şi prinde putere tot mai mare, e asmuţitor; simt toţi ochii

îndreptaţi spre mine, simt pe vecina din faţă făcând cochetării de june cimpanzeu, simt ochii de pasăre dându-se peste cap pe sub lupele uriaşe.

Ah, domnul şef dă semne de nerăbdare. Una din cozile de morun a plesnit din nou pe podeaua nevopsită, bulburoşată de noduri. Tăcerea s-a lăsat încordată. E parcă în clipa pronunţării unei sentinţe sumare de moarte solului care nu ştie răspunde graţiei suverane. Nu pot să mai îndur săgeţile fluide, care mă sfârtecă.

Ridic ochii înspăimântat... şi vad atâtea capete de animale gata să mă sfâşie, să mă împungă; plesiozaurul e atât de uriaş, că ar putea să mă înghită dintr-o dată.

Zâmbesc... un zâmbet umilit, fără culoare. Trebuie să am exact expresia supusă şi slugarnică a câinelui bătut.

Zâmbetul meu s-a desfăşurat ca un curcubeu deasupra talazurilor de ură ce curg din atâţia ochi. Un tumult de veselie îmi primeşte răspunsul.

Gura domnului perceptor se întinde de satisfacţie până sub urechi, ca o semilună răsturnată. Faţa maimuţoiului, pe care nu îndrăznesc să-l privesc decât cu coada ochiului, e în extaz, un extaz care, prin ochelari, dinafară înăuntru, pare monstruos.

În sfârşit: rumoarea s-a potolit.

Domnul şef se îndreaptă spre biroul său, cu siguranţa de călcătură a vrăşmaşului care şi-a lăsat în urmă victima nemişcată pentru totdeauna.

Nu mă uit la maimuţoi; mă simt capabil de gesturi nesocotite. Gem numai în adâncul sufletului.

Afară furtuna îmi ţine hangul. Pe geamuri, găleţile potopului se reped îndârjite, pentru a se scurge necurmat pe sticlă, în pâraie murdare, pline de mâl. Corabia trosneşte din încheieturi şi pluteşte întruna pe marea urâtului. Nicăieri nici cea mai neînsemnată amurgire de înseninare pe cerul sur ca părul de lup.

II

De mult s-a împlinit anul de când am venit în Bucureşti. Ameninţarea tatălui meu s-a realizat: pensioara mi-a fost tăiată; ...“sunt informat, *domnule,* că nu te-ai prezentat nici la examenul din iunie, nici la cel din toamnă. Că nu te-ai prezentat în iunie, treacă-meargă, mi-am zis. E, l-o fi amânat şi el pentru la toamnă! Şi toamna, ia zilnic gazeta, citeşte-o de sus până jos. Până văd publicaţia cu reuşiţii. Ia să văd, zic, procopseala lui fiu-meu. Şi citesc tot nume de băieţi de treabă. Numele nemernicilor lipseau. Iar mai pe urmă aflu că nici n-ai dat pe-acolo. Crezi dumneata că eu n-am oamenii mei care să mă ţină în curent cu viaţa dumitale? Ei bine, pentru haimanale n-am parale!“

Am crezut că-i vorba tot de-o simplă ameninţare. Dar de două luni văd că tata nu glumeşte...

Sunt grozav de strâmtorat: coana gazdă mârâie. Iată însă un lucru neaşteptat: în această restrişte sufletească şi materială, zâmbetul cu care mă priveşte domnul şef se coboară asupră-mi ca porumbelul mântuirii. Domnul şef m-a anunţat c-a făcut raport de mărirea lefii, pe care însă nu l-a trimis încă.

Chiar ţine să-mi repete, două-trei zile mai apoi şi chiar peste o săptămână de la facerea raportului, că nu l-a trimis încă. Hm, ce aşteaptă domnul şef?

*

Domnişoara Vasilescu constată c-am slăbit mult în ultimul timp. Într-adevăr, simt o oboseală care-mi sleieşte tot corpul. Menajul cu proprietăreasa, pe care, iată, sunt atâtea luni de când l-am inaugurat, nu merge deloc. Mă costă scump şi nu mănânc totdeauna după foamea mea. Am impresia că madam Frosa[1] care faţă de vecini se comportă acum ca o soţie în regulă, pune bani deoparte. Cum vine luna, îmi acaparează toată leafa; abia îmi mai întoarce

[1] Până aici personajul apare sub numele de Mândica.

şi mie, după aprige discuţii, câte un leu-doi, pentru covrigul matinal de la simigiul care-şi plimbă în fiecare dimineaţă bufetul ambulant prin biroul nostru.

Cu toată frenezia ei nocturnă, cu toată gelozia cicălitoare cu care mă ameţeşte şi cu toată revărsarea sânilor, care, când e încorsetată, pare o enormă cocoaşă crescută în piept, a început să-mi displacă. Firele albe din păr i s-au înmulţit, căci devin pe zi ce trece vizibile; picioarele îi sunt din cale-afară de groase, şi dacă ele mai trezesc un interes tot mai slab în intimitate, când sunt încălţate şi lăsate vederilor din rochia pe care şi-a scurtat-o după cerinţele modei celei noi, par înfiorătoare. Moliciunea de puf a cărnii abundente, care la început părea un deliciu, mi se pare acum fadă şi chiar mă scârbeşte.

Semn bun. Încep să reacţionez. (Şi asta mă bucură din cale-afară.) Într-o noapte chiar i-am întors şi spatele tocmai când se pregătea să-mi servească mângâierile ei anoste.

Zadarnic a protestat, zadarnic s-a zbătut să mă atragă. Am izbit-o cu piciorul în pântecul flasc atât de puternic, că a plecat, jurându-se pe ochii (pentru ea, cel mai teribil blestem) care-i lăcrimau că nu va mai intra niciodată în patul meu. Am pufnit de râs. Nici nu-mi mai trebuie. Pur şi simplu îmi face greaţă. Reacţionez, reacţionez...

Căci zilele trecute am surprins, în sfârşit, unicii sâni virginali din percepţia fiscală a circ. a XXIX-a. Mi-au rămas încă în ochi, mici şi tari ca două jumătăţi de portocală... I-am surprins când maimuţoiul s-a aplecat mai mult decât trebuia.

O, sânii aceia... am mai văzut eu destui sâni, dar aşa de tari, că până şi raza ochiului să se frângă într-înşii, de când sunt nu mi-a fost dat să vad! Cu adevărat că în ziua de azi trebuie să întorci ochii spre fetele pocite, dacă ţi-i aminte să mai întâlneşti curăţenia feciorelnică de odinioară.

Dealtminteri, de câteva zile mă uit şi nu-mi vine să cred. S-a mai îngrăşat oare sau ochiul meu vede mai drept?

Domnişoara Vasilescu nu mai e aceeaşi, dar aproape deloc nu mai e aceeaşi! Pielea nu-i mai e nici vânătă, nici neagră, ea are acea arzătoare culoare închisă a sudului şi ochii nu-i mai par aşa de mici fară ochelari şi nici aşa de neobişnuit de mari prin ochelari. Iar ochelari cu cârlige poartă numai la birou; pe stradă-şi pune ochelari frumoşi, fără ramă şi cu căluşul de aur. Am cercetat-o apoi pe furiş în mai multe rânduri, fără păreri dinainte plăsmuite: piciorul i-e mic, glezna subţire, iar pulpa destul de plină. Să vorbim drept: nu sunt astea atributele unui frumos picior? Nasul nu-i aşa de turtit, e un fel de nas în vânt, ca al rusoaicelor, în orice caz, mai firesc decât enorma pătlăgea vânătă — formă şi culoare — de pe figura coanei Frosa.

*

Iar într-un rând băgai de seamă că, în lipsa domnului şef, funcţionarii ceilalţi îndrăzneau să-l ia în vârful şfichiului chiar faţă de mine. Desigur, nu întindeau gluma prea mult, căci nesiguranţa şi neîncrederea încă domneau între noi.

Crezui mai întâi într-o cursă. Dar ei prinseră şi mai mult curaj, văzând că nici nu iau apărarea şefului, nici nu mă grăbesc să-i dau raportul.

Însă nimic nu scăpă dintre dinţii mei. Aceasta fu bucuria mea cea mai mare: puteam deci să-mi ascund plăcerea zeflemelei, pentru ca pe urmă s-o rod numai eu singur pe de-a-ntregul, ca pe un os tare un câine încercat. Mă socoteam deci stăpân pe cea mai mare înţelepciune. Şi priveam cu milă pe nenorociţii ce mi se dau pe mână unul după altul, de dragul unei glume sau răutăţi naive, încurcându-se fiecare — când, speriat de propria-i vorbă, vrea s-o dreagă — tot mai mult în lanţul pe care în orice moment l-aş fi putut strânge.

Bietele fiare! Ei nu erau de fapt decât nişte simpli oameni. Vai, nişte bieţi sărmani oameni!

De unde putusem oare scoate asemănările acelea bizare cu

reminiscenţele de la cursul de istorie naturală? Doamne, şi acum îmi vine să *râd* când îmi amintesc!...

Nu mai văd nici plesiozauri, nici balauri, nici balene, nici moluşte ori alte jivine marine sau terestre; nu mai văd în căpăţâna calului uitat dinaintea comerciantului din colţ, trăgând singur hodoroaşca pentru a face loc tramvaiului, pe domnul Mache de la „casă“ şi nici în profilul doamnei Popescu, cocostârcul care ciuguleşte în maşina de scris. Nenea Mache e nenea Mache, bătrâior, morocănos şi gata să se ia la colţi cu depunătorii (înainte, când îl vedeam că-i ţine atâta amar de vreme la ghişeu, mi se părea ca-şi răzbună pe stăpânul hodoroaştei), însă bun de glume nevoie mare la câteva pahare, iar madam Popescu e madam Popescu, femeie necăjită, turnând la fiecare zece luni câte-un nou copil, pe care-l alăptează singură.

Iar domnul şef, la urma urmei, are şi el o nepoată! Ce e „urât“ în stăruinţa lui de-a o căpătui cât mai bine... Uneori mi-e milă de el şi-mi pare rău că-mi bat joc de dânsul în ascunsul gândului. El nu-i părintele fetei, ci numai un unchi, după tată, fără copii... Şi câtă deosebire între el, unul, şi noi; tată-meu, care mă pedepseşte cu tăcere de aproape doi ani, eu, care mă încăpăţânez încă să nu-i cer iertare.

Iată, gândul ăsta mă face să mă las încurcat în micile laţuri ce domnişoara Vasilescu mi le întinde cu instinctul ei feminin, subtilă plasă de păianjen, pe care, la cea dintâi mişcare, aş preface-o în neant.

Nu mai ocolesc ca până acum, cu abile pretexte, invitaţia domnului perceptor de a lua masa din când în când cu dânsul. (Namila de-acasă se bucură de economie; când i-am făcut cunoscut că e şi o domnişoară la mijloc, a întors, plictisită, vorba.) Domnişoara Vasilescu — domnul perceptor e văduv — [se] dovedeşte o rară gospodină. Grija de a mă îndopa cu mâncări peste mâncări, lista încărcată şi compusă după cum crede ca mi-a ghicit preferinţele la început îmi place, pe urmă mă revoltă. Dar mă biruie aroma

bucatelor şi buchetul vinului, pe care în circumscripţie, în afară de cei cu stare, numai perceptorul şi poate şi comisarul îl au aşa de bun.

Şi trebuie să simt atunci, alături de mine, dragostea fără prihană şi fără măsură; ştiu că la un semn al meu ea s-ar preface într-o bucurie nemărginită, o adevărată beţie de fericire, un avânt de recunoştinţă care s-ar dilata până-n hotarele morţii, aşa cum acele stranii şi rătăcitoare steluţe aproape invizibile, electrizate de vecinătatea soarelui, îşi aruncă, într-o izbucnire de fericire, mii şi mii de kilometri în urmă fantastica eflorescenţă de pară. Şi mai ştiu că dincolo de zidurile acestea tălăzuieşte oceanul groaznic al vieţii fără odihnă; al nepătrunsului zilei de mâine, al râsului spasmodic şi desfrânat al ochiului, enormului ochi hain pândind dintre straturi de fard, al răutăţii fără margini, ascunsă de trăsăturile frumuseţii nemărginite.

Doamne, unde-i atunci urâtul? E lângă mine, la masă, sau acolo, în tumultul ce se aude greu ca huruitul de camioane sau strident ca ţipătul băşicilor de automobil?

Domnul perceptor ne-a lăsat singuri... îmi simt mâna atinsă de o piele moale şi umedă... o cunosc şi mă cutremur... şi nu îndrăznesc să mi-o trag înapoi, căci afară e urletul prigoanei fără sfârşit. Aşa trebuie să mugească, să bubuie, să ţipe vânturile fără hodină ale iadului...

*

Într-adevăr, acum mi-e cu neputinţă să ghicesc unde s-a ascuns jivina, de unde mă pândeşte cu ochii ei de diavol împeliţat.

Strada noastră a trecut prin fiorii unei întâmplari puţin obişnuite. O doamnă a fugit de la bărbatul ei, din palatul de pe Calea Victoriei (eu nu-mi amintesc să-l fi văzut, colegii de birou însă m-asigură că e ceva cu totul măreţ: „Să vezi dumneata — îmi întăresc ei convingerea — afară ca afară, dar înăuntru ce trebuie să fie“), şi s-a refugiat la părinţii ei, la noi în mahala. Casa bătrânilor — ceva mai la vale de percepţie — e, cum îi şade şi

bine, o casă bătrânească. Are porţi mari de fier, cu ostreţe dese, are coperiş de ardezie veche, pe care a crescut muşchi verde, însă pare o locuinţă de oameni straşnic de cuprinşi, judecând după mărimea ei, după trăsurile de modă veche, cu cai de culoarea murei, ale stăpânului (despre care se spune că nu vrea să pună piciorul în automobil) şi după şiragul lung de trăsuri şi maşini elegante câte trag la scara cu lei de piatră mucegăită şi cu felinare răsfrânte în trei braţe când sunt zile de primire.

Cum spun, fata oamenilor ăstora, pe care eu nu i-am văzut fiindcă de-abia dacă ies, a fugit de la bărbat şi s-a refugiat la dânşii. Poveste veche! Poate din simple fasoane muiereşti, poate din vreo neînţelegere, poate din gelozie, cine ştie! Soţul ei a rămas cu palatul lui măreţ, care pe dinafară o fi cum o fi, însă înăuntru ce trebuie să fie! În sfârşit, o daraveră boierească!

Noi, ceilalţi, umili funcţionari ai circ. a XXIX-a, poate nici n-am fi aflat de ea dacă bărbatul n-ar fi venit după-amiază, ca tot bărbatul, de sus sau de jos, să-şi ridice nevasta.

Şi-a oprit maşina mare şi albastră, ca haina marinarilor, dinaintea casei vechi, boiereşti; iar maşinistul — cum se cuvenea faţă cu un boier ca dânsul — s-a coborât şi a sunat. Dar nimeni n-a venit să deschidă. (Mahalaua s-a strâns mai pe urmă, însă ea dovedea că ştie de-a fir-a-păr, încă de cu dimineaţă, toate mărunţişurile astea.)

Domnul a sărit atunci din maşină, s-a apropiat de poartă; a zguduit, a bătut, a strigat. Degeaba!

A îndemnat pe maşinist să sară peste grilajul înalt de fier şi maşinistul, îndemânatic, s-a şi căţărat pe lungile gratii; într-o clipă a fost deasupra printre auritele săgeţi ascuţite. Când să coboare, câini mari şi răi au sărit turbaţi la dânsul. Încolo, ţipenie de om.

Mai chemând pe unul, mai ameninţând pe altul, maşinistul i-a domolit şi-a ajuns cu bine la portalul cu geamlâc cât un perete de odaie, cu lei şi cu felinare; a sunat, a zguduit, a strigat! Nimic. Nimic. Boierul i-a făcut semn să ocolească prin dos; şi peste puţin

iar s-au auzit bocănituri, zguduiri, strigăte, mârâituri şi lătrături. Maşinistul a revenit, dând din umeri.

Atunci s-a necăjit domnul, şi-a scos mănuşile şi a apucat voiniceşte drevele de fier. (Lumea se strânsese ca la urs, poliţia era toată în păr, dar cine îndrăznea să se amestece; se spunea că oamenii ăştia stau cu vodă la masă şi chiar se trag din neamuri de voievozi.)

N-apucă boierul să atingă vârfurile aurite, că din casa cea mută apare un slujitor. Boierul sare jos, înapoi, şi strigă, nepăsător de lumea strânsă, strigă înăbuşit de mânia straşnică, boierească:

— Deschide!

Slujitorul parcă dă a râde, însă când se apropie mai bine, îngălbeneşte.

— Pentru ce n-ai venit când am chemat?

— Poruncă de la boierul!

— Deschide numaidecât!

— Nu putem; poruncă de la boierul! A spus că în lipsa dumnealor...

— Ce lipsă, măi tâlharule, ce tot îndrugi aci?

— Aşa e porunca, boierule, au plecat de dimineaţă la moşie...

— Măi, să nu minţi, că... te... (Şi aici pesemne boierul închipui un chin din cele mai groaznice, cu care boierii căzneau înainte pe slujitorii păcătoşi, căci nu completă ameninţarea, dar ochii lui luciră de cea mal amarnică răutate.) Deschide, să vedem...

— Nu putem, boierule.

— Înşfacă-l! strigă la maşinist.

— Puteţi să mă şi legaţi, boierule, dar mai mult de odaia mea şi-a slugilor n-aveţi să vedeţi. E încuiat pestetot, şi cheile sunt la dumnealor. Iar dacă dumneavoastră tot nu vreţi să credeţi... mi-au poruncit... (Aci tăcu, întorcând ochii spre comisar, iar ca la un semn, atunci, poliţia toată, care pe unde se găsi, făcu un pas înainte.)

Boierul măsură crunt pe comisar, îşi privi mănuşile, pe urmă lumea adunată şi mută, pe care de-abia acum păru că o observă.

— *La care* moşie au plecat?

— N-a spus.

— Cum, imbecilule! Scrisorile unde ţi-au lăsat sa le trimiţi?

— A poruncit să le opresc aci...

Boierul cel tânăr a şovăit. N-a mai spus un cuvânt, s-a urcat în maşina care s-a lăsat înspre dânsul, parcă să-l primească mai bine. Maşinistul a sărit peste poartă şi maşina a pornit. Iar casa veche a rămas pustie câteva zile, cu ferestrele oblonite de perdele grele.

Dar nu s-a împlinit săptămâna şi boierul cel tânăr a revenit cu maşina lui albastră, care nu făcea nici cel mai mic zgomot, de parcă plutea. De astă dată maşina era prăfuită şi stropită de noroi uscat şi în faţă avea trei maşinişti. Cum au oprit, au sărit toţi trei peste poartă, au dispărut în dosul casei, s-au dat iar la iveală. Au vorbit cu boierul tânăr printre gratii şi apoi iar s-au dus şi iar s-au întors. Şi de câte ori se întorceau, dau din umeri a pagubă. În cele din urmă, la un semn al boierului, au sărit înapoi, au intrat în maşină; boierul a mai făcut un semn şi maşina a pornit. Fără dânsul. El a luat-o pe jos. Iar când mulţimea s-a împrăştiat, a revenit şi a început sa se plimbe agale prin faţa casei închisă de-a pururi pentru dânsul. Spun cei care l-au văzut în clipele acelea că era tare întunecat şi de multe ori picioarele o luau în zigzag pe trotuarul pe care-l bătea în neştire.

Către seară tocmai ieşeam cu toţii de la serviciu; a scos din buzunar un revolver mic şi turtit, uite, parcă-l văd, şi acolo, la douăzeci de paşi de noi, s-a împuşcat în tâmplă.

Şi-a fost atunci vâlvă mare. Nu mai tăceau gazetele, şi lume din cele margini ale oraşului venea pâlcuri-pâlcuri, să vadă unde s-a petrecut întâmplarea.

Pe urmă, când s-a potolit tot focul...

Eu veneam iarăşi de la birou; arunca soarele, apunând, ca dintr-un aghiazmatar, numai boabele de rubin peste toţi şi peste toate; m-a oprit, lângă poarta cu săgeţi, trompa unui automobil care trebuia să iasă. Am văzut atunci, pe pernele de piele verzuie, pe femeia aceea, care săvârşise o viaţă omenească; stătea nemişcată,

cum stătuse poate şi *atunci* pe divanul ei moale, încărcat de preşuri şi perinuţe, căscând de plictiseală că nu se mai termină odată!

Sau cine ştie, poate atunci doar ochii de păcură străpunseseră perdelele grele cu razele de ură! Ce negru grozav şi scânteietor în ochii aceia! Ce minune de frumuseţe şi câtă beţie de sine, câtă fericire negrăită, câtă izbândă, câtă mândrie şi totuşi ce împăcată seninătate în chipul acela de Dumnezeu şi de Drac! Eu n-am văzut, desigur, dar aşa trebuie să fie chipul eroului dus în triumf...

Doamne, cu câtă bunăvoinţă m-a privit; Doamne, cum m-au pătruns de sus până jos razele negre... A trecut împărţind acelaşi zâmbet de triumf şi aceiaşi neînţeleşi fiori asupra tuturor, boabe de soare negru, aşa cum soarele stropea cu sânge lumea asta fără înţeles.

Am auzit pe urmă că boierul care se împuşcase era plin de bogăţie şi de frumuseţe, nu mai găsea pereche (eu l-am văzut doar scurtat de-un cot şi gălbejit de moarte), că toţi se bucurau de vorba lui caldă şi prietenoasă, toţi se îndestulau din mărinimia lui, că era pretutindeni risipă de veselie şi de duh. Şi se mai şoptea chiar că o mărire din cele mai de sus i-era sortită pe curând.

Dumnezeule, ce ochi negri, ce ochi stranii şi totuşi ce seninătate pe faţa aceea atât de oacheşă, care putea cuprinde astfel de ochi!...

Ha, ha, ha... ochii domnişoarei Vasilescu, ochii maimuţoiului, zgâindu-se, parcă puşi pe grătar, în cercurile ochelarilor uriaşi. Ce prăpastie şi ce ruşinoasă apropiere!

Ochii aceia omorâtori... Dumnezeule, care-i urâtul, care-i adevăratul urât?

Stau şi mă gândesc şi s-a lăsat de mult seara. E un cer numai de stele, numai ochi de foc. În căutarea ţuguiului pe care-l face acoperişul din faţă, Arcturus[1] în vârful Boarului pare o picătură de sânge pe-un vârf de gigantic pumnal cu prăsele bătute în bumbi de aur. Se zbate, parcă s-ar scurge în jos pe vestmântul Fecioarei. Acolo, în dosul zidurilor, trebuie să clipească întruna Spicul[2] cel

[1, 2] Stele dintre cele mai luminoase din constelaţia Bouarului şi a Fecioarei.

candid. Între clădirile întunecate, centura Zodiacului va fi de-a pururi coperită pentru mine, şi niciodată Spicul Fecioarei nu-mi va mai arunca în ochi râsu-i fraged şi alb! Dar nu prea departe de acolo un adevărat spic, o tulpiniţă cu foi lungi şi încovoiate, din care iese drept un spic propriu-zis, un fir galben de grâu. O visătoare nouă, o cometă, cu spicul de foc din mâna îngerului nevăzut al Bunei-Vestiri de mâine. Ce primăvară e în seara asta!

Un pumnal cu vârf înroşit şi dedesubt o cometă! O, cum aş vrea acum să mă las pradă groazei strămoşeşti, să presimt în faţa semnelor de foc spăimântătorul cataclism ce se apropie! Frica elementară şi firească! Departe de urâtul insesizabil şi imprecis, măcinătoare lentă, stupidă groază modernă!

Ce negru de adâncă prăpastie în ochii aceia! Ochi de întuneric, lucind mai luminos ca ochii cerului, aşa precum stele venite din alte universuri aruncă în urmă-le umbre de lumină. Care-i adevărata lumină şi care adevărata umbră...

Cum trebuie să rânjească urâtul din dosul giganticei nedumeriri; parcă văd gura boierului tânăr descleştându-se vânătă şi arătând dinţi galbeni în racla de argint...

*

Domnul perceptor m-a chemat în cabinetul său, să fim doar între patru ochi. Cutremurul mi-a străbătut atunci tot corpul în zigzag de fulger. M-am gândit: acum e ziua de apoi, ziua întrebării hotărâtoare, a „ultimatum“-ului. Şi îndată fulger şi cutremur s-au scurs şi s-au dus.

În clipa următoare mă simt cu totul stăpân pe mine. Inima o simt ceva-ceva mai strânsă şi glandele salivare parcă mi-au secat. Încolo, sunt tare, e un calm fără seamăn în mişcările mele, niciodată n-am aşteptat atât de răbdător să-şi termine spusa cel care-mi vorbeşte.

Adevărul e că tot ce are să-mi încredinţeze domnul şef e frământat de mult şi chiar dospit. Surpriza nu mă mai poate lovi

mişeleşte şi aluatul ei nu mai are cuvânt să mai crească. Îmi par atât de pregătit pentru cele ce au să urmeze, că mă simt ca borfaşul de profesie ce urcă plictisit estrada tribunalului şi pe care apărătorul din oficiu îl jeneză.

Totuşi, domnul perceptor o începe de departe; mă ia cu nişte registre. Îmi vine să-l întrerup: „Lasă, domnule şef, mai bine să sfârşim odată! Ştiu că *altfel* nu se poate, că n-aş mai putea rămâne aici; şi mai ştiu cât e de greu să răzbesc în altă parte. Iar ca să mă gândesc înapoi, acolo de unde am venit, nici vorbă nu poate fi...“

Astea toate să i le spun tare; şi numai în minte-mi să păstrez pe amăgitorul „iar mai pe urmă om vedea noi ce-om face“... Căci rămânea într-adevăr acest „mai târziu“ şi acest „om vedea“.

Nu demult am auzit una bună. Nu altceva decât o frântură de convorbire între doi oarecare, la o strâmtoare de trotuar.

— E foc... dragul meu... e foc de hâdă...

— Hm, dar e şi foc de bogată... Dacă ai bani, scumpul meu, poţi avea oricâte pe deasupra... Eu, să fiu în locul tău...“

Acest „eu, să fiu în locul tău“, a avut răsunet profund în mine, a trezit multiple ecouri, care, repetându-se de la sine, au stârnit în adâncu-mi vuiet de nedescris, de parcă biata cutioară a craniului s-a prefăcut în pronaos de vastă catedrală. Căci am măsurat pe rând pe cei doi vorbitori; nu era nici o deosebire între dânşii, şi totuşi unul nu putea, aşa, cu una, cu două, să treacă în locul celui dintâi; iar hâzenia întrecea focul celei mai infernale închipuiri...

...Nu m-am întrebat niciodată dacă domnişoara Vasilescu are vreo zestre. Fără îndoială, însă, alături de ea voi mânca mai puţin caliceşte şi nu voi mai purta rufele cârpite. Şi voi avea libertatea... Aici punctul se aşeza deasupra lui i. Ea trebuia să lucreze cât pentru doi la birou; dealtfel „tata-unchiul“, cum îi zicea domnişoara Vasilescu, va avea el grijă ca întru cât priveşte lucrul să ni se simplifice în proporţie dreaptă cu mărirea salariului...

La acest gând universitatea îmi răsărea greoaie şi masivă dinaintea ochilor, cu sălile ei sonore şi prăfuite, cu fetele ei frumoa-

se şi multe, cu zgomotul discuţiilor prieteneşti şi al entuziasmelor naţionale, zilele de examen treceau solemne, începând cu îngrijorătoare dimineţi şi sfârşind cu seri triumfale, scăldate în blondă spumă de bere.

Iar urâtul aştepta acolo, între drevele de bronz ale patului conjugal, ca acel sultan nenorocos în cuşca han-tătarului biruitor. Aştepta pocăit, învins şi, în sfârşit, înşelat, căci la capătul minunatului film de închipuire venea, înfăşurat în valuri de strălucire, sfârşitul tuturor încercărilor, licenţa şi teribilul arhanghel din ziua judecăţii: „Vom vedea...“

Doar s-a dus vremea legămintelor până la moarte... sss... nici o vorbă mai mult...

Bietul maimuţoi, parcă-l văd cum se străduieşte să nu-mi iasă din vorbă, parcă văd cum mă aşteaptă în nopţi plânse şi nedormite... oh, figura aceea jilăvită de lacrimi... O-ho, voi şti să tiranizez, căci port în mine veninul atâtor umilinţe şi atâtor nenorociri... Dealtfel, voluptatea asta se satisface de la sine; îţi trebuie numai subiectul, supusul. Eu mi l-am găsit; în lipsă de altceva, e bun şi acesta... Şi, fie între noi, prefer să fiu tiranul unei maimuţe decât sclavul unul înger.

Afară de asta, maimuţa nu-i chiar o maimuţă... Iacă, am ieşit odată cu ea pe stradă; şi ne-am învârtit mult pe uliţele astea întortocheate ale oraşului; enormul hohot pe care mă aşteptam să-l aud clocotind de-a lungul strânselor vâlcele dintre înaltele case n-a răsunat deloc. Nici chiar nu s-au uitat la noi atâţia trecători câţi pot curge într-o jumătate de zi pe albia atâtor străzi de seamă străbătute; nu însemnează asta că păream o pereche destul de potrivită, vreau să spun normală, firească, vreau să spun că s-au mai văzut şi alte perechi la fel?

Un miop numai şi-a vârât capul în nasul nostru şi ne-a cercetat mirat, în fugă; şi n-a rânjit, şi n-a zâmbit. Dimpotrivă, s-a îndreptat şi mai uimit decât a părut întru întâi...

...Revin, dintr-o singură scuturare a capului, de pe poteca

încâlcită a gândului. În faţa mea s-a înălţat pe cele doua trunchiuri de mamifer marin enorma statură a domnului şef. Ochii i-au ieşit mici din ascunzişul creţurilor şi din stufăria sprâncenelor: „Măi băieţaş, măi, n-asculţi ce vorbesc eu?“ parcă îmi spun.

— Un' te gândeşti, tinere? Răspunde ce te întreb. N-ai scris dumneata colea?

— Ba da, domnule şef...

— Atunci? Păi asta-i grav detot, domnule. Noroc că nu s-a rătăcit vreun controlor pe-aci. Şi noroc că n-am apucat să liberăm chitanţa. Dumneata ştii (aci vocea domnului şef se rarefie, şi fiecare cuvânt fu pronunţat distinct şi apăsat) că o astfel de greşeală atrage după sine parchet, instrucţie, procuror, substitut (domnul şef întrebuinţa mai multe expresii pentru aceeaşi noţiune, desigur pentru a sublinia şi mai viguros gravitatea greşelii)... şi, Doamne fereşte, mai câte... Însă îţi spun: eu nu-mi închipui decât că e o eroare la mijloc... (Mic logos, care se termină abrupt şi categoric cu un unic: „Este?“).

Zadarnic dau să spun altceva.

— Mă rog, este sau nu? Atât!

Trebuie să-i răspund afirmativ, cu toate că ştiu bine că n-a fost nici o greşeală. Am copiat identic. Cam repede, desigur, însă mi-aduc perfect aminte cu câtă atenţie... nu, nu, n-a fost nici o greşeală. A, desigur... paginile de la început, pe care le-a umplut chiar domnul şef cu creionul, ca să-mi fie de îndrumare şi pe care eu n-am făcut decât să le acopăr cu cerneală... Da, da, acolo trebuie să fie buba. Să vedem, căci se cunoaşte... Acolo, desigur... Căci fluieram uşor detot nişte arii de demult când înnegream îndrumările domnului şef. Copiam fără sa compar cele două partide între ele, căci doar ieşiseră de sub condeiul domnului şef. A-ha, să vedem pe hipopotam, când o afla că el a greşit...

Totuşi, ca să pot căpăta îngăduinţa să mă explic, trebuie să răspund la categorica lui întrebare, pe care o repetă necontenit şi

insistent tot printr-un: „Este“, de astă dată desigur cu accent pe prima silabă.

— Bun! s-a terminat... s-a terminat... atât...

Aa, nu s-a terminat deloc.

— Nu s-a terminat, domnule şef!

— Cuu-um?

Şi domnul şef se rostogoleşte asupră-mi cu o avalanşă de interjecţii, toate interjecţiile din carte, de parcă-l pusese cineva să le spună pe de rost, ca la şcoală. Pe urmă, când graiul i se articulă, se depărtă brusc de mine, pentru a-mi recapitula meritele sale mai de seamă, de când a intrat în slujbă şi până în prezent. Pe măsura însemnătăţii lor, îi creştea indignarea în voce. Încheierea fu un clocot.

— Şi-acum? Cum? Am greşit... *Eu* am greşit? Domnule, dar dumneata ştii cât eşti de periculos? Îţi dai seama dumneata ce... ce... Domnule? (Domnul şef se urneşte şi începe sa înainteze spre mine, de astă dată încet, enorm şi grav ca o locomotivă care tocmai se pune în mişcare.)

— Dom...

— Nici un domn'e. Este sau nu că ţi-am completat doar trei pagini de la început?... (Dinaintea colosului care se apropie nesimţit şi inexorabil, piciorul meu începe să pipăie, de la sine, îndărăt.) Mă rog?... Răspunde la întrebare...

— Domnule şef, vedeţi... patru pagini aţi... cu creionul... nu trei... şi greşeala e pe-a patra... nu greşeala... cum să zic... se văd şi urmele creionului.

— Aha!...

Explozia acestui „aha“ e formidabilă. E inutil acel „ieşi!“, ca şi acel „pe loc!“ sau „numaidecât!“, căci ea de la sine m-a aruncat la uşă ca pe o biată schijă.

Dar înainte de a apăsa mânerul, domnul şef mă opreşte cu un „stai“ răguşit, mai mult o horcăială. Nu l-aş asculta, dar mi se pare că s-a luat după mine... Mă întorc... Prin semne domnul şef îmi porunceşte să mă apropii...

Îmi spune şuierat, bătându-se cu palma uşor pe beregată, ca să-i revină glasul:

— Îmi pare rău de tinereţea dumitale!... Şi apoi, cu totul fără tranziţie, iarăşi: La urma urmei, poate să fie şi vreo eroare... Da, da! se încredinţează singur domnul şef, dând pentru sine, în mod aproximativ, din cap. O eroare, cu siguranţă! Altfel, cum? Care-ar fi interesul?... Adică interes ar fi... dar prea ar fi complicat pentru mintea dumitale... Însă... ce e de făcut?... Ce e de făcut?

Şi priveşte rând pe rând la mine şi în gol, cu ochi neputincioşi în faţa ireparabilului ce se căscase, aşa de pe neaşteptate, dinainte-mi.

— Ce e de făcut?

Foarte simplu, i-aş putea răspunde: o nimica toată de îndreptare cu cerneală roşie. Acesta e un lucru tot aşa de obişnuit şi elementar pe cât de elementară şi de obişnuită e greşeala de care domnul şef se închipuie atât de speriat.

El pare însă că de-abia poate întrezări soluţia de scăpare.

— Hm, să vedem, să vedem... poţi să te duci... hm...

Hm, cât de copil trebuie să fi fost domnul şef la vârsta mea ca să mă creadă cum mă crede. De-ar şti el cum îmi vine să râd de greşeala aceea, pe care o păstrez încă în registru ca pe un trofeu, şi de nedibăcia lui de a se preface, s-ar ruşina singur de atâta naivitate şi singur s-ar grăbi să îndrepte. Dar el mă socoteşte cu tot dinadinsul sub permanentă teroare, căci necontenit îmi spune: „Hm, nu văd interesul imediat... Ca să-ţi fi închipuit... nu-mi vine, nu pot crede...“

Domnul şef nu vrea să se lase deloc; umflă cu foala proporţiile bagatelei. De-ar şti el cât de inutilă e străduinţa asta pentru bietul lui scop... (căci încă mă încăpăţânez să întârzii propunerea formală.)

— Bietul domnu şef!

III

Iar la nunta mea căzură toate stelele cerului. De sus apăsa lespedea neagră a norilor peste întunericul umed de toamnă, de puteai crede, în mijlocul fantomaticelor clădiri, că ai rătăcit printre coloanele de rocă ale unei grote marine.

În schimb, toată noaptea aceea a clocotit de automobile şi a fost străpunsă de faruri, pe când copita cailor scormonea scântei din cremenea caldarâmului. Doar că botul maşinii întorcea la colţ, şi îndată strada era inundată de puterea reflectoarelor. O lumină ce se târa pe jos, ca o pânză aşternută, se întretăia cu alta ce venea perpendicular şi umplea toată circumscripţia a XXIX-a de-o apă tulbure jucând ca aburul. Iar pestetot, artificii plesneau în jerbe de stele căzătoare.

Am pătruns la braţ cu maimuţoiul în biserica plină de sfârâitul şi mirosul de moarte al cerii, printre cele două ziduri de curioşi. În penumbra jucăuşă am citit pe unele feţe râsul abia reţinut, pe altele groaza nestăpânită. Căsătoria unui om cu o maimuţă! Mergeam sub imperiul acestei impresii, care de fapt nu era decât realitate goală, căci urâtul, odată ce m-a împins aci, nu mai avea nici un interes să mai mă vrăjească. Îmi desfăcea voalul de pe ochii orbiţi, cu cruzime. Şi doar ar fi putut sa-l lase acolo, pe frunte, voalul mântuitor al îndobitocirii.

Când strania ceremonie începu, inimile amuţiră de spaimă, toate râsetele îngheţară în beregate. Cântecele răsunau lugubre sub bolţile vechi; prin fumul gros vedeam toată lumea aceea ştergându-se de recea sudoare. Eram catalepticul care aude cu urechile lui galbene şi vede cu ochii lui ţepeni şi uscaţi propria-i înmormântare. Cum, ăsta era un popă adevărat, care nu-şi smulgea patrafirul şi nu zvârlea cartea din mână, ca să nu mai slujească un astfel de blestem? Îmi venea să-l apuc de barbă şi să i-o smulg, strigându-i: „Ticălosule, destul cu gluma!“ Barba-i era o improvizaţie, care cu siguranţă ar fi rămas în mâinile mele! Totul era o

improvizaţie, o glumă macabră, pe care domnul şef o făcea cu mine. Cu siguranţă că toate măştile astea or să se ridice, o să fie un râs general şi binefăcător şi o veselie unanimă şi potolitoare!

Dar ceremonia înainta greu şi fumul lumânărilor devenea tot mai înecăcios. Noaptea umedă şi grea de-afară îl ţinea înăuntru şi feţele toate păreau spectre prin perdeaua lui deasă. Farsa continuă.

Aşteptam să mă întrebe: „Consimţi să iei o maimuţă?“ Ca să-i pot râde în nas: „Consimt!“, ca pe urmă să strig îndată: „Hai, sfârşiţi odată comedia asta, chiar şi pentru o glumă e prea detot!“

Adevărat, o glumă aş putea face! Să răspund popii un „nu“ sonor, care, lovit de catapeteasmă, să plesnească în mii de ecouri. Să văd cum se roşeşte nasul popii, cum se deschid fălcile domnului şef, s-aud de-alături pe micul maimuţoi scoţând un geamăt de uimire, ca acei pe care-i păleşte brusc boala copiilor. Să văd toată mulţimea aceasta care mă priveşte cu groază, agitându-se în talazuri de capete, îngrămădindu-se, dând buzna peste altar şi peste lumânări, spre a se desfăta mai bine de privelişte. Şi pe urmă detot, când vuietul s-ar preschimba în clocot infernal, să bufnesc în râs:

„Ho, ho... ajunge... Consimt să iau o maimuţă! *Căci aşa vreau eu!* Nu voi, nu, domnule perceptor!“

Dar preotul slujeşte cu gândul cine ştie unde, cu glasul lui de vrăjitor: parcă ar cânta cu nasul, căci buzele nici nu le mişcă, şi versetele răzbesc pe nări. El nu mă întreabă nimic; oare nu ţine de slujbă întrebarea, ori el, în înţelegere cu domnul şef, a lăsat-o deoparte? Drace, ce atâta teamă din partea lor? Nu văd cât de docil mă supun la toate? N-ar fi decât o simplă glumă, atât, şi nimic mai mult, o simplă glumă nevinovată.

Nimic. M-au apucat de mâini şi, strâns, mă învârtesc acum în jurul mesei: „Isaia dănţuieşte!“ Mai bine ar suna în seara asta: „Daniil dănţuieşte“, căci el o ducea tihnit în peştera fiarelor.

Dansul lugubru se învârteşte necontenit, şi de sus, din amvon,

bomboane cad cu zgomot de pietricele pe prund şi buchete de flori. Domni şi domnişoare, a căror găteală zadarnic încearcă să ascundă ţara străbună, braţ la braţ, împart cocarde. Nu ştiu dacă aţi văzut pe pereţii hanurilor ascunse în fundul văilor de munţi cadrele acelea cu bătrânească alegorie a nunţii unui vânător. Urşi, lupi, iepuri, vulpi, mistreţi cu colţul cât pumnalul, veveriţe cu coada cât un târn şi câte alte fiare, braţ la braţ, îi formează cortegiul nupţial. E o biată, domoală şi naivă glumă bătrânească.

Însă la nunta mea văd aidoma tabloul acela, care mi-a uimit peste măsură anii de copil, demult, [când] nici nu învăţasem să citesc...

Braţul maimuţoiului îmi înşfacă braţul şi mă trage. Unde? Spre patul nupţial? Nu încă; mai e puţin până acolo, mai e ospăţul. Din urmă mă împinge şuvoiul animalelor de tot soiul.

M-au scos afară în noaptea umedă ca gura de peşteră marină. M-am dezmeticit, alături de maimuţoi, pe pernele de piele ale unui prea elegant automobil. Gândul îmi cârmeşte puţin spre frumuseţea de vis, trecând cu toată greutatea maşinii stacojii peste şanţul unde se scursese, din tâmpla găurită, sângele boierului cel tânăr. Şi-i revăd zâmbetul lăsându-se ca un senin rece de lună pe sufletul meu...

Dar în urmă-ne s-a format alaiul antediluvian, şi-n urlete, şi-n schelălăituri, boturile maşinilor urnesc spre corabia strămoşului biblic.

*

Potopul ne pândea sosirea să cadă. Cum pătrunserăm înăuntru, începu.

În lumina orbitoare a becurilor, în număr îndoit pentru împrejurare, râurile de umezeală îşi şi umbriră albiile pe pereţi. Afară nu era vânt, nu gemea nici un copac sub apăsarea cumplită a vijeliei. Nu răzbătea nici un vaier şi nimic tragic nu era în potopul de afară. Era doar ploaia aceea grea şi neagră, care doar mă aşteptase să intru în locaşul cel nou al vieţii. Şi-acum cădea monoton şi

crâncen, în huruit de darabană. Nici o modulaţie în cântecu-i sinistru, fără avânt şi fără încetare, repetarea încontinuu a aceloraşi două note seci, la fel cu cântecele de petrecere sau de război ale sălbaticilor primitivi. Şi-n urletul acestei orchestre întristătoare până la ultima margine, înecând cu totul ţipătul puţinelor viori dinăuntru, care zadarnic îşi mai încercau stridenţa, se sărbători adevărata nuntă.

Fu o beţie cruntă, grotescă, şugubeaţă. Ţopăiră cu toţii, schelălăiră, mugiră. Îmi trecură pe dinainte în pas de defilare, rânjindu-mi cu dinţii lor albi şi ascuţiţi, cu caninii voinici şi încovoiaţi. Fu un vârtej nemaivăzut; o junglă în plină petrecere; sub bolţi şi ghirlande de frunze (căci sala cea mare a percepţiei era numai o verdeaţă), în răpăitul amarnic al unei ploi ecuatoriale, toată fauna exotică şi domestică sări şi chirăi, ca toate lighioanele pamântului.

Spectacolul era deopotrivă de temut şi de râs.

Am sfârşit deci prin a râde şi eu cu toată pofta şi nimic nu m-a mai întristat până la urmă. Nici măcar teama cu care mi se părea că râd uneori (ne priveam astfel faţă-n faţă, eu şi propria mea teamă, şi râdeam pe întrecute) n-a izbutit să-mi strice dispoziţia.

Nici chiar în zori, când am părăsit sala de petrecere. (Pentru ca subalternii săi să chefuiască în voie, domnul şef avusese grijă să potrivească nunta într-o duminică, ajun de altă sărbătoare.) Atunci, de mână cu micul maimuţoi, am urcat, mânaţi de acelaşi instinct satanic, spre etajul de sus, treptele scării, două câte două. În mintea-mi turburată de vin, spun drept că jucau în momentele acelea grădinile templului păgân al Afroditei din Alexandria (nu ştiu unde mai citisem blestemăţia asta), cu aleile presărate de grupuri monstruoase, împerecheri în piatră de specii îngrozitor de diferite, centauri strivind sub pântec fecioare despletite, arătări cu coarne şi picior de capră răpunând nimfe cu sufletul pe buze, masculi de lebădă desfătând zeiţe pe jumătate adormite.

Era dimineaţă de-a binelea când convivii întârziaţi, împinşi de

aburul din cap, mi-au bătut violent în uşă şi mi-au cerut, după bătrânescul obicei al suburbiilor, „steagul roş“. Când, după zgomotoase şi nesfârşite parlamentări, am izbutit să înţeleg obiectul doleanţelor lor şi am vrut să-l transmit celei — cum se zice la percepţie — „în drept“, biata mireasă căzuse pe neaşteptate într-un somn aşa de profund, că tot enormul scandal ce urmă apoi nu fu în stare s-o deştepte. Domnul şef, a cărui voce (avea într-însa ceva gros şi piţigăiat în acelaşi timp) păruse să conducă această stranie şi matinală expediţie, se grăbi acum să comande retragerea, dat fiind că, argumentă el, astfel de obiceiuri sunt prea jignitoare pentru nişte obraze aşa de june şi „moderne“ ca al meu şi al nepoatei sale. Degeaba! Percepţia circumscripţiei a XXIX-a nu mai vrea să ştie de căpitan; căci odată cu personalul, ea întreagă trosnea din încheieturi, se cutremura de zgomotul dinăuntru şi duduia de ploaia de afară ce nu mai contenise, reclamând cu orice preţ drapelul cel roş. I-am lăsat pe toţi să urle şi să geamă — eram într-adevăr nespus de jignit — până au amuţit cu percepţie cu tot. Căci, vai, să fi răscolit toata odaia nupţială, şi mi-ar fi fost cu neputinţă să le satisfac, măcar cu o părere, barbara si necuviincioasa lor dorinţă.

*

A fost ca la trei luni după nuntă, când îmi veni ideea care mă înveseli într-atâta.

Căci nu mult după ce devenisem nepotul său, domnul şef mă chemă deoparte de ochii celorlalţi şi, cu aer de voievod ce-şi răsplăteşte sfetnicul, îmi încredinţă un chitanţier.

— Uite, îmi spuse, ţi-l las cinci zile. „Aurora“ (strada Aurorei) este a dumitale... Nimeni n-are voie să se amestece acolo... Bagă de seamă, să te fereşti de funcţionari şi mai cu seamă de avocaţi... ai vreo doi pe-acolo... Ăştia trebuie lăsaţi moale şi gură puţină cu ei... Ducă-se dracului! Ai destui negustori cinstiţi acolo, de-ţi rup ei singuri chitanţa în faţă şi la cotor nu se uită să-i tragi şi de păr. Am să-ţi dau o listă de toţi; pe ei i-am şi vestit... am avut eu grijă

din vreme. Ce te uiţi aşa la mine? N-avea nici o teamă... Ei zic bogdaproste că plătesc ce plătesc... Că dacă ar fi să le-o fac, le trântesc nişte biruri... Eşti copil, eşti copil... Nu te teme, acuma mi-eşti nepot, n-am să te bag în foc... Cu timpul o să-ţi mai arăt şi altele, mai grele de înţeles...

Aci domnul şef făcu mâinile pungă, părând că pipăie în aer ceva rotund.

— Aşa lucrând, continuă dânsul, cu multă luare-aminte şi fără lăcomie... se poate face ceva frumos... (Şi după o scurtă meditaţie.) Eu, drept să-ţi spun, n-aş da circumscripţia asta pe alta... Mă rog, s-a vorbit oare ceva despre ea?... Ai auzit cumva?... Şi-şi răspunse singur, făcând semnul de protestare: Nu-u... Niciodată... Nu s-a pomenit... Căci asta e totul: cumpătarea...

Am ascultat cu ochi mari şi urechi lacome. Ciudat! Un simţământ de uşurare îmi umplea, sau, mai just, îmi golea sufletul de atâta încărcare. Nu ştiu cum, dar mi se părea că m-am lovit cu piciorul de ceva tare; m-am aplecat uimit şi am descoperit comoara zmeilor. Taina şi puterea urâtului! Prima subterană din catacomba unui uriaş mister.

Am ieşit uluit, cu darul de hârtie sub braţ. Şi când am închis uşa după mine, cu toate că dădeam într-o încăpere la fel de luminoasă ca şi aceea pe care o părăseam, parcă aş fi răzbit totuşi din cea mai întunecată hrubă la soare, aşa clipeam ochii de orbit şi aşa m-am clătit pe picioarele luate parcă de-o apă.

„Libertatea! mi-am şoptit în cuget. Ai văzut-o? Este ea... Şşiit... şşut...“

Şi parcă tot călcând pe-o podea nesigură, mişcătoare, care-mi înşela călcătura la fiecare pas, m-am învârtit beat de bucurie printre birourile văduvite de funcţionari (era o duminică, zi în care domnul şef nu pregeta sa-şi pună la punct hârtiile dragii lui meserii).

Atunci s-a închegat dinainte-mi o fantomă neaşteptată; s-a desluşit deodată în vederea mea uimită, aşa cum se încheagă

imaginea în tubul înnegrit al ocheanului, aşa cum trebuie să se fi închegat din umbrele amurgului dimineţilor spre Emmaus trupul Mântuitorului. A fost întâi o pâlpâială vagă, care a prins din ce în ce mai multă consistenţă în sufletu-mi ce se clătea de uimire mai rău ca picioarele; ocularul însă s-a mişcat de la sine şi imaginea a fost pusă la punct.

Da. În faţa mea stătea tatăl meu.

Era tatăl meu. Oare de ce atâta uimire?

Pentru că şi pe figura lui cruntă, de om care păruse născut numai să se necăjească, iată acum se lăfăia alt simţământ. Tatăl meu se mira — asta era ceva mult la dânsul — ba chiar părea tot aşa de uimit ca şi mine.

— Te-ai însurat?

— Da.

— Aş vrea să vad pe soţia ta...

Nimic mai firesc. Vrea să vadă pe soţia mea, pe soţia copilului său. Ce-am de nu mă mişc, parcă am prins rădăcini în scândură, ce-am de casc ochi atât de spăimântaţi, de parcă aş fi acum cincisprezece ani, când răcnea de-mi bubuiau urechile: „Vreau să-ţi văd temele!“ Doamne, ce am de tremur?

— Vreau să văd pe soţia ta, repetă tata, dezarticulând silabele, ca acum cincisprezece ani.

— Păi da!... îi răspund. Să mergem! Da, să mergem...

Şi nu mă mişc deloc. Scândurile lichefiate s-au închegat iarăşi şi mi-au înlemnit picioarele în materia lor uscată. Ce-am de tremur?

— Să mergem, spun din nou.

— Sus? face tata semn cu degetul.

— Sus! răspund.

— Mai stă cineva acolo?

— Eu, ea şi unchiu-său...

— Şi servitoare n-ai?

— Am învoit-o aseară până mâine dimineaţă...

Probabil că văzând numai cum dârdâi, tata a început sa dârdâie la rându-i. Gura i s-a întredeschis într-o parte, ca acelor ce li s-arată o spaima neaşteptată, un pericol imanent...

— Acuma, în momentul acesta, cine se găseşte sus?...

— Nevastă-mea...

— Nenorocitule, poartă ochelari de cei mari, bărbăteşti...

— Are şi alţii mai mici, răspund sugrumat. O... e o femeie... numai s-o vezi...

— Am văzut-o! răcneşte aşa de puternic tata, că-mi îngheaţă în gât, cum ar îngheţa mercurul într-un termometru, tot şiroiul de vorbe convingătoare cu care vreau să-l împroşc.

Cu toate astea, groaza lui e cu mult mai mare, ca şi când eu aş fi scos răcnetul lui. Ochii îi cresc, cresc necontenit, iau proporţiile ochelarilor celor mari ai nevestei mele. Întâi se dă de mijloc înapoi şi întinde mâinile parcă s-ar feri. Şi rosteşte cu mare groază:

— Astea-s farmece... Şi apoi, numaidecât: Vai de păcatele mele!...

A deschis uşa.

— Tată, abia pot să îngăim.

Dar el se scutură ca de un fior şi se retrage de-a-ndăratelea, ţinând vârtos mâna pe clanţă. Cu ochii aceia holbaţi îmi cercetează atent picioarele, mâinile, urechile.

La urechea dreaptă tresare, ca şi când ar fi răsărit deodată acolo o ureche de cine ştie ce animal.

Şi se retrage necontenit. Face semnul crucii şi piere.

— Tată! strig cu atâta înverşunare, de-mi zbârnâie coardele vocale după fiecare cuvânt, ca la un contrabas lovit. Tată, tată!

Şi mă năpustesc pe uşi, pe scări, în curte, afară în stradă.

Nimic. Tata pierise.

Iisus la Emmaus. Luneta şi-a schimbat brusc direcţia. Imaginea a dispărut.

A fost o vedenie.

Rămân nespus de nedumerit, cu capul gol în strada pustie de

duminică dimineaţă. Dacă a fost într-adevăr, unde a dispărut, căci mai e mult până la colţ... Încolo e închis pretutindeni.

— Ce mai faci? îmi miorlăie un glas mieros din spate.

Mă întorc ca înţepat de colţii unui şarpe. Coana Frosa, proprietăreasa! Toţi strigoii şi-au dat întâlnire azi-dimineaţă in preajmă-mi.

— Cum o du-uci... aşa?

(Lungea vocalele după obiceiul ei când vrea sa-şi îndulcească vorba.) „Aşa“ însemna „în noua situaţie: însurat“.

— Cum s-o duc? Ca toată lumea...

— Să vă dea Dumnezeu noroc... e, nu m-aţi... invitat la nuntă... da' să vă dea Dumnezeu noroc...

— Da' dumneata cu-um o duci? îmi schimonosii şi eu vocea, ca s-o imit, privind-o pe sub gene, satisfăcut dinainte pentru regretul pe care-l şi vedeam mijind pe figura cu caturi. Şi ce cauţi la ora asta pe stradă? Parcă nu te ştiam aşa de bisericoasă...

— Ce biserică, maică? Că mă jupoaie de vie... dacă n-o fi cafeaua gata şi smântâna de un deget... Că d-aia zisei: n-o să-i placă, e laptele cam apătos, şi parcă-l văd că strâmbă din nas. Şi luai drumul, femeie în fire ce mă găsesc, până la piaţă, sa-i aduc lapte proaspăt şi gros...

— Cui, coană Froso? Cui să nu-i placă?

— Lui Georgică, maică, Georgică de s-a mutat la mine după ce-ai plecat dumneata... student şi funcţionar... el e la *Comperative,* maică... E tânăr şi drăguţ, tot ca dumneata. Adică de, ce să zic? de drăguţ, n-o fi el *tocma,* tocma ca ti... ca dumneata... dar e mai vioi, maică, şi are şi-o mustăcioară, de să-l mănânci...

— Da' leafa cât o are, coană Froso? Nu cumva o are ceva-ceva mai mărişoară ca a mea?

— Da' ştie-l norocu cât i-o fi? Că doar arvuna pe luna dintâi am putut să i-o apuc... Degeaba m-am mutat iar în pătucul meu, degeaba i-am făcut larmă la fereastră... degeaba mai m-am făcut şi de râs *la vecini şi la striini,* degeaba... Că n-a ştiut multe şi-odată şi-a făcut bagajul... om hotărât, maică, şi năprasnic... numai că l-a

luat în mână şi s-a şi pornit spre poartă... De, spune şi dumneata... mă îndura inima să las sa-mi scape aşa voinic?

Când a dispărut şi această din urmă întruchipare a urâtului (aşa cum, în poveste, dracul iese ca să piară la fiecare răspântie, tot sub altă piele, dinaintea voinicului pornit să-şi caute idealul), hotărârea mea era luată, domnule procuror.

Da. Tatăl meu avea dreptate! Fusesem fermecat. Ori, poate, la mesele acelea copioase, pregătite de micul maimuţoi, mi se dăduse să beau cine ştie ce buruiană otrăvitoare de simţuri!

Altfel cum aş fi putut să-mi leg viaţa de acest schelet, care se ridica atât de sinistru din patul meu, al nostru, din patul nunţii şi al căsniciei? Căci nu e decât un schelet negricios ceea ce-mi rânjeşte întruna din maldărul de perini, un schelet ca acele găsite prin cimitirele dărăpănate; pe oasele încă bine legate, resturi de zgârciuri s-au mumificat, acoperindu-le de un strat vânăt-picuriu şi uscat de moaşte, care nopţi întregi îţi tulbură visele în copilărie.

Da, fusesem vrăjit! Cu descântecele ei, zgripţuroaica (sau mai degrabă zgripţuroiul cel mare, urâtul, de a cărui existenţă reală dincolo de hotarul celor văzute mi-era cu nepuţinţă să mai mă îndoiesc de-acum) mă înlănţuise zdravăn.

„Bun! mi-am zis, când cele două braţe de mumie se întinseră şi de astă dată răşchirate spre mine. Bun!“ Căci în ungherul minţii mele dăinuia, nepătruns mister, ca lespedea aproape dezlipită de cuiul harnic al puşcăriaşului, confidenţa domnului şef; simţeam, dincolo de covârşitoarea ei greutate, aerul nocturn şi curat al libertăţii.

„Bun.“ Şi din ziua următoare am luat în primire strada Aurorei. Am luat-o în primire ca, în deplină cunoştinţă de cauză şi cu sârguincioasă răbdare, să adun datele şi notele cu care completez aceste însemnări. (În voluminosul lor dosar veţi găsi, în copii extrem de fidele, care vă vor trimite direct la registrul sau chitanţierul respectiv sau la faptul acolo explicit arătat, toată ingeniozitatea unui mare bărbat de finanţe, pe lângă care truda vistierilor

trâmbiţaţi de istorie de a-şi scoate statul din impas e biată neputinţă sau adevărată şarlatanie; în afară de mecanismul perceperii impozitului pe strada Aurorei, veţi găsi cele mai fine matrapazlâcuri, cele mai subtile mijloace şi cele mai nobile străduinţe ca destul de restrânsa noastră circumscripţie să dea, pe lângă frumoase excedente în plină creştere, spre belşugul ţării, să dea, zic, şi o modestă, dar tot aşa de frumoasă cotă-parte zelosului încasator, spre folosul şi mulţumirea şi-a unuia şi-a celuilalt.)

O, departe de dumneavoastră gândul, domnule procuror, că, aducând aceste modeste documente şi predându-vi-le, am năzuit cumva să-mi uşurez partea mea din vină sau să cer să mi se înlăture povara ei de pe umăr.

Nu, căci vina mea există; ea constă în diabolica voluptate ce-am simţit pe când îndeplineam până la extremul punct practicile domnului şef, de a le gusta întreaga lor savoare, de a mă închipui însuşi domnul şef, de a râde ca el, de a da ca el ochii peste cap când tocmeam cu contribuabilul preţul favorii ce-mi cerea să-i acord.

Şi vă pot asigura că totdeauna am izbutit de minune.

Era însă şi este o altă ispită care m-a încercat şi mă încearcă grozav de crâncen, că nu-i pot rezista, orice-ar fi să se întâmple. E ideea cea veselă, ideea care mi-a venit pe neaşteptate, impunătoare şi irezistibilă, odata cu chitanţierul ce mi-a încredinţat domnul şef — socru-meu, unchiul, cum mi se lămurise că-i de cuviinţă să-i spun. O nimica toată, veţi zice, o copilărie, o stupiditate! Convin. Totuşi, o sa conveniţi şi dumneavoastră că trebuie să fie o privelişte inedită, biruitoare, covârşitoare, cum ar fi bunăoară un peisaj dintr-o planetă îndepărtată celui dintâi ochi înarmat cu telescopul distrugător de orice distanţă. Dar ascultaţi, ascultaţi, să vedeţi cât de caraghioasă este ideea asta, care mă determină să mă dau legat în mâinile dumneavoastră...

...Dacă aţi urmărit cu cât de puţină luare-aminte aceste însemnări modeste, aţi văzut cu ce metodă şi cu câta îndârjire şi cu

câtă necruţare am fost urmărit, învins, dominat de acea iazmă negricioasă şi imaterială, cu putinţă însă de a se materializa în cele mai diverse chipuri de animale, dacă pot spune astfel, umanizate, pe care am denumit-o: urât. Ei bine, am răbdat destul! E rândul meu acum să vad pe iubitul meu binefăcător, pe negricios-ul de domn şef şi pe negricioasa mea soţie pomenindu-se amândoi cu dumneavoastră, domnule procuror, pe uşă.

Întrevedeţi acum, cred, farmecul acestei împrejurări.

Orice pe lumea asta nu plăteşte o astfel de privelişte: să vezi pe domnul şef, pe iubitul domn şef Vasilescu, cum [i] se opreşte râsul de toate zilele ca un os în gât şi cum cele două mărgele negre de sub sprâncenele stufoase se cască deodată, prefăcând doi ochi mici de şoarec în ochi de elefant; iar pe strania lui figură, ce n-am izbutit s-o plasez în întreg regnul animal, să vezi cum, una după alta, se sapă cutele stuporii cele mai sublime: „Cum, frate, dar el nu şi-a dat seama că se nenoroceşte la fel?“

Căci domnul şef, ca tot ce e urât, e incapabil sa preţuiască un gest de Samson.

FRIGUL

Ea priveşte soarele cum se îneacă în propriul lui sânge; ceva grozav şi sfâşietor parcă se petrece la hotarul amurgului. O luptă crâncenă între titani, mută şi încordată, iar sângele ţâşneşte pretutindeni până-n mari depărtări, până jos sub fereastră, pe toată întinderea de omăt. Tot zidul trebuie să fie împroşcat cu sânge, şi chiar pe faţa ei trebuie să lucească reflexul roşu.

Sângele sfârşitului sfârşiturilor.

Un soare răpus, zburătăcind ca un vultur rănit, înălţându-se doar ca să mânjească de sânge până-n fantastice depărtări, dezolate peisaje de zăpadă eternă, pe care nici un vânt de primăvară n-o va mai sufla înapoi spre norduri; iar duhul îngheţului biruitor coborând mut şi întunecat aproape, tot mai aproape... Straniu şi tragic amurg, încremenit peste veci de veci.

Azi-dimineaţă, când a primit scrisoarea *poruncitoare,* a ieşit afară; avea nevoie de aerul rece şi limpede. Oameni de-ai curţii, adunaţi într-un loc, râdeau tare; la apropierea ei s-au îndepărtat cuviincioşi, ducând o pasăre tăiată în mijlocul glumelor. În urmăle a rămas sufletul roşu al orătăniei întins pe zăpadă. Întâi s-a gândit că poate fi doar o întâmplare, dar mai apoi a avut multe clipe în minte ideea că sângele fiecărei fiinţe ucise ia forma celui mort. Umbra cea din urmă.

Însă nici aceasta şi nici culoarea de cireaşă a omătului stropit cu licoarea vieţii n-au înspăimântat-o; numai când colţul plicului din buzunarul paltonului i-a înţepat degetul, atunci ochii i s-au zgâit deodată, căci au văzut, într-o urmă de ciubotă, o pojghiţă

mică de sânge îngheţat. A simţit atunci în obraji toată asprimea iernii şi s-a întors în casă, hotărâtă să trimită înapoi ştafeta: „Nu se poate. Pentru nimic în lume...“

O, de-ar fi fost vorba de oricât sânge vărsat, de oricât sânge proaspăt şi cald, puţin i-ar fi păsat... dar pojghiţa aceea... îngheţul... frigul. Frigul. Dihania asta mare şi nevăzută ca zarea, cuprinzându-te pe nesimţite, strângându-te în aripile de gheaţă...

Ea o cunoaşte de mult... îşi aduce aminte... odată... ningea... pe atunci n-avea şoşoni... era în vremuri de război şi trebuia să aştepte la şir dinaintea unei brutării. Ghetele subţiri se scofâlciseră, iar vârfurile apucaseră în sus... degetele de la picioare parcă nu erau ale ei şi parcă se înfipseseră în picioare ca nişte cuţite...

A fost totul parcă un vis; un basm. Însăşi venirea lui Mircea, puternicul, bogatul, până şi cu numele de poveste, a fost parcă tot ceva de poveste, parcă n-ar fi fost deloc...

Dar senzaţia aceea a contractării lente şi persistente a oaselor înfipte ca nişte corpuri străine în corp a rămas...

Iar mai apoi, într-o gară, batrâna aceea văietându-se în gerul dimineţii şi tropăind greoi din bocancii de fier i-a amintit brutal că o simplă învârtitură mai înainte sau mai înapoi a norocului, şi povestea n-ar mai fi fost într-adevăr. Bătrâna pesemne aştepta un tren mai sărăcăcios, care avea să treacă mult mai târziu, iar acum privea cu jind la aburul cald ce ieşea de sub vagoanele lungi şi vopsite proaspăt. Uneori norul de aburi o cuprindea, şi ea-şi scotea mâinile încrucişate prin mânecile largi ale zeghei, ca să primească larga răsuflare a căldurii vagonului de bogaţi. Pe urmă trenul s-a urnit, gara cu bătrâna a rămas în urmă şi trenul s-a înfundat sub bolta joasă şi sură a unui cer aspru şi fioros. Pe câmp, arbori zgribuliţi erau strânşi cobză în lanţurile albe şi înflorate ale gerului; era un întreg convoi de copaci cocoşaţi şi striviţi de cătuşele zeităţii sălbatice — păreau mânaţi din urmă de nevăzuţii oşteni ai aerului, cu cnuturi grele de vânt, amarnic şi necăjit pohod.

Pe urmă imaginea dusă spre fundul compartimentului de ochii

fericiţi brusc se strângea; aerul se cobora şi mai mult, orizontul se strâmta, văzduhul îmbâcsit de alba funingine a gerului se făcea totuşi cu atât mai întunecos, trenul pierdut în sinistrul tunel de gheaţă alerga acum cu ultimele puteri ale căldurii din căldare spre fundul peşterii cu aspre şi răcoroase reflexe, unde trona zeitatea îngheţului, suveranul nemărginitelor puteri care mânau încoace, răzvrătită sau resemnată, toată suflarea luminilor.

Ea se cutremurase atât de tare, că bărbatu-său începuse s-o cerceteze cu ochi curioşi. Dar de sub canapea, susurul lin şi înviorător al caloriferului o readuse la realitatea apropiată. Privise cu mulţumire semicercul cu indicaţii, pe care regulatorul era aşezat la punctul „cald“. Apoi ridicase ochii spre cele trei becuri din tavan care arseseră toată noaptea, se simţise în mijloc de confort şi civilizaţie, iar auzul i se desfăta de râsul călătorilor din compartimentul vecin, care izbucniseră într-un haz straşnic, cu gând departe de îngheţ şi de sfârşitul lumii...

O, acum, când îşi amintea toate acestea, se simţea atât de bine în iatacul mare, cu geamuri spre apus şi miazăzi. În soba de teracotă, înaltă cât un monument, trosneau sălbatic crăcile pădurii, pe care o ştia imensă dincolo de curţi, spre miazănoapte. Divanele mari şi moi păreau, între sulurile de la capete, poale de gospodină întinse îmbietor de mâini gigantice. E într-adevăr atât de cald şi de bine aci, în semiobscuritatea asta dulce fulgerată ades de jocul flăcărilor, din gura de Moloch a căminului, că răspunsul nu poate fi decât unul.

Oho, s-a făcut târziu şi trebuie într-un fel să răspundă: „Nu“. Atât. Un „nu“ mare, scris pe o pagină întreagă... Ba nu, să scrie lămurit aşa cum e de fapt: Mircea poate şi-a modificat, cum se întâmplă adesea, cursul călătoriei. Iar noaptea — doar e ştiut — în fiecare noapte se dă drumul din lanţuri la cei patruzeci de câini, care nu-şi cunosc nici măcar stăpânii...

Trebuie, trebuie neapărat să răspundă. Iacă, uitase de cei patruzeci de dulăi, care până spre ziuă mişună în jurul conacu-

lui. Numai slujitorul care n-are decât grija lor îi mai poate stăpâni. Doamne, cum a putut sa uite tocmai un lucru aşa de important... Dar se miră cum el a putut sa nu-i aducă aminte, doar a venit de atâtea ori la Mircea, iar Mircea niciodată nu aduce vorba despre bogăţiile lui fără sa nu pomenească de ferocitatea jivinelor sale.

...I-a văzut şi ea în mai multe rânduri, pe toţi grămadă, la lumina lunii. Mircea ţinea mult să-i contemple alături de dânsa şi să râdă de năzdrăvăniile lor. Erau toţi mari ca viţeii şi stăteau ca lupii pe şezut. Se jucau muşcându-se prieteneşte, dar gemetele lor de plăcere erau adevărate urlete lugubre. Iar câteodată răzbăteau din mijlocul haitei lătrături seci, clănţăniri fioroase. Îndată, atunci, săreau toţi în picioare şi se priveau mârâitori.

Într-o noapte Mircea a ieşit cu un bici enorm în mână; l-a trosnit cu putere, şi toată haita a sărit ca arsă. Ea urmărea de pe fereastră; şi întreaga haită s-a prăbuşit asupra îndrăzneţului. Zadarnic vocea lui cutremura temeliile nopţii, zadarnic biciul plesnea ca bubuiturile de armă. L-a văzut lipindu-se poltron de zid; mâna, mecanic, împărţea lovituri în dreapta şi-n stânga, dar răgetul lui a răguşit şi s-a transformat în dureroase strigăte de ajutor. Au sărit oamenii curţii, a fost vuiet mare... L-a văzut apoi intrând galben, de parcă, în locul capului, îi pusese cineva un cap de ceară. Zadarnic încerca să-şi ţină dreaptă şira spinării şi zadarnic vroia ca pasul să nu mai dârdâie ca la paralitici.

Slujitorii au intrat la porunci, dar el a păstrat multă vreme tăcerea, pentru ca să-şi adune vorbele, care pesemne îi fugiseră din gât ca albinele din stup. Au răsunat atunci două feluri de pedepse: cincizeci de bice de fiecare fiară şi cinci condamnări la moarte. Execuţia era să aibă loc a doua zi în faptul dimineţii, iar osândele capitale aveau să fie suferite de cei cinci duşi bătrâni, pe „care-i ştia bine că-l cunosc şi totuşi au sărit pe dânsul“. Se plimba furios, cu mâinile la spate, rostind sentinţele şi dând amănunte asupra felului executării...

Apoi deodată... o, cum şi-l aduce aminte... se oprise cu ochii

ţintă la ea. Şi atât de puternici erau, că ea a trebuit să şi-i plece pe ai ei.

— Nu, să nu se împuşte nimic, a zis...

Şi după o tăcere:

— Mâine să se îndoiască porţia de mâncare la toţi câinii; carnea să nu se mai frigă de acum înainte, iar celor cinci bătrâni chiar să li se întreiască porţia...

Când ea şi-a ridicat privirile, nu se mai uita la dânsa. Fixa un colţ al iatacului şi părea că din nou a început să dârdâie; ochii şi figura şi corpul lui întreg păreau că râd... râdeau într-adevăr şi dârdâia tot...

...Haide, trebuie să scrie, e foarte cu putinţă ca *el* să fi uitat. Sau să pună prea puţin preţ pe furia javrelor. Sau să nu fi dat crezare lăudăroşeniei lui Mircea. Trebuia neapărat prevenit de pericolul ce-l aştepta. Mai ales că lipsa răspunsului ar fi putut-o socoti ca o încuviinţare; poate chiar îşi închipuie că aceste măsuri au fost luate ca intrarea să-i fie apărată.

Biata minte nestatornică a lui Dinu! Necontenit vârtej de gânduri, fantasme, planuri şi iluzii...

Ea se dezlipeşte alene de soba monumentală şi pasul o duce fără grabă şi legănat spre măsuţa incrustată cu flori de ivoriu; se simte cum o adiere de tristeţe se revarsă din ungherul ei ascuns spre celelalte ascunzişuri ale sufletului. Oare de ce? E limpede aşa... Doară niciodată nu va putea să se întâmple...

Scoate pe gânduri globul lămpii. Niciodată. Şi se lasă pe scaun fară să aprindă. Niciodată. Iar *totdeauna* frigul va rămâne numai acolo, afară, dincolo de ziduri. Gândul cel nou o scutură de toropeală şi flacăra chibritului izbucneşte. Ştafeta va porni chiar acum călare; într-o jumătate de ceas va fi în oraş la prietena cea bună, tainicul regizor.

Şi totuşi... micul parc din faţă e unit cu restul curţilor doar prin poarta din dreptul terasei. Încolo, toate celelalte sunt închise... iar dacă şi aceasta...

Ea totuşi a terminat scrisoarea. Trebuie să fie înţeles că niciodată nu va fi cu putinţă să se împlinească un plan atât de îndrăzneţ şi absurd... Şi apoi ea iubeşte mult pe Mircea... ceea ce nu-i place la el este doar grija asta de a o închide atât de straşnic... Numai atât doar... Şi nici atât... căci dacă ar înch... dacă ar... dacă ar fi închisă şi cea din dreptul terasei, jivinelor nu le-ar rămâne decât restul curţilor... parcul ar fi liber de teroarea lor...

De ce-a stins lampa aşa de grabnic? Ca să vadă lucrurile astea care se potrivesc atât de minunat în rosturile gândului. Slugile trebuie să fie acum la masă... iar abia mai târziu se dă drumul haitei...

Ea se înfăşoară în şalul mare şi gros de mătase şi iese afară. Negurile îngheţate sunt încremenite în luciul lor straniu, copacii înalţi sunt rotunzi şi tufele de zmeură şi agriş susură tainic lovindu-şi roada bogată de chiciuri; parcul e o dumbravă de argint peste care a început să se înteţească adierea ce va face sa cânte frunzele. Acum nu se aud decât slabe atingeri de foi zimţate şi trosnetul de atlaz al zăpezii sub paşii grăbiţi şi mărunţi. Basmul nopţii abia se pregăteşte...

A ajuns la poarta larg căscată; o smuceşte din gheaţa care i-a cuprins balamalele şi o împinge în cadrul ei. Nu ştie dacă trebuie să se mai necăjească şi cu drugul; s-a ruginit într-atâta, încât e cu neputinţă să-l mai clintească din înţepeneală. Dar nu e nevoie; poarta s-a cuprins prea bine în cadru şi, uite, parcă s-a umflat deodată, că nu mai vrea să se deschidă... Oho, câinii în nici un caz n-o vor putea urni...

Şi se puse pe fugă înapoi înspre casă, iar şalul care-i flutură în urmă-i pare o pasăre neagră ce s-a luat după dânsa. Pe verandă se gândeşte la dâra pantofilor; de la ultima treaptă şi până unde noaptea nu mai lasă vederea, pe violetul zăpezii, urmele de paşi par mai albe, mai luminoase, un covoraş alb întins pe pardoseala de mister. Sunt prea multe, prea amestecate ca să se distingă ale ei.

Intră, şi căldura o cuprinse în îmbrăţişarea ei dulce. „De

amant“, şopteşte ea şi clatină din cap cu tristeţe; e doar singurul amant care a îmbrăţişat-o şi de despărţirea căruia se cutremură. Singurul amant: căldura — o femeie... Însă aşa trebuie să fie şi îmbrăţişările *lui:* dulci, delicate, sa pătrundă în corp prin toţi porii, pe nesimţite, aşa cum le întrevedea, de departe, ca în ceaţă, în tumultul îmbrăţişărilor sălbatice ale celui plecat.

Sufletul i-era uşor după fapta ce îndeplinise, încât corpul i se părea la fel şi avea senzaţia că pluteşte mergând de la un scaun la altul, căci un neastâmpăr, căruia nu-i găsea rost, o făcea să-şi schimbe locul necontenit. Îl vedea necurmat pe Dinu, subţirel, cu înmlădieri de şopârlă, atât de asemănător cu o şopârlă, încât avea întruna toane de râs, prevăzând cum se va strecura de nebăgat în seamă, cum totul avea să se întâmple simplu, nu se poate mai simplu, că a doua zi va fi aceeaşi linişte şi aceeaşi odaie caldă, iar spre seară, acelaşi soare de sfârşit de lume va arunca inutile şi decorative palori de bronz pe zăpada câmpului. Totul va fi ca înainte, gândea ea, căci uita sau poate nu-şi da seama că dincolo de noaptea aceasta se cască lungul lanţ de prăpăstii ale nopţilor viitoare — şirag de privelişti din ce în ce mai ameţitor de frumoase...

Ea nu făcea acum decât sa-şi râdă de temerile ei de mai înainte; e o copilărie să-ţi închipui că viaţa are cotituri bruşte ca în romane... O, altă dată, cine ştie... dar acum el e atât de departe...

Acum era detot întuneric în casă. Însă ea ştia şi cele mai mici obiecte unde sunt aşezate, încât vedea totul ca ziua. Luna avea să iasă mult mai târziu şi desigur el ţinuse socoteală de răsăritul lunii; el trebuia s-o ia înaintea lunii. Iar stelele răzbiseră cu atâta profuziune, că te aşteptai să acopere toată bolta într-o mantie de diamant topit. Fantoma stinsă a Vărsătorului se scufundase mai demult în oceanul suborizontului; iar acum, pe locul unde soarele îşi dusese agonia, cei doi peşti ai zodiacului căutau lacomi urma dispărutului. Ea le desfăcea obişnuită conturul din volbura pulberii de foc, căci singurătatea şi iatacul ei cu ferestre spre miazăzi

şi apus o învăţaseră să citească bine în semnele fără clintire ale cerului.

Dar un zgomot brusc, care deveni pe urmă prelung şi tumultuos o făcu să plece ochii din priveliştea de aur; ochii întâi se loviră de duritatea cumplitului întuneric şi se închiseseră parcă de durere. Pleoapele bătură ca aripi ce vor să-şi ia zborul şi înfruntă din nou puterea nopţii; zăpada strălucea viclean dedesubt, dar când ridică şi dintr-însa ochii, ei se loviră din nou de întunericul acela grozav. Atunci văzu închegându-se în beznă bulgări şi mai compacţi de beznă. Unul după altul veneau prin cer ca duhurile vrăjitoreşti. Se prăvăliră într-un iureş nebun spre poarta din dreptul terasei, parcă ar fi ştiut că acolo se petrecuse ceva. Ea se mută repede la fereastra de la miazăzi.

Cele patruzeci de fiare nocturne se abătuseră în crâncen asalt asupra porţii închise. Lemnul umflat rezista însă bine în cadrul gardului. Ei îşi dădură atunci târcoale unul altuia, schelălăind prieteneşte. Îi vedea bine acum pe luciul zăpezii. Erau enormi şi licărul ochilor li se aprindea şi se stingea ca licuricii; smalţul cel alb al pământului le şedea de minune, îi prindea ca propriile lor blăni. Iar fiorul fricii, care i se prelinse lung şi cutremurător de-a lungul şirei, semăna atât de bine cu fiorul frigului, că amândouă se confundară într-un tremur puternic, nepotolit. Eternul frig licărea în ochii jivinelor, în bizarele jocuri fosforice ale zăpezii, în luciul tern al planetelor moarte de pe cer, în văpaia rece de diamant a stelelor zbătându-se de prisos, în îngheţul întunericului fără fund şi zare. Din tot infinitul ăsta covârşitor, numai aici, lângă soba a cărei înfăţişare i se părea acum mică şi umilă, era căldura şi viaţa. Iar ceea ce trebuia să se întâmple i se păru atât de apropiat, că scoase un geamăt de spaimă. N-ar mai fi vrut să se întâmple nimic. Ar fi vrut să se întindă pe divanul ei şi s-adoarmă, să se ferească în somn, ca în cel mai bun ascunziş, de orice întâmplare ar fi putut să survină. Să se trezească a doua zi în zori, în lumina soarelui *alb,* liberă de toate grijile şi de toate fricile.

Atunci veni de departe un lătrat de alarmă, furios şi tenace; şi îndată un huruit sinistru îi urmă şi întreaga haită, cu clămpănituri seci, cu colţi mai albi ca zăpada, se năpusti de năprasnă spre miazănoaptea curţii, după zvon, pesemne, acolo unde încep hotarele pădurii. Ea aştepta cu suflet strâns zgomotul care avea să urmeze şi care izbucni formidabil şi fioros, se dezlănţui fără chip de curmare. Ceva extrem de grav trebuia să se petreacă acolo, căci acum se auzi cornul de alarmă al slujitorilor.

În vaierul teribil care se stârnise, pietricelele ce plouară în geam fură ca sunetele clopoţelului de argint în tumultul liturghiei. Soarta începea să se împlinească. Pentru că, fără voia ei, se văzu răsărind ca o fantomă, cât era de înaltă şi albă, în apa de plumb a oglinzii. La început crezu chiar că stă încă pe loc şi numai imaginea ei din oglindă, scăpată din legăturile firii, pornise spre ea s-o ia de mână, s-o ducă; dar când trecu de oglindă, îşi simţi corpul mlădios, ducându-i voinţa în foşnetul capotului de mătase albă.

Trecu antreiaşul. Deschise.

Şi *el* se înălţă pe treptele verandei, înfăşurat în blana cenuşie, de culoarea nopţii însăşi.

— Du-te, du-te, şopti ea frângându-şi mâinile. Pentru Dumnezeu, du-te...

Şi mâinile se răsuciră nervos şi fantastic, îmbrăţişând aerul rece:

— Du-te, şopti din nou plângător... Nu înţelegi... nu vezi... *Frigul...*

Dar el râse nepăsător:

— Acolo sunt oamenii mei! arătă el spre fundul nopţii. Ei au pornit toată larma, ca să-i atragă pe-ai voştri într-acolo. O, e un plan minunat... Haidem, să ţi-l spun...

Şi-o cuprinse de mijloc, uşoară şi albă ca o fantomă.

Ea îşi lăsă atunci capul în jos şi chiar îl scutură, ca să i se desfacă părul. Acum, pentru că el venise, ritualul trebuia îndeplinit până în cele mai mici amănunte. Din noapte, deasupra, Frigul,

care-o mângâia cu degete reci, prin haina subţire, o privi râzător şi sticlos prin miii lui de ochi.

Huietul de departe continuă tot timpul nebuniei. Când părea că se sfârşeşte într-un colţ al hotarului, răbufnea îndată tocmai în colţul cel mai opus. El râdea atunci, şi-n noapte, dinţii lui străluceau asigurător şi braţele ei se întindeau atunci lacome.

De două ori încercară să se despartă la uşa cea mare a antreiaşului, pentru a se înlănţui iarăşi şi a se înturna în sanctuarul păcatului. Ea fu aceea care i se anină de gât a doua oară, acum nu atât din iubire, cât dintr-o sfidare aruncată Neprevăzutului şi Frigului.

Când, în cele din urmă, el porni de-a binelea, ea numără, bătând uşor cu vârful piciorului în covor: „Una, două, trei, patru... el trebuie să fi şi ajuns departe... cinci, şase, şapte... o-ho, el e de mult pe drumul gol şi e cu neputinţă de văzut cu haina lui de culoarea straniei lumini a zăpezii în noapte... opt... nouă... asta e tot... o clipă... câteva... şi totul e repus în starea de mai înainte...“ Şi iată, neprevăzutul ăsta, cu gravitatea lui tragică şi cu sloiurile lui imense învârtindu-se de-a surda în nepătruns, păcălit cum ai păcăli un copil... din nouă bătăi de picior...

Dar de unde poate să vină frigul ăsta? Pesemne că uşa de la antreu s-a deschis singură... poate că într-adevăr el a uitat-o neîncuiată...

— Prea târziu, amice, prea târziu îţi vâri nasul înăuntru, râse ea Frigului, pe care-l simţea curgând pe sub canaturile uşii cesteilalte în iatac; o izbea atât de tare în fluiere şi-n gleznele calde, că avu impresia curentului de munte, pe care-l treci vara cu picioarele goale.

— Afară, dragul meu, afară! N-ai ce căuta în buduarul unei femei cu aventuri, îi spuse râzând din nou şi ieşi în antreiaş, să încuie uşa cea mare şi să pună dedesubt sulul călduros de lână.

Şi, într-adevăr, în antreu uşa cea mare era deschisă şi, într-adevăr, în deschizătura ei stătea nedecis Frigul, cu căciulă ţuguiată, cu

haina verde îmblănită a isprăvnicelului, cu cizme înalte răsfrânte peste genunchi. Da, era însuşi *Frigul,* căci mustăţile mari umpleau obrajii cu flori de promoroacă şi răzbătând peste umerii solizi, asprul duh al nopţii gheţoase o privea cu milioane de ochi.

Ea se dădu înapoi, amuţită de groază, şi apariţia o ajunse în iatacul în care încă plutea mireasma caldă a dragostei. Curajul îi reveni odată cu lumina lămpii, care se proiectă ironic pe înfăţişarea de vechil. Căci nu era decât vechilul. Pe figură îi trecu atunci, ca umbra unui vâslit de aripă, tresărirea *aşteptatei* dezamăgiri. Şi, ascunsă de rigiditatea care deveni de piatră a chipului, surâse în adânc înşelării de-o clipă, ce-i surâdea la rându-i, zburând acum departe, ca un drăcuşor şugubăţ.

— Cum ai îndraznit să pătrunzi aici?...şi-n tot timpul cât pronunţă aceste cuvinte se strădui ca vocea să păstreze aceeaşi asprime biruitoare din ochii şi din trăsăturile ei.

Iar când sfârşi, auzi, atât de firesc că i se păru ca un ecou, răspunsul, din care n-o surprindea decât vulgaritatea exprimării.

— He, he....eu ca eu, că sunt de-ai casei, da' boier Dinu, cum s-a rătăcit el tocmai de la oraş în odaia cucoanei şi cum a nimerit-o el tocmai când a izbucnit tămbălăul?...

— Ieşi...

Aştepta cu capul plecat ca el să se execute, iar vârful piciorului, care odată cu strigătul ei, lovise atât de drastic în podea, se porni imperceptibil să puncteze iar clipele... una... două... trei... „Şi din atâtea poţi păcăli destinul!" îşi spuse iar, privind cu un fel de ironică melancolie scrisoarea de adineaori, pe care o uitase pe măsuţă.

Dar vechilul întârzia. Când îl privi din nou, el îşi răsucea zâmbitor mustăţile roşcovane şi serbede, de pe care gerul îşi luase masca rece, mută, cu tăişuri de sticlă. În locu-i, o figură josnică rânjea.

— Să n-albă grijă cucoana, n-o să ştie nimic boierul... nu suntem nici noi aşa proşti să pârâm frumuseţe de cucoană...

— Ieşi odată...

De astă dată a ţipat atât de tare, că namila a făcut involuntar câţiva paşi de-a-ndăratelea. La uşă s-a oprit, ca sa adauge ameninţător:

— Aşa ţi-i vorba?

Apoi a ieşit, tropăind din cizmele grele.

Mireasma care plutea încă în aerul iatacului era acum acră, respingătoare. Sanctuarul fusese profanat. Toate obiectele de pe mese, de pe etajere, de pe gheridoane, toate perinele divanului, mototolite de spasmul dragostei, ofereau acum o privelişte anostă, dezgustătoare. Pretutindeni se încuibase mirosul de cojoc umed şi de iuft. Şi pentru totdeauna.

Înfiorată, ea-şi îmbrăcă paltonul îmblănit din dulapul în care mirosul impur nu putuse să pătrundă. Îşi acoperi capul cu şalul şi porni zorită spre ieşire.

Căci afară o aştepta Frigul tare, limpede, curat de orice duhoare, de orice josnicie. Ea se codi puţin la uşa antreiaşului, dar numai o clipă! Deschise apoi larg şi păşi; iar Frigul o cuprinse îndată şi o sărută pe buze. Ea surâse biruită amantului infinit, care o aştepta de-atâta amar de vreme. Şi cu un avânt fără seamăn i se aruncă în braţele nevăzute.

Şi toţi ochii de diamant ai cerului clipiră atunci de fericire.

APRECIERI

Cu toate că seria de schiţe şi de nuvele adunate de dl Gib Mihăescu, în cele două, de până acum, volume, *La „Grandiflora“* şi *Vedenia,* cuprinde şi variaţiuni pe teme deosebite, nu este greşit a socoti majoritatea producţiunii sale literare ca dedicată sexualităţii şi dramelor ei. Pentru că nu e vorba aici de aventurile posesiunii carnale, oricât de senzoriale, oricât de palpitante, cât e vorba de războiul acela dureros şi devorator al instinctelor sexuale, de înfruntarea eternului Adam şi eternei Eve, de hărţuirea, de uzura, de înfrângerile simultane. Nu există în bogata serie de scenete dramatice, care sunt schiţele şi nuvelele dlui Gib Mihăescu (accent dramatic întâlnit cu mult înaintea sumbrei sale drame *Pavilionul cu umbre),* nu există în numeroasa d-sale galerie de eroi hipersexuaţi nici un om fericit, calm, egal cu sine însuşi. Suntem în lumea eroilor dlui Gib I. Mihăescu într-o încercare continuă, într-o încordare neîntreruptă, crispantă şi fragilă, de la dresor la fiară şi invers, într-o pândă extenuantă, după care nici nu există învingător şi victimă.

Cu ghearele adânc înfipte în grumaji, ei se prăvălesc deodată în nisipul înroşit de sânge şi deodată expiră. Pentru că eroii dlui Gib Mihăescu sunt damnaţii sexualităţii, pentru că deasupra capetelor lor flutură, pocneşte şi le încinge coapsele biciul torturii sufleteşti, pentru că totul se mişcă în jurul aceleiaşi axe, a fatalităţii inevitabile. Demonizaţi ai Eryniilor sexuale, eroii dlui Gib I. Mihăescu trăiesc o viaţă aşa de vecină cu torturile iadurilor danteşti, încât imaginea lor te urmăreşte mult în urmă după ce le-ai întâlnit prin bolgiile de caznă. Aşa este figura acelui violent donjuan de provincie, Manaru, din *La „Grandiflora“,* aşa sunt eroii conspiraţiei sexuale din *Vedenia,* aşa sunt acei ai pantomimei tragic-

burleşti din *Scuarul,* aşa sunt eroii halucinantelor aventuri din *Întâmplarea,* din *Tabloul* etc. [...]

PERPESSICIUS, *Braţul Andromedei, roman,* în „Cuvântul", VI, nr. 1820, 18 mai 1930.

Marile d-sale nuvele: *La „Grandiflora", Vedenia, Întâmplarea,* în care dramatismul situaţiilor nu excludea cea mai pătrunzătoare incursiune psihologică, evoluând sub cerul de predestinări şi poezie al forţelor latente ale vieţii, singure acestea ar fi ajuns unei temeinice celebrităţi literare. [...]

PERPESSICIUS, *Opere,* vol. 7, Editura Minerva, Bucureşti, 1975, p. 162.

Cele două volume de nuvele ale dlui Gib Mihăescu, *La „Grandiflora"* şi *Vedenia,* l-au definit ca pe un analist al cazurilor de sexualitate, un pictor al nevrozelor erotice, în tonuri de cărbune; o umanitate de gesturi groteşti stăpânită de hipnoze de somnambuli populează proza acestui clinician al dezbaterilor sexuale, care nu se dă în lături chiar în faţa situaţiilor excepţionale, prelungite în fantastic şi senzaţional. Un realism introspectiv, deformat, şi o căutare de coincidenţe rare în subconştientul sexelor l-au adus la o adevărată erotologie în forme literare. Nu este exclusă o influenţă teoretică, freudiană, asupra d-sale; dar mai ales este evidentă o concepţie demonică despre femeie, sfinx devorator, duşman insalubru al vieţii şi al bărbatului. Percepţia lor obiectivă se transformă în halucinaţie, proiectând în spaţii spectrul unei covârşitoare nelinişti interne, pustiitoare şi acaparantă. Viaţa evocată de închipuirea scriitorului e o pădure de jivine hidoase, printre care omul trece osândit dinainte.

O viziune grotescă, dominată de un râs tragic, circulă prin atmosfera proprie acestui prozator.

Pompiliu CONSTANTINESCU, *Gib I. Mihăescu: „Braţul Andromedei",* în „Vremea", III, nr. 120, 3 iulie 1930.

[...] Cele mai autorizate voci ale criticii interbelice au întâmpinat nuvelele lui Gib Mihăescu (şi întreaga sa proză) cu un entuziasm deloc factice. Dacă au fost rezerve, acestea erau minime şi se refereau la bagatele. Perpessicius nota în legătură cu apariţia nuvelei *Scuarul:* „Dl Gib I. Mihăescu, acest tînăr şi magnific maestru al prozei contemporane, publică o nuvelă „din toate punctele de vedere magistrală". Criticul remarca „fantezia sălbatică", înlănţuirea dramatică a momentelor, vigoarea scrisului şi darul plasticităţii. La moartea scriitorului *Gândirea* îi dedica un număr omagial şi într-un necrolog se afirmă: „Se poate spune fără şovăire că multe din nuvelele lui Gib Mihăescu sunt capodopere ale acestui gen dificil şi care cere atâta cumpănire, atâta proporţie şi atâta alegere". Într-o cronică la *Donna Alba,* Vladimir Streinu aducea şi el elogiul său acestui „meşter analist al excrescenţelor maladive de simţire, al stărilor de conştiinţă închise în ele, ciclice — stări obsesive de scurtcircuit sufletesc" *(Pagini de critică literară,* vol.1., p. 126). Există, desigur, emanând de la unii din criticii de seamă contemporani cu Gib Mihăescu, opinii discutabile, care nedumeresc. Astfel, G. Călinescu care-l aprecia — cum ştim — închina nuvelistului în *Compendiul Istoriei literaturii române* această unică frază: „Nuvelele lui Gib. Mihăescu aduc o atmosferă apăsătoare de halucinaţie, par şi sunt opera unui febricitant *(op. cit.,* ed. 1968, p. 297). Nu, proza scurtă a lui Gib I. Măhăescu nu este aceea a unui bolnav, nu e doar producţia unui „febricitant". În acest gen literar — poate cel mai dificil dintre toate — scriitorul, mort prea timpuriu, a dat literaturii noastre câteva lucrări remarcabile tocmai prin elucidarea naratorului, care îşi cunoaşte bine motivele obsesionale pe care le exploatează. Gib Mihăescu a avut, incontestabil, vâna autentică a marilor nuvelişti. În sfera imaginarului el şi-a delimitat un spaţiu restrâns, dar pe care l-a explorat în adâncime.

Nicolae BALOTĂ, *Gib I. Mihăescu, Prefaţă,* în vol: Gib I. Mihăescu, *Nuvele,* Colecţia „Lyceum", Editura Tineretului, Bucureşti, 1969, p. 57–58.

În nuvelistica noastră în care preocuparea psihologică ca şi dramatismul se întâlnesc rar [...] dl Gib Mihăescu a izbutit să se impună de la

primele lui încercări printr-un simţ deosebit al vieţii interioare şi un suflu tragic de mister, de sumbră pasiune [...].

Ceea ce contribuie la realizarea sugestiei în cele mai puternice din nuvelele dlui Mihăescu e alături cu un stil foarte personal şi bogat în impresii de o deosebită francheţe tainică între mediul evocat şi anume stări interioare, un fel de complicitate ritmică între climatul fizic şi cel uman, alcătuind una din trăsăturile esenţiale ale tehnicii lui artistice.

Aceste însuşiri preţioase şi rare ne îndreptăţesc să nădăjduim că dl Gib Mihăescu, care s-a dovedit un original şi excelent dramaturg, va izbuti să ne dea cândva romanul pasional sau poetico-fantastic, pe care-l aşteaptă încă literatura română.

Octav BOTEZ, *Gib I. Mihăescu: Vedenia, Viaţa românească,* Iaşi, an. XX, nr. 9–10, septembrie–octombrie 1929, p. 394.

Gib I. Mihăescu a reprezentat într-adevăr în ultimii cincisprezece ani ai vieţii noastre literare o putere de creaţie impresionantă cu elementele oarbe ale firii. De la primele nuvele şi până la ultimul său roman am asistat la un spectacol unic de creaţie literară, dezbărată de orice artificiu formal [...].

Arta lui Gib I. Mihăescu a fost un fenomen de substanţialitate, nativ, robust şi generos în principiul lui vital [...].

Printr-o evoluţie normală, era indicat poate să cucerească primul loc în epica românească.

Şerban CIOCULESCU, *Gib I. Mihăescu, Adevărul,* Bucureşti, an. XLIX, nr. 15880, 24 octombrie 1935, p. 1–2.

Cele treisprezece nuvele cuprinse în aceste două cărţi *(La „Grandiflora“* şi *Vedenia)* clasează pe Gib Mihăescu printre marii nuvelişti ai scrisului românesc de după război. Se poate chiar spune fără şovăire că multe din nuvelele lui sunt capodopere ale acestui gen dificil şi care cere atâta cumpănire, atâta proporţie şi alegere.

Al. PHILIPPIDE, *Scriitorul şi opera, Adevărul literar şi artistic,* Bucureşti, an. XIV, seria a II-a, nr. 777, 27 octombrie 1935, p. 1.

Începând cu nuvela şi perfecţionându-se în ea, Gib I.Mihăescu a dat două volume de nuvele: *La „Grandiflora“* şi *Vedenia.* Sunt în acestea câteva dintre cele mai desăvârşite nuvele din literatura românească, precum nuvelele care dau chiar titlul celor două volume, sau *Troiţa*.În toate aceste nuvele s-a remarcat la timp preocuparea originală de sondare a subconştientului, de cercetare a regiunilor sufleteşti analizate de un Freud. Nuvelele lui Gib I. Mihăescu sunt, pe de o parte, imagini caleidoscopice ale vieţii de provincie,iar pe de alta studii asupra obsesiilor şi refulărilor. Aici stă originalitatea sa la care se adaugă o perfectă posesiune a tehnicii care face din fiecare nuvelă a sa o entitate estetică de sine stătătoare, cu o economie stringentă, cu un echilibru de compoziţie armonios şi un stil adecvat. Concepţia adevărată a nuvelei azi dispărută o avea Gib I. Mihăescu intuitiv. Nuvelele sale sunt modele ale genului.

Octav ŞULUŢIU, *Pe margine de cărţi,* Editura Miron Neagu, Sighişoara, 1938, p. 308–309.

Nuvelele lui Gib Mihăescu sunt mai mult fişe clinice ale sentimentelor observate [...]. Interesul autorului se îndreaptă aici în primul rând către descripţia stărilor sufleteşti dominate de un sentiment chinuitor (spaima, gelozia, dorinţa de pasiune etc.) [...].

Gib Mihăescu a îmbogăţit sensibil literatura noastră în direcţia prozei analitice, de atmosferă şi de exteriorizare a sentimentelor obsesive, care dau întregii realităţi din jur o înfăţişare halucinantă.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU, *Literatura română între cele două războaie mondiale,* vol. I, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, p. 550, 551, 557.

Vedenia, nuvelă citită în cercul revistei „Luceafărul“, unde face o bună impresie, avea să fie tipărită mai târziu, în „Gândirea“ (1924), într-o versiune îmbunătăţită. Ea aparţine, aşadar, unei faze de tranziţie, deşi va fi culeasă abia în cel de al doilea volum de nuvele al autorului (*Vedenia,* 1929), când acesta era considerat, după succesul volumului *La „Grandiflora“* (1928), unul dintre cei mai de seamă nuvelişti ai perioadei post-

belice. Căpitanul Naicu din *Vedenia* este un farsor, un Moş Teacă lăudăros şi ridicol, bun în grad, care face paradă de eroism la cazarmă şi la cafenea, dar care preferă frontului siguranţa căminului. Numai în latura comică şi satirică, nuvela ar fi fost reuşită, dar scriitorul începe, de la un anume moment, să se lase prins de „cazul“ eroului său, ros de o gelozie complicată cu teama de opinia publică şi cu evidente manifestări de laşitate, şi comicul se amestecă destul de penibil cu elemente tragice, pentru că nu-l putem lua în serios pe acest soţ ridicol nici chiar când împrejurările aparent dramatice o impun. Acest lucru se întâmplă şi în *Singuraticii,* dar mai ales în *Tabloul,* precum şi în *Zilele şi nopţile unui student întârziat*. Aceste oscilaţii în atitudinea autorului faţă de unii din eroii săi taie efectul comic, fără să reuşească să-i ridice pe aceştia, copleşiţi de ridicol, până la înălţimea unor destine tragice. Aventura căpitănesei cu ordonanţa, cu totul inexplicabilă, dacă ar fi s-o privim cu seriozitate, este un bun subiect de anecdotă sau de farsă şi a o pune sub prigoana fatalităţii înseamnă a complica inutil lucrurile, pentru că de aici nu poate fi scoasă nici o justificare în plus pentru actele personajelor, care nu rezistă decât în cadrul unor situaţii comice, în care convenţia este admisă de la început. Pe o pojghiţă prea subţire a realităţii, se încearcă o evadare în fantastic ce nu reuşeşte, cătuşele situaţiilor comice fiind prea grele. Mai ales căpitanul Naicu, care-şi „forţează închipuirea ca tabloul să fie şi mai sinistru“, se sufocă de ridicol şi toată scrierea pare mai degrabă o satiră a laşităţii şi a lăudăroşeniei.

Acelaşi material epic, scos din experienţa militară a autorului, avea să se fixeze la polul tragic abia în nuvela *Troiţa,* care marchează deplina maturizare artistică a unui talent robust ce-şi căutase, în scrierile anterioare, modalităţile proprii de manifestare. Povestirea, care debutează între limite realiste foarte precis trase, aduce pe nesimţite personajele în preajma unei lumi halucinante, care-i acoperă cu umbrele ei mari, acaparatoare, fără să le mai lase posibilitatea întoarcerii în cea reală. Întâmplarea nu are, altfel, nimic extraordinar: oamenii, trei soldaţi ţărani de prin părţile Drăgăşanilor, vorbesc şi se mişcă firesc, schimbă glume şi amintiri de acasă, grăbindu-se să nu-i prindă noaptea la o întoarcere banală din patrulare. Treptat, acest tablou este învăluit, odată cu noaptea

care se lasă şi cu certitudinea că s-au rătăcit, cu tot ceea ce mintea dascălului Pălălaie, împunsă de spaimă şi de lectura Apocalipsului, poate să scormonească. Realitatea ameninţătoare se transformă într-o pedeapsă dezlănţuită de forţe supranaturale şi scriitorul transcrie o excepţională pagină de prăbuşire apocaliptică, folosind elementele naturii răscolite şi eresurile populare. În preajma troiţei pe care camarazii lui Pălălaie o aprind pentru a se apăra de frig, se încinge lupta între cer şi oştile întunericului, sub privirea ameninţătoare a lui Crist în flăcări, ceea ce înfierbântă şi mai mult imaginaţia ostaşilor care aud trâmbiţele judecăţii de apoi. Lumea reală se retrage total în faţa celei imaginare. Această observaţie, care s-a făcut de mult, trebuie întregită cu corolarul ei. Procesele sufleteşti care-l conduc pe om în preajma halucinaţiei sunt magistral justificate şi amănunţite în *Troiţa,* ca şi în multe alte proze ale autorului. Am putea vorbi chiar de o bază realistă de la care se porneşte în investigarea pătrunzătoare a devierilor din conştiinţa personajelor sale şi credem că aici trebuie căutată nota distinctivă, esenţială, a prozei lui Gib I. Mihăescu.

În lumea reală a lui Gib I. Mihăescu nu se petrece, dacă ne raportăm la nuvele mai ales, mare lucru, cum au constatat încă primii comentatori ai operei sale (Al. Bădăuţă, în „Gândirea“, nr. 5, 1929, şi Izabela Sadoveanu, în „Adevărul literar şi artistic“, nr. 488, din 13 aprilie 1930). Cu toate acestea, s-a vorbit, pe bună dreptate, în aceleaşi comentarii critice, de realismul prezentării oraşului de provincie în proza autorului: în nuvele şi în primul său roman, *Braţul Andromedei.* Fără îndoială că judecata aceasta era îndreptăţită şi de contrastul pe care-l făcea literatura lui Gib I. Mihăescu faţă de proza semănătoristă. Inadaptabilitatea lor fiind de altă natură, eroii săi nu cunosc boala dezrădăcinării, asupra căreia s-a insistat atât în literatura credincioasă tradiţiilor rurale, care propunea, voit sau nevoit, o imagine falsă a oraşului. În târgul din nuvelele lui Gib I. Mihăescu, al cărui arhetip putea să fie oraşul natal, Drăgăşanii, mici şi mari proprietari, negustori şi funcţionari se întâlnesc la mese epopeice, cu grătar complicat şi vinuri de soi, fac dragoste fără complicaţii idilice, bârfesc cam în jurul aceluiaşi subiect, viaţa conjugală a prietenilor *(La „Grandiflora“),* ţes intrigi *(Scuarul),* mai ales amoroase, dar şi politice

(Monumentul), aleargă între oraş şi moşie, joacă, doborâţi de patimă, cărţi *(Jucătorul)* sau se ţin de farse groase *(Vin nou)*. Alături se află altă lume, a micilor funcţionari, care încearcă să-i imite pe ceilalţi *(Filodor),* lumea birourilor igrasioase din orăşelele de provincie sau din capitală *(Urâtul),* a cârciumilor afumate, a oamenilor necăjiţi, a birjarilor şi a prostituatelor *(Coşul cu târguieli, În goană),* o umanitate măruntă care se hrăneşte tot din iluzii. Pentru toată această lume amestecată, realitatea devine inacceptabilă, din cu totul alte motive decât în proza tradiţională, şi interesul scriitorului se dirijează către analiza stărilor sufleteşti din care se ivesc fantasmele care o substituie.

Concurenţa dintre vis şi realitate în opera lui Gib I. Mihăescu se exteriorizează, în special după 1922, mai ales în tribulaţiile erotice ale personajelor. Poate că în nici o nuvelă a autorului ea nu se produce cu mai multă violenţă ca în *La „Grandiflora",* tocmai pentru că personajul central, Sava Manaru, pare atât de terestru. Insistenţa autorului în descrierea mediului, a chefurilor prelungite şi dezmăţate, plăcerea meselor încărcate, în care mirosurile şi culorile cărnii trimit către un senzualism inferior, ridică, aparent, o barieră de netrecut în calea privirii lăuntrice. Pe acest fundal al vieţii de provincie, într-un orăşel de viticultori, pictat în culori groase, nemiloase, scriitorul imaginează drama căderii lui Manaru. Bărbat puternic, temut şi invidiat de tot târgul, Manaru este departe de nevolnicii cuceritori-cuceriţi din povestirile de început, prefigurând, într-o formă inferioară, caracterele tari, neînduplecate, ale lui Ragaiac sau Aspru. Ce-l tulbură pe eroul nuvelei lui Gib I. Mihăescu, aducându-l în pragul disperării şi la crimă? Sava Manaru face o criză a puterii virile. Bărbăţia, pentru aceste naturi neevoluate, înseamnă putere absolută, ceea ce se traduce în plan erotic prin posesiune şi supunere. Dealtfel pentru toţi cei care împărtăşesc mentalitatea lui Manaru, femeia este, după interpretarea populară a legendei biblice cu privire la păcatul originar, un vinovat aprioric. Înşelat de soţia sa cu un prieten, Sava Manaru îşi propune, pentru a se răzbuna, să demonstreze practic această credinţă populară. Bolnav de orgoliu, nu suferă atât din cauza adulterului soţiei, care nici nu-l interesează, izolată la vie şi în deplina lui putere. Opinia oraşului îl mângâie, în schimb, sau îi răneşte vanitatea virilă, după

cum simte venind de la ea valul de admiraţie pentru cuceririle sale răzbunătoare sau de compătimire ipocrită pentru situaţia sa de soţ înşelat: „Ah, ochiul ăsta scormonitor al mulţimii cum taie şi cum sfâşie, cum doare! Acum i-a înfrânt tăria, l-a uluit, l-a înfricoşat.“ Scriitorul descrie, aşadar, un caz de hipertrofie a mândriei virile şi mai puţin o dramă a geloziei. Întâlnind, în sfârşit, o femeie care-l convinge, prin rezistenţa pe care i-o opune, că şi soţia sa ar fi putut face la fel, întreaga demonstraţie cade şi Manaru îl va ucide pe înşelător. Cu aceasta, teroarea brutală, depăşind limitele realităţii, pe care o răspândeşte în jur absurda vânătoare a lui Manaru, ia sfârşit. Există, în nuvela lui Gib I. Mihăescu, o complicitate egoistă, care-i ţine strâns uniţi pe aceşti oameni cu interese atât de diferite. Manaru n-o compătimeşte pe femeia care s-a sinucis din cauza lui. Ramură, seducătorul soţiei sale, este total nepăsător faţă de victima lui Manaru, de moartea căreia, într-un fel, în acest lanţ absurd, este şi el răspunzător. Cuceririle lui Manaru îi bucură pe cei care suferiseră deja această batjocură. La sfârşit, uciderea lui Ramură capătă caracterul unei crime colective. Pentru cei mai mulţi dintre aceşti „orăşeni tihniţi şi excitaţi“ de aceste evenimente extraordinare, care le tulbură profund existenţa banală, crima aceasta devine un mijloc de a îndepărta doi rivali deodată. Voit sau întâmplător, nuvela urcă spre satiră şi capătă un sens moralizator, crima fiind urmată de pedeapsă.

Izvorul multor obsesii de care suferă personajele din nuvelele lui Gib I. Mihăescu este boala. Foarte concludentă în acest sens este nuvela, bine strânsă în armătura argumentelor psihologice, *Semnele lui Dănuţ*. Deasupra realităţii atârnă un cer greu, încărcat de fatalitate, căreia nu i se poate nimeni sustrage, oricâte încercări, disperate, tragice, ar face. Eroul are presentimentul catastrofei, spre care se îndreaptă fără putinţa întoarcerii, şi toată construcţia nuvelei ar putea lesne aluneca în artificios dacă prozatorul n-ar fi un maestru al analizei conştiinţelor dereglate. Din nou întîmplarea îl pune pe om în opoziţie cu propria sa conştiinţă, dezvăluindu-i straturi ignorate. Pradă halucinaţiilor care-l scot cu totul din lumea reală, Grigore Dănuţ, şeful staţiei Bobeni, năpădit de frigurile care „îi leşinau sufletul, îi paralizau voinţa şi zugrăveau pe fondul închipuirii gândurile cele mai sumbre“, îşi imaginează fata, bolnavă şi

ea de friguri, pe moarte, într-un compartiment al trenului cu care trebuia să vină în vacanţă. Absorbit complet de fantasmele imaginaţiei, şeful de gară dă greşit o plecare liberă şi se află acum, în mod real, în faţa unei catastrofe. „Întâmplarea“ îl va arăta pe Dănuţ într-o ipostază pe care acest bun tată de familie nu şi-o putea bănui. Când, într-un moment de luciditate, îşi dă seama de greşeală, nu face nimic pentru a îndrepta lucrurile şi a salva vieţile ameninţate, printre care şi aceea a fiicei sale, nu mărturiseşte nimic şi se îndreaptă orbeşte în direcţia destinului său tragic. Numai cei care n-au înfruntat întâmplarea verificatoare de conştiinţe îşi mai păstrează iluziile, pare să spună, din nou, în subtext, autorul, pentru că hotarul dintre ceea ce este ştiut de noi şi despre noi şi ceea ce ignorăm este în permanenţă nesigur. În *Piaza,* un tânăr se stinge ros de o boală necruţătoare şi toată nuvela pluteşte în teroarea morţii implacabile. Realitatea, judecata raţională sunt din nou puse în umbră de închipuirea eroilor, elementele psihologice cu care este urmărită această derută fiind desfăcute, ca pestetot, în pătrunzătoare scrutări realiste. Emanoil trăieşte un puternic sentiment de culpabilitate faţă de Ionică, fratele său bolnav, din cauza unei atracţii nemărturisite, cu grijă tăinuită în subconştient, revelată întâmplător, pentru fata pe care acesta o iubeşte. Aceeaşi tentaţie a drumului pieziş, ascuns, controlat şi interzis de morală, şi devierea inevitabilă într-un act compensator, absurd. Sub presiuni inconştiente, Emanoil va face mari eforturi pentru a găsi şi aduce din nou acasă o pisică alungată, piaza rea, încercând să-şi salveze, în felul acesta, fratele din preajma morţii şi să scape de acest chinuitor sentiment de culpabilitate instalat odată cu privirile complice aruncate de Erminia la provocările sale.

O nuvelă cu un loc aparte printre celelalte scrieri ale lui Gib I. Mihăescu este, fără îndoială, *Urâtul.* Contestată de Eugen Lovinescu, care descoperă în ea prea multe trivialităţi, menţionată de Nicolae Manolescu pentru „substratul ironic mai evident“, ea se va bucura, în schimb, de o atenţie deosebită din partea lui Nicolae Balotă. Criticul face o temerară apropiere, cu invocarea unor nume de scriitori de mare notorietate din alte literaturi, din cea germană îndeosebi, între nuvelele lui Gib I. Mihăescu şi expresionism, de care, cel puţin teoretic, autorul român era străin. Dintre toate scrierile analizate de Nicolae Balotă, *Urâtul* se apro-

pie cel mai mult de viziunea şi tehnica expresioniştilor. Pentru noi, suprarealitatea grotescă din nuvela aceasta se clădeşte temeinic pe o realitate socială şi umană foarte pătrunzător investigată, cu intenţii satirice, de către scriitor. Atenţia sa se opreşte asupra faunei unei percepţii dintr-un cartier mărginaş al capitalei, proiectată într-o lume de monştri fizici şi morali. Aşa-numitele trivialităţi de aici formează, de fapt, materialul concret al unei alegorii cu morala destul de transparentă, deşi autorul se fereşte întotdeauna să rostească discursuri tendenţioase. Procedeul este folosit pe larg de Arghezi în proza satirică. Urâtul înseamnă încătuşarea în zonele inferioare, degradate şi degradante, ale vieţii, luând în imaginaţia personajului principal curioase înfăţişări zoomorfice şi antropomorfice. O anumită insistenţă în etalarea hidosului, care ne ţine fără cruţare încleştaţi într-o lume de coşmar, nu se mai întâlneşte, în altă parte, în scrisul nuvelistului, care, altfel, nu dispreţuieşte violenţa. Nu vedem, aşadar, cum i-am putea reproşa scriitorului materialul acestei metafore-parabolă, fără să avem impresia că punem sub aceeaşi acuză şi bubele purulente ale biblicului Iov.

Al. ANDRIESCU, *Studiu introductiv,* în: Gib I. Mihăescu, *Opere,* vol. I, Colecţia „Scriitori români“, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, p. XXIV—XXX.

Cu volumul din 1928, *La „Grandiflora“,* Gib Mihăescu îşi găseşte adevăratul stil şi ceva în plus: am spune tema operei, dacă nu ni s-ar părea prea mult, în orice caz drumul către „lumea profundă a fiinţei“ şi către „chinuitoarele melodii subconştiente“ (Pompiliu Constantinescu). Toate aventurile, unele groteşti, toate acţiunile, unele bizare, toate visele, unele simple artificii, sunt semne ale efortului de identificare cu o mască în spatele căreia se ascunde de fiecare dată absenţa. Erotismul frenetic şi în general toată senzualitatea cam naturalistă explică numai în parte jocul dintre glumă şi tragedie, dintre morbid şi nevoia de ideal, dintre ambiţie şi aşteptarea neînvinsă încă. Întâmplător veselul, vorbăreţul şi chefliul Manaru, din *La „Grandiflora“,* sfârşeşte într-o strivitoare singurătate? Sau Andrei Lazăr, din *Braţul Andromedei,* după lungile nopţi de halucinaţii, întâmplător descoperă aceeaşi „odaie mohorâtă“, într-un timp

al refuzului şi al ostilităţii? Ciudata convingere a acestor personaje că sunt crezute şi admirate mai uşor atunci „când nu sunt ceea ce sunt, ci ceea ce par“ se întoarce împotriva lor. Poate exista aici şi o morală a laşităţii, dar nu numai atât. Gib Mihăescu era un prozator prea inteligent pentru a nu scoate din această stare ideea trăirii concomitente a aventurii acţiunii şi a contemplaţiei; clipa de exagerat senzualism şi cea de poetică mângâiere a sufletului traduc aceeaşi experienţă a limitelor în care nu se pot descoperi în nici un caz gratuitatea şi tonul ironic. În literatură, pare să spună autorul, trebuie reţinut tot ceea ce argumentează în noi senzaţia vieţii. Cu *Vedenia* (1929) se înregistrează o rupere bruscă de realitate, personajele par a intra într-o derută, irealul creşte progresiv, farsa înlocuită repede cu drama şi conştiinţele biciuite de îndoială se macină între halucinaţie şi realismul cel mai violent. Voluntar sau nu, conştienţi sau inconştienţi, eroii cultivă un eroism imaginar şi treptat realitatea face loc literaturii (ca în *Semnele lui Dănuţ)*. Personajele se apropie unele de altele prin sensibilitate sau prin fantasme erotice, traversează o experienţă comună şi-şi comunică aceeaşi voinţă de voluptate, însă mereu este trecut sub tăcere un gând interior; efortul de a dialoga este înfrânt — invincibilă rămâne numai deziluzia.

Nimeni n-a observat că în proza lui Gib Mihăescu este foarte evident (pe măsură ce-şi precizează programul) un proces de umanizare a instinctelor şi o ignorare treptată a ceea ce cu un cuvânt nepotrivit s-a numit „detectivism psihologic“. A crezut cât de cât prozatorul în valoarea morală a scenelor pe care Camil Petrescu le considera „lipsite de substanţă metafizică“? Probabil că da (indiferent că este vorba de nuvele sau de romane), din moment ce această literatură nu este simplă înregistrare, ci şi reexaminare a erosului din perspectiva acelei atât de cunoscute mistici a căderii. E prea mult spectacol şi în *La „Grandiflora“* şi în *Vedenia* şi în celelalte volume, e prea multă afectare a indiferenţei, pentru ca să nu bănuim dincolo de toate acestea şi teama de irealizabil a scriitorului însuşi. Există doar atâta risipă de entuziasm şi, în acelaşi timp, o rigoare impusă, există în atâta pasiune fizică o inutilitate acceptată, dar nemărturisită.

Regia ascunde imprevizibilul, grandilocvenţa justifică eşecul şi în tot

acest joc, aparent fără reguli, o singură certitudine: nevoia exagerată de libertate. Nu poate fi ironie aici, cum au insinuat unii comentatori, pentru că nu e nici un angajament, angajamentul presupune la rândul lui restricţii, nu e parodie (Nicolae Manolescu o descoperea în *Donna Alba*) pentru că visul şi calculul merg mână în mână. […]

Trebuie evitată o neînţelegere dăunătoare: creaţia lui Gib Mihăescu, romanele mai ales, sunt un caz de exagerare fecundă. Scriitorul complică şi exagerează din „nedomolită curiozitate“ (cuvintele îi aparţin). Există „complexităţi morale“, „bolgii de cazną“ (Perpessicius), „viziuni groteşti“, dar nu vulgarităţi şi licenţe nepermise. Pentru prozator opera este o altă realitate posibilă, aşa cum pagina de literatură în general este un alt univers „alături de viaţa propriu-zisă“.

Aurel SASU, *O aşteptare învinsă,* în „Convorbiri literare“, nr. 7, iulie 1978.

CUPRINS

Tabel cronologic 3

Semnele lui Dănuţ 7
Vedenia 21
Troiţa 74
La „Grandiflora“ 85
Urâtul 177
Frigul 230

Aprecieri 242